Bilim ve Gelecek

Aylık bilim, kültür, politika dergisi | EKİM 2012 | 9,00 TL (KDV Dahil)

104

Türkiye rektör haritasını çıkardık

'Gül' kokulu rektörler

TAKUNYALI ÜNİVERSİTE

Tuğrul Atasoy

Beynimiz ne kadar 'uygarlaştı'?

Alâeddin Şenel

'İnanca saygı' olur mu?

ISSN 1304-675X-D

9 771304 675614

Kıbrıs satış fiyatı 10 TL

Bilim ve Gelecek
Aylık bilim, kültür, politika dergisi
SAYI: 104 / EKİM 2012
GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Ender Helvacıoğlu
YAYIN YÖNETMEN YARDIMCILARI
Nalân Mahsereci
Baha Okar
İDARİ İŞLER Deniz Karakaş
YAZIİŞLERİ Şule Dede
GRAFİK-TASARIM
Eren Taymaz
ADRES
Caferağa Mah. Moda Cad. Zuhal Sk. 9/1
Kadıköy / İstanbul
TEL: (0216) 345 26 14 / 349 71 72 (faks)
www.bilimvegelecek.com.tr
E-posta: bilgi@bilimvegelecek.com.tr
Internet grubumuza üye olmak için
bilimgelecekdergisi-subscribe@yahoogroups.com
adresine eposta göndermeniz yeterlidir.
YURTİÇİ ABONE KOŞULLARI
1 yıllık: 100 TL / 6 aylık: 50 TL
(Bilgi almak için dergi büromuzu arayınız)
Kurumsal abonelik: 1 yıllık 120 TL
YURTDIŞI ABONELİK KOŞULLARI
Avrupa ve Ortadoğu için 75 Euro
Amerika ve Uzakdoğu için 150 Dolar
e-ABONELİK KOŞULLARI
1 yıllık: 25 TL / 6 aylık: 15 TL
(Bilgi almak için: www.bilimvegelecek.com.tr)
7 RENK BASIM YAYIM FİLMCİLİK LTD. ŞTİ. ADINA SAHİBİ
Ender Helvacıoğlu
SORUMLU YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ
Deniz Karakaş
BASILDIĞI YER
Ezgi Matbaacılık
Sanayi Cad. Altay Sok. No: 10, Çobançeşme
Yenibosna / İstanbul Tel: (0212) 452 23 02
DAĞITIM: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama
YAYIN TÜRÜ: Yerel - Süreli (Aylık)
ISSN: 1304-6756 **DİLİ:** Türkçe

TEMSİLCİLERİMİZ

ANKARA: Uğur Erözkan / Tel: (0501) 202 07 78 / ugurerozkan@gmail.com
BARTIN: Barbaros Yaman / (0506) 601 64 50 / yamanbar2000@yahoo.com
İSKENDERUN: Bahar Işık / (0533) 217 71 96 / isikbahar@gmail.com
İZMİR: Levent Gedizlioğlu / (0232) 463 98 57
Osman Altun / (0541) 695 19 97
SAMSUN: Hasan Aydın / (0505) 310 47 60 / hasanaydn@hotmail.com
TARSUS: Uğur Pişmanlık / (0533) 723 47 89 / aratosdergisi@gmail.com
ALMANYA: Çetin M. Akçı / cetin@akci.de
BELÇİKA: Emre Sevinç / emre.sevinc@gmail.com
İTALYA: Aslı Kayabal / aslikayabal@hotmail.com
KANADA: Erdem Erinç / erdem_e@hotmail.com
ANADOLU ÜNİV. TEMSİLCİSİ: Ekin Can Alıcı (0549) 430 72 53 / ekin.cann@gmail.com
BİLGİ ÜNİV. TEMSİLCİSİ: Nazan Mahsereci (0532) 485 63 63 / nazanmahsereci@hotmail.com
DOKUZ EYLÜL ÜNİV. TEMSİLCİSİ: Buse Zorlu (0506) 472 73 84 / t.busezorlu@gmail.com
HACETTEPE ÜNİV. TEMSİLCİSİ: Selim E. Arkaç (0506) 663 84 12 / selimbio@gmail.com
İTÜ TEMSİLCİSİ: Deniz Şahin (0530) 655 82 26 / calideniz@yahoo.com
İÜ (BEYAZIT) TEMSİLCİSİ: Ezgi Altınışık (0555) 481 64 38 / tern.ezgi@gmail.com
MUĞLA ÜNİV. TEMSİLCİSİ: Deniz Ali Gür (0536) 419 84 00 / denizaligur@gmail.com
ODTÜ TEMSİLCİSİ: Çağlar Kılınç (0553) 267 38 11 / caglarkilinc@yahoo.com
SİNOP ÜNİVERSİTESİ TEMSİLCİSİ: Özkan Kalfa (0541) 814 16 32 / berke__442@hotmail.com

Rousseau ile Goethe'yi karıştırırsan…

Geçtiğimiz sayı öyle bir hata yaptık ki, ekşisözlüklere düştük, rakı sofralarında meze olduk. Dostlardan acı acı mailler mi dersiniz, bıyık altından gülen telefonlar mı… Fakat diyecek hiçbir şeyimiz yok. Sen kalkıp Rousseau'yu konu yaptığın dergi kapağına Rousseau yerine Goethe görselini basarsan, millet de dalgasını geçer.

Bu hatanın faturası kime kesilecek? En başta genel yayın yönetmenine. Gerek kapak dosyasındaki yazılara gerekse ön kapağa girecek görselleri o tespit etti. O fotoğrafı nereden buldu, hem içerde hem de kapakta kullanırken nasıl fark etmedi, sanırız artık yaşlanıyor. Zaten kendisi de bunu bahane edip, "Bu benim yayıncılık yaşamımın en büyük hatası. Rousseau ile Goethe'yi birbirine karıştıran adam bilim dergisine yayın yönetmenliği yapamaz" diyerek istifa etmek istedi ama, sırtını sıvazlayıp "Olur böyle şeyler Ender Abi, ama bir daha olmasın" deyip kabul etmedik.

Nasıl böyle bir hata yaptık? Tam bir basiret bağlanması! Oysa aynı görseli, daha önce Goethe'yi konu alan yazılarda iki kere kullanmıştık. Yani bilmediğimiz bir fotoğraf değil. Dergi kapağını matbaaya yollamadan önce, hepimiz, "şurası şu renk olsun, çizgi şuradan geçsin" diye saatlerce ince ince tartışırken, ortada nal gibi duran Goethe görselini fark edemedik. Sevgili grafikerimiz de sağ olsun, kapak düzenlemesi için kendisine verdiğimiz onca Rousseau görselinin içinden gidip Goethe olanını seçiverdi; ama tabii suç onun değil…

Neyse, "bir daha olmasın" diyelim ve tüm okurlarımızdan özür dileyelim.

***

*Elinizdeki sayı özel bir dosya içeriyor. Türkiye'nin rektör haritasını çıkardık. 100 küsur devlet üniversitesinin rektörlerinin Dincilik/İslamcılık açısından düşünsel yapılarını tek tek ortaya serdik. Söylentilere değil, tamamen kendi uygulamalarına dayanarak. Ortaya çıkan tablo gerçekten ibretlik! Birer bilim kurumu olması gereken üniversitelerimizin yöneticilerinin neredeyse yüzde 80'inin kafa yapısı şu manşeti hak ediyor: **'Gül' kokulu rektörler: Takunyalı Üniversite**!*

*Dosyayı hazırlarken ortaya çıkan bir başka olgu da ilerici, laik, aydınlanmacı fikirlere sahip, bilimsel düşünceyi savunan üniversite elemanlarının büyük baskı gördüğü, kenara itildiği ve istifaya zorlandığı. Örneğin, Ege Üniversitesi öğretim üyesi ve dergimizin yazarı Prof. Dr. **Rennan Pekünlü**, okuldan uzaklaşmak zorunda bırakılmanın yanı sıra 2 yıl da hapis cezasına çarptırıldı. Bir başka bilinen örnek Prof. Dr. **Sevinç Özer**'in Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde başına gelenler. Pekünlü ve Özer'in makalelerini dosyamız çok uzadığı için gelecek sayımıza bıraktık. Bu baskının Pekünlü ve Özer'le sınırlı olmadığını, çok sayıda ilerici öğretim üyesinin benzer yaptırımlarla karşılaştığını biliyoruz. Hepsine bir çağrımız var: Bilim ve Gelecek sizin kürsünüzdür. Üniversitenizdeki gerici uygulamaları, karşı karşıya kaldığınız dayatmaları ve baskıları bize yazın. Bu dosya bir başlangıçtır. Durum bizim yansıttığımızdan çok daha vahim ve konu çok daha can yakıcı, bunu biliyoruz. Bu konuyu farklı yönleriyle ele alan dosyalarımız gelecek sayılarımızda da devam edecek. Elbirliğiyle bu gerici rüzgârı tersine çevireceğiz.*

***

"Bilim ve Gelecek abonesi olan herkese 60 TL'lik Bilim Ansiklopedisi" kampanyası bu ay da devam ediyor. Özellikle çocukların bilimle tanışması, gençlerin de derli toplu bir kaynak edinmesi için bulunmaz bir fırsat. Okurlarımızın ilgisinin devam edeceğini umuyoruz.

Bu sayının kapak görselini arkadaşımız Barış Mengütay yaptı. Kendisine teşekkür ediyoruz.

Dostlukla kalın…

Bilim ve Gelecek

İçindekiler

PARANTEZ / Ender Helvacıoğlu

AKP için sonun başlangıcı.....4

KAPAK DOSYASI

Şule Dede

"Gül" kokulu rektörler

Takunyalı üniversite.....6

Türkiye'nin rektör haritası.....8

Bazı üniversitelerdeki uygulamalar.....31

Alâeddin Şenel

"İnançlara saygı".....46

Prof. Dr. H. Tuğrul Atasoy

Beynimiz ne kadar "uygarlaştı"?.....55

BİLİŞİM DÜNYASINDAN / İzlem Gözükeleş

Vikipedi'ye neden katkıda bulunmalıyız?.....64

ANADOLU KÜLTÜRÜNDE AĞAÇLAR / Hasan Torlak

Bazen doğurganlığın bazen günahkârlığın sembolü: Elma.....70

BİLİM GÜNDEMİ / Deniz Şahin-Şule Dede.....76

Aydın'da antik stadyum bulundu / Kas distrofisine karşı savaşta önemli buluş / Dev virüsler çalışması yaşam ağacını şarsıyor / Matematik becerisi neyi gerektirir? / Yüz şeklini belirleyen genler tanımlandı / Beynimiz biz şekerleme yaparken bile öğreniyor / Yeni keşfedilen gezegen sistemi bilinenleri alt üst etti / Yeni bir maymun türü bulundu / Hint-Avrupa dilleri Anadolu kökenli / Fikirlerimize hâkim olamıyoruz!

GEÇMİŞE YOLCULUK / Aslı Kayabal

Camaldoli'nin sessiz ormanlarında.....82

EVRENLE SÖYLEŞİLER / Richard T. Hammond

Anti-madde ile söyleşi.....88

YAYIN DÜNYASI / Baha Okar.....90

BRİÇ / Lütfi Erdoğan.....92

MATEMATİK SOHBETLERİ / Ali Törün

Eğlencelik sorular.....93

FORUM.....94

BULMACA / Hikmet Uğurlu.....96

KAPAK DOSYASI **6**

'Gül' kokulu rektörler

TAKUNYALI ÜNİVERSİTE

Bu dosya, AKP ve cemaatlerin üniversitelerde gerici ideolojiyi nasıl hâkim kılmış olduğunu, değişimin belirleyici unsuru olan rektörler aracılığıyla kanıtlama çabasının ürünü. Ortaya çıkan tablo, epey törpülenen şaşırma ve endişelenme duyularımızı bilemeye yetecek ölçüde malzeme sunuyor: Said Nursi anmaları, Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri, dini bayram mesajları… Abdullah Gül'ün atadığı rektörler, üniversitelerde "ilim" rüzgârları estiriyor.

- **Türkiye'nin rektör haritası**
- **Bazı üniversitelerdeki uygulamalar**

Alâeddin Şenel 46

‘İnançlara saygı’ olur mu?

“İnançlara saygı” kavramının yanlışlığı kendini en çok “inançların özneleştirilmesi” noktasında gösterir. Burada sorun, saygının inançlara mı insana mı gösterilmesi gerektiğinde düğümlenir. İnançlar, hele inananlardan belli şeyleri yapmamaları ve belli şeyleri yapmaları üzerine buyruklar biçimi verilmiş olanlar, onlara saygı gösterilmesi beklentisiyle, özne hatta aşkınözne konumuna yükseltilip yüceltilirler.

55 Prof. Dr. H. Tuğrul Atasoy

Beynimiz ne kadar ‘uygarlaştı’?

Beynimiz milyonlarca yıllık yaşam savaşında yaşanılan anı kurtaran hızlı çözümlerle kendisinin var olmasını sağlar ve evrim geçirir. Felsefe, mantık, yazı ve yazılı kültür bu uzun sürecin son 5000 yıllık diliminde yeşermeye başlar. Bu nedenle eski ve refleksif sistemlerimiz hâlâ aktif ve iş başında. Çünkü beynimiz eski doğal şartların ürünü.

64 BİLİŞİM DÜNYASINDAN
İzlem Gözükeleş

Vikipedi’ye neden katkıda bulunmalıyız?

Vikipedi’deki bilginin üzerinde özel mülkiyetin olmaması hem Vikipedi’nin kullanımını hem de gönüllülerin katkısını artırıyor. Herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar ilkesine göre işleyen Vikipedi’nin özellikle Türkçe sayfalarını zenginleştirecek yetenek Bilim ve Gelecek okurlarında fazlasıyla var. Buna çok fazla gencin ihtiyacı olduğunu unutmayalım...

ANADOLU KÜLTÜRÜNDE AĞAÇLAR 70
Hasan Torlak

Bazen doğurganlığın bazen günahkârlığın sembolü: Elma

Sıcak ve nemli coğrafyada daha kof ve çabuk çürüyen meyveler verdiği ve saklanma süresi kısa olduğu için genellikle mayalama ve şarapla ilişkilendirilen elma, bozulmayla eşleştirilen günahla özdeşleştirilir. Serin ve kuru coğrafyalar olan step halklarında ise elmanın pozitif bir nitelik taşıması, o şartlarda elmanın daha uzun süre dayanması ve sağlığa faydalı etkileri olabilir.

AKP için sonun başlangıcı

AKP yapabileceklerinin sınırına gelmiş gibi görünüyor. Uzun iktidar döneminde belki de ilk kez, yaptıklarından çok yapamadıkları konuşulmaya başlandı. Bundan 5-6 yıl önce önünde geniş bir otoban vardı ve yürüdü gitti. Ama artık önünde uzun, ince ve engebeli bir yol vardır. Kendisine yol veren toplumsal koşullar, bugün artık önüne dikilmeye başlıyor. Rüzgâr ters yönden esiyor artık.

Ender Helvacıoğlu

AKP+Cemaat'in iktidara gelişinin ve iktidarda yaptıklarının bir sosyolojisi vardı. Bu 10 yıllık süreç sadece bir komplo veya dış güçlerin dayatması değildi, Türkiye'nin değişen toplumsal yapısından da güç almıştı (Zaten komplolar ve dayatmalar da ancak gerçekleştirildikleri alanın toplumsal yapısı dikkate alınarak uygulamaya sokulabilir, yoksa başarılı olamaz). AKP muhalifi bazı kesimler bunu fark edemediler; halktan (sosyolojiden) kopuk, aceleci ve hatalı taktikler uyguladılar ve bunun bedelini ödediler (ödüyorlar). Süreç hâlâ sıcak; bu hatalar daha sonra konuşulur, değerlendirilir ve gerekli dersler çıkarılır. Günümüzün görevi ise yeniden radikal biçimde değişmeye başlayan ve muhaliflere bazı olanaklar sunan toplumsal koşulları değerlendirebilecek politikaları üretmek ve uygulamaya sokmaktır.

AKP yapabileceklerinin sınırına gelmiş gibi görünüyor. Uzun iktidar döneminde belki de ilk kez, yaptıklarından çok yapamadıkları konuşulmaya başlandı. Bundan 5-6 yıl önce önünde geniş bir otoban vardı ve yürüdü gitti. Ama artık önünde uzun, ince ve engebeli bir yol vardır. Kendisine yol veren toplumsal koşullar, bugün artık önüne dikilmeye başlıyor. Rüzgâr ters yönden esiyor artık.

Güç, mevcut güce bakılarak tespit edilmez. Aslolan, harekete geçirilebilecek potansiyellerin, geleceğe dönük olanakların, seçenek zenginliğinin ne kadar olduğudur. Doruk, düşüşün başladığı noktadır. Gücünüzün doruğuna vardığınız an, ilerleme anlamında seçeneklerinizin de sıfırlandığı ve düşüşünüzün başladığı andır. AKP, sanıyoruz, tam da bu durumu yaşıyor. Öne çıkan bazı politik konular açısından gelinen noktayı kısa notlar halinde inceleyelim.

Ulusalcılıkla hesaplaşma

AKP'nin on yıllık iktidar süreci bir anlamda ulusalcı akım ile hesaplaşma sürecidir. İlk 5 yıl sert çatışmaları içeren bir denge durumu vardı. 2007 baharındaki cumhuriyet mitingleri çatışmanın doruğuydu. Mitingler bir iktidar yürüyüşüne dönüştürülebilir ve AKP iktidarı devrilebilirdi; o gün bu fırsat doğmuştu. Fakat becerilemedi (bunun çok çeşitli nedenleri var; ama yazımızın konusu değil). Ulusalcı akım kazanabilecekken kaybetti. O noktadan sonra inisiyatifi alan AKP'nin karşı saldırısını yaşadık. 2008 başlarında Ergenekon, daha sonra Balyoz vb. operasyonlarıyla ulusalcı akımın ileri gelenleri tutuklandı. Başta ordu, yargı ve üniversiteler olmak üzere sistem açısından belirleyici toplumsal kurumlar AKP ve Cemaat tarafından ya ele geçirildi ya da etkisizleştirildi. Son 5 yılın özeti budur.

Artık bu sürecin de sonuna geldik. AKP, Ergenekon operasyonunun başlarında bulduğu toplumsal desteği, Balyoz davasının sonuçlandığı günümüzde bulamıyor. Eskiden AKP "mazlum" idi, bugün ise "zalim"dir. Zalimler önümüzdeki dönemde de bazı güç gösterilerinde bulunabilirler, ama kendilerine karşı muhalefetin giderek artmasını engelleyemezler.

Ulusalcılıkla hesaplaşma açısından, önümüzdeki süreçte, AKP'nin giderek zayıflayacağını, eskisi gibi rahat hareket edemeyeceğini, daha sert bir muhalefetle karşılaşacağını ve toplum nezdinde meşruluğunu yitirmeye başlayacağını göreceğiz. Bu en "başarılı" olduğu konuda dahi, AKP düşüşe geçmiştir.

Önümüzdeki dönemde tabii ki esas çatışma ulusalcılık ile AKP+Cemaat ittifakı arasında olmayacak. O süreç esas olarak bitti ve yeni bir süreç başlıyor (kaldı ki, eski çatışmanın iki tarafı da artık eski konumlarında değildir ve değişmişlerdir). Bu sürecin çelişkileri ve çatışan tarafları farklı nitelikte olacak. Fakat devlet içindeki dayanaklarını yitirerek muhalefete düşen, büyük bir baskı gördüğü için istim üzerinde olan ve dolayısıyla devrimcileşen ve halkçılaşan ulusalcılığın ve etkilediği kitlelerin, önümüzdeki dönem gelişecek muhalefet içinde önemli bir yer tutacağını da tespit etmek gerekir. Aslında ulusalcı kitleler bugün -yeni- öncüsünü aramaktadır.

Kürt sorunu

AKP Kürt sorununu çözemedi; çözüm yolunda bir adım bile atamadı. Bunu en güçlü olduğu dönemde dahi başaramadı; düşüşe geçtiği bugün ba-

şarabilmesi tamamen olanaksız görünüyor. AKP bu konuda bir yol haritasından yoksundur ve tam anlamıyla "yukarı tükürsen bıyık, aşağı tükürsen sakal" konumundadır. Uluslararası efendilerinin kendisine dayattığı biçimde uzlaşamıyor; çünkü bu durumda içerde son derece sert bir muhalefetle karşılaşacak ve büyük olasılıkla iktidarı kaybedecek. Savaşçı "çözüm"ü uygulayamıyor; çünkü hem Kürt sorunu (PKK sorunu da) çoktan bir iç mesele olmaktan çıktı ve AKP (hatta efendileri de) tüm "savaş alanı"na hakim değil, hem de AKP'nin -aslında büyük felaketler getirebilecek- böylesi bir "çözüm"e yeltenebilecek ne gücü ne toplumsal desteği ne de olası bir başarısızlık riskini göze alacak cesareti var.

Fakat Türkiye'de Kürt sorununa (hatta daha daraltıp terör sorununa diyelim) -herhangi bir biçimde- çözüm getiremeyen bir iktidarın iktidarını sürdürmesine olanak yoktur. AKP'nin belki de en büyük çıkmazı buradadır. Kürt sorununda tamamen Amerikancı olunarak Türkiye'de iktidarda kalınamaz. Tamamen Amerikancı olunmaz ise (tabii bunu ABD desteğiyle iktidara gelmiş AKP için söylüyoruz) iktidarın ABD açısından bir anlamı kalmaz. Kürt sorunu öyle girift bir hal aldı ki, mevcut sistem içinde bir çözümü gözükmüyor. Kürt sorunu apaçık bir devrim sorunudur.

Kısacası AKP Kürt sorununda da duvara toslamıştır ve çıkışı yoktur.

Bölgede taşeronluk

Küresel sermaye ve emperyalistler AKP'nin ve Tayyip Erdoğan'ın önünü kara kaşı kara gözü için açmadılar. Aralarında bir gönül bağı yok; ast-üst ilişkisi var. AKP bazı sözler vererek ve görev alarak iktidara geldi. Dikkat edilirse AKP'nin on yıldır hedef aldığı kesimler sosyalistler ve solcular değildir; anti-emperyalistlerdir, daha geniş anlamıyla milli (ulusal) kuvvetlerdir. Solcular, bu niteliğe etkin bir biçimde sahip oldukları ölçüde hedefe dahil oldular. Demek ki alınan görev "anti-komünist" bir görev değildi, "emperyalist" bir görevdi. AKP, emperyalistlerin (özellikle ABD'nin) bölgedeki taşeronluğu görevini alarak (bu sözü vererek) iktidar oldu.

Şimdi patronlar, taşerondan bu sözünü tutmasını bekliyorlar. Ama bu görevi ifa etmek hiç de kolay değil. Beşar Esad'ı Ergenekon, Ahmedinejad'ı Balyoz operasyonuna dahil edip bir gecede tutuklayamazsınız! Ama bunu bir şekilde yapmak zorundasınız; yoksa efendiler açısından bir anlamınız kalmaz.

AKP kendisi açısından çok tehlikeli bir denkleme dahil olmak zorunda kaldı: Ya Esad ya Erdoğan. Kendinizi "BOP Eşbaşkanı" olarak ilan ederseniz, bu denklemin de içine girersiniz. Diyelim ki, bir şekilde bu denklemi çözdünüz; kurtuluş yok, ardından hemen diğeri gelecek: Ya Ahmedinejad ya Erdoğan. Taşeronların kaderidir bu!

AKP ve liderleri bu denklemleri çözebilir mi? Bölgedeki bu tür her denkleme dahil olan Kürt sorununu da dikkate alarak düşünelim. ABD'nin gücüne rağmen, hemen hemen olanaksız. Daha ilk denklemde AKP'nin duvara tosladığı görülüyor. Hem Suriye'de hem de içerde Hatay'da. Daha bunun Irak'ı var, Hizbullah Lübnan'ı var, İran'ı var, hatta Rusya'sı, Çin'i var… Tabii en önemlisi Türkiye'si var.

AKP'nin ve Erdoğan'ın karşısında böyle muazzam bir muhalefet bulunuyor. Kendinizi Amerikan satrancının bir piyonu yaparsanız, karşınızda da böylesi bir gücü bulursunuz. Ve bu acımasız satranç tahtasında her an feda edilebilirsiniz…

Toplumun İslamileştirilmesi

Türkiye toplumu daha fazla İslamileştirilebilir mi? Ülkemizin bütün kadınları kara çarşafa sokulabilir mi? Bütün okullar İmam-Hatipleştirilebilir mi? Türkiye'nin tarihsel birikimi ve toplumsal yapısı daha ne kadar İslamileştirilmeyi kaldırabilir? AKP bu konuda da sınırlarına ulaşmıştır.

Türkiye halkının muhafazakâr olduğu söylenir. Doğrudur, halkımız evdeki bulgura fazlaca düşkündür, kolayca riske atamaz. Aslında halklar evdeki bulgur tehlikeye girdiği zaman ayaklanırlar. Ve o ayaklanma evdeki bulguru garanti altına aldığı gibi, Dimyat'taki pirince gitmenin de zeminini hazırlar. Ancak evdeki bulguru kurtaranlar Dimyat'taki pirince gitme hakkını kazanabilirler.

AKP uygulamaları şimdiye dek evdeki bulgura vurgu yaparak başarıya ulaştı. Bulgur uğruna bir nebze İslamcılığa da "eyvallah" dedi halkımız. Fakat gelinen noktada AKP uygulamaları artık evdeki bulguru tehdit ediyor. Türkiye halkı tutucudur ama İslamcı değildir. İslamcılık fazla ileri gittiği an Türkiye'nin toplumsal gerçeklerine toslar. Önümüzdeki dönemde İslamileştirme politikalarının zorlanmaya başlayacağını ve laik, demokratik, aydınlanmacı muhalefetin güçleneceğini göreceğiz.

Ya sonrası?

İnişe geçen iktidarın muhalefeti bol ve çeşitli olur. Bir bakmışsınız, küresel sermaye ve ABD bile AKP'yi ortada bırakıvermiş, yeni seçenekler gündeme gelivermiş. Sorun tam da burada. AKP'nin üstlendiği ama yapmakta zorlandığı politikaları "daha iyi" yapabilecek taze bir seçeneğin emperyalistler tarafından gündeme sokulmasının önlenmesi gerek. Türkiye'nin emekçilerinin ve tüm anti-emperyalist kesimlerinin bağımsız hareketini örgütleyecek ve seferber edecek bir politik odak acil ihtiyaç. Bu ihtiyacın açılımını başka bir makaleye bırakalım ve yazımızı şu tespitle bitirelim: Türkiye'deki sınıf mücadelesinin tarafları yavaş yavaş AKP sonrasını da analizlerine katarak politika üretmeye başlayacaklar.

‘Gül’ kokulu rektörler, Takunyalı üniversite

AKP ve cemaatlerin üniversitelerde gerici ideolojiyi nasıl hâkim kılmış olduğunu, değişimin belirleyici unsuru olan rektörler aracılığıyla kanıtlama çabasının ürünü. Ortaya çıkan tablo, epey törpülenen şaşırma ve endişelenme duyularımızı bilemeye yetecek ölçüde malzeme sunuyor.

Şule Dede

Her yeni rektör atamasında medyada YÖK’ün tercihi ve yapılan rektörlük seçimiyle ilgili çeşitli söylentiler okuruz. Her defasında, Abdullah Gül’ün tercihinin arkasında, atanan rektörlerin iktidara yakınlıklarından dem vurulur. Üniversitelerdeki iktidar hegemonyası her fırsatta dile getirilir. Ne var ki üniversitelerdeki değişimi, hiçbir alanın iktidar hegemonyasından kaçamayacağından hareketle kurgulamamızı sağlayan, medyada ve toplumda çokça konuşulan birkaç parça örnekle desteklemeye çalıştığımız tümdengelimci akıl yürütme, yanlış olmasa da, güncellenmedikçe kuru kalıyor. Bunu öngörerek hazırlamaya giriştiğimiz bu dosya, AKP ve cemaatlerin üniversitelerde gerici ideolojiyi nasıl hâkim kılmış olduğunu, değişimin belirleyici unsuru olan rektörler aracılığıyla kanıtlama çabasının ürünü. Ortaya çıkan tablo, epey törpülenen şaşırma ve endişelenme duyularımızı bilemeye yetecek ölçüde malzeme sunuyor.

Rektörlerle ilgili bilgileri bazı kıstaslara göre derledik. Bunların bir kısmı araştırma öncesi, bir kısmı ise edindiğimiz bilgilerle birlikte belirlediğimiz unsurlar.

Türbana destek vermemişse rektörlük zor

Dosyayı hazırlamaya giriştiğimizde, 2008 yılında başlatılan Türbana Özgürlük İmza Kampanyası’nın katılımcısı olmanın rektörlüğün yolunu açan unsurlardan biri olduğuna ilişkin bir yargımız vardı. Ulaştığımız sonuçlar bizi yalanlamadı. Elde ettiğimiz bilgiler, 103 rektörden 31’inin kampanyada imzacı olduğunu gösteriyor. Özellikle taşra üniversitelerinde kampanya imzacısı olmak, neredeyse rektör atanmayı sağlıyor. Bu yıl Eylül ayında yapılan ve 2008 yılında AKP iktidarı eliyle açılan üniversitelerin rektörlerinin belirlendiği atamada, imzacıların oranı yüzde elli. İktidarın, geri kalan yüzdeye girenlerin atanması konusunu şansa bırakmadığı da başka kıstaslarla sabit.

Rektörlerin makamından AKP’liler ve Cemaatçiler eksik olmuyor

Araştırmada ikinci olarak gözümüze çarpan, rektörlerin ziyaretçileriydi. Hemen her üniversitede, özellikle rektör atandıktan hemen sonra AKP’nin yerel siyasetçileri üniversiteye uğruyor. Bu ziyaretler iktidarın üniversite ile organik bağını oluşturuyor ve bu bağı güncel tutuyor. Dosyayı uzatmamak için ziyaretlerin dökümünü AKP’nin ileri kadrolarıyla sınırladık. AKP’liler dışında cemaatlere yakın olan dernek, kuruluş ve okul temsilcilerini de listelere ekledik.

Şirketler araştırma ısmarlıyor

Rektörleri atandıktan sonra önce AKP’li siyasetçiler sonra işadamları ve çeşitli sanayi derneklerinin temsilcileri ziyaret ediyor denilebilir; öyle ki, bazı rektörler seçim öncesinde bu dernekleri ziyaret ediyor ve projelerini anlatıyor. Rektörlük seçimlerinin akademisyenlerin iradesinin ötesinde başka dinamiklerce yürütüldüğünün bir kanıtını da bu durum oluşturuyor. Aynı zamanda, rektörlerin tutumları, üniversite-sanayi ortaklığının üniversitelerin şirketlere bağımlılığı haline dönüştüğünü gösteriyor. Üniversitelerin işinin bilim üretmek olduğu ve sanayinin bu bilimden işine yaradığı ölçüde faydalanabileceği gerçeği, neredeyse üniversitelerin, şirketlerin ihtiyacı olduğu için var olduğuna evrilmiş durumda. Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü şirketlere “Sizin için ne yapabiliriz?” diye boşuna sormuyor. Tabii, MÜSİAD’ın memleketin tümünde olduğu gibi üniversitelerde de sanayi ortaklığının parlayan yıldızı olduğunu dosyada okuyacağınız örneklerden görmek mümkün.

Rektörlerin yoğun programları

Bir başka kıstas ise rektörlerin düzenledikleri ve katıldıkları etkinlikler. En ilginç ayrıntılar buradan çıkıyor. Genellikle sadece yerel gazetelere yansımış olan bu bilgiler, rektörlerin ideolojik olarak nerede durduklarının en açık kanıtlarını sunuyor. Üniversite rektörlerinin, bir kısmı üniversite içinde yapılan, Kuran, peygamber, şeyh anmalarıyla dolu, Kutlu Doğum Haftası etkinliklerinin önemli yer tuttuğu programlarına tanık oluyoruz.

Evrim karşıtı Adem Tatlı yeniden üniversitelerde

Bu etkinliklerden biri birkaç üniversitede ortak: Adem Tatlı tarafından verilen evrim konferansları.

Adem Tatlı, evrime karşı yaratılışçılığı savunduğu *Evrim ve Yaratılış* adlı kitabını yıllarca üniversitelerde ders kitabı olarak okutan bir profesör. Kitapta yazdıkları nedeniyle, 2005 yılında YÖK tarafından hakkında soruşturma açılan Tatlı, soruşturma sonucunda üniversiteden ihraç edildi. Fakat bugün, Tatlı yeniden üniversitelere dönmüş durumda. Tatlı'nın bilimi reddettiği konferansları üniversitelerin en büyük salonlarında, rektör eşliğinde gerçekleşiyor. Kendisine plaketler sunuluyor ve yaratılışçı savları üniversitelerin internet sitelerinde duyuruluyor.

İnternet sitelerinden vaazlar

Üniversitelerin internet siteleri demişken… Bu siteler, araştırma boyunca kullandığımız en verimli kaynaklarımızdan. Özellikle rektörlerin dini vesilelerle verdikleri mesajlara buralardan ulaşmak mümkün. Üniversite tarafından dini mesajların verilmesi bir yana, mesajların bir imamın vaazından farksız olması nedeniyle, mesajların büyük kısmını dosya içinde paylaştık.

Fahri doktoralar kimlere gidiyor?

Son olarak, Rektörlüklerin fahri doktora unvanı vermeyi uygun gördüğü kişileri de rektörlerle ilgili bilgilere ekledik. Hatırlanacağı üzere, İnönü Üniversitesi Rektörü üniversiteye bağış yapan işadamı Mahmut Çalık'ın elini öpmüştü. "El öpmek" her rektörün yapacağı iş değil; fakat fahri doktoraların içinde taşıdığı minnet duygusunu da en iyi bu görüntüyle anlıyoruz. Dosyada, rektörlerin kimlere minnet duyduğunu, fahri doktoraların alıcıları aracılığıyla aktarmaya çalıştık.

Tüm bunlarla birlikte, üniversitelerde yaşanan kadrolaşmayla ilgili, çeşitli kaynaklardan öğrendiğimiz olaylara ve iddialara da dosya içinde yer verdik.

Dosyada okuyacaklarınız dışında, yasal gerekçelerle yer veremediğimiz pek çok söylenti var. Özellikle yeni atanan rektörlerle ilgili söylentileri, henüz somut hiçbir delilin olmaması nedeniyle yazmayı uygun görmedik.

Camiler: Yeni yaşam alanları

Araştımanın sunduğu veriler değerlendirildiğinde birkaç husus öne çıkıyor: Bunlardan ilki üniversitelerde yaygınlaşan ilahiyat fakülteleri ve camiler. Geçtiğimiz dört ay içinde Bakanlar Kurulu, toplam on ilahiyat fakültesi kurulması kararı aldı. Yeni açılan imam hatip okullarından doğacak talebi karşılamaya yönelik olsa gerek. Cami yapımı ise üniversiteler için artık oldukça normal bir durum. Özellikle işadamları ya da şirketlerin bağışlarıyla yapılan camiler, büyüklükleri bakımından da birbiriyle yarışıyor. Bu noktada Diyanet İşleri Başkanı'nın camilerin üniversite öğrencileri arasında bir yaşam merkezi haline getirilmesi gerektiği sözünü unutmayalım. Artık pek çok üniversitede camiler sosyal hayatın merkezinde olacak biçimde kurgulanıyor. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde yapımına başlanan 70 bin metrekarelik külliye inşası bunun bir örneği. Külliye, bugüne ait bir yapı kompleksi değil. Osmanlı döneminin önemli yapılarından olan külliyeler, merkezde cami olmak üzere medrese, kütüphane, türbe, hamam, tekke, zaviye gibi yaşam alanlarını barındıran yerleşkelerdir. Peki, bugün bir külliye yapmak ne anlama geliyor? Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde yapıldıktan sonra göreceğiz.

Türban serbestliği için "mobbing ofisleri"

İkincisi, gerici dönüşüme direnen akademisyenleri üniversitelerden uzak tutmanın aracı olarak açılan "mobbing ofisleri". İş yerlerinde mobbing, kişi yada kişilerin görevinden ayrılması amacıyla uygulanan psikolojik şiddet olarak tanımlanabilir. Üniversitelerde yaygınlaşan ve iyi niyetli bir girişim gibi görünen mobbing ofisleri, türban serbestliğine karşı duran akademisyenleri hedef alıyor. Üniversitelerde yasal olarak hâlâ uygulanması gereken fakat rektörlerin katkılarıyla alttan ve yasadışı olarak kaldırılan türban yasağını delenleri uyaran akademisyenlerin haklarında, mobbing uyguladıkları gerekçesiyle disiplin soruşturmaları açılıyor. Dosyamızda, bu uygulamanın örneklerini bulacaksınız.

Dönüşüm yeni üniversitelerde daha hızlı

Genel olarak değerlendirildiğinde, köklü bir geçmişe sahip, yapısı itibariyle oturmuş üniversitelerde değişim sürecinin daha sessizce ilerlediği söylenebilir. Bu üniversitelerin rektörleri, siyaseten durdukları noktayı açıkça belli etmekten kaçınan ve iktidara mesafeli görünen adaylardan seçiliyor. Özellikle yeni açılan üniversitelerde ise, AKP ve cemaat hegemonyası oldukça net. Bu üniversitelerin rektörleri ise, üniversite içinde ya da dışında, dinci gericiliği ellerindeki tüm olanaklarla açıkça propaganda etmekten çekinmiyor.

Dosya katkılarımızla tamamlanacak

Dosyaya geçmeden önce bir de duyuru yapalım. Bütün bu çalışma internetin olanakları çerçevesinde yapıldı. İnternet ortamı bir dehliz; pek çok bilgiye ulaşmak mümkün. Fakat bu, aynı zamanda bir olumsuzluk; çünkü verimli bir araştırma yürütebilmek için bir önbilgiye sahip olmak gerekiyor. Fakat yaklaşık yüz üniversitenin tamamında neler olup bittiği hakkında önbilgimizin noksan olduğu kesin. Aynı zamanda yapılan aramaların büyük çoğunluğunda, iktidarın hâkim olduğu medya gruplarının bilgisine ulaşılabiliyor. Dosya içinse çoğu zaman kenarda köşede kalmış haberlere ulaşmak durumunda kaldık. Kenara köşeye her zaman temas edememiş, önemli olan pek çok bilgiyi atlamış olabiliriz. Bu nedenle dosya henüz tamamlanmış değil. Sizlere sunduğumuz bu ham halinin üzerine koymak ve dosyayı geliştirmek için konu ile ilgili aktaracakları olan okurlarımızdan katkılarını bekliyoruz.

TÜRKİYE'NİN REKTÖR HARİTASI

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hayri Coşkun

AKP milletvekilleriyle "destek" toplantısı

Rektörlük seçiminde Atilla Kılıç'tan 42 oy az almış olmasına rağmen YÖK listesinde ilk sıraya konan Prof. Dr. Hayri Coşkun, 2010 yılında Abdullah Gül tarafından rektör atandı.

Rektör seçildiği dönemde, Coşkun hakkında profesörlüğe yükselmesinde usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle bir soruşturma yürütüldüğü hakkında haberler çıkmış, YÖK soruşturmanın Coşkun'un çalışmalarını inceleyen profesörlük jürisine yönelik yapıldığını açıklamıştı. (1)

Rektörlük seçimlerine siyasetin karışmasından duyduğu endişeyi belirtmek üzere Abdullah Gül'e bir mektup yazan İzzet Baysal Vakfı Başkanı Ahmet Baysal, yaptığı basın açıklamasında, üniversite içinde AKP İl Başkanı ve iki AKP Bolu milletvekilinin rektör adayı Prof. Dr. Hayri Coşkun ile destek anlamında bir toplantı yaptığını söylemişti. (2)

Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Adem Ersoy

Milletvekili olamadı, rektör oldu

Binası ve öğrencisi olmayan, kampüsü için Çukurova Üniversitesi'nin Turunçgil Gen Bahçesi'ne göz koyulan bir üniversite olan ABTÜ'ye, 2011 yılında kurucu rektör olarak Prof. Dr. Adem Ersoy atandı. YÖK listesinde ikinci sıradaydı. 2007 seçimlerinde AKP Adana Milletvekilliği için aday adayı olmuştu ve Türbana Özgürlük Kampanyası'nın imzacılarındandı. Prof. Dr. Adem Ersoy, ABTÜ'nün Çukurova Üniversitesi'ne 9 km mesafe ile kurulacak olmasına ilişkin "Amerika'nın Boston şehrine gidin her durakta bir üniversite kurulu" açıklamasını yapmıştı. (3)

Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Rektörü Adem Ersoy, 2007 seçimlerinde AKP Adana Milletvekilliği için aday adayı olmuştu.

Adıyaman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Talha Gönüllü

Referansı İslam kültürü

Yapılan rektörlük seçiminde ve YÖK listesinde ikinci sırada yer alan Prof. Dr. M. Talha Gönüllü, 2011 yılında rektör atandı. Aynı dönemde atanan rektörlerin içinde, YÖK listesinde birinci sırada olmayıp Abdullah Gül tarafından atanan tek rektördü. 2011-2012 akademik yılı açılış töreninde yaptığı konuşmasında şöyle diyordu: "Özellikle İslam kültürü içinde üniversiteler, geleceği yönlendiren ilmin ve ahlaki değerlerin üretildiği ve korunduğu merkezler olmuşlardır. Bu açıdan üniversiteyi bu manasıyla anlamaya çalışmak gerekir." Bu anlayışla İslami Bilimler Fakültesi'ni kurdu ve Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Vakfı ve Adıyaman Üniversitesi Cami ve Külliye Yaptırma ve Yaşatma Derneği ile ortaklaşa, üniversite içinde 4 bin kişilik cami yapımını başlattı. (4, 5)

Adnan Menderes Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Birincioğlu

'Şirketler başımızın tacı'

2010 yılında yapılan seçimde mevcut rektör Prof. Dr. Şükrü Boylu 130 oyla ilk sırada, Prof. Dr. H. Sema Başak 122 oy ile ikinci, M. Birincioğlu 101 oyla üçüncü sırada yer aldı. YÖK listesinde ise ilk sıraya yerleştirilen Birincioğlu, Gül tarafından atanan isim oldu.

Seçimde MHP eğilimli öğretim üyelerinin desteğini aldığı belirtilen Mustafa Birincioğlu (6), özellikle üniversite-sanayi işbirliği üzerinde duruyor. *TGRT Haber*'e verdiği bir röportajda Birincioğlu, bir işbirliğinden çok sanayi için eleman yetiştiren bir üniversite kurguluyor: "Jeotermal yatırımcılarıyla üniversitemizin niyetini kullandık. Biz size eleman yetiştirelim, teknisyen yetiştirelim, sizler için gezici laboratuvarlar oluşturalım. Sizin neye ihtiyacınız varsa, biz üniversite olarak yanınızda olalım. Çünkü sizler bizim bölgemize milyonlarca dolar yatırım yapan insanlarsınız. Sizler bizim başımızın tacısınız. Biz sizin için ne yapabiliriz? Üniversite olarak bizim bakış açımız bu yönde." (7)

Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Solak

YÖK Başkanı danışmanlığından rektörlüğe

Yusuf Ziya Özcan'ın YÖK Başkanlığı'na gelmesiyle birlikte Ocak 2008'de YÖK Başkanı Danışmanlığı'na, Şubat 2008'de Yükseköğretim Denetleme Kurulu Üyeliği'ne, Kasım 2008'de ise Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkanlığı'na atanan Mustafa Solak 2010'a kadar bu görevini sürdürdü. (8, 9) 2011'de rektör olarak atanan Prof. Dr. Mustafa Solak, yapılan seçimlerde ve YÖK listesinde birinci adaydı.

Bu, Mustafa Solak'ın ilk rektörlük adaylığı değildi. 2008 yılında Yalova Üniversitesi rektörlüğü için YÖK listesinde birinci sıradaydı. Fakat Gül, Türbana Özgürlük Kampanyası için imza veren ve listede üçüncü sırada yer alan Niyazi Eruslu'yu atadı.

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İrfan Aslan

Kutlu Doğum Haftası'ndan Vahyin Işığında Evrim Konferansı'na...

2008 yılında kurucu rektör olarak atanan İrfan Aslan, Türbana Özgürlük Kampanyası'nın imzacılarından biri.

İrfan Aslan, 3 Nisan 2011'de "Ahmed-i Hani'nin Fikir Dünyası" isimli konferansta konuşmacı olarak yer aldı. (10) Ahmed-i Hani Kürt Edebiyatının en bilinen eserlerinden Mem û Zîn'in yazarı. Hanî aynı zamanda mutasavvıf ve yaşadığı dönem olan 17. yüzyılda yerel halk tarafından şeyh olarak biliniyordu. (11) *Risale-i Nur*'da bu özellikleri ile adı geçen Ahmed-i Hani, hem Kürt kimliğini sahiplenmesi hem de dini kabulleri nedeniyle, AKP'nin Kürt halkını kazanmaya yönelik söylemlerinde başvurulan kişilerden biri. Tayyip Erdoğan 2009 yılında yapılan AKP 3. Olağan Büyük Kongresi'nde Ahmed-i Hani'yi, "Ahmedi Hani'siz, Bitlisli Said-i Nursi'siz bir Türkiye'nin maneviyatı noksan kalır" sözleriyle hatırlatmıştı. (12)

İrfan Aslan 2011 yılında, düzenli aralıklarla işadamlarına üniversitede konferans verdirme projesini hayata geçirdi. Çağırılan ilk konuk ise MÜSİAD Eski Başkanı Erol Yarar'dı. Aslan, 2011 yılında Ağrı İl Müftülüğü tarafından Kutlu Doğum Haftası dolayısıyla düzenlenen "Peygamber Efendimiz ve Merhamet" başlıklı konferansta katılımcıydı. (13)

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, 2012 yılının Mayıs ayında ise, Vahyin Işığında Evrim Konferansı'na ev sahipliği yapan üniversiteler zincirine katıldı. Konferansta, evrim karşıtlığıyla tanınan Prof. Dr. Adem Tatlı, eski öğrencisi olan İrfan Aslan'ı rektör olarak görmekten dolayı gururlandığını, en güzel ve hoş konferanslardan birini vermenin mutluluğunu yaşadığını söyledi. Aslan ise, Türkiye'de tartışmalara neden olan evrim konusunu "ilim erbabından öğrenmek, bu donanımı kazanmak, gerçekten mutluluk verici" şeklinde konuştu. (14, 15)

2012 Eylül ayında gerçekleştirilen seçimde ve YÖK listesinde ilk sırada bulunan Prof. Dr. İrfan Aslan tekrar rektör atandı.

Ahi Evran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sebati Kudret Saylam

Kadın ve erkekler birlikte havuza giremez

Rektörlük seçiminde ve YÖK listesinde birinci sırada olan S. Kudret Saylam, 2011 yılında rektör atandı.

Nisan 2011'de yapılan rektörlük seçiminden hemen önce Saylam ve ekibi, 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde Kırşehir AKP birinci sıra milletvekili adayı olan Abdullah Çalışkan'a seçimlerde başarılar dilemek üzere ziyarette bulundu. (16)

Üniversitenin internet sitesinden Saylam'ın icraatlarını takip etmek mümkün. Sitede, Haziran ayında, yeni açılan yüzme havuzu müjdesinin altında şu bilgi veriliyor: "Pazartesi ve Perşembe günleri bayanlara, haftanın diğer günleri de erkeklere hizmet verecektir." (17)

Akdeniz Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsrafil Kurtcephe

Aydınlar Ocağı, Birlik Vakfı, Resanet Vakfı yöneticileri rektörlük makamında

2008 yılında yapılan rektörlük seçimlerinde Prof. Dr. Mustafa Akaydın'ın yerine geldi. Akaydın seçimlerde ilk sırada yer almasına rağmen Abdullah Gül tarafından atanan İsrafil Kurtcephe oldu. Prof. Akaydın'ın AKP'nin türbana yönelik Anayasa değişikliği, YÖK Başkanı Prof. Yusuf Ziya Özcan'ın rektörlere gönderdiği türban genelgesi ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aldığı muhalif tavır nedeniyle atanmadığına yönelik haberler çıkmış, (18) Akaydın da atanmamasının ardından "Laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kazanımlarını savunmam, bir kusur olarak görüldü. Türbanın faturasını ödüyorum" yorumunu yapmıştı. (19)

Bu yıl, Temmuz ayında yapılan seçimlerde ilk sırada bulunan İsrafil Kurtcephe, YÖK listesinde Prof. Dr. İbrahim Demir'in ardından ikinci sıraya konuldu. Fakat Gül'ün tercihi Kurtcephe'den yana oldu.

Kurtcephe göreve geldikten sonra, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'le birlikte Aydınlar Ocağı, Birlik Vakfı, Resanet Vakfı yöneticilerini makamında ağırladı. (20)

Not: Rektör Kurtcephe'nin icraatları hakkında geniş bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Aksaray Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Acar

'Üniversite yönetimini akademisyenlere seçtirmek saçma'

Acar, 2011'de atandı. Rektörlük seçiminde, 60 oy alan Prof. Dr. Necdet Sağlam ve 54 oy alan Prof. Dr. Ahmet Alıcılar'ın arkasından 46 oyla üçüncü geldi. YÖK listesinde ise ilk sıradaydı ve Gül tarafından atandı.

Mustafa Acar'ı kişisel internet sitesinde yazdığı güncel-politik yazılarından bazı alıntılarla tanıyalım: (21)

"(…) Devletin küçültülmesi, iktisadi faaliyetlerin piyasaya bırakılması, milletin malının siyaset-bürokrasi-çıkar grupları tarafından yağmalanmasına son verilmesi ve kaynak israfının önüne geçilmesi demek olan özelleştirmenin ivedilikle bitirilmesi ekonomik ve politik dönüşüm süreci için oldukça önemli bir başarı olacaktır." (Sevapları ve Günahlarıyla AK Parti İcraatları: Eleştirel Bir Değerlendirme-1)

"(…) Örneğin bir Tapu Kadastro Genel Müdürü'nü tapu dairesinde çalışan memurlara seçtirmek ne kadar saçma ise, devlet üniversitesinin üst yöneticisini de akademisyenlere seçtirmek o kadar saçmadır. Sadece saçma değil, aynı zamanda çok da maliyetlidir." (Evrensel düşünen yereli gözeten bir üniversite)

"İki yüz yıldır belki de ilk defa Türkiye halkının beklentileri ve menfaatleriyle dış dünyanın Türkiye'den beklentileri bu kadar birbiriyle örtüşmüş durumdadır. Aslında şu veya bu sebeple devlet gücünü arkasına alarak suça, darbecilik ve cuntacılık eylemlerine bulaşan veya bunları koruyan güçler dürüst ve mert bir tavır sergilese ve 'Evet, bu nahoş eylemlere bulaştık, çünkü böyle bir anlayışla yetiştirildik; şimdi görüyoruz ki dünya, Türkiye, anlayış değişti, bunlarla övünmüyoruz, bir daha asla böyle şeylere tevessül etmeyeceğiz; üzdüğümüz insanlardan da özür dileriz.' deseler ve direnişi bıraksalar, bu süreç çok daha yumuşak, çok daha az sancılı, bu kadar kırıp dökmeden atlatılabilirdi. Gelin görün ki bunu yapmaya hiç niyetlerinin olmadığı anlaşılıyor." (Sancılı Bir Değişim Sürecinin Kaçınılmaz Son Durağı: Demokratik, Sivil, Özgür Türkiye!)

Türbana özgürlük kampanyasında imzacı olan Mustafa Acar, 2011 yılında ÖSYM Başkanlığı'na aday gösterilmişti. (22)

Amasya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Metin Orbay

Nakşibendi şeyhine övgü

2011 yılında yapılan rektörlük seçiminde ve YÖK listesinde birinci adaydı. Rektör atandıktan sonra tebrik ziyaretine gelenlerin arasında Amasya Ülkü Ocakları Başkanı Erkan Kaşka önderliğinde Amasya Ülkü Ocakları Yönetim Kurulu üyeleri de bulunuyordu. (23)

Amasya Üniversitesi bu yıl Haziran ayında Nakşibendi şeyhi olan Hamza Nigarî hakkında "Karabağ'dan Amasya'ya Bir Gönül Köprüsü: Uluslararası Hamza Nigarî" başlıklı bir konferansa ev sahipliği yaptı. Etkinlikte Prof. Dr. Metin Orbay yaptığı konuşmasında şunları söyledi:

"Anadolu topraklarının bugünkü kompozisyonunu almasında; bedeni Türk, ruhu İslam olan Horasan'dan, Orta Asya'dan gelen Alperenlerin rolü büyüktür.(…) Kafkas coğrafyasından çıkıp Amasya'ya gelen, yaşadığı dönemde sıkça görülen her türlü ayrımcılığı elinin tersi ile iten ve birlik beraberlik mesajları veren önemli şahsiyetlerden bir tanesi de; Mir Hamza Nigari'dir." (24)

Amasya Üniversitesi'nde bu yıl Haziran ayında düzenlenen bir sempozyumda Nakşibendi şeyhi olan Hamza Nigarî anıldı.

Anadolu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Davut Aydın

Özel güvenlik birimine biber gazı kullanma yetkisi

2009 yılında atandı. Seçimde rektörlük görevinin sonuna gelmiş olan Prof. Dr. Fevzi Sürmeli 334 oy, Prof. Dr. Hasan Mandal 295, Prof. Dr. Davut Aydın ise 96 oy aldı. YÖK listesinde Prof. Dr. Davut Aydın ilk, Prof. Dr. Hasan Mandal ikinci, Prof. Dr. Sürmeli ise üçüncü sıradaydı.

Anadolu Üniversitesi özel güvenlik biriminin öğrencilere yönelik saldırılarıyla biliniyor. Üniversitede 2010 yılında özel güvenlik birimlerine biber gazı kullanma yetkisi verildi. (25) Kararın, polisin okula girmesini engellemek için yapıldığı söylense de öğrenciler her fırsatta önce güvenlik görevlilerinin sonra çevik kuvvetin saldırısına uğruyorlar. En son, öğrenci kayıtları için açılan masalara müdahale eden özel güvenlik görevlileri ve çevik kuvvet, içinde Eğitim-Sen Şube Başkanı'nın da bulunduğu 40 kişiyi gözaltına aldı. (26)

Anadolu Üniversitesi yönetimi, bu yıl Şubat ayında yaptıkları bir "hata" ile gündeme geldi. Anadolu Üniversitesi'ndeki boş öğretim kadrolarına öğretim üyeleri alımı için gazetelere ilan verilmişti. İlanda anadalların karşısında alınacak öğretim görevlisinin unvanı yazıyordu. Ne var ki, Devlet Konservatuarı Müzik Bölümü'ne alınacak öğretim görevlisinin unvanının yerine sadece ismi vardı. İlanda boş kadroya kimin alınacağı kazara açık edilmişti. (27)

Başka bir detay olarak, Anadolu Üniversitesi Cüneyt Zapsu'nun sahibi olduğu market zinciri A-101'in açıldığı ilk üniversite. (28)

Not: Rektörlüğün üniversite öğrencilerine yönelik icraatları hakkında geniş bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Erkan İbiş

Yeni Akit gazetesi bu rektörden rahatsız

Temmuz ayında rektörlüğe atanan Prof. Dr. Erkan İbiş seçimde 595 oy ile ilk sırada yer aldı. YÖK de seçim sırasını değiştirmedi. Cemaatin desteklediği söylenen aday Necati Örmeci ise seçimde üçüncü olmuştu.

Erkan İbiş akademi çevresi tarafından sosyal demokrat olarak tanınıyor.

Yeni Akit gazetesi atamadan rahatsızlığını yaptığı ibretlik bir haberle açığa vurdu. Haberde İbiş'in, 2003 yılında hazırlanan YÖK yasa taslağına tepki göstermek için Atatürkçü Düşünce Kulüpleri Federasyonu (ADKF) ile birlikte "Cumhuriyet Yürüyüşü" organize ettiği ve ayrıca 2007 yılında Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olmaması için düzenlenen Cumhuriyet mitinglerine katıldığı belirtiliyordu. *Yeni Akit* gazetesi haberi, belirtilen eylemler birer suçmuşçasına ele alıyor ve yeni rektörü hedef gösteriyordu. İbiş'in avukatı aracılığıyla haberin asılsız olduğuna ilişkin açıklamasının ardından *Yeni Akit* tekzip yazısı yayınlamak durumunda kaldı. (29, 30)

Ardahan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ramazan Korkmaz

2008'de atanan kurucu rektörlerden biri olan Korkmaz, YÖK listesinde üçüncü sırada yer alıyordu. Eylül ayında yapılan atamada, seçim ve YÖK listesinden birinci sırada çıkarak yeniden rektör oldu.

Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Duman

2008'de kurucu rektör olarak atanan Duman, YÖK listesinde birinci sıradaydı. (31) İkinci dönemine bu yıl Eylül ayında yapılan atamayla başlayan Duman, seçim ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hikmet Koçak

'Üniversitemiz hikmeti, nuru içeren ilmin abidesi'

Bu yıl Temmuz ayında ikinci kez atanan Prof. Dr. Hikmet Koçak, Prof. Dr. Ömer Selim Yıldırım'a karşı 427'ye 779 oy alarak birinci oldu. Sıralama YÖK listesinde de değişmedi.

Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzası bulunan Koçak'ı, seçimden sonra makamında ziyarete gelen AKP Erzurum Milletvekili Adnan Yılmaz şöyle övüyordu:

"Sayın Koçak, sizin yerinizin doldurulması imkânsız. Layık olduğunuz yerde sizi görmekten son derece mutluluk duyuyorum. Sizi bu makamda ikinci kez görmek isteyen üniversitemizin değerli öğretim üyelerine şükran borçluyum. Dört yıl süre sarfından görev yaptığınız Atatürk Üniversitesi'nde birbirinden değerli çok güzel projelerle, kaliteli hizmetle oylarınızı artırdınız. Bu da kalitenin yüksek olmasında sizin yönetiminizle birlikte takdire şayandır. Tebrik ediyorum." (32)

Hikmet Koçak, Haziran 2012'de Başbakan Erdoğan'a, uluslararası ilişkiler alanında fahri doktora unvanı verdi. Erdoğan törende üniversitelerde hâkim olmasını istedikleri bilimin tanımını da yaptı: "Latinlerin, daha geniş manada Batılıların sıkça kullandığı bir deyim vardır; 'ışık, doğudan yükselir'... Elbette burada ışıktan kasıt güneş değil. Belli ki Batılılar, Doğu'da üretilen ve dünyayı sarmalayan, bilginin yanında hikmeti, aydınlanmayı, nuru içeren ilimi kastediyorlar. Açıkçası, Atatürk Üniversitesi, Doğu'nun en büyük üniversitelerinden biri olarak, içinde hikmet, nur, aydınlanma olan bilgi gerçeğinin somut bir abidesidir." (33)

Atatürk Üniversitesi Rektörü Hikmet Koçak, kendisini makamında ziyaret eden AKP Erzurum Milletvekili Adnan Yılmaz ile.

Hikmet Koçak'ın rektörlük döneminde ilginç bir olay meydana geldi. 2009'da Atatürk Üniversitesi internet sitesinde Prof. Dr. Hikmet Koçak adıyla, öğrencileri Kırkıncı Hoca Cemaati yurtlarında kalmaya çağıran bir ilan yayınlandı. Fakat ilan kısa bir süre sonra kaldırıldı ve Koçak ilanla ilgisinin olmadığını, internet sitesinin şifresi kırılarak ilanın konulduğunu açıkladı. İnternet saldırısını yaptığı iddia edilen 6 öğrenci yakalandı ve tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Üniversitenin internet sitesinde yayınlanan ilan şöyleydi:

"*Öğrencilerimize duyurulur.*

Sevgili öğrenciler,

Sizlere daha iyi hizmet verebilmek amacıyla Kırkıncı Hoca cemaatiyle kurduğumuz yararlı işbirliğimiz sonucunda barınma ihtiyaçlarınızı gidermek üzere cemaat yurtlarından barınabilmenize imkân tanıyan mukaveleyi Sayın Hocaefendinin lütfu ile nihayete erdirmiş bulunuyoruz. Eğer siz de hem rahat hem barış dolu bir ortamda barınmak hem de itikadınızı güçlendirmek ve dünyevi heveslerinize gem vurmak niyetindeyseniz, ilgili yurtlarda kalmak için başvurularınızı Dekanlığınıza yapabilirsiniz." (34)

Balıkesir Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mahir Alkan

'Dekanımız AKP milletvekilinin damadı'

2010'da atandı. Seçimde ve YÖK listesinde ilk sıradaydı. (35, 36) Türbana Özgürlük Kampanyası imzacısı olan Alkan'ın seçimden sonra gelen ziyaretçileri arasında, kendisine her türlü desteği vereceklerini söyleyen AKP Balıkesir Merkez İlçe Başkanı Recep Şeker (37) ve AKP Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün de var. (38)

Mahir Alkan, görev süresinin ilk 3,5 ayında yaptığı icraatları anlattığı basın açıklamasında şöyle diyor: "Tıp Fakültesi dekanlığına Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden Göz Uzmanı Prof. Dr. Samet Ermiş'in ataması yapıldı. Samet Bey de AKP Genel Başkan Yardımcısı ve Balıkesir milletvekili Edip Uğur'un damadı." (39)

Bartın Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ramazan Kaplan

İslamcı partinin başkanına övgü

YÖK listesinden birinci sırada çıktı ve kurucu rektör olarak atandı. Türbana Özgürlük Kampanyası'nın katılımcılarından olan Kaplan, Nisan 2012'de Dicle Üniversitesi'nde yapılan Uluslararası Sezai Karakoç Sempoz-yumu'nda konuşmacıydı. Rektör Kaplan, İslamcı "Yüce Diriliş Partisi" Genel Başkanı Sezai Karakoç için şunları söyledi: "Sezai Karakoç'un şiirlerinin temel konusu, Ortadoğu ve İslam dünyasının içinde bulunduğu sorunların çözüm reçetesidir. İnsanların ve medeniyetin sorunlarına reçeteler sunar." Etkinliğin onur kurulunda Ahmet Davutoğlu ve Ertuğrul Günay vardı. (40, 41)

Ramazan Kaplan, rektör atanan

bürokratlardan biri. Göreve geldiği sıralarda MEB Milli Eğitim Akademisi Başkanı olarak görev yapan Kaplan, geçtiğimiz Eylül ayında tekrar rektör atandı.

Batman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam

Cemaat okullarından ziyaret

YÖK listesinde birinci sıradaydı ve 2008 yılında Cumhurbaşkanı tarafından Batman Üniversitesi'nin ilk rektörü olarak atandı.

Uluçam'ın ziyaretçileri arasında İrfan Koleji ve Erbil Işık Koleji'nden gelen öğrenciler de bulunuyor. İrfan Koleji, İlim Yayma Vakfı tarafından kurulan bir okul. Erbil Işık Koleji ise, Gülen cemaatinin Kuzey Irak'taki eğitim alanı olarak tanımlanıyor. (42, 43, 44)

Uluçam, bu yıl yapılan seçimde ve YÖK listesinde ilk sırada bulunarak Abdullah Gül tarafından yeniden rektör olarak atandı.

Bayburt Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Gökhan Budak

Yeni rektör türban destekçisi

Dosyamızı hazırladığımız sırada rektör Prof. Dr. Murat Mollamahmutoğlu'ydu. Mollamahmutoğlu Nisan ayında üniversite ile ilgili çalışmalarını paylaşmak üzere bir meclis turuna çıkmış ve şu isimleri ziyaret etmişti: AKP Bayburt Milletvekili Bünyamin Özbek, AKP Zonguldak Milletvekili ve Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Sözcüsü Prof. Dr. Ercan Candan ile AKP Konya Milletvekili ve Meclis İdare Amiri Mustafa Kabakçı. (45)

İrfan Koleji ve Erbil Işık Koleji'nden öğrenciler, Batman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam'ı ziyaret etti.

Mollamahmutoğlu'nun görev süresi Eylül ayında yapılan atama ile sona erdi. Yeni rektör 5 oyla üçüncü sırada yer alan ve Türbana Özgürlük Bildirisi'nde imzası bulunan Prof. Dr. Gökhan Budak oldu. Budak, YÖK listesinde birinci sıradaydı. (46)

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Azmi Özcan

İlmin 3 şartı: Talebenin hevesi, hocanın nefesi, ümeranın kesesi!

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nin kurucu rektörü olan Özcan, 2011'de yapılan seçimde ve YÖK listesinde ilk sırada yer alarak ikinci kez atandı.

İlahiyat mezunu olan Özcan, İslam Ansiklopedisi İlim Heyeti'ne üye ve Türkiye Diyanet Vakfı'nın İslam Ansiklopedisi'nin de yazarlarından biri. (47) AB müzakerelerinde Abdullah Gül ile birlikte çalışmalarda bulunan Özcan şöyle diyor: "İlmin olması için 3 şart var: Talebenin hevesi, hocanın nefesi ve ümeranın kesesi." (48)

Özcan'ın *Zaman* gazetesinin Yorumlar bölümünde 30 Ocak 2006'da yayınlanan bir yazısı "İslam'da Protestanlaşma olmaz, çünkü..." başlığını taşıyor. Özcan'a göre Yahudilik ve Hıristiyanlık için reform tarihi bir mecburiyet; ancak İslam'da Protestanlaşma da, reform da tarihi açıdan mümkün değil. İslam'ın reforma ihtiyacı olduğunu söylemenin, cehaletin ötesinde bir keyfiyet ve kesbiyetin icabı olabileceğini savlayan Özcan ekliyor: "Reform kaba tabiriyle 'formu' bozulan bir şeyi tekrar asli formuna döndürmek demek olduğuna göre formu bozulmayan ve bozulması da Allah'ın taahhüdüyle mümkün olmayacak bir dinin reforma ihtiyacı olamaz... İnanmamakta hürsünüz; ancak inanıyorsanız size intikal ettiği şekilde uygulamakla mükellefsiniz." (49)

Not: 2007 yılında eğitim vermeye başlayan Bilecik Üniversitesi'nin ismi bu yıl Bilecik MHP Milletvekili Bahattin Şeker tarafından verilen kanun teklifinin olumlu sonuçlanmasıyla Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi olarak değişti. Milletvekili Şeker'in vermiş olduğu kanun teklifine AKP Milletvekili Fahrettin Poyraz tarafından da imza atılarak destek verildi. Şeyh Edebali'nin alternatifi ise Osmanlı Üniversitesi idi. (50)

Bingöl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Gıyasettin Baydaş

Kutlu Doğum Haftası etkinliklerini kaçırmıyor

2008'de atanan kurucu rektörlerden biridir. YÖK listesinde Prof. Dr. Nihat Dilsiz'in ardından ikinci sırada geliyordu.

Prof. Dr. Gıyaseddin Baydaş'ın atamasını dönemin AKP Bingöl Milletvekili Yusuf Coşkun büyük bir sevinçle karşılamıştı: "Bu atama memleketimize hayırlı olsun. Artık üniversitemizin işlerini tam anlamıyla yürütebilecek bir rektörümüz var. Üniversitemizin işleri bu şekilde daha hızlı yürür. Yeni Rektörümüz Prof. Dr. Gıyasettin Baydaş'a yeni görevinde başarılar dilerim." (51)

Bu yıl Haziran ayında Bingöl Üniversitesi'nde düzenlenen "İlahiyat Kavşağında İslami İlimler Sempozyumu"nda Baydaş sempozyumun önemini şöyle vurguladı:

"Bugünkü toplantımızın temel amacı medrese ve ilahiyatın, İslami ilimlerde bu iki kurumun karşılaştırılmasıdır. Böyle bir konunun üniversitelerde ilk defa gündeme alındığını tahmin ediyorum. Böyle bir konunun gündeme getirilmesi bir zamanlar korkulu rüya gibiydi. Halbuki üniversiteler bilimsel çalışmaların tartışıldığı ortamlardır. Biz-

ler bu ortamlarda tartışmazsak, topluma bu mesajları vermezsek illegal örgütler bu boşluğu doldurur. Konuşmanın ve tartışmanın kime ne zararı var ki. Konuşalım tartışalım bir başkası bu boşluğu doldurmasın." (52)

Kutlu Doğum Haftası etkinliklerini kaçırmayan rektörlerden Prof. Dr. Gıyasatttin Baydaş, bu yıl Eylül ayında yapılan atamalarda, seçim ve YÖK listesinden ilk sırada çıkarak ikinci kez rektör atandı. (53)

Bingöl Üniversitesi Rektörü Gıyasettin Baydaş, Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz'a plaket veriyor.

Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mahmut Doğru

Birikimli rektör, birikimli aile!

YÖK listesinde Abdullah Bayram'ın ardından ikinci sırada gelen Mahmut Doğru, 2008'de üniversitenin ilk rektörü olarak atandı.

Prof. Dr. Mahmut Doğru'nun Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzası bulunuyor.

Doğru, rektörlük dışında üç fakülteden ikisinin (Mühendislik Mimarlık ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi) geçici dekanlığını da yürütüyor. (54)

Şubat ayında basında Rektör Doğru ile ilgili bazı iddialar yayınlandı. İddialara göre, "Üniversitenin Genel Sekreterliği görevine vekâleten getirilen Serdal Özbay, Prof. Dr. Mahmut Doğru'nun eşinin kuzeni. Özbay'ın eşi Oya Özbay ise üniversitenin Mimarlık-Mühendislik Fakültesi'ne sekreter olarak atandı. Genel Sekreter Vekili Özbay'ın yüzde 40 görme kaybı bulunan yeğeni Talat Özbay engelli kadrosundan işe alındı, Basın ve Halkla İlişkiler Bölümü'nde fotoğrafçı olarak görevlendirildi. Şikâyet dilekçesinde Tatvan Belediyesi eski Mezbaha Müdürü Salih Aygün'ün, üniversitenin Kültür, Sağlık ve Spor Daire Başkanlığı'na atandığı belirtiliyor. Dilekçeye göre Aygün'ün amcasının oğlu da Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'na getirilmiş."

Rektör Doğru ise atamaları savunarak birikimin kriter alındığını, bu iddialara karşı yargıya başvurduğunu, dava sürecinin devam ettiğini belirtti. (55)

Bitlis Eren Üniversitesi'nin Fen-Edebiyat Fakültesi açılış törenine katılan isimler üniversite yönetiminin siyasi yönelimini gösteriyor: Başbakan R. Tayyip Erdoğan, Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, Gıda ve Tarım Bakanı Mehdi Eker, Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç, AKP Genel Başkan Yardımcısı Bülent Gedikli, Bitlis Valisi Nurettin Yılmaz, AKP'li Belediye Başkanı Fehmi Alaydın ve Eren Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Eren. Rektör Doğru, törende Erdoğan'a plaket vermeyi ihmal etmedi. (56)

Bu yıl, Bitlis Eren Üniversitesi'nin Yıldız Teknik Üniversitesi ile birlikte hazırladığı bir projenin tamamlandığı haberini aldık: Osmanlı Oyunu Projesi. BEÜ Rektör Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Tuncay Sevindik'in proje ile ilgili Ocak 2012'de *Yeni Şafak* gazetesine verdiği bir röportajda projenin Osmanlı ruhunu yaşatmak üzere hazırlandığını söylüyordu. Sevindik şöyle diyordu: "Muhteşem Süleyman Osmanlı'yı 3 kıtaya yaydı. 46 yıllık bir hükümdarlığı var. Belki dizilerde çok fazla bahsedilmiyor. Örneğin çocukların büyük bölümü Kanuni Sultan Süleyman'ın nerede doğduğunu bilmez. 27 Nisan 1495 tarihinde Trabzon'da doğmuştur. Oyunun girişinde bu bilgi çok davudi bir sesle verilecek. Çocukları bu şekilde etki alanımıza almak istiyoruz. Umarım bu oyun, Türkiye için çok ciddi önem arz eder." (57)

Bitlis Eren Üniversitesi'nin Fen-Edebiyat Fakültesi açılış törenine Tayyip Erdoğan ile birlikte AKP'li pek çok isim katıldı.

Prof. Dr. Mahmut Doğru Eylül ayında yapılan son atamada tekrar rektörlüğe getirildi.

Boğaziçi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Gülay Barbarosoğlu

Başbakana bakışlarıyla gündeme gelmişti

2012 yılında yapılan seçimde ilk sıradaydı. YÖK listesinde de konumu değiştirilmedi ve Abdullah Gül tarafından rektörlük görevine atandı.

2003 ve 2010 yılları arasında NATO Araştırma ve Teknoloji Teşkilatı'nda ulusal temsilci olarak görev alan Barbarosoğlu'nun, 2006 yılında Kandilli Rasathanesi'ne gezen Erdoğan'a attığı bakışlar, onu uzun bir süre gündemde tutmuştu. O dönemde rasathanenin başında bulunan Prof. Dr. Gülay Barbarosoğlu'nun Erdoğan'a hayranlık dolu bakışlarının fotoğrafları gazetelerde manşetlere taşınmıştı. Yeni rektör, olayın ardından Ayşe Arman'a verdiği röportajda, Başbakanlığın deprem istasyonlarında kullanılmak üzere alınan sismometrelere 2 milyon dolarlık ödenek ayırdığını ve böylece deprem istasyonları şebekesinin dünya standartlarına taşımamızda çok büyük bir adım atıldığını söyleyip, Ayşe Arman'ın "Ben böyle bir adama hayran hayran bakmayayım da ne yapayım" yorumuna katılmıştı. (58) Tartışmaların ardından istifa eden Barbarosoğlu yaklaşık 3 yıl sonra rektör yardımcısı, şimdi de rektör oldu.

Bozok (Yozgat) Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tamer Uçar

Seçimde Prof. Dr. İnci Varinli ile aynı sayıda oy aldı; fakat YÖK listesinde ilk sıraya yerleştirildi. 2011'de Abdullah Gül tarafından atandı.

Bursa Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Sürmen

Said-i Nursi hayranı

2008 yılında kurucu rektör olarak atanan Ali Sürmen, YÖK listesinde birinci sıradaydı.

Mart ayında Prof. Dr. Ali Sürmen'i Bursa Bediüzzaman'ı Anma ve Anlama Platformu tarafından düzenlenen ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın da katılımcılar arasında bulunduğu "Bediüzzaman Said Nursi Haftası Programı"nın açılışında gördük. Rektör yaptığı konuşmada Said-i Nursi'yi şöyle anlatıyordu:

"Maddi alanda esir olmuş, savaş eseri olmuş ama manevi anlamda kendisini esir alan komutanı bile esir almış büyük bir zattır. Bize iman sahibi olan insanın hiçbir zaman ümitsiz olamayacağını göstermiştir. İdam öncesi son isteği sorulduğunda iki rekât namaz kılmak istemiştir" (59)

2007 yılında binlerce kişinin e-posta adreslerine Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin PKK'lı öğrencilere burs verdiği, bölücülük yaptığı ve Türkan Saylan'ın annesinin Hıristiyan olduğu gibi iddiaları içeren bir metin ulaşmıştı. Bu bilgilerin yer aldığı e-postalardan biri de o dönem Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapan Ali Sürmen'e geldi. Ali Sürmen, kaynağı belli olmayan metni üniversitede görev yapan öğretim üyesi arkadaşlarına da gönderdi. Bu nedenle hakkında Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Yurtkuran tarafından soruşturma açılan Sürmen kendini "Ben herhangi bir maili yorum yazmadan yollarsam sen bunun kötü niyetli olduğunu nereden bilebilirsin ki?"şeklinde savundu. (60)

Boğaziçi Üniversitesi Rektörü Gülay Barbarosoğlu'nun Tayyip Erdoğan'a attığı hayran bakışlar çok tartışılmıştı.

Celal Bayar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Pakdemirli

'Sana mı kaldı cumhuriyeti savunmak!'

2010 yılında yapılan seçim sonucunda üniversitenin mevcut rektörü Prof. Dr. Semra Öncü 137, Prof. Dr. Mehmet Pakdemirli ise 122 oy aldı. YÖK listesinde ise Pakdemirli birinci, Öncü ikinci sıraya konmuştu ve rektör olarak atanan Pakdemirli oldu.

Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzası bulunan Prof. Dr. Mehmet Pakdemirli, ailesi itibariyle siyasete aşina. Babası Ekrem Pakdemirli ANAP'lı eski bir bakan, kardeşi Bekir Pakdemirli ise son genel seçimde AKP İzmir 2. Bölge aday adayıydı. (61)

Prof. Dr. Mehmet Pakdemirli'nin ismi ise, 2010 yılı Aralık ayında üniversiteye gelen Bülent Arınç'ı protesto etmek isteyen öğrencilere aldığı tavırla gündeme gelmişti. Rektör, olay sırasında öğrencilere söylediği "Kardeşim, Cumhuriyet savunulacaksa ben savunurum, ben bu üniversitenin rektörüyüm, sana kalmaz cumhuriyeti savunmak", "Eğer siyasi slogan atarsanız, kimliklerinizi toplar hepinizi okuldan atarım, burası benim üniversitem." sözleriyle hafızalara kazındı. Rektörün tartıştığı öğrencilerden TGB Manisa İl Temsilcisi Erdem Özdemir bir yıl uzaklaştırma cezası almıştı. **Not**: Aynı öğrenci bu yıl, AKP İzmir Karşıyaka İlçe Teşkilatı binasında protesto amaçlı basın açıklamasında bulunduğu gerekçesiyle CBÜ Fen Edebiyat Fakültesi Disiplin Kurulu'nun aldığı karar doğrultusunda üniversiteden atıldı. (62)

Bursa Teknik Üniversitesi Rektörü Ali Sürmen ve MÜSİAD Bursa Şube Başkanı Hasan Çepni.

Pakdemirli'nin AKP tarafından sevilen bir akademisyen olduğuna şüphe yok. Bülent Arınç Manisa'da yaptığı bir konuşmasında "Aramızda Celal Bayar Üniversitesi'nin yeni rektörü de bulunuyor. O da Manisa'nın güzel bir evladıdır. Genç yaşta bilim adamı olarak çok büyük başarılar kazandı ve bu başarıları takdir edildiği içindir ki rektörlüğe atandı." demişti. (63)

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Faruk Kocacık

Sonunda muradına erdi

Üç dönemdir seçimlerde birinci seçilmesine rağmen atanmayan Kocacık, geçtiğimiz Haziran ayında yapılan seçimde de birinci geldi; fakat YÖK'ün listesinde ikinci sıraya konuldu. Ne var ki, bu sefer Abdullah Gül tarafından atanan isim oldu. (64)

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sedat Laçiner

Star gazetesinden üniversite rektörlüğüne

2011'de atanan Sedat Laçiner seçimde ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Star gazetesinde köşe yazarlığı yapan Sedat Laçiner'in AKP iktidarına yakınlığı yazılarından kolayca çıkıyor:

"Bugün tüm karakollarda, emniyet birimlerinde her oda 24 saat ka-

mera ile izleniyor. Kötü muamele ve işkence istisna haline geldi. Eğitimli polisler 2000'lerin başında bu yana bünyede yükseldikçe 'eski usuller'e itibar eden şükür ki kalmadı… Emniyet, savcılar ve hâkimler hem çok daha donanımlı, hem sabırlı, hem de çok cesur... Gelinen nokta ile övünmemek imkânsız. Bu aşamaya gelmemizi sağlayanları tebrik ediyorum." (65)

"Kürt sorununa ve teröre kalıcı bir çözüm ancak özgürlükçü, demokrat ve hukuk devleti ideallerini içselleştirmiş bir lider tarafından sağlanabilir. Aksi takdirde sadece milliyetçiliğin dar kalıpları bu sorunu çözebilecek reformlara müsaade etmez. Bu tanıma uygun liderlere Adnan Menderes ve Turgut Özal gibi Recep Tayyip Erdoğan'ı da örnek olarak gösterebiliriz." (66)

Laçiner'in üniversiteye davet ettikleri arasında Temmuz ayında makamında ziyaret ettiği Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin ve Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez var. (67, 68)

Not: Sedat Laçiner'in üniversitedeki uygulamalarına ilişkin bilgileri dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ali İbrahim Savaş
İslam Dünyasının en başarılı rektörü

Kurucu rektör olarak 2008'de atanan Savaş, Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzacı. Prof. Dr. Ali İbrahim Savaş'ın başarı hanesinde Uluslararası İslam Dünyası Gazeteci ve Yazarlar Derneği'nce (ULGAYAD) düzenlenen "2011 Yılının En'leri" töreninde aldığı "Yılın Rektörü" ödülü de var. (69)

Bu yıl Ağustos ayında yapılan seçimde açık ara birinci gelen Savaş, YÖK listesinde de ilk sırada yer aldı ve Gül tarafından tekrar rektörlüğe atandı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'ne yapılan Mehmet Akif Ersoy heykelinin açılışı AKP'li milletvekilleri ile Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın katılımıyla yapıldı.

Dicle Üniversitesi Rektörü Ayşegül Jale Saraç, Tayyip Erdoğan'a ebru tablosu hediye ederken çok mutlu görünüyor.

Çukurova Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mustafa Kibar

Temmuz ayında atandı. Seçimde ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Dicle Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Ayşegül Jale Saraç
AKP'den milletvekili adayıydı

2008 yılında seçimde ikinci olmasına rağmen YÖK listesinde ilk sıraya yerleştirilen ve atanan Saraç, Temmuz ayında yapılan seçimde ve YÖK listesinde birinci gelerek ikinci kez atandı.

Türbana Özgürlük Kampanyası imzacısı olan Saraç, 2007 genel seçiminde de AKP'den Diyarbakır sekizinci sıra milletvekili adayıydı.

Prof. Dr. A. Jale Saraç'ın üniversite kadrolarına cemaate yakın kişileri aldığına ilişkin yoğun iddialar bulunuyor. Dicle Üniversitesi'nde maruz kaldıkları baskılar nedeniyle istifa eden bir grup öğretim üyesinin düzenlediği basın açıklamasında Doç. Dr. Ferruh Akay, Saraç'ın terör nedeniyle üniversiteye öğretim görevlisi olarak kimsenin gelmek istemediğini söylediğini fakat aynı açıklamada öğretim görevlisi sayısının son 4 yılda 500 civarında arttığını beyan ettiğini vurgulamış ve bu öğretim üyelerinin neredeyse tümünün belli cemaatteki kişilerden oluştuğunu belirtmişti. (70)

Kadrolaşmayla birlikte Dicle Üniversitesi'nde öğrencilere yönelik büyük bir baskının olduğu da biliniyor. 27 Nisan 2010'da öğrenciler tarafından düzenlenen bahar şenliğine polisin saldırması ve 104 üniversite öğrencisinin gözaltına alınmasının ardından BDP'li Ayla Akat Ata, Nimet Çubukçu'ya gönderdiği yazılı metinde Dicle Üniversitesi'nin karakola dönüştürüldüğünü belirtmişti.

Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mehmet Füzün
Erdoğan'ın ameliyatında hazır bulunmuştu

Temmuz ayında yapılan seçimde birinci olan ve YÖK listesinden de ilk sırada çıkan Prof. Dr. Mehmet Füzün ikinci kez rektörlüğe atanmış oldu.

Füzün'ün 2008 seçimi sonunda göreve gelmesi ise olaylıydı. 2008 yılında seçimde Sedef Gidener 564, Mehmet Füzün 181 oy almış, YÖK listesinde de Sedef Gidener birinci sırada çıkmıştı. Buna rağmen rektörlüğe atanan Prof. Dr. Mehmet Füzün oldu.

Sedef Gidener'in başlattığı, atamanın haksız olduğu ile ilgili hukuki süreç ise bir sonuç vermedi. (71)

Füzün, 2011 yılında Tayyip Erdoğan'ın geçirdiği ameliyatta hazır bulunan doktorlardan biriydi. (72)

Not: Dokuz Eylül Üniversitesi'ndeki uygulamalar ve rektör Füzün hakkında ayrıntılı bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Dumlupınar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Karaaslan

En önemli icraatı ilahiyat fakültesi kurmak

2011'de atandı. Seçim sonucunda Prof. Dr. Ahmet Karaaslan birinci, Prof. Dr. Yunus Erdoğan ise ikinci olmasına karşın YÖK listesinde Karaaslan ikinci, Erdoğan ilk sıradaydı.

Prof. Dr. Ahmet Karaaslan'ın rektörlük döneminin en önemli icraatlarından biri İlahiyat Fakültesi'ni kurmak oldu. Diyanet-Sen, Anadolu Aile Birliği, Yeni Asya Vakfı, Kalem-Der Derneği, Beyazay Derneği, Eğitim Bir-Sen Kütahya Şube Başkanı Kamil Uçan ve sendika yöneticileri de Rektör Prof. Dr. Ahmet Karaaslan'ı makamında ziyaret ederek, DPÜ'ye ilahiyat fakültesi kurulması dolayısıyla Rektör Prof. Dr. Ahmet Karaaslan ve kararı alan senato üyelerine teşekkür ederek bir plaket verdiler. (73)

Düzce Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Funda Sivrikaya Şerifoğlu

2007'de Ahmet Necdet Sezer tarafından kurucu rektör olarak atandı. 2011'de yapılan seçim sonucunda ise Prof. Dr. Bünyamin Dikici 96 oy alarak birinci, Prof. Dr. Funda Sivrikaya Şerifoğlu 55 oyla ikinci oldu. YÖK listesinde bu sıralama tersine döndürüldü ve ilk sıraya yerleştirilen Prof. Dr. Funda Sivrikaya Şerifoğlu Abdullah Gül tarafından ikinci kez atandı.

Ege Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Candeğer Yılmaz

İlk kez rektör olarak atandığı 2008 yılında, seçimde birinci gelmişti. YÖK listesinde de durum değiştirilmedi ve atandı. 2012 atamalarında da aynı koşullarda ikinci kez atandı.

Not: Ege Üniversitesi Rektörünün uygulamalarına ilişkin ayrıntılı bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörü Muammer Yaylalı, makamında MTTB temsilcilerini ağırladı.

Erciyes Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hasan Fahrettin Keleştemur

Türbana Özgürlük Kampanyası imzacılarından

2008'de yapılan seçimden Prof. Dr. Fahrettin Keleştemur 180, Prof. Dr. Adnan Öztürk 130 oyla çıkmış, Keleştemur YÖK listesinde de birinci sıraya konmuştu. 2012'de durum değişmedi ve ikinci kez rektör olarak atandı.

Prof. Dr. Hasan Fahrettin Keleştemur Türbana Özgürlük Kampanyası'nın imzacılarından. (74)

Erzincan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İlyas Çapoğlu

AKP yönetimiyle karşılıklı muhabbet

2010'da atandı. Seçimde Çapoğlu 41 oyla adaylar arasında en fazla oyu aldı. YÖK listesinde yeri değiştirilmedi.

AKP İl Başkanı Cemalettin Başsoy'un, Nisan ayında Erzincan Üniversitesi'ne yaptığı ziyaret oldukça sıcak geçti. "Kongrelerimiz sonrasında arkadaşlarımızla birlikte sivil toplum kuruluşları ve Erzincan'ın çeşitli kademelerinde bulunan bürokratik makam sahiplerini yerlerinde ziyaret ediyoruz. Bu kapsamda rektörümüzle iki yıldır beraberiz ve Erzincan'a çok büyük katkıları olmuştur. Erzincan'ı dünya üniversitesi yapma gayreti göstereceğine inanıyoruz ve bu bağlamda biz siyasi parti ve hükümet olarak her zaman Erzincan Üniversitesi'nin yanındayız." açıklamasında bulunan Başsoy'a karşılık Rektör Prof. Dr. İlyas Çapoğlu ise, "AK Parti'nin yeni yönetimine, daha önceden de tanıştığımız arkadaşlarımız bir kan değişikliği, bir motivasyon olacaktır. Daha iyi hizmetlere vesile olacaktır; biz buna inanıyoruz. Kendilerine bu yolda başarılar diliyoruz ve ziyaretten dolayı başkanıma ve ekibine teşekkür ediyorum" şeklinde cevap verdi. (75)

Erzurum Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muammer Yaylalı

MTTB geleneğinden

2008 yılında YÖK listesinden ilk sırada çıkarak atanan ve üniversitenin kurucu rektörü olan Yaylalı, Türbana Özgürlük Kampanyası'nın katılımcılarından biri.

Temmuz ayında MÜSİAD Erzurum Şube Başkanı A. Mustafa Güvenli, Xerox Teknoloji ve Kanal Direktörü Mümtaz İnanlı ve Şafak Bilgi Teknolojileri Genel Müdür Yardımcısı Cüneyt Güvenli'nin Rektör Prof. Dr. Muammer Yaylalı'ya yaptıkları ziyarette Yaylalı, "Sivil toplum kuruluşlarının nasıl bir üniversite istediklerini öğrenmek istiyoruz. Üniversite olarak her zaman bu tür kuruluşları ziyaret ediyoruz." diye konuştu. (76)

Rektör Yaylalı'nın ziyaretçileri arasında MTTB (Milli Türk Talebe Birliği)'den gelenler de var. Geçtiğimiz aylarda MTTB IV. İstişare kampı dolayısıyla Erzurum'a gelen MTTB Genel Başkan Yardımcıları Rıdvan Koçak ve Ahmed Cem Şadoğlu ile Erzurum İl Başkanı Nuh Karagöl MTTB içindeki gelişmelerle ilgili rektörü bilgilendirdi. (77) Kendisi de MTTB geleneğinden gelen Yaylalı, ziyaretçilere deneyimlerini aktardı. (78)

Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hasan Gönen

AKP'den belediye başkan adayıydı

2011'de yapılan seçimlerde Prof. Dr. Mehmet Şişman 143, Prof. Dr. Hasan Gönen ise 134 oy aldı. YÖK listesinde de sıralamanın değişmemesine karşın Abdullah Gül, ikinci sıradaki Gönen'i atadı.

Prof. Dr. Hasan Gönen, 2009 yerel seçimlerinde AKP'den Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkan Adayı olmuştu. (79)

Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Rektörü Hasan Gönen'in 2009 yerel seçimlerinde kullandığı afiş.

Fırat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kutbettin Demirbağ

2012'de atandı. Seçim sonucunda Prof. Dr. Orhan Kılıç 204 oy ile birinci, Prof. Dr. Kutbettin Demirbağ 181 oyla ikinci olurken, YÖK listesinde Prof. Dr. Orhan Kılıç üçüncü, Kutbettin Demirbağ ise birinci gösterildi.

Galatasaray Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ethem Tolga

Lakabı 'Yobaz Ethem'miş

2007'de ve 2011'de seçim ve YÖK listesinden birinci sıradan atanan Prof. Dr. Ethem Tolga ikinci kez rektör atandıktan sonra "Cumhurbaşkanımız Sayın Abdullah Gül'ün güveni, bize karşı devam etmekte, bu güvene layık olmak inanın çok hoş bir duygu." açıklamasını yapmıştı. (80)

2007'de YÖK üyeliğinden rektörlük seçimlerine katılmak için istifa eden Tolga, YÖK'ün yerini ihtiyaçlara cevap veren başka bir üst kurumun alması gerektiğini düşünüyor; fakat önerdiği radikal bir değişiklik değil: "Atamanın Cumhurbaşkanı tarafından olacağını tahmin ediyorum, YÖK aradan çıkabilir diye tahmin ediyorum." (81)

Verdiği bir röportajda Prof. Dr. Ethem Tolga, rektör adayı olunca hakkında çeşitli söylentiler çıktığını iddia etmiş ve bununla ilişkili olarak Galatasaray Lisesi'nde okuduğu dönemdeki bir anısını anlatmıştı: "Okulda 5-10 arkadaşla sabah namazına kalkardık. Namaz kıldığım için espriyle karışık 'Yobaz Ethem' lakabını taktılar. Bunlar yıllıklara bile yansıdı." (82)

Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Süleyman Büyükberber

'Bilim insanı dinine, devletine bağlı olmalı'

Temmuz ayında yapılan atamaların en şaşırtıcısı Prof. Dr. Süleyman Büyükberber'inkiydi. Seçimde sosyal demokrat akademisyenlerin desteğini alan Prof. Dr. Ayşe Dursun 511 oy alarak birinci ve Prof. Dr. Derviş Yılmaz 495 oy alarak ikinci sırada yer aldı. 188 oy alan Büyükberber ise, 254 oy alan Prof. Dr. Peyami Cinaz ve 194 oy alan Prof. Dr. Aydın Karapınar'ın ardından beşinci sırada geliyordu. YÖK listesindeki sıralamada ise ilk sırada Prof. Dr. Derviş Yılmaz, ikinci sırada Prof. Dr. Ayşe Dursun ve üçüncü sırada Prof. Dr. Süleyman Büyükberber bulunuyordu. Abdullah Gül tercihini Büyükberber'den yana koydu.

Prof. Dr. Ayşe Dursun seçim boyunca söylemlerinde "akademik özgürlük" vurgusu yaparken, Prof. Dr. Süleyman Büyükberber seçim propagandasını yürüttüğü internet sitesinde "Nasıl bir rektör olmak isterdim?" sorusuna cevap veriyordu: "Rektör milli değerlere saygı duymalı ve kendi kurumunda da saygı duyulmasını mutlaka sağlamalıdır. Biliminsanı 'Bilimin dini, milliyeti olmaz.' söylemleriyle içinde bulunduğu devletin ve milletin ekmeğini yerken ona sövemez, bilim adına bile olsa onu incitemez… Devlet üniversitesi universal kurallar kadar devletin kurallarıyla da bağlıdır. Hümanizma adına bölücülüğe asla prim verilemez."

Gazi Üniversitesi Rektörü Büyükberber, seçim için kullandığı internet sitesinde "Bilimin dini, milliyeti olmaz" söylemine karşı çıkıyordu.

Göreve gelen Rektör Süleyman Büyükberber Ağustos ayında "mobbing ofisi" kurulduğunu duyurdu. Rektörlük tarafından yapılan açıklamada "Öğretim üyeleri arasında ayırım yapan, ötekileştiren, ders verme hakkını, oturacağı oda, kullanacağı alet ve teçhizatı eşit ve uygun dağıtmayan tüm yöneticiler bu kapsamda değerlendirilecektir." deniliyor. Son zamanlarda, özellikle üniversitede türbana karşı çıkan öğretim üyelerine yöneltilen "mobbing" suçlamaları ve bu doğrultuda açılan soruşturmalar düşünüldüğünde, Gazi Üniversitesi Rektörlüğü'nün iyi niyeti sorgulanır hale geliyor.

Gaziantep Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. M. Yavuz Coşkun

Entelektüel yetiştirmek için ilahiyat fakültesi

2012'de ikinci kez atanmasına önayak olan seçimlerde Prof. Dr. Celalettin Camcı'nın 14 oy gerisinden ikinci sırada geliyordu. YÖK listesinde de sıralama değiştirilmedi.

Gaziantep Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. M. Yavuz Coşkun, üniversitenin İlahiyat Fakültesi açılışında Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'e hediye veriyor.

Prof. Dr. M. Yavuz Coşkun, Rektörlük döneminde İlahiyat Fakültesi kurulmasına öncülük etti. Fakültenin temel atma töreninde yaptığı konuşmasında İlahiyat Fakültesi'nin amacından şöyle söz etmişti: "İlahiyat fakültesi özellikle bölgede Ortadoğu'ya hitap eden, tüm Ortadoğu'yu içersine alabilecek din, dil, tarih ve medeniyet merkezi olmalıdır. Biz bu anlayışla yola çıktık. Bizim evrensel mesajımızı, İslam'ı evrensel ölçekte sunabilecek çağın insanına hitap edebilecek şekilde entelektüel kapasitede, genç elemanları yetiştirmek üzere bir İlahiyat Fakültesi kurduk." Konuşmaların ardından Rektör Prof. Dr. Yavuz Coşkun, törene katılan Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'e hediye vermeyi unutmamıştı. (83)

Coşkun tarafından üniversiteye davet edilen *Zaman* yazarı Hilmi Yavuz köşesinde şunları yazdı: "Mardin, Kayseri ve Gaziantep'te, üniversitelerin, rektörlerinin öncülüğünde şehrin sadece entelektüel değil, ama sosyal hayatında da ne kertede pozitif ve girişimci bir rol oynadıklarının yakın tanığıyım..." (84)

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Şahin

2010'da atanan Prof. Dr. Mustafa Şahin seçim ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Şahin'in katıldığı etkinlikler arasında AKP'li Tokat Belediyesi'nin düzenlediği sünnet şöleni (85) ve Muhsin Yazıcıoğlu anısına yapılan caminin açılış töreni de var. (86)

Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Rektörü Prof. Dr. Orhan Şahin

2010'da yapılan seçimde Prof. Dr. Orhan Şahin ve Prof. Dr. Bekir Aktaş 44'er oy alarak ilk sırayı paylaştılar.

Rektör Şahin'in enstitü içinde araştırma görevlileri ile öğretim görevlileri arasında kendisine yakın ve uzak diye ayrım yaptığına ve kendisine uzak olan isimlerin önünü kestiği, atamalarda kişisel davrandığı, bazı öğretim görevlilerinin hakkını yediğine ilişkin iddialar var. (87)

Giresun Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Aygün Attar

İki yılda gerçekleşen atama

Giresun Üniversitesi'ne 2012'de yapılan atama iki yıllık karışık bir dönemin ardından gerçekleşti. 2010'da Rektör Prof. Dr. Osman Metin Öztürk emekli olunca Haziran 2010'da seçim yapıldı. Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar 31, Prof. Dr. Mustafa Türkmen 29, Prof. Dr. Aygün Attar 21, Prof. Dr. Ayhan Bölük 4, Prof. Dr. Yılmaz Can 2 ve Prof. Dr. Murat Teker 1 oy aldı. Fakat YÖK listesi şöyleydi: 1. Prof. Dr. Aygün Attar, 2. Prof. Dr. Ayhan Bölük ve 3. Prof. Dr. Yılmaz Can.

Seçimin ardından Prof. Dr. Yılmaz Can görevinden istifa edince liste Cumhurbaşkanlığına gidemedi. Bu gelişmenin ardından önce Rektör Vekili Bahar görevinden alındı. Sonra yerine atanan Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektör Başdanışmanı Prof. Dr. Ersan Bocutoğlu görevden alındı. Yerine Cumhurbaşkanlığı'na sunulacak listeden istifa eden Prof. Dr. Yılmaz Can altışar aylık görevlendirmeler ile üç kez Rektör Vekili olarak atandı. (88)

2010'da yapılan seçimde ilk sırada yer almasına karşın atanamayan Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar, *Vatan* gazetesine yaptığı açıklamada akademisyenlerin tercihinin siyasetçiler tarafından baltalandığını belirtmiş, "Kimin rektör olacağı seçimler ve tercih sıralamasıyla değil Ankara Çukurambar'daki kafeteryalarda belli oluyor." demişti. (89)

Gümüşhane Üniversitesi Rektörü Günaydın, kendisini ziyaret eden Bülent Arınç ile birlikte.

Gümüşhane Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İhsan Günaydın

Dini etkinlikleri kaçırmıyor

2008'de, YÖK listesinden ilk sırada çıkarak üniversitenin ilk rektörü olarak atandı.

Günaydın da İlahiyat Fakültesi kurma hayalini gerçek yapan rektörlerden. Prof. Dr. İhsan Günaydın'ı kente gelen Bülent Arınç'ın onuruna verilen iftar yemeğinde de, Gümüşhane Müftülüğü'nce Kutlu Doğum Haftası etkinlikleri kapsamında düzenlenen "Kur'an'a Göre Hz. Peygamber" konulu konferansta da görmek mümkün. (90, 91)

Geçtiğimiz Eylül ayında Günaydın, yeniden rektör olarak atandı.

Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. A. Murat Tuncer

Maliye Bakanını hayran bıraktı

Tuncer 2011'de yapılan rektörlük seçiminde, 657 oy alan Prof. Dr. Uğur Erdener'in arkasından, 501 oyla ikinci sırada geliyordu. YÖK listesinde ise Tuncer ilk sırada, Erdener ise ikinci sıradaydı.

Prof. Dr. A. Murat Tuncer, Prof. Dr. Onur Hamzaoğlu'nun "Endüstri Yoğun Bölgelerde Yaşayanlarda Ölüm Nedenleri: Dilovası Örneği" adlı çalışmasının basına sunulmasından sonra, araştırma bilgilerini kamuoyuyla paylaştığı için Hamzaoğlu'nu YÖK'e şikâyet etmiş ve Hamzaoğlu hakkında soruşturma açılmasına sebep olmuştu. (92)

Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ise, Hacettepe Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Murat Tuncer'e hayranlığını dile getirmeden edemedi: "Çok hayranım kendisine. Bizim Maliye'de yaptığımızı kendisi de Hacettepe Üniversitesi'nde yapmış." (93)

Hakkâri Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ebubekir Ceylan

Erdoğan'ın yiğitleri

2008 yılında kurucu rektör olarak atanan Belenli, YÖK listesinden birinci çıkmıştı. Prof. Dr. İbrahim Belenli doktorasını Oxford'da yaptığı için Oxford'lu rektör olarak biliniyordu. 2008 yılında yaptığı bir konuşmasında Tayyip Erdoğan Hakkâri'de üniversite kurulacağına 20 yıl önce kimsenin inanmayacağını belirtmiş ve devam etmişti: "'Hadi canım sen de' denirdi. Ama buyurun şimdi var. Bir de yiğit çıktı; Oxford'dan bir profesörümüz dedi ki, 'Müsaade ederseniz, buranın rektörü ben olacağım.' Oranın rektörü de o. 'Hakkâri'den dünya üniversitelerine doktora için nasıl gençler çıkacak, bunu ispat edeceğim' diyor. İşte AK Parti iktidarının özelliği bu."

Ne var ki bu yıl Eylül ayında yapılan seçimde en çok oyu alan Belenli YÖK tarafından ikinci sıraya konuldu. Rektör olarak atanan ise, YÖK listesinde ilk sırada bulunan, seçimde ise ikinci olan Prof. Dr. Ebubekir Ceylan oldu. Ceylan'ın, Türbana Özgürlük Kampanyası'na imza verenlerden biri olduğunu hatırlatalım. (94)

Harran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Halil Mutlu

2011 yılında gerçekleştirilen seçimde Prof. Dr. İ. Halil Mutlu en fazla oyu aldı. YÖK listesinde de yeri değiştirilmedi.

Hitit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Reha Metin Alkan

Tefsir Akademisyenleri Buluşması'na ev sahipliği

2011 yılında yapılan seçimde Prof. Dr. İrfan Çağlar 33, Prof. Dr. Reha Metin Alkan 28, Prof. Dr. Serdar Kılıçkaplan 23 ve Prof. Dr. Osman Aydınlı 14 oy aldı. YÖK listesinde ise ilk sırada Prof. Dr. Reha Metin Alkan, ikinci sırada Prof. Dr. İrfan Çağlar ve üçüncü sırada Prof. Dr. Osman Aydınlı bulunuyordu.

Hitit Üniversitesi geçtiğimiz Haziran ayında Çorum Belediyesi ile birlikte 9. Tefsir Akademisyenleri Buluşması'na ev sahipliği yapmıştı. (95) Bu kapsamda gerçekleştirilen "Kur'ân Nüzûlünün Mekke Dönemi" konulu sempozyumun açılışında bir konuşma yapan Rektör Alkan, "İslam'ın güzelliklerinin evrensel bir bakış açısıyla ele alınacağını, akademisyenler tarafından farklı boyutları ile İslam'ın daha güzel ve aydınlatıcı anlatılacağını" vurgulamıştı. (96)

Iğdır Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İbrahim Hakkı Yılmaz

'Tek yol iman ve inanç'

2008 yılında atanan kurucu rektörlerden olan Prof. Dr. İbrahim Hakkı Yılmaz, YÖK listesinde ilk sırada yer alıyordu.

Geçtiğimiz Ocak ayında Rektör Prof. Dr. İbrahim Hakkı Yılmaz ve İlahiyat Fakültesi Dekanı Doç. Dr. Sadi Eren Iğdır Ehlibeyt Âlimleri Derneği'ni ziyaret etmiş ve görüşmede iki taraf arasında yapılacak işbirliğinden söz edilmişti. Iğdır Üniversitesi'nin internet sitesinden yapılan duyuruya göre görüşmeden şu hedefler çıktı: "İki taraf arasında yapılacak işbirliği konularının başlıca yılda en az üç veya dört kez panellerin düzenlenmesi, Ehlibeyt sevgisi, Vahdet haftası, Vilayet konusu, Kuran ve Tefsir anlamında paneller düzenleyip halkı bilinçlendirmek, mezhepler arasındaki farklılıkları gidermek, toplumsal birlik ve beraberliği sağlamak ve halka tek yolun iman ve inanç yolu olduğunu duyurmak olduğu açıklandı." (97)

Yılmaz, Eylül ayında YÖK listesinde ilk sırada yer alarak ikinci kez rektörlüğe atandı.

Yeni seçilen, Hakkâri Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ebubekir Ceylan, Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzacı.

İnönü Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cemil Çelik

Çalık'ın elini öpen rektör

2008'de yapılan seçimde birinci gelerek atanan Çelik, 2012 yılında yeniden atandı.

Çelik, kampüsteki binaların yapımı için bağış yapan Mahmut Çalık'a fahri doktorasını vermeden önce Çalık'ın elini öpünce, medyada "el öpen rektör" olarak anılmaya başlamıştı.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yunus Söylet

Türbana Özgürlük bildirisinin örgütleyicilerinden

2008 yılının Aralık ayında yapılan seçimde Prof. Dr. Yunus Söylet 467, Prof. Dr. Ali Akyüz ise 483 oy aldı. Fakat YÖK listesinde Söylet ilk sıraya yükseltildi ve Abdullah Gül tarafından atandı.

Prof. Dr. Yunus Söylet de YÖK çıkışlı rektörlerden. YÖK Genel Kurulu üyeliği yapan Söylet, rektörlük seçimleri öncesinde görevinden istifa etmişti.

Vatan gazetesinin internet sitesinde 29 Aralık 2012 tarihinde yayınlanan haberde Söylet için şöyle deniliyor: "Başbakan Erdoğan'ın aile doktoru olan Prof. Dr. Söylet, İsmailağa-İskenderpaşa dergahlarına bağlı bir vakfa ait olan Hayrunnisa Hastanesi'nde çocuk üroloğu olarak da

2009 yılında dönemin İTÜ Rektörü Muhammed Şahin ve Rektör yardımcısı Mehmet Karaca, Tayyip Erdoğan'ı ziyaret etmişti.

çalışıyor. Prof. Dr. Söylet, Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı zamanında Sıcak Yuva Vakfı'nı kurdu ve halen başkanlığını yürütüyor." "Türbana Özgürlük bildirisinin örgütleyicilerinden olan Prof. Dr. Söylet, İstanbul Tabip Odası Başkanlığı seçimlerinde AKP'ye yakın doktorların oluşturduğu Hekim Hakları Platformu listesinin de başında yer almıştı." (98)

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hamit Okur

haber7.com'da köşe yazarı

2010'da kurucu rektör olarak atanan Prof. Dr. Hamit Okur, YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Ntvmsnbc adlı internet sitesinde 4 Haziran 2011 tarihinde yayınlanan habere göre Okur, "Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi'nde profesörken Sağlık Bakanlığı'nca 2005'te sınavsız ve ilansız olarak İstanbul Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne, Çocuk Cerrahisi Klinik Şefi olarak atandı, ek görev olarak başhekim oldu." AKP'ye yakınlığı ile tanınan haber7.com adlı internet gazetesinde köşe yazarlığı yapıyor. (99, 100)

İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Karaca

Temmuz ayında atandı. Seçimde mevcut rektör Prof. Dr. Muhammed Şahin 458 oyla ilk sırada yer alırken, YÖK listesinde ilk sıraya Karaca, ikinci sıraya ise Şahin yerleştirildi.

Prof. Dr. Mehmet Karaca, Muhammed Şahin döneminde 2008-2010 arasında rektör yardımcılığı yapmıştı.

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Galip Akhan

Cumhurbaşkanının dayısının damadı

YÖK listesinde birinci aday olan Prof. Dr. Galip Akhan, 2010'da üniversitenin kurucu rektörü olarak atandı.

4 Haziran 2011 tarihinde *ntvmsnbc* haber sitesinde çıkan bir haberde Akhan'ın Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Ana Bilim Dalı'nda profesör olarak görev yaparken, Sağlık Bakanlığı tarafından 2005 yılında sınavsız ve ilansız olarak İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Nöroloji Klinik Şefliğine atandığı ve ek görev olarak başhekim olduğu belirtiliyordu. (99) Ayrıca Akhan'ın Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün dayısının damadı olduğunu belirtiliyor. (101)

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Rektörü Prof. Dr. Mustafa Güden

0 da aileden

2010'da atandı. Seçimde Prof. Dr. Zafer İlken 56, Prof. Dr. Mustafa Güden 48 ve Prof. Dr. Metin Tanoğlu 35 oy aldı. YÖK, listesinin ilk sırasına Tanoğlu'nu, ikinci sırasına Güden'i ve sonuna İlken'i koydu. Abdullah Gül tarafından atanan isim Prof. Dr. Mustafa Güden oldu.

Odatv'de yayınlanan ve Galip Akhan'ın da isminin geçtiği haberde Güden'in de YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan'ın sahip olduğu şirketin ortağının bacanağı olduğu söyleniyordu. (101)

Kafkas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sami Özcan

'Cennet gençlerinin efendisi'ni de unutmadı

2010'da yapılan seçimde Prof. Dr. Abamüslüm Güven 71, Prof. Dr. Sami Özcan 44, Prof. Dr. Cevdet Bozkuş 38 oy aldı. YÖK listesinde Özcan ilk sırayı alırken, Bozkuş ikinci, Güven ise üçüncü sıraya yerleştirildi.

Prof. Dr. Sami Özcan ve Prof. Dr. Cevdet Bozkuş Türbana Özgürlük Kampanyası'nın katılımcılarından.

Dini vesileler ile mesaj yollayan rektörler furyasına katılmış olan Prof. Dr. Sami Özcan'ın 2011 yılında üniversitenin internet sitesinde yer bulan "Aşura Günü" mesajı ilgi çekici:

"Muharrem ayının 10. günü İslam tarihi açısından birçok mühim hadisenin gerçekleştiği gün olması sebebiyle ayrıca öneme sahiptir. Bugünü bir başka noktadan önemli kılan husus da Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (SAV) torunu, 'cennet gençlerinin efendisi' Hz. Hüseyin Efendimizin Kerbela'da 680 tarihinde şahadetle buluşmuş olmasıdır. Bu elim hadise İslam dünyasını derinden etkilemiş ve ortak hüznümüzün ana teması olmuştur. Bu vesile ile Hz. Hüseyin Efendimizi ve şahsında tüm şehitlerimizi rahmet ve minnetle yâd ederken, onların bırakmış oldukları kutlu davanın manevi birleştiriciliğinin tüm İslam âleminde gereğince idrakini, bu noktada birlik ve beraberliğimizi pekiştirecek temel dayanak olmasını Yüce Mevla'dan niyaz ederim." (102)

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Fatih Karaaslan

Dini günleri anmayı kaçırmıyor

2010'da, hem seçimlerde hem de YÖK listesinde ilk sırada yer alan Prof. Dr. Mehmet Fatih Karaaslan, Abdullah Gül tarafından atandı.

Sütçü İmam Üniversitesi'nin Teknokent'ini kuran Karaaslan, 90'lı

Kafkas Üniversitesi yerleşkesine yapılacak caminin temel atma töreninde katılan başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ, caminin fakülte kadar önemli olduğunu söyledi.

yıllarda Sütçü İmam Üniversitesi'ndeki dinci yapılanmayla uğraşan Osman Tekinel'in ismini taşıyan salonun ismini değiştirdi. Yaptığı basın açıklamasında "Tekinel'in dünya görüşünün Maraş ile bir ilgisinin yok." diyen rektör, aslında değiştirmek istemediğini fakat beklenti ve taleplere direnemediğini belirtiyor. Rektör bu beklenti ve taleplerin kime ait olduğunu ise belirtmiyor. (103, 104)

Prof. Dr. Mehmet Fatih Karaaslan da üniversitenin resmi internet sayfasından Kutlu Doğum Haftası'na dair bir mesaj gönderiyor:

"İnsanları güzel ahlak, doğruluk ve huzurla buluşturan İslam'ın, evrensel ve çağlar üstü mesajını ulaştıran Peygamberimizin kutlu doğumunu hep birlikte idrak etmenin huzur ve mutluluğunu yaşıyoruz. Peygamberimiz, bütün insanlığa kucak açan, barış ve sevgi öğretisinin taşıyıcısı olmuş, doğruluk ve güzel ahlakın en iyi örneğini kendi hayatıyla göstermiştir.

"Sözü ve özü aynı; âlemlere rahmet olarak gönderilen son peygamber Hz. Muhammed (SAV)'in hayatı 14 asır boyunca milletimize örnek olmuş; milletimiz gönlünden O'nun sevgisini hiç eksik etmemiştir.

"Bu duygu ve düşüncelerle bu anlamlı haftanın, milletimize, İslam âlemine ve bütün insanlığa hayırlar getirmesini dilerim." (105)

Karabük Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Burhanettin Uysal

AKP İl Başkanı rektörden memnun

Polis Akademisi mezunu olan Uysal, kurucu rektör olarak 2007 yılında Abdullah Gül tarafından atandı. 2011 yılında yapılan rektörlük seçiminde ise en fazla oyu aldı. YÖK listesinden de ilk sırada çıkıp, ikinci kez atandı.

Burhanettin Uysal'ın Ankara Polis Akademisi Başkanlığı'na geçeceği yönünde söylentiler çıkmış durumda. AKP İl Başkanı Ömer Ayar, "Bahsedilen konuyla ilgili bir gerçek var. Bu da Rektörün terfisiyle ilgili. Ama pozisyon nedir bilmiyoruz. Böylesi başarılı bir insanın Karabük Üniversitesi'nde devamı bizim temennimiz. Kendisi terfi ile başka bir göreve tevdi ediliyorsa, büyüklerimiz öyle uygun gördüyse bunun için bizim bir şey deme şansımız olamaz." şeklinde açıklama yaptı. (106)

Bir not olarak, Uysal yönetiminin bu yıl onursal doktoraları Kardemir A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanı Mutullah Yolbulan'a, Yönetim Kurulu Başkanvekili Kamil Güleç'e ve Genel Müdürü Fadıl Demirel'e verdiğini ekleyelim. (107)

Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Süleyman Baykal

2012'de atandı. Baykal gerek seçimde gerekse YÖK listesinde birinci adaydı. Antidemokratik uygulamalarda bulunduğu iddia edilen eski Rektör İbrahim Özen'in Baykal'a destek vermesi kamuoyunda tartışılmıştı. (108)

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sabri Gökmen

Üniversitede 'Peygamber tıbbı'

2008'de YÖK listesinde ilk sırada bulunan ve kurucu rektör olarak atanan Gökmen'in Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzası bulunuyor.

KMÜ'nün resmi internet sitesinde gerçekleştiği belirtilen etkinlikler arasında KMÜ Öğrenci Konseyi tarafından düzenlenen ve Rektörlüğün de destek verdiği "Tıbb-ı Nebevi-Koruyucu Hekimlik" konferansı var. Peygamber Tıbbı anlamına gelen Tıbb-i Nebevi, Muhammed'in sağlık uygulamaları, görüşleri ve tavsiyelerinden oluşuyor. 2011 Aralık ayında yapılan konferansın konuşmacısı, evrim karşıtlığı ile bilinen Dokuz Eylül Üniversitesi Biyoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Görevlisi Prof. Dr. İrfan Yılmaz. Aynı kaynaktan, konferansın sonunda Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Karataş'ın Prof. Dr. İrfan Yılmaz'a katkılarından dolayı plaket verdiğini öğreniyoruz. (109)

Eylül ayında yapılan son atamada yeniden görevlendirilen Gökmen, seçim ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Kastamonu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Seyit Aydın

"Bediüzzaman Said Nursi'nin Kastamonulu talebelerinden Mehmet Feyzi Efendi'nin ahirete irtihalinin 23. yılı" dolayısıyla...

Seçimlerde ve YÖK listesinde birinci aday olarak 2011'de atanan Prof. Dr. Seyit Aydın, Türbana Özgürlük Kampanyası'nın katılımcılarından biri.

Prof. Dr. Seyit Aydın da Ramazan Bayramı için üniversitenin internet sitesinden mesaj vermeyi ihmal etmiyor:

"Heyecan ve özlemle beklediğimiz on bir ayın sultanı Ramazan Ayı'na ulaştığımız için kâinatın yaratıcısı ve âlemlerin Rabbi Yüce Allah'a sonsuz şükürler olsun. İnşallah millet olarak bu ayın kıymetini bilir, birlik ve beraberliğimiz pekiştiririz." (110)

Prof. Dr. Seyit Aydın bu yıl Mart ayında düzenlenen "Bediüzzaman Said Nursi'nin Kastamonulu talebelerinden Mehmet Feyzi Efendi'nin ahirete irtihalinin 23. yılı" etkinliğinin katılımcılarından. (111) Amacını ise Kastamonu Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslararası Şeyh Şa'ban-ı Velî Sempozyumu"nda yaptığı konuşmada açıklıyor: "Bu sempozyum ve takip edecek olan diğer bilimsel

Kastamonu Üniversitesi'nde Uluslararası Göknar Sempozyumu'nda konuşma yapan Rektör Seyit Aydın'ın arkasında Abdullah Gül var.

faaliyetlerle birlikte Kastamonu'nun bağrından çıkan ve bütün dünyaya ışık tutan başta Hz. Pir ve diğer fikir ve gönül adamlarından müteşekkil maneviyat önderlerinin isimlerini hak ettikleri yerlere taşımak için gayret gösteriyoruz." (112)

Kayseri Abdullah Gül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Musa Hakan Asyalı

YÖK listesinden ilk sırada çıkıp 2010'da kurucu rektör olarak atanan Asyalı, TÜBİTAK'ta yeni bir göreve başlayacağı için geçtiğimiz Haziran ayında istifa dilekçesini verdi.

Kırıkkale Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ekrem Yıldız

Üniversiteye 1500 kişilik cami

2010'da yapılan seçim sonucunda adaylardan Prof. Dr. Ahmet Murat Çakmak 167 oy alırken, Prof. Dr. Ekrem Yıldız 126 aldı. YÖK listesinde ise Prof. Dr. Ekrem Yıldız birinci sırada, Prof. Dr. Ahmet Murat Çakmak ise ikinci sıradaydı.

Türbana Özgürlük Kampanyası'nın katılımcılarından olan Yıldız ve yönetimi, rektörlük atamasından yaklaşık bir yıl sonra, Pekintaş Yapı Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.'nin bağışıyla, üniversite içine 1500 kişilik caminin temelini atmıştı. (113)

Kırklareli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Aykaç

Erdoğan'ın dostuna fahri doktora

2008 yılında kurucu rektör olarak atandı. YÖK listesindeyse Prof. Dr. İlhan Kocaarslan'ın ardından ikinci sırada geliyordu. Fakat Gül tarafından rektör atanan Aykaç oldu.

Prof. Dr. Mustafa Ay-kaç'ın Türbana Özgürlük Kampan-yası'nda imzası bulunuyor; ama Kocaarslan imzacı değil.

Binali Yıldırım ve Yusuf Ziya Özcan'ın 2011-2012 yılı açılış törenine katıldığı Kırklareli Üniversitesi, aynı zamanda, ideal ahlakı benimsemiş, ruh zenginliğine sahip nesiller yetiştirmek amacında olduğunu belirten Çocuk Vakfı'nın kurucu Başkanı ve Tayyip Erdoğan'ın yakın dostu Mustafa Ruhi Şirin'e fahri doktora vermişti. (114, 115, 116)

Kırklareli Üniversitesi Rektörü Aykaç'ın kızının nikâhı Kadir Topbaş tarafından kıyıldı. Bülent Arınç ise nikâh şahitlerindendi.

Aykaç, seçim ve YÖK listesinde birinci sırada yer alarak, Eylül ayında yapılan atamalarda tekrar göreve getirildi.

Kilis Yedi Aralık Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmail Güvenç

O da Ramazan'ı anmayı kaçırmayanlardan

2008 yılında, YÖK listesinde ilk sırada yer alarak kurucu rektör atandı.

Prof. Dr. İsmail Güvenç de Ramazan ayı mesajı vermeyi seven rektörlerimizden:

"İnanıyorum ki kutlu ay bizleri birbirimize daha çok yaklaştıracak, Yüce Allah'ın ilahi rahmet ve bereketine tüm insanlık olarak mazhar olmamıza vesile olacaktır." (117)

2012 Eylül ayında yapılan seçimde açık ara birinci olan ve YÖK listesinde de ilk sırada yer alan Güvenç, Abdullah Gül tarafından tekrar rektörlüğe atandı.

Kocaeli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sezer Şener Komşuoğlu

2010'da ikinci kez atanan Prof. Dr. Sezer Şener Komşuoğlu 475, en yakın rakibi Nurettin Abut 220 oy aldı. YÖK listesinde ise Komşuoğlu ikinci, Abut ilk sıradaydı.

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muzaffer Şeker

MÜSİAD ile protokol imzaladı

Konya Üniversitesi'ne kurucu rektör olarak 2010'da atanan Prof. Dr. Muzaffer Şeker, İslami İlimler Araştırma Vakfı'nın düzenlediği "Fıkhî Açıdan Finans ve Altın İşlemleri Sempozyumu"na konuşmacı olarak katılmıştı. (118)

Şeker'in yaptığı en çarpıcı icraatlardan biri, Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği (MÜSİAD) Konya Şubesi ile Konya Üniversitesi arasında imzalanan protokoldü. Protokol, dernek üyelerinin eğitim, danışmanlık ve araştırma hizmetleri Konya Üniversitesi tarafından sağlanmasını öngörüyordu. (119)

Not: 2010 yılında kurulan Konya Üniversitesi, 2012 yılında adı değiştirilen üniversitelerden. Tayyip Erdoğan'ın "Muhterem hocamız merhum Necmettin Erbakan, tüm hayatını milletine ve ülkesine hizmete adamış, en zor zamanlarda davasına büyük bir cesaretle savunmuş, zor zamanlarda konuşmuş, istikametinden hiç sapmadan, yılmadan ve yorulmadan kendisine ve temsil ettiği kitleye yapılan zulme, haksızlığa, baskıya hiçbir zaman boyun eğmeden yaşadığı döneme ve geleceğe ışık tutmuş, rehberlik yapmış ve Türk siyasetinde kendisine mümtaz bir yer edinmiştir. (…) Bu vesileyle Konya Üniversitesinin adının Necmettin Erbakan Üniversitesi olarak değiştirilmesini TBMM gündemine getiriyoruz." açık-

Konya Üniversitesi ile MÜSİAD arasında imzalanan protokolün anısına çekilen bir fotoğraf.

lamasından yaklaşık bir ay sonra üniversitenin ismi değiştirilmişti. (120)

Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Serdar Bedii Omay

Said-i Nursi ile kucaklaşmak...

2008 yılında atanan kurucu rektörlerden biri olan Omay, YÖK listesinde Prof. Dr. Mehmet Zeki Taner'in arkasından ikinci sıradaydı.

Bedii Omay Türbana Özgürlük Kampanyası imzacılarından; fakat Taner'in bildiride imzası bulunmuyor.

Mardin Artuklu Üniversitesi, Risale Akademi ve Akademik Araştırmalar Vakfı (AKAV) ile birlikte, geçtiğimiz Nisan ayında Münazarât Sempozyumu düzenlemişti. Sempozyumun Onursal Başkanlığı ise Rektör Prof. Dr. Serdar Bedii Omay tarafından yürütülmüştü. Rektör Omay ve AKAV Başkanı Prof. Dr. Gürbüz Aksoy, yaptıkları ortak açıklamada sempozyumu şöyle anlatıyordu:

"Said Nursi gibi bir düşünce ve aksiyon insanının üniversitenin evrensel aydınlığında ele alınarak, ortak iyinin ve geleceğin inşasına dönük ne tür katkılar ortaya koyduğunu tartışmak ve Türkiye'yi bu 'yitik değeriyle' kucaklaştırmak istiyoruz.

"Said Nursi'nin *Münazarât*'ta ortaya koyduğu ve 'Medreset-üz Zehrâ' olarak adlandırdığı Kürtçeyi de içeren çok dilli ve pozitivizmden arındırılmış eğitim modelinin tartışılması da sempozyumun ana tartışma eksenlerinden biri olarak düşünülmüştür." (121)

Mardin Artuklu Üniversitesi'nde düzenlenen ve Said-i Nursi'nin kitabını konu alan Münazarat Sempozyumu'nda Rektör Omay, konuşmacılardan Hüseyin Çelik'e plaket verdi.

Prof. Dr. Serdar Bedii Omay YÖK listesinden ilk sırada çıkarak, 2012 Eylül ayında yeniden rektörlük görevine getirildi.

Marmara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. M. Zafer Gül

Üniversitede evrim karşıtı sempozyum

2010 yılında yapılan seçimde, dönemin rektörü Prof. Dr. Necla Pur 482, Prof. Dr. Mehmet Akalın 394, Prof. Dr. Zafer Gül ise 302 oy aldı. YÖK listesinde ise ilk sıraya yerleştirilen Gül, rektör olarak atandı.

Atamanın ardından üniversite içinden tepkiler gelmeye başlayınca, YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan, Necla Pur'un emekliliğine 4 ay kaldığı için onun ikinci sıraya konulduğu açıklamasını yapmıştı.(122)

Rektör olduktan hemen sonra *Zaman*'a röportaj veren Prof. Dr. M. Zafer Gül, üçüncü nesil üniversiteler olarak tanımladığı, kendi firmaları olan ve devlete dayanmayan üniversite modelini hedeflediğini anlatmıştı. Yeni rektör röportajda, "İdeolojik saplantılı bilim adamı, ufak tefek kişisel hesaplarla bilimin gelişimini engelliyor; Türkiye'nin, gençlerin ve bilimin geleceğini tehlikeye atıyor." diyordu. (123)

Odatv'de 5 Şubat 2012 yılında yapılan bir habere göre Prof. Dr. Zafer Gül göreve geldikten sonra, "dekanları, enstitü müdürlerini, bölüm başkanlarını değiştirdi. Öyle ki siyaset, sosyoloji, iktisat ağırlıklı eğitim veren bir enstitüye 'Risale-i Nur Konferansı'nda tebliğ veren bir ilahiyat profesörünü müdür olarak atadı." (124)

Hatırlanacağı üzere, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi son sınıf öğrencisi Mikail Boz da İletişim Fakültesi'nde yıllardır eğitim veren birçok profesör olmasına rağmen, 20 günlük profesör olan Yusuf Devran'ın dekan olarak atanmasında Devran'ın Samanyolu geçmişinin rol oynadığına dikkat çekmiş ve *Ekşisözlük*'te bu konuyla ilgili yazdıkları nedeniyle okuldan uzaklaştırılmıştı. (125)

Marmara Üniversitesi Rektörlüğü en son üniversite bünyesinde gerçekleştirilen "Bilim Türler Arası Evrimi Neden Kabul Etmiyor?" sempozyumu ile tepki toplamıştı.

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Saatçi

Üniversiteye 70 bin metrekarelik cami ve külliye

2011'de atandı. Rektörlük seçiminde eski rektör Prof. Dr. Gökay Yıldız 95, Prof. Dr. Mustafa Saatçi ise 52 oy aldı. YÖK listesinde ilk sıraya yerleşen ise Prof. Dr. Mustafa Saatçi oldu. Prof. Dr. Gökay Yıldız listede ikinciydi.

Türbana Özgürlük Kampanyası'nın katılımcılarından olan Prof. Dr. Mustafa Saatçi'nin aksine Prof. Dr. Gökay Yıldız'ın bildiride imzası bulunmuyor.

Saatçi'nin bu yıl gerçekleştirmeyi düşündüğü projelerinden biri, Mehmet Akif Ersoy'un hatırasına sahip çıkmak adına tüm Türkiye çapında lise ve dengi okullar arasında bir yarışma düzenleyerek "Yılın Asımı"nı seçmek (Asım, Mehmet Akif'in "Asım'ın Nesli" şiirinde anlattığı ideal Müslüman gençtir). (126)

Burdur Müftülüğü'nce hazırlanan Kutlu Doğum Haftası etkinliklerine katılıp peygambere şiir yazan lise öğrencisine hediyesini verme görevini üstelenen Saatçi, Nisan ayında ise, üniversitenin İstiklal yerleşkesine yapılacak 70 bin metrekarelik cami ve külliye için düzenlenen temel atma

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkesine yapılacak 70 bin metrekarelik cami ve külliyenin temel atma töreninden...

Marmara Üniversitesi'ne bilim giremedi!

Marmara Üniversitesi'nde 16-17 Mayıs tarihlerinde "Bilim Türler Arası Evrimi Neden Kabul etmiyor?" başlıklı bir sempozyum düzenlendi. Türkiye Öğrenci Konseyi ve Marmara Genç Vizyon Kulübü tarafından düzenlenen sempozyumun amacının "Yaratılış görüşünün bilimsel olarak ifade edilebildiği daha özgürlükçü bir bilimsel ortamın oluşturulması ve bu sempozyumun yıllık olarak geleneksel bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak" olduğu belirtilmişti. Türkiye'de bir ilk olan sempozyum, sadece evrimi yalanlamak üzerine değil, böyle bir sempozyumun yapılabileceğini kanıtlamak ve devamını getirebilmek bakımından da önemliydi.

Sempozyumun konuşmacılarının arasında tanıdık isimler de vardı. "Alternatif Biyolojiye Doğru" adlı kitabında "Hz. Adem'in boyunun 30 metre olduğunu ve insanların bir dönem dinozorlarla birlikte yaşadığını" iddia eden Dokuz Eylül Üniversitesi Biyoloji bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. İrfan Yılmaz sempozyumda "Evrim Mekanizmaları: İddialar ve Gerçekler" başlıklı bir sunum yaptı. Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde pek çoğu rektörlerin katılımıyla gerçekleşen "Vahyin Işığında Evrim" konferansları veren, YÖK tarafından ihraç edilinceye kadar 14 yıl boyunca ders kitabı olarak okuttuğu ve *Kuran* ile Said Nursi'nin kitaplarından alıntılar içeren "Evrim ve Yaratılış" kitabının yazarı Prof. Dr. Adem Tatlı ise sempozyumda evrim teorisinin bilimsel değerini katılımcılara açıklamakla sorumluydu.

"Özgürlükçü" ortamın oluşması için sempozyuma katılacak davetliler önceden belirlenmişti ve Marmara Üniversitesi mensupları da dahil olmak üzere liste dışından kimse içeri alınmadı. "Biliminsanları gerici safsatalar karşısında toplumu aydınlatmakla sorumludur" diyerek etkinlik duyurusunun ardından çeşitli yollarla bir araya gelen ve üniversitede bilimdışı tezlerin tartışılamayacağını savunan yüzlerce kişi, sempozyumun yapıldığı bina önünde toplanarak içeri girmek istedi; fakat güvenlik görevlileri tarafından durduruldular. Yapılan basın açıklamalarının ardından, okul bahçesinde evrim dersleri verildi. Üniversite içerisinde evrim karşıtı yaratılışçı tezler savunulurken, bilim üniversitenin dışına itildi. Ne Marmara Üniversitesi Rektörü Zafer Gül ne de herhangi bir rektörlük yetkilisinden durum ile ilgili bir açıklama geldi. Cemaate yakınlığı bilenen *Samanyolu Tv* ise sempozyumu "Bilim adamları evrim teorisinin gerçek olmadığını kanıtladı" şeklinde duyurdu.

Ağustos ayında ise, basın açıklaması yaparak evrimi savunanlara Üsküdar Başsavcılığı tarafından soruşturma açıldığını öğrendik.

töreninde bir konuşma yaptı. Camiyi hiçbir zaman sadece namaz kılınacak bir mekân olarak düşünmediklerini ve camilerin vatan topraklarının tapusu olduğunu belirtti ve ekledi: "Yapacağımız inşaat öğrencilerimiz için bir yaşam merkezi olacaktır." (127)

Mersin Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. K. Süha Aydın

A. Necdet Sezer tarafından 2006'da atanan Aydın, 2011 yapılan seçimde en fazla oyu alarak yeniden göreve getirildi.

Mimar Sinan Güzel sanatlar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yalçın Karayağız

Üniversitede 'özgürlük'

2006 yılında yapılan rektörlük seçiminde birinci olan fakat Ahmet Necdet Sezer tarafından atanmayan Karayağız, 2010 yılında seçimlerden yine birinci çıkmış ve YÖK listesinde de ilk sırada yer alarak Abdullah Gül tarafından atanmıştı.

Bolu Express adlı internet sitesinde 30 Haziran 2011 tarihinde verilen ve "Mimar Sinan'da özlenen fotoğraf" başlıklı haberde, fakültesinden derece ile mezun olan başörtülü bir öğrencinin Karayağız'ın elinden diplomasını alırken çekilen bir fotoğrafa yer veriliyor. Haberde başörtüsü yasağı ile anılan son üniversitelerden biri olan Mimar Sinan GSÜ'nde Yalçın Karayağız'ın özgürlüklerin önünü açtığı ve ideolojik kamplaşmaların yerine huzurun aldığı belirtiliyor. (128)

Türban konusundaki bu tutumun bir önceki rektörden kaldığı biliniyor. Önceki rektörün yeniden seçilebilmek için birden manevra yaptığı ve kapıları türbana açtığı belirtiliyor. Bu konuda sadece FEF Dekanı sonuna kadar direndi ama eski rektör dekanlığa rağmen dış kapıya talimat verdi. Son anda da seçimlerden çekildi. Yalçın Karayağız zaten var olan bir uygulamanın üzerine geldi.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mansur Harmandar

Bilim Felsefesi Kongresi'nde Fethullah Hoca videosu

2006'da yapılan seçimde birinci olmuş fakat YÖK tarafından ilk üçe alınmamıştı. 2010'da ise hem seçimde hem de YÖK sıralamasında birinci olarak rektör atandı. Harmandar, Türbana Özgürlük Kampanyası'nın imzacılarından.

Muğla Üniversitesi, bu yıl Haziran ayında, düzenlediği Bilim Felsefesi Kongresi ile gündeme geldi. Pittsburgh Üniversitesi ile ortaklaşa olarak yapılan 7. Uluslararası Bilim Felsefesi Kongresi'nde, Fethullah Gülen'in bir saatlik konuşma videosu gösterildi. Bunun üzerine bazı öğretim üyeleri kongreyi terk etti. (129)

Muğla Üniversitesi Rektörlüğü, 2011 yılında, İstanbul'da harç ücretini biriktirmek amacıyla çalıştığı inşaatta iş kazası sonucu hayatını kaybeden üniversite öğrencisi Ömer Çetin için anma etkinliği düzenleyen ve NATO'nun Libya operasyonunu protesto eden 150 öğrenci hakkında, 6 ay ile bir yıl arasında okuldan uzaklaştırma talebi ile soruşturma başlatmıştı. (130)

Not: Muğla Üniversitesi yönetiminin faaliyetleriyle ilgili ayrıntılı bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hüsnü Salih Güder

Evrim karşıtlığına ev sahipliği

2010'da atanan Güder, seçimde ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Prof. Dr. Hüsnü Salih Güder'in makamına gelen ziyaretçilerin arasında Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin de var. (131)

Mustafa Kemal Üniversitesi de evrim karşıtı emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Adem Tatlı'nın konferans verdiği üniversitelerden biri. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi'nde "Vahyin Işığında Evrim" başlıklı konfreans veren Tatlı'nın Mustafa Kemal Üniversitesi'nde verdiği konferans ise "Bilimin Işığında Evrim" başlığını taşıyor; ancak içerik aynı. (132)

Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nihat İnanç

'Kuran'dan indiği asırdaki gibi faydalanalım'

2008'de kurucu rektör olarak atanan Prof. Dr. Nihat İnanç, YÖK listesinde birinci sıradaydı. Geçtiğimiz Eylül ayında gerçekleşen son atamada yeniden rektör olarak atanan İnanç'ın yayınladığı Ramazan ayı mesajı şöyle:

"İnsanlığın, Kur'an-ı Kerim'den ilk indiği asırdaki gibi faydalanmasını ve ramazan ayımızı aydınlatarak, bize yol göstermesini diliyorum. Bu vesileyle tüm İslam dünyasının, Muş halkının, personelimizin ve öğrenicilerimizin mübarek ramazan ayını tebrik ediyorum." (133)

Namık Kemal Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Osman Şimşek

Türban destekçisi olunca...

2011'de yapılan rektörlük seçiminde Şimşek 80 oyla, 92 oy alan Prof. Dr. Nizamettin Şenköylü'nün ardından ikinci oldu. Fakat YÖK listesinde ilk sıraya yerleşen Prof. Dr. Osman Şimşek olurken, ikinci sırada Prof. Dr. Nizamettin Şenköylü vardı. Sonuçta Şimşek rektör atandı.

Bülent Arınç ve Sadullah Ergin, Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörü Hüsnü Salih Güder'in ziyaretçilerinden.

Şimşek Türbana Özgürlük Kampanyası imzacılarından; fakat Şenköylü imzacı değil.

Nevşehir Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Filiz Kılıç

Kuran kursu ziyaret eden rektör de var

2008'de kurucu rektör olarak atanan Kılıç, yeni dönemde yeniden rektör olan akademisyenlerden.

6 Temmuz 2012 tarihinde, üniversitenin internet sitesindeki "Rektörümüzden Kur'an Kursu Öğrencilerine Ziyaret" başlıklı duyuruyla, Rektör Kılıç'ın Nevşehir Merkez Taşlıbel Camii Kuran Kursu öğrencilerine yaptığı ziyareti öğrenmiştik. (134)

Niğde Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Adnan Görür

Niğde Üniversitesi Camii!

2009'da seçimde ilk sırayı alan Prof. Dr. Adnan Görür, Abdullah Gül tarafından atanan isim oldu.

Prof. Dr. Adnan Görür'ün yaptığı işlerden biri, geçtiğimiz Temmuz ayında açılan Niğde Üniversitesi Camii oldu. Törende konuşan Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, "Güzel kubbeler, uzun minareler dikeriz ama bu inşa etmektir. Bu cami ne zaman imar edilir? Buraya şimdi iki tane öğrenci yurdu yapılacak. Onun güzel haberini aldım. Bu öğrenci yurtlarında barınmaya başlayan gençlerimiz, üniversite öğrencilerimiz, günde beş defa burada okunan ezana icabet edip en azından cuma günü hep birlikte yüreklerini Allah'ın huzurunda birleştirmek üzere bir araya geldiklerinde işte o zaman camiyi biz imar etmiş oluruz." dedi. (135)

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Akan

Bakan ziyaretinde öğrenciye dayak

Prof. Dr. Hüseyin Akan'ın ilk kez göreve geldiği 2008 seçiminde Prof. Dr. Murat Aydın 262, Prof. Dr. Hüseyin Akan 183 oy almış, Akan ikinci sıradan rektör atanmıştı.

Akan, Türbana Özgürlük Kampanyası'na destek veren akademisyenlerden; fakat Aydın kampanyada imzacı değil.

2012 seçiminde ise Prof. Dr. Hüseyin Akan 361, Prof. Dr. Sait Bilgiç 318, Prof. Dr. İsmet Şenel 97 oy aldı. YÖK listesinde sıralama değişmedi ve Akan ikinci kez rektör atandı.

2003-11 arasında TÜBİTAK Bilim Kurulu üyesi olan Prof. Dr. Hüseyin Akan'a, üniversitede bir konuşma yapan Burhan Kuzu'ya plaket verirken (136) ya da Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç ile üniversitede inşa edilecek bir fakültenin temelini atarken rastlayabiliyoruz. (137)

Ziyareti sebebiyle Burhan Kuzu'ya yumurta atılmadı; fakat Suat Kılıç'ın

Nevşehir Üniversitesi Rektörü Filiz Kılıç'ın yaptığı Kuran kursu ziyaretinden bir fotoğraf.

ziyareti olaylıydı. Basın açıklaması yapmak isteyen öğrencilere özel güvenlik görevlileri ve polis müdahale etti. Öğrenciler darp edilmekle kalmadı, 31 öğrenciye de üniversite tarafından soruşturma açıldı.(138, 139)

Not: Rektör Akan'ın geçmişindeki faaliyetlerine ilişkin çeşitli iddialar var. Bu konu ile ilgili bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz

Ordu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tarık Yarılgaç

Popçuya doçentlik teklifi

2011'de yapılan seçimde eski rektör Prof. Dr. Haluk Kefelioğlu 56, Prof. Dr. Tarık Yarılgaç ise 52 oy aldı. YÖK listesinde Yarılgaç ilk sırada, Kefelioğlu ise ikinci sıradaydı.

Diş Hekimliği Fakültesi'nin açılışını İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin ile birlikte yapan Prof. Dr. Tarık Yarılgaç (140), sanatçı Ferhat Göçer'e yaptığı teklifle gündemde yer bulmuştu. Yarılgaç, Ferhat Göçer'e kendisini yardımcı doçent olarak Ordu Üniversitesi'nde görmek istediklerini belirtmiş ve devam etmişti: "Biliyoruz ki tıp hekimi, genel cerrahsınız. Bizim de bir tıp fakültemiz var. Bundan dolayı sizi yardımcı doçent olarak aramızda görmek istiyoruz. O da olmadı, Güzel Sanatlar Fakültemiz var. Orada da görmek isteriz. Bu konuyu yarınki senatoda gündeme getireceğim." (141)

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Acar

2012'de ikinci kez seçildi. Acar, seçimlerde birinci sırada çıktı. YÖK, seçim sıralamasını değiştirmeden Gül'e gönderdi.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Orhan Büyükalaca

2008'de kurucu rektör olarak atandı. Abdullah Gül YÖK listesinde ilk sırada yer alan Prof. Dr. Enver Alper Güvel'i değil, üçüncü sırada bulunan Prof. Dr. Orhan Büyükalaca'yı tercih etti. Prof. Dr. Orhan Büyükalaca yeni dönemde ikinci kez atandı.

Pamukkale Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Bağcı

2011'de atandı. Bağcı'nın rektörlük seçimindeki birinciliği YÖK listesinde değiştirilmedi.

Hüseyin Bağcı, 2012 yılında fahri doktora unvanını, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım'a vermişti. (142)

Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Arif Yılmaz

Erdoğan'a teşekkür

2011'de atandı. Seçimlerde Prof. Dr. Arif Yılmaz 176 oy alırken, rakibi Prof. Dr. Mustafa Durmuş sadece 3 oy aldı. YÖK listesinde sıralama değişmedi.

Geçtiğimiz Haziran ayında yapılan mezuniyet töreninde Rektör Prof. Dr.

Pamukkale Üniversitesi Rektörü Hüseyin Bağcı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım'a fahri doktora unvanını veriyor.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü Hüseyin Akan hakkında bazı iddialar

Prof. Dr. Hüseyin Akan 6 Ağustos 2008 tarihinde, rektörlük sıralamasında ikinci olmasına rağmen, Gül tarafından OMÜ rektörü olarak atandı. Ağustos 2012'deki rektörlük seçiminde 4 yılda yaptığı kadrolaşma sayesinde birinci geldi ve Gül tarafından ikinci kez OMÜ rektörü olarak atandı.

Hüseyin Akan rektör olarak atandığında 6 Ağustos 2008 tarihli *Vatan* gazetesinde bir haber çıkmıştı. Haberde, Prof. Dr. Hüseyin Akan'ın 1995 yılında Refah Partisi'nden Samsun milletvekili adayı olduğu belirtiliyor. Daha önemlisi ise şu iddia: Prof. Dr. Hüseyin Akan'ın hakkında, 1 Mart 2000 tarihinde dönemin YÖK Başkanı Prof. Dr. Kemal Gürüz imzasıyla dönemin OMÜ Rektörü Prof. Dr. Osman Çakır'a "Gizli" ibareli bir yazı gidiyor. "B.30.0.TFB/0101" sayılı yazı ise şöyle: "Kurulumuza ulaşan bir duyuma göre üniversitenizde görevli Süleyman Kaplan, Hüseyin Akan ve Davut Albayrak'ın Hizbullah, İBDA- C vb. radikal dini örgütlerle iltisaklı oldukları iddia edilmektedir. Konunun tetkik edilerek sonuçtan bilgi verilmesini saygılarımla rica ederim." Haberde, yapılan incelemelerin ardından iddiaların asılsız olduğunun YÖK'e bildirildiği aktarılıyor.

26 Mayıs 2010 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan bir haber ise Prof. Dr. Hüseyin Akan'ın iki makalesinin etik ihlal olduğu gerekçesiyle bilimsel yayınlar arasından kaldırılmasına yer veriliyor: "Akan'ın Doç. Dr. Tolga Aksöz, Doç. Dr. Mehmet Çelebi ve Uzman Dr. Banu Bağlan Sakan ile yazdığı 'Does the Oropharyngeal Fat Tissue Influence the Oropharyngeal Airway In Snorers' adlı makale *Korean Journal of Radiology* (KJR) dergisinin Nisan-Haziran 2004 sayısında yayımlandı. Akan ve Aksöz, makaledeki aynı hasta grubu ve aynı araştırma bulgularını kullanarak Doç. Dr. Ümit Belet ve Prof. Teoman Şeşen ile birlikte 'Dynamic Upper Airway Soft-Tissue and Caliber Changes in Healty Subjects and Snoring Patients' isimli makaleyi de *American Journal of Neuroradiology* (AJNR) adlı derginin Aralık 2004 sayısında yayımladı. İki makale arasındaki benzerlikleri ilk fark eden KJR, Mayıs 2007'de ilk makalenin bilim dünyasından çekildiğini duyurdu. Eylül 2007'de de AJNR dergisi kendi dergilerinde yayımlanan ikinci makalenin de geri çekilmesi kararını açıkladı. Akan'ın savunmasına da yer veren AJNR, iki makalenin mükerrer yayın olduğunu ve bunun etik olmayan bir davranış olduğunu vurguladı."

Arif Yılmaz, üniversiteyi demokratik ortama taşıyan ve üniversiteye ismini veren Tayyip Erdoğan'a teşekkür etmiş ve artık üniversitede herkesin kardeşçe fikrini ve zikrini ifade edebildiğini söylemişti. (143)

Sakarya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muzaffer Elmas

2010'da yapılan seçimde birinci sırada olan Muzaffer Elmas, YÖK listesinde de yerini koruyarak Abdullah Gül tarafından rektör olarak atandı.

Elmas da, kutlu doğum etkinliklerinde yer alan rektörlerden. Diyanet İşleri Bakanlığı tarafından Sakarya'da gerçekleştirilen etkinliklerde bu yıl, Kutsal Emanetler Sergisi'nin açılışı gerçekleşti. Rektör Elmas da açılışta kurdele kesenler arasındaydı. (144)

Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hakkı Gökbel

2011'de atandı. Seçimde ve YÖK listesinde ilk sıradaydı.

Siirt Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Murat Erman

4 oyla rektör oldu

Siirt Üniversitesi'nde bu yıl Eylül ayında yapılan seçimlerde rektörlüğe aday olan Siirt Üniversitesi eski Rektörü Prof. Dr. Recep Ziyadanoğulları 26 oyla birinci, Prof. Dr. Ömer Şahin 11 oyla ikinci, Prof. Dr. Murat Erman ise 4 oyla üçüncü olmuş, YÖK Genel Kurulu da listeyi aynen Cumhurbaşkanlığına göndermişti. Eşzamanlı yaptığı 23 atamanın 22'sinde YÖK'ün birinci sıraya koyduğu adayları tercih eden Gül, Siirt Üniversitesi'ne üçüncü sıradaki Prof. Dr. Murat Erman'ı atadı. (145)

Sinop Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Recep Bircan

2011'de atandı. Seçimde Prof. Dr. Şevket Büyükhatipoğlu 32, Prof. Dr. Recep Bircan 27 ve Prof. Dr. Sedat Karayücel 17 oy aldı. YÖK sıralamasında ise eski rektör olan Prof. Dr. Şevket Büyükhatipoğlu üçüncü sıraya, Prof. Dr. Recep Bircan ilk sıraya alındı. Gül, Bircan'ı rektör olarak atadı.

Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hasan İbicioğlu

'En lüks araba benim olsun; ben zenci miyim?'

2011'de seçimde ve YÖK listesinde ilk sıradan çıkarak atandı.

Prof. Dr. Hasan İbicioğlu, diğer rektörlerin lüks makam araçları olduğunu söyleyip, "Ben zenci miyim?" diye sormuştu. Rektörü açıklamasını şöyle bitirmişti: "(…) Gelen büyüklerimizin altına eski model araçları mı vereceksiniz? Veremeyiz. Bu makam aracının banka ile anlaşması 3 yıl önce yapılmıştır. Bu makam aracının değeri ise 215 bin TL'dir. Benim kendi aracım var Mercedes markalı. Birçok işadamlarımızın altında 300-500 bin TL'lik araçlar var. Ben keşke üniversitemizdeki araç filomuza Audi A8 alsam. Bir rektörün bazı hakları vardır. Lojman, makam arabası gibi haklarımız bulunuyor. Güvenli olmak zorundayız. Ben bu araçların en lüksünü alacağım." (146)

Not: Rektör İbicioğlu'nun üniversitedeki faaliyetlerine ilişkin geniş bilgiyi dosyamızın eklerinde okuyabilirsiniz.

Şırnak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Akmaz

2008'de YÖK listesinde ilk sırada yer alıp, kurucu rektör olarak atanan Akmaz, 2012 seçimlerinde 10 oy alarak birinci aday oldu. YÖK listesinde de konumunu koruyan Akmaz yeniden rektör atandı.

Trakya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yener Yörük

İlk icraatı içki yasağı

Temmuz ayında atanan Prof. Dr. Yener Yörük, seçimde 26 oy farkla Prof. Dr. Muzaffer Demir'in arkasındaki ikinci aday oldu. YÖK'ün önerisi ise Prof. Dr. Yener Yörük'ün ilk, Prof. Dr. Muzaffer Demir'in ise ikinci sırada olması yönündeydi.

Yörük göreve gelmesiyle birlikte Meriç kıyısındaki üniversiteye ait sosyal tesislerde içkiyi yasakladı. (147)

Tunceli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Durmuş Boztuğ

'Burada siz olmayacaksınız'

2008'de YÖK listesinde ikinci sıradayken Abdullah Gül tarafından kurucu rektör atanan ve geçtiğimiz Eylül ayında yeniden göreve getirilen Boztuğ'un da Türbana Özgürlük Kampanyası'nda imzası var.

Prof. Dr. Durmuş Boztuğ'un kamuoyunda gündeme gelmesi ise üniversitedeki bazı öğretim görevlileri hakkında yaptığı bir konuşmada söylediği şu sözlerle oldu: "Dediler ki burası Dersim, burada herkes solcu, burada herkes Dersim Alevisi, Kürt, herkes bizim gibi olsun. 'Hayır' dedim. Burası Türkiye Cumhuriyeti devletinin bir üniversitesi, burada herkes olacak, siz olmayacaksınız. Biz bunu evelallahın izniyle yasaların kanunların bize verdiği yetkiyle bu birlikteliğimizi kardeşliğimizi daha da geliştireceğiz." (148)

Türk-Alman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ziya Şanal

2010 yılında Türk-Alman Üniversitesi rektörlüğü için Abdullah Gül'ün önüne gelen isimlerden İzzet Özgenç istifa edince, YÖK yeniden aday belirlemiş, Prof. Dr. Ziya Şanal, Prof. Dr. İlhan Kocaraslan ve Prof. Dr. Hakan Hakeri'yi rektör adayları olarak Cumhurbaşkanlığına göndermişti. Abdullah Gül bu adaylardan Ziya Şanal'ı rektör olarak atadı.

Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü Hasan İbicioğlu, tüm rektörlerde olan lüks arabalardan kendisinde olmadığını ifade edip, "Ben zenci miyim?" diyerek çıkışmıştı.

Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kamil Dilek

Mevcut rektör Prof. Dr. Mete Cengiz'in vefatı nedeniyle 2011 yılında yapılan erken seçimle iş başına geldi. Seçimde oyların büyük çoğunluğunu alarak birinci oldu, YÖK listesinde seçim sıralaması korundu, cumhurbaşkanı tarafından da göreve atandı.

Uşak Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sait Çelik

Evrim karşıtı sempozyuma katıldı

2011'de atanan Prof. Dr. Sait Çelik seçimde, 4 oy farkla dönemin mevcut rektörü Prof. Dr. Adnan Şişman'ın ardından ikinci aday olmuştu. YÖK listesinde ise ilk sıraya yerleştirildi.

Çelik, Türbana Özgürlük Kampanyası'na imza veren akademisyenlerden biri.

Rektör, Uşak Üniversitesi'nde Mayıs ayında evrim karşıtı Prof. Dr. Adem Tatlı'nın konuşmacı olduğu, AKP'li Uşak Milletvekili İsmail Güneş ve Uşak Cumhuriyet Başsavcısı Ali Bayram'ın da bulunduğu "Bilimin Işığında Evrim" sempozyumuna bizzat katıldı. (149)

Bahar şenlikleri kapsamında yapılan anayasanın konuşulduğu bir panelde ise Sait Çelik, "Ülkemiz son 10 yıldan beri içinde bulunduğumuz siyasi, ekonomik ve sosyal alanların tümünde olumlu dinamik bir değişim ve gelişim sürecine girdi." dedi. Panelin moderatörü ise AKP'li Uşak milletvekili Mustafa Çetin'di. (150)

Yalova Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Niyazi Eruslu

2008'de YÖK listesinde üçüncü aday iken, Abdullah Gül tarafından kurucu rektör olarak atanan Eruslu, Eylül ayında gerçekleşen son atamada bir kez daha rektörlüğe getirildi. Eruslu, Türbana Özgürlük Kampanyası'nın imzacılarından.

Evrim karşıtı Adem Tatlı, Uşak Üniversitesi'nde konuşma yapıyor.

Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörü İsmail Yüksek, geçtiğimiz Ağustos ayında yeniden rektör atanmasıyla bir video yayınlamıştı. Videoda Yüksek'in arkasında Abdullah Gül'ün fotoğrafı göze çarpıyordu.

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Metin Doğan

Hukuksuz atamalar

2010 yılında kurucu rektör olarak atanan Prof. Dr. Metin Doğan, YÖK listesinde ilk sırada aday gösterilmişti.

4 Şubat 2011 tarihinde *Odatv*'de çıkan bir habere göre, Prof. Dr. Metin Doğan AKP Genel Başkan Yardımcısı Haluk İpek'in kayınbiraderi. (151) Aynı zamanda 2005'te sınavsız ve ilansız şekilde başhekim yapılan rektörlerden biri. (99)

Aydınlık gazetesinde çıkan bir haber ise şaibeli atamaların rektörle sınırla kalmadığını gösteriyor. 30 Haziran 2012 tarihli habere göre, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne alınacak akademik personel için verilen ilandaki kriterlerin "kişiye özel" olduğunu belirleyen Ankara Tabip Odası (ATO) konuyu yargıya taşıdı. Bu başvuruyu değerlendiren Ankara 5. İdare Mahkemesi, 31 öğretim üyesinin atanmasını sağlayan kriterlerin, "subjektif, keyfi ve kişiye özel belirlendiği" gerekçesiyle yapılan işlemi iptal etti. Ayrıca mahkemenin aldığı kararda, öğretim üyesi alım ilanının YÖK'ten onay alınmadan yayınlandığı ve bunun da hukuka uygun olmadığı belirtildi. (152)

Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr.İsmail Yüksek

Muhalefet edene görev yok

2008'deki seçimlerde 211 oyla ilk sırada yer alan Prof. Durul Ören'in ardından 137 oyla ikinci sırada yer aldı ve Abdullah Gül tarafından atandı.

İsmail Yüksek'in üniversitede geniş çaplı bir kadrolaşma hareketi başlattığı iddia ediliyor. Örneğin, Fizik Bölümü'nde rektörlük tarafından açılan doçent kadrosu için bölümde kadro bekleyenlerden biri değil, dışarıdan bir kişi, üstelik bölümle herhangi bir görüşme gerçekleştirmeden, doğrudan Rektörlük tarafından atandı. Atamalarla ilgili Yüksek ile görüşen Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı Prof. Dr. Tahsin Yeşildere'nin *Sol Haber* internet sitesine verdiği bilgiye göre Rektör, atanacakları yönetim kurulunda kendisine muhalefet etmeyecek akademisyenler arasından seçtiğini açıkça dile getiriyor.

Üniversitenin İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü'ne İlahiyat Fakültesi kökenli akademisyenler atanmış ve bunu bir gazeteye yazdığı yazıyla eleştiren öğretim üyesi hakkında soruşturma açılmıştı. Aynı görüşmede İsmail Yüksek, Yeşildere'ye bunlardan haberi olmadığını söylüyor. (153)

Geçtiğimiz Ağustos ayında yapılan seçimde oyların yüzde 81'ini alan Prof. Dr. İsmail Yüksek, YÖK lis-

tesinden de ilk sırada çıkarak ikinci kez rektör atandı. (154)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Peyami Battal

2011 yılında seçimden ve YÖK listesinden ilk sırada çıkarak atandı.

Prof. Dr. Peyami Battal, depremde üniversiteye verdikleri desteklerden dolayı Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, Sağlık Bakanı Recep Akdağ ile Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar'ı ziyaret etmiş ve birer plaket vermişti. (155)

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mahmut Özer

2010 yılında atanan Özer seçimde ve YÖK listesinde ilk sırada yer aldı.

KAYNAKLAR

1) http://www.milliyet.com.tr/skandal-atamaya-kosk-ten-onay/turkiye/sondakika/04.02.2010/1194843/default.htm
2) http://www.yeniortam.org/ha2667.html
3) http://www.tumsiad.org.tr/tr/subeler/adana-sube-haberler.asp?Page=1
4) (http://www.dogruhaber.com.tr/Haber/Adiyaman-Universitesine-4-Bin-Kisilik-Cami-42133.html
5) http://www.adiyamanlilar.net/haberdetay.asp?ID=1748
6) http://www.aydinnethaber.com/ilimli-siyaset-rektor-boyluya-yaradi-22938h.htm
7) http://www.youtube.com/watch?v=1d7GkY0-20A&feature=related
8) http://www.aku.edu.tr/anasayfa/rektor.aspx
9)http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=893451&Date=14.08.2008&CategoryID=77
10) http://www.sondakika.com/haber-agri-da-ahmed-i-hani-nin-fikir-dunyasi-konferansi-2630883/
11)http://www.risaleinurenstitusu.org/index.asp?Section=Enstitu&SubSection=EnstituSayfasi&Date=3/8/2002&TextID=383
12) http://m.haber5.com/haber/105946
13) http://www.diyadinnet.com/HABER-9137-peygamber-efendimiz-ve-merhamet-konferans%C4%B1
14) http://www.haberler.com/ogrencisinin-rektor-oldugu-universitede-konferans-3608086-haberi/
15) http://www.diyadinnet.com/HABER-28955-a%C4%9Fr%C4%B1da-vahyin-%C4%B1%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda-evrim-konferans%C4%B1
16) http://www.kirsehirhaber40.com/haber/haber/3187-egitim-sebati-kudret-saylam-rektorluk-secimine-guclenerek.html
17) http://www.ahievran.edu.tr/index.php/2011-08-28-14-27-07/2011-08-28-14-27-13/493-ueniversitemiz-yuezme-havuzu-ve-cay-bahcesi-halkmzn-hizmetine-acld
18)http://haber.gazetevatan.com/Gul_21_universitenin_rektorunu_atadi_192366_1/192366/1/Haber#.UEizv6PjIR8
19) http://www.dunyabulteni.net/index.php?aType=haberArchive&ArticleID=49377
20) http://gozdegurer.blogspot.com/2009/05/israfil-kurtcephe.html
21) http://www.mustafaacar.com/
22) http://www.aksaraymedya.com/haber/1373–prof-dr-mustafa-acar-sym-bakanlna-aday-gsterildi.html
23) http://www.asamasyaninsesi.com/gundem/ulku-ocaklarindan-orbaya-ziyaret.htm
24) http://www.amasya.edu.tr/uluslararasi-hamza-nigari-sempozyumu-gerceklestirildi.aspx
25) http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=14867796
26) http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21380536.asp
27) http://www.dha.com.tr/auden-tartisilan-ilan_284296.html
28) http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/a-101-universiteye-de-girdi-haberi-46420
29) http://www.medyaningunlugu.com/yokden-cumhurbaskanina-skandal-isim.html
30) http://haberlerim.de/component/content/article/1-guencel/7729-koeke-1-srada-giden-aday-bakn-kim.html
31) http://www.iszu.edu.tr/news/NewsDetail.aspx?cid=208#.UC5HY6NnAR8
32) http://www.sondakika.com/haber/haber-ak-parti-milletvekili-yilmaz-rektor-prof-dr-hikmet-3713098/
33) http://www.akparti.org.tr/site/haberler/ataturk-universitesinden-doktora/28062
34) http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/kimdir-bu-kirkinci-cemaati-haberi-31922
35) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1043338
36) http://www.milliyet.com.tr/yok-bildigini-okuyor/guncel/haberdetay/05.11.2010/1310418/default.htm
37) http://www.youtube.com/watch?v=_sCWpxG06xA&feature=related
38) http://www.haberler.com/ak-parti-milletvekili-ozgun-bau-rektoru-alkan-i-2454988-haberi/
39) http://www.balikesirpolitika.com/detay2a.asp?id=11247&kod=1&res=
40) http://www.bartin.edu.tr/news.aspx?departmentid=1&newstypeid=2&newsid=525
41) http://bimtalep.dicle.edu.tr/attachments/201242124840193.pdf
42) http://www.irfankoleji.com/genel_mudurluk/default.asp?sayfa=hakkimizda
43) http://tr.fgulen.com/content/view/14628/11/
44) http://www.haberaktuel.com/erbil-isik-koleji-ogrencileri-rektor-ulucam-i-ziyaret-etti-haberi-553188.html
45) http://www.medya73.com/rektor-mollamahmutoglunun-yogun-meclis-ziyareti-haberi-903088.html
46) http://www.caykaragazetesi.com/haber_detay.php?id=2271
47) http://www.muhakeme.net/prof-dr-azmi-ozcan-prof-dr-azmi-ozcan-kimdir-hakkinda-hayati-t36603.html
48)http://www.gencbozuyuk.com/index.php?option=com_content&task=view&id=217&Itemid=2
49) http://www.hurriyet.com.tr/gundem/7926853_p.asp
50)http://www.yarin11.com/Blog/Default.aspx?Page=16&Ara=&icerik=&etiket=&tarih=&kategori=&yazar=&tumkategoriler=&tumyazarlar=&silinen=
51) http://www.bingololay.com/2008/09/10/artik-bir-rektorumuz-var/
52) http://bingolpost.com/bingolde-uluslararasi-medrese-ve-ilahiyat-kavsaginda-islami-ilimler-sempozyumu.html
53) http://bingolmuftulugu.gov.tr/?Syf=18&Hbr=325157&/Hz.-Peygamber,-Karde%C5%9Flik-Ahlak%C4%B1-ve-Karde%C5%9Flik-Hukuku-Konulu-Konferans-D%C3%BCzenlendi
54) http://www.bitliseren.edu.tr/
55) http://www.istanbulgercegi.com/ilginc-atama-iddialariyla-calkalaniyor-91550827.html
56) http://www.betav.org.tr/
57) http://www.beu.edu.tr/IcerikDetay.aspx?zcms=913
58) http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4760338
59) http://zaman.com.tr/haber.do?haberno=1263788&title=bediuzzaman-said-nursinin-hayati-fikirleri-ve-yaptiklari-bizim-icin-muhtesem-bir-ornektir
60) http://www.tevhidhaber.com/news_detail.php?id=14361&uniq_id=1343285388
61) http://egedesonsoz.com/yyazar.asp?haberid=4759
62) http://www.odatv.com/n.php?n=sizi-okuldan-atarim-diyen-rektor-bakin-ne-karar-aldi–1303121200
63) http://www.focushaber.com/arinc-manisa-nin-guzel-evladi-h-17472.html
64) http://www.sondakika.com/haber/haber-cu-nun-yeni-rektoru-faruk-kocacik-yeni-donem-sivas-3766141/
65) http://www.stargazete.com/yazar/sedat-laciner/politika/bir-zamanlar-turkiye/yazi-566994
66) http://www.stargazete.com/yazar/sedat-laciner/politika/leyla-zana-depremi/yazi-611519
67) http://www.haberciniz.biz/comu-rektoru-prof-dr-laciner-ramazan-mesaji-yayimladi-1548613h.htm
68) http://www.medya73.com/fatma-sahin-comuye-geliyor-haberi-995053.html
69) http://www.cankiri.gov.tr/index.php/post/view?id=974
70) http://www.gazetediyarbakir.com/haber-3768-Dicle-Universitesinde-neler-oluyor.html
71) http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/457543.asp
72) http://gundem.milliyet.com.tr/basbakan-erdogan-in-ameliyatiyla-ilgili-carpici-ayrintilar/gundem/gundemdetay/08.12.2011/1472970/default.htm
73) www.sondakika.com/haber/haber-stk-lardan-rektor-karaaslan-a-tesekkur-ziyareti-3759200/
74) http://www.cev.org.tr/Default.aspx?pageID=18&nID=1342
75) http://akpartierzincan.com/haber/251/ak_parti_nezaket_ziyaretlerini_surduruyor.html
76) http://www.erzurum.edu.tr/etu_/DuyuruDetay.aspx?Id=88
77) http://www.erzurum.edu.tr/etu_/DuyuruDetay.aspx?Id=84
78) http://www.doguturk.com/egitim/etu-buyuyecek-turkiye-kalkinacak-h4175.html
79) http://www.ntvmsnbc.com/id/25246270/
80) http://www.aksaraymedya.com/haber/5044-aksaray-haberleri-prof-dr-ethem-tolga-yeniden-galatasaray-universite.html
81) http://www.abbasguclu.com.tr/burs/rektor_atamalarinda_yok_aradan_cekiliyor_mu.html
82) http://m.haber5.com/haber/23744
83) http://ganimder.org/?Syf=18&Hbr=328510&/Sanko-Holding-taraf%C4%B1ndan-Gaziantep-%C3%9Cniversitesi%60Onde-yapt%C4%B1r%C4%B1lacak-Sani-Konuko%C4%9Flu-%C4%BOlahiyat-Fak%C3%BCltesi%60nin-temel-atma-t%C3%B6reniger%C3%A7ekle%C5%9Fti.
84) http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=988123&keyfield=
85) http://www.haberler.gen.al/2012-07-13/topcam-senliklerinde-100-cocuk-sunnet-edildi/
86) http://yurthaber.mynet.com/detay/tokat-haberleri/tokat-muhsin-yazicioglu-camii-ibadete-acildi/323262
87) http://www.marmaragazetesi.com/haber/okur-gebze-universitesinde-kararli-3989.html
88) http://www.ntvmsnbc.com/id/25331652/
89) http://haber.gazetevatan.com/2-oyla-rektor-adayi/315051/1/Haber
90) http://www.haberler.gen.al/2010-08-24/bulent-arinc-milleti-birbirine-dusurmek-isteyenler-muvaffak-olamayacak/
91) http://www.haberler.gen.al/2010-04-20/muftu-kavsut-kurani-anlamak-hz-peygamberi-sas-tanimaktan-ve-anlamaktan-geciyor/
92) http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/hacettepenin-yeni-rektoru-gelen-gideni-aratacak-haberi-49175
93) http://www.sondakika.com/haber/haber-bakan-simsek-ten-hacettepe-universitesi-rektoru-3649487/
94)http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7QO_UhpsuOgJ:mobil.stargazete.com/blackberry/politika/muhalefete-ragmen-ab-yolunda-tavize-yer-yok-haber-146932.htm+&cd=7&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=firefox-a

95) http://www.haberler.com/corum-belediyesi-nden-kuran-nuzulunun-mekke-3746819-haberi/
96) http://www.hitit.edu.tr/icerik.php?type=2&sid=14&kid=95&icid=208
97)http://www.igdir.edu.tr/en/basindan2.aspx?isim=dosyalar/basindan/basindan/20120112guvengazetesi.jpg
98)http://haber.gazetevatan.com/Gul_Erdoganin_ozel_doktorunu_atadi__215808_1/215808/9/Haber#.UE29I6PjIR8
99) http://www.ntvmsnbc.com/id/25219900/
100) http://www.odatv.com/n.php?n=iste-isim-isim-yandas-rektorler-1801111200
101) http://www.odatv.com/n.php?n=akp-universiteleri-ele-gecirdikten-sonra-neler-yapti–0402111200
102) http://www.kafkas.edu.tr/duyurular/asura_2011.pdf
103) http://www.kanal46.com/haber.php?h=37783
104) http://www.belirtiyorum.com/yazi/2064-osman-tekinel-in-mektubu.html
105) http://www.ksu.edu.tr/duyuru_detay.aspx?id=208
106) http://www.karabukhaber.com.tr/haber.asp?id=6703&shf=34
107) http://www.karabuk.edu.tr/etk_detail.asp?etkinlikID=447
108) http://www.haberktu.com/rektor-adayi-suleyman-baykaldan-aciklama/
109) http://ogrkonsey.kmu.edu.tr/duyuru.aspx?ayrinti=254
110) http://www.kastamonu.edu.tr/Duyurular,Genel_Duyurular_Ayrintili.html?NewsID=1668
111) http://www.haberler.com/bediuzzaman-in-talebesi-mehmet-feyzi-efendi-anildi-3417451-haberi/
112) http://memurlar.biz/haber/rektor-prof-dr-seyit-aydin-seyh-saban-i-vel-kastamonunun-manevi-mimaridir-290317.html
113) http://www.odatv.com/n.php?n=hangi-universiteye-cami-yapiliyor-1901111200
114) http://www.gazetetrakya.com/haberler-oku.php?id=438691
115) http://wwwarsiv.rotahaber.com/haber-detay_41112.html
116) http://www.haberler.com/cocuk-vakfi-baskani-sirin-e-fahri-doktora-unvani-3716982-haberi/
117) http://www.haberfx.net/rektor-prof-dr-ismail-guvencin-ramazan-ayi-mesaji-haberi-555802/
118) http://www.konya.edu.tr/haber/36
119) http://www.konyaninsesi.com.tr/musiad-konya-universitesi-ile-guc-birligine-gidiyor-3778h.htm
120) http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/03/05/konyaya-erbakan-universitesi
121) http://www.munazaratsempozyumu.com/
122)http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/07/14/gul.marmaraya.yokun.1.numarasini.atadi/583497.0/index.html
123) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1026026&title=universiteleri-ideolojik-saplantilar-geri-birakti
124) http://www.odatv.com/n.php?n=marmara-universitesinde-dokunan-yanar-vakasi–0502121200
125) http://gundem.milliyet.com.tr/eksi-sozluk-e-yazdi-okuldan-uzaklastirildi/gundem/gundemdetay/01.02.2012/1496735/default.htm
126) http://www.burdurgazetesi.com/haberler/manset-haberleri/item/1153-akif-olmaya-%C3%B6zed%C3%B6nmeye-var-m%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1z?.html
127) http://www.burdurgazetesi.com/haberler/maku-haberleri/item/1767-mak%C3%BC-istiklal-yerle%C5%9Fkesine-cami-ve-k%C3%BCliye.html
128) http://www.boluekspres.com/icerik/haber.php?i=18914
129) (http://haber.sol.org.tr/kent-gundemleri/felsefe-kongresinde-fethullah-gulen-propagandasi-haberi-56126)
130) http://www.mucadelebirligi.com/egitim/mugla-universitesi-nde-150-ogrenciye-sorusturma.html
131) http://www.hataygundem.com/siyaset_haberleri/8297-mku-rektoru-guder-basbakan-yardimcisi-bulent-arinci-agirladi-haberi.html
132) http://loquat2010.mku.edu.tr/anasayfa/mkuden_haberler_icerik.php?sayfa=295
133) http://www.haberciniz.biz/msu-rektoru-prof-dr-inancin-ramazan-mesaji-1550882h.htm
134) http://www.nevsehir.edu.tr/tr/2584
135) http://www.2haber.com/nigde-universitesi-camii-ibadete-acildi-702328h.html
136) http://www.akparti.org.tr/site/haberler/baskanlik-modeli-demokrasinin-bam-teli/25810
137) http://www.akparti.org.tr/site/haberler/ruyalarimizi-adim-adim-gerceklestiriyoruz/19811
138) http://www.gazete5.com/haber/samsun-ondokuz-mayis-universitesinde-protesto-215363.htm
139)http://www.birgun.net/edus_index.php?news_code=1342598426&year=2012&month=07&day=18
140) http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/guncel/tr-bakan-sahin-odu-dis-hekimligi-fakultesinin-acilisini-yapti-1-11-44122.html
141) http://www.beyazgazete.com/haber/2012/5/24/odu-rektoru-yarilgac-tan-ferhat-gocer-e-akademisyenlik-teklifi-1219707.html
142) http://www.aktifhaber.com/bakan-yildirima-pauden-fahri-doktora-unvani-614572h.htm
143) http://www.egenethaber.com/haber-detay/GUNCEL/5079_RTE-Universitesi-mezuniyet-toreninde-soguk-ruzgarlar.html
144) http://medyabar.com/haber/36673/kutlu-dogum-etkinlikleri-basladi.aspx
145)http://www.haberx.com/gulden_rektor_atamalarinda_siirt_urprizi%2817,n,11076717,854%29.aspx
146) http://www.haber32.com.tr/haber/ben-zencimiyim-haberi-50658h.html
147) http://www.trakyahaberleri.com/haber-9542-rektorden-icki-yasagi.html
148)http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1083564&CategoryID=77
149) http://www.usakguncel.com/haber/evrim-teorisi,-ideolojilere-alet-edildi-102.htm
150) http://www.usakyasam.com/egitim/usak-universitesinde-yeni-anayasa-arayislari-konulu-panel-h720.html
151) http://www.odatv.com/n.php?n=akp-universiteleri-ele-gecirdikten-sonra-neler-yapti–0402111200
152) http://www.aydinlikgazete.com/mansetler/13127-cemaat-kadrolasmasi-bu-kez-yargidan-dondu.html
153) http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/ytu-de-neler-oluyor-haberi-22570
154) http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20764392.asp
155) http://www.haberler.com/van-yyu-rektoru-prof-dr-battal-dan-atalay-akdag-ve-3824525-haberi/

BAZI ÜNİVERSİTELERDEKİ UYGULAMALAR

Akdeniz Üniversitesi'nde Kurtcephe dönemi

İsrafil Kurtcephe, 2008 yılında yapılan rektörlük seçiminde Mustafa Akaydın'ın arkasından ikinci olmuş ve Abdullah Gül tarafından atanmıştı. Temmuz ayında yeniden rektör olarak atanan Kurtcephe, yakından tanınmaya değer.

Kurtcephe verdiği bir röportajda, Vecdi Gönül'le birlikte Aydınlar Ocağı, Birlik Vakfı ve Resanet Vakfı yöneticilerini makamında ağırlamasına ilişkin, siyasi bir görüşünün olmadığını ve kendisinin insanları insanlıklarıyla değerlendirdiğini söylemişti. Fakat İsrafil Kurtcephe ve yönetimi ile ilgili bilgiler aksini gösteriyor.

İsrafil Kurtcephe ve yönetiminin, göreve geldikten sonra hem akademik hem idari personelden yaklaşık 300 kişinin ya görevine son verildiği, ya yerlerinin değiştirildiği ya da zorla görevi bırakması sağlandığı iddia ediliyor. Ayrıca Kurtcephe'nin "kendi ekibi ile çalışmak" istediği için bu değişiklikleri yaptığı belirtiliyor. (1)

Ekipte olmayana istifa yolu açık

Kurtcephe'nin "kendi ekibi ile çalışma" konusunda kararlı davranmış göründüğünün somut kanıtları mevcut. Bunların bir örneğini Tıp Fakültesi Dekanlığından 2009 yılında istifa etmiş olan Prof. Dr. Mustafa Balcı oluşturuyor. Balcı, istifasının nedeni olarak Prof. İsrafil Kurtcephe ile "biraz farklı" düşünmesini göstermiş, "kendi kurullarımızın oluşturduğu akademik yapıya uygun görevlendirmeler olmadığı sürece sıkıntılar olacaktır. Bu nedenle görevi bıraktım." demişti. İstifanın ardından Antalya Tabip Odası Yönetim Kurulu ise, "Demokrasi uygulamaları ile topluma örnek olması gereken ve toplumun lokomotifi görevini üslenmek konumunda olan bu güzide kuruluşumuzun başına demokratik seçimle gelen Prof. Dr. Mustafa Balcı'nın nazik olmayan davranış ve talepler sonucu istifa etmek durumunda bırakılmasını derin bir üzüntüyle karşılıyoruz." açıklamasını yaptı.

Rektör İsrafil Kurtcephe'nin göreve geldikten sonra 300 kişinin ya görevine son verildiği, ya yerlerinin değiştirildiği ya da zorla görevi bırakması sağlandığı iddia ediliyor.

Dekanı siz seçerseniz, size karşı sorumlu olur

Başka bir örneği ise, dönemin Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı Prof. Dr. Necati Dedeoğlu'nun 2009'da *Müdafaa-i Hukuk* dergisine söylediklerinden çıkarıyoruz: "Biz kurulduğumuzda rektör beyi ziyaret ettik. Dedik ki, 'Sayın Rektör, biz size karşı değiliz ama sizden yana da değiliz; öğretim üyelerinden yanayız. Beraber çalışırsak üniversiteyi daha ileri bir seviyeye götürebiliriz. Amacımız demokratik, saydam bir üniversitedir.' O da demokratik üniversiteden söz etti. Ama daha ilk günlerde dekanımız istifa etmişti, yeni dekan atanacaktı. Biz Tıp Fakültesi olarak kurulduğumuzdan beri dekanımızı kendimiz seçmiştik. Ben Rektör Beyi arayarak bu durumu ilettim. 'Hayır, ben atayacağım. Seçim-meçim diye bir söz vermedim ben' dedi. Kendisine demokratik üniversiteden yana olduğunu açıkladığı hatırlatınca ise, 'Siz dekanı seçerseniz size karşı, ben seçersem bana karşı sorumlu olur. Ben, dekanların bana karşı sorumlu olmasını istiyorum' dedi. İşte, Rektör Bey'in 'demokratik üniversite' anlayışı bu… Oysa istifa etmiş olan dekanımızın istifa nedeni, Rektör'ün bazı emirlerinin ters gelmesiydi!" (2)

Konuşmacıyı beğenmeyince, etkinliği iptal etti

Akdeniz Üniversitesi Rektörü yalnızca üniversite bünyesinde çalışanları değil, aynı zamanda düzenlenen etkinliklerdeki konuşmacıları da "kendi ekibinden" seçiyor. 2008 yılında, 24 Kasım Öğretmenler Günü'nde sunum yapacak olan yazar Ali Dündar'ın "Çağdaş Öğretmen ve Köy Enstitüleri" başlıklı sunumunu yasaklandı. Ali Dündar olayı şöyle anlatıyor: "Akdeniz Üniversitesi'nden, aynı zamanda dekan olan çok değerli bir öğretim üyesi, 24 Kasım 2008 Öğretmenler Günü dolayısıyla beni bir konuşma için çağırmış, yapılacak etkinliği 'Çağdaş Öğretmen ve Köy Enstitüleri' olarak başlıklandırıp duyuracaklarını söylemişti. Sözleştiğimiz güne bir hafta kala, bir başka çok değerli öğretim üyesi arayarak özür diledi; özellikle rektör ve yardımcısının, hakkımda yaptıkları araştırmalarını, özellikle de Yeniden Anadolu ve Rumeli *Müdafaa-i Hukuk* dergisinde çıkan yazılarımı gerekçe göstererek bir ay önce yapılan çağrının rektörlükçe iptal edildiğini bildirdi."

Bu örnekler Kurtcephe'nin herkesi "insanlığı" ile değerlendirmediğinin kanıtlarından. Peki, Kurtcephe kimleri "insanlığı" ile değerlendiriyor? Kimler Kurtcephe'nin ekibinden?

Sorunun cevabının çarpıcı bir örneği var. Kurtcephe, seçim projelerinden biri olan Gezegenevi ve Bilim Müzesi'ne Mustafa Helvacı'yı getirdi. Abdullah Gül'ün Başbakanlık'taki Özel Kalem Müdürlüğü'nü yapmış olan Mustafa Helvacı, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda 14 yıl boyunca "namaz vakitleri uzmanı" olarak çalışmış. Ayrıca aralarında Recep Tayyip Erdoğan, Abdülkadir Aksu, Ali Coşkun, Cemil Çiçek, Prof. Dr. Ömer Dinçer'in de bulunduğu, Birlik Vakfı Kurucular Kurulu listesinde adı geçiyor. (3)

Üniversiteye beş baz istasyonu

2009 yılının Ağustos ayında ise Akdeniz Üniversitesi, Rektörlüğün yerleşkeye kurulması kararı aldığı beş adet baz istasyonu ile gündeme geldi. Gelen tepkilere yönelik, Akdeniz Üniversitesi Hastanesi Başhekimi Prof. Dr. Abdullah Erdoğan'ın yaptığı yazılı açıklama ise şaşkınlık verici. *Evrensel* gazetesinin 14 Eylül 2009 tarihinde yaptığı habere göre "açıklamada, hastane koridorları, zemin ve bodrum katlar ile laboratuar ortamlarında cep telefonu kullanıcılarının çok yüksek elektromanyetik alana maruz kaldığı, bu sorunun yeni kapsama alanı sağlayarak çözüleceği ve bunun için de yeni baz istasyonlarının kurulması gerektiği ifade ediliyor. Açıklama şöyle sona eriyor: Kampüs alanı içinde özellikle kapsamanın sorunlu olduğu yerlerde cep telefonu kullanma zorunluluğu taşıyan personel ve öğrencinin sağlıklarının korunması adına ilave baz istasyonu kurulması uygun olacaktır." Saat kulesi biçiminde yapılarak kamufle edilen baz istasyonlarından birinin üniversite hastanesine 65 metre uzaklıkta olduğunu ve yasalara göre bu mesafenin en az 300 metre olması gerektiğini belirten Necati Dedeoğlu, aldıkları istihbarata göre kulelerin kurulması karşılığında GSM şirketlerinden 1 milyon dolar alındığını söylüyor. (4)

"Halimem" türküsüne ceza

Akdeniz Üniversitesi yönetimi, bir de ilginç bir soruşturmanın yürütücüsü olmuştu. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Orhan Kuruüzüm'ün hakkında "Halimem" türküsünü koridorda ıslıkla çaldığı gerekçesiyle soruşturma açılmış ve ceza olarak maaşından 100 TL kesilmişti. "Alçaklara kar yağdı üşümedin mi/ Sen bu işin sonunu düşünmedin mi" nakaratını elinde çay bardağı ile yürürken ıslıkla çaldığı için Dekan Vekili Prof. Dr. Şafak Aksoy'un şikâyeti üzerine hakkında

Akademisyenler ve öğrenciler, Akdeniz Üniversitesi'ne kurulan baz istasyonlarını bir eylemle protesto etmişti.

açılan soruşturma sonucu kınama cezası verilmiş; fakat Rektör Kurtcephe cezayı az bulunca, ceza bir derece artırılarak 30'da 1 oranında maaş kesme cezası uygun bulunmuştu. (5) Cezayı YÖK'e taşıyan Kuruüzüm, YÖK cezanın savunma alınmadan uygulandığı için iptaline karar verince temize çıktı. (6)

KAYNAKLAR

1) Prof. Dr. Çetin Yetkin, "Gül'ün Akdeniz Üniversitesi Rektörü İsrafil Kurtcephe IV" (Mart, 2009), *Y.A.R. Müdafaa-i Hukuk*, sayı: 126, s.55.
2) Gül'ün Akdeniz Üniversitesi Rektörü İsrafil Kurtcephe XI" (Aralık, 2009), *Y.A.R. Müdafaa-i Hukuk*, sayı: 135, s.60.
3) http://www.birlikvakfi.org.tr/icerik.asp?islem=2&SayfaNo=35
4) http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=82370
5) http://gundem.milliyet.com.tr/islikla-halimem-turkusunu-calan-prof-dr-kuruuzum-e-kinama-cezasi/gundem/gundemdetay/24.02.2010/1203415/default.htm
6) http://gundem.milliyet.com.tr/islikla-halimem-turkusunu-calan-prof-dr-kuruuzum-e-kinama-cezasi/gundem/gundemdetay/24.02.2010/1203415/default.htm

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde 'Ergenekon hukuku'

Uğur Erözkan

Hukukun her gün siyasi iktidar-emniyet-yargı eliyle bir zor aygıtı olarak kullanılmaya başlandığı günümüzde, üniversiteler de değişen hukuk anlayışından nasibini almaya başladı. Bu durumun en belirgin örneklerinden biri, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde yaşanıyor. Yürütmenin, yeri geldiğinde elinde bulundurduğu siyasal iktidarı kullanarak, yeri geldiğinde emniyet ve yargı içindeki organik ilişkilerini kullanarak gerçekleştirdiği bir dizi operasyonla birlikte tanıştığımız, "muhalif olan herkes potansiyel suçludur" anlayışı, üniversitelerde de ortaya çıkmaya başladı. 40 yılı bulan akademik ve idari meslek hayatı boyunca tek bir soruşturmaya dahi uğramamış olan Prof. Dr. Sevinç Özer'in başına gelenler bu durumun en belirgin örneklerinden birini oluşturuyor.

Bir başarı hikâyesi

Prof. Dr. Sevinç Özer, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olarak görev yapıyor. Özer, bundan 5 sene önce, adı geçen bölüme özel davet üzerine gelmiş. Özer'e teklif geldiğinde bölümde profesör unvanına sahip hiçbir öğretim üyesi bulunmadığı gibi, yalnızca dört yüksek lisanslı öğretim görevlisi bulunuyormuş. Yüksek Öğretim Kurulu'nun, bölümde en az üç öğretim üyesi bulunması şartını sağlayamaması nedeniyle üniversiteye üç uyarı mektubu gönderdiğini, bölümde öğretim üyesi istihdam edilmediği takdirde bölümün kapanma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu öğreniyoruz. Böyle bir durumda Özer, bizzat o dönem görevde olan Fen

Edebiyat Fakültesi Dekanı tarafından, "Çanakkale için canını feda edenler" hatırlatılarak, bu görevin bir vatan hizmeti olduğu ima edilerek davet edilmiş. Özer'in bu görevi kabul etmesi ile birlikte Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü'nün çehresi değişmiş. Bölümde yeni ana bilim dalları oluşturulmaya başlanmış, yeni dersler açılmış, Avustralya Konsolosluğu ile yürütülen ortak bir çalışma sonucunda Avustralya kütüphanesi kurulmuş. Tüm bu gelişmeler, bölümün bir cazibe merkezi haline gelmesini sağlamış ve Sevinç Özer göreve başlamadan önce kapanmak üzere olan Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Özer'in bölüm başkanlığı döneminde, neredeyse haftada bir, bu bölümde çalışmak isteyen akademisyenlerden başvuru alan bir bölüm haline gelmiş.

Bu başarı hikâyesi tesadüf değil. Prof. Dr. Sevinç Özer, Hacettepe Üniversitesi'nde 1973 yılında lisans, 1974'te yüksek lisans ve 1979 yılında doktora derecesini tamamladıktan sonra aynı üniversiteden 1989 yılında doçent, 1996 yılında ise profesör unvanını aldı. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olmadan önce 2000 yılında Hacettepe Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığı, ardından dört yıl boyunca Pamukkale Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanlığı ve 2004 yılında da Yaşar Üniversitesi Hazırlık Okulu Müdürlüğü görevini yürüttü. Akademik yaşantısı boyunca yalnızca akademisyen olarak değil aynı zamanda idareci olarak da birçok başarıya imza atan Özer için her şey 2011 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'ne Sedat Laçiner'in Rektör olarak atanmasıyla birlikte değişti.

Cezası önceden kesilmiş soruşturmalar

39 yıllık akademisyenlik yaşantısı süresince tek bir soruşturma dahi geçirmeyen Prof. Dr. Sevinç Özer, Laçiner'in göreve gelmesinin ardından üniversitede birçok öğretim üyesinin karşı karşıya kaldığı "garip" soruşturmalardan nasibini aldı. Bu soruşturmaları "garip" olarak nitelememizin nedeni, hem soruşturmalarda sorulan sorular ile isnat edilen suçlar arasında ciddi bir bağlantı bulunmuyor olması hem de bu soruşturmaların birbiri ardınca, dalgalar halinde açılıyor olması. Öyle ki, Prof. Dr. Sevinç Özer, Nisan ayında hakkında açılan soruşturma nedeniyle 10 Mayıs'ta görevinden üç aylığına uzaklaştırılmış; ancak uzaklaştırma döneminin sonlanmasına yakın kendisi hakkında yeniden ve bu kez çok daha garip sorularla dolu bir soruşturma açılmış. Bu soruşturmalarda, Sevinç Özer'e sorulan sorular arasında, kendisinden şikâyetçi olan meslektaşları aleyhinde üçüncü şahıslarla konuşup konuşmadığı gibi sorular yer alıyor.

Prof. Dr. Sevinç Özer'in başına gelenler "muhalif olan herkes potansiyel suçludur" anlayışının bir örneğini oluşturuyor.

Özer'e açılan soruşturmalar, başkanı olduğu bölümün kadrosunda yer alan akademisyenlere mobbing uyguladığı iddiasıyla açılmış. Ancak bu soruşturmalarda neredeyse Özer'in hiçbir eylemi sorgulanmıyor. Yani Prof. Dr. Sevinç Özer, bölümde görevli akademisyenlerin terfilerini engelleme, onları pasif görevlere atma gibi eylemler nedeniyle değil, bu akademisyenlerin "özel hayatları ve kişilikleri hakkında" olumsuz konuşmalar yapma iddiasıyla soruşturuluyor. Üstelik Özer hakkında şikâyetçi olan akademisyenlerden Azer Banu Kemaloğlu, soruşturma açıldığı esnada bizzat Özer'in kurduğu Araştırma Merkezi'ne tahsis edilen bir burs ile Avustralya'da bulunuyormuş. Ortada bir mobbing iddiası var; ancak iddia sahibi şikâyetçi olduğu kişinin girişimleri ile sağlanan bir burs ile Avustralya'da akademik çalışmalar yapıyor. Nitekim Özer hakkında şikâyette bulunan akademisyenlerden hiçbirinin mesleki kariyerleri ve çalışmaları idare marifetiyle engellenmediği gibi, haklarında tek bir soruşturma dahi açılmamış.

Mobbing, kanıtlanması oldukça güç olan bir suç. Konunun hem idari, hem adli olarak soruşturulması gerekiyor. Ancak Özer hakkında şimdiye kadar herhangi bir adli soruşturma açılmadığı halde idari soruşturmalar jet hızıyla sonuçlandırılıyor ve ceza veriliyor. Bu soruşturmalarda yalnızca tarafların ifadelerine başvurularak karar vermek ise araştırılan suçun doğasına aykırı. Nitekim Özer'in 3 ay uzaklaştırma almasıyla sonuçlanan soruşturmada şikâyetçi olan Kemaloğlu'nun iddiaları bölümdeki diğer öğretim görevlilerine ve araştırma görevlilerine de sorulmuş. Ancak Kemaloğlu'nun iddialarını doğrulayanlar olduğu gibi Özer'in lehine ifade verenler de olmuş. Bu durumda verilecek kararda, Kemaloğlu'nun herhangi bir mesleki zarara uğrayıp uğramadığına bakılması beklenirken, Kemaloğlu'nun gıyabında alınan şikâyetleri ve bazı akademisyenlerin verdiği ifadeler Özer'in cezalandırılması için yeterli görülmüş.

Yapılan soruşturmada art niyet a-

ramamak imkânsız. Buna bir de, cezasının bitmesine çok az bir süre kala açılan ikinci soruşturmayı eklediğinizde manzara berraklaşıyor. Özer'in, yanıt vermeyi onuruna yedirmediği sorularla dolu bu ikinci soruşturmanın açılmasının muhtemel nedeni, aynı üniversitede "hakkında birçok soruşturma açıldığı için görevinden alınan" akademisyenler olduğunu öğrendiğimizde az çok ortaya çıkıyor. Taktik belli; önce ipe sapa gelmez iddialarla soruşturmalar açıp sonra şaibeli duruma düştüğü gerekçesiyle görevden uzaklaştırıyorlar. Üniversite genelinde yürütülen bu soruşturmalar, bir çeşit kadrolaşma yöntemi olarak kullanılıyor. Üstelik akademisyenlerin itibarı da ayaklar altına alınmış oluyor. Bundan sonra başka üniversitelerde görev almaları neredeyse imkânsız hale getiriliyor.

İntikam ve cadı avı

Tüm bunlar bir komplo teorisi gibi görünüyor göze. Öyle ya, başarılı bir akademisyen, kapanmak üzere olan bir bölümü yeniden canlandırmış bir bölüm başkanı neden kasıtlı bir soruşturma saldırısına tutulsun? Her şeyden öte, üniversitenin yeni rektörünün tüm bunlarla ne ilgisi olabilir? İlk bakışta bölüm içindeki akademisyenler arası bir anlaşmazlık gibi gözüken bir şikâyetle başlayan soruşturmalar, Prof. Dr. Sevinç Özer'i linç etme kampanyasına dönüşmüş durumda. Bunun altında yatan neden ise birkaç sene önce üniversitedeki türbanlı öğrencilerin Sevinç Özer'i hedef alan dilekçeler yazmış olmaları. O dönemde yazılan bu dilekçeler yönetim tarafından soruşturma açılmaya değer ciddiyette görülmemiş. Nasıl görülsün ki? Sevinç Özer'in, derste Âdem ile Havva'dan bir mit olarak söz ettiği, Darwin'in tezlerini öğretmeye çalıştığı gibi saçma ve gülünç konular, bu şikâyet dilekçelerinde yer alıyor. Darwin öğrettiği için bir öğretim üyesini şikâyet etmek! Böyle bir şikâyet dilekçesini dikkate almak kimin aklına gelir? Ancak o zamanki üniversite yönetiminin dikkate almadığı bu dilekçeler, Sevinç Özer'in hedef seçilmesi için yeterli olmuş. Rektörün değişmesiyle birlikte, kendisi gibi mimlenmiş olan başka birçok akademisyenle birlikte, intikam duygusuyla yürütülen bu cadı avından Sevinç Özer de nasibini almış.

Ve yaşanan bu hukuk rezaletine ilişkin son bir not daha düşelim. Sevinç Özer, hakkında 10 Mayıs tarihinde verilen üç ay uzaklaştırma cezası ile ilgili Çanakkale İdare Mahkemesi'ne yürütmeyi durdurma talepli iptal davası açtı. Yürütmeyi durdurma talebi mahkeme tarafından reddedildi. Aynı dönemde, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Rektörlüğü tarafından idari ve akademik personele uygulanan usulsüz yer değiştirme kararlarına ilişkin itirazlar da Çanakkale İdare Mahkemesi tarafından geri çevrilmeye başlandı. Tam da bu dönemde üniversitenin internet sitesinde yer alan bir haberde Çanakkale İdare Mahkemesi Başkanı Orhan Çıldıroğlu'nun Rektör Sedat Laçiner'i makamında ziyaret ettiği belirtiliyordu. Sanırız ileri demokrasi kavramı artık yerli yerine oturmuştur, gözümüz aydın!

Sedat Laçiner'in rektör olmasının ardından üniversitede birçok öğretim üyesi "garip" soruşturmalarla karşı karşıya kaldı.

Dokuz Eylül Üniversitesi'nde farklı dönemler

Prof. Dr. İzge Günal
Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi

Dokuz Eylül Üniversitesi'nin durumunu açık bir biçimde anlatmak için 2000 yılına geri dönmek gerekiyor. Prof. Dr. Emin Alıcı'nın rektörlüğünde geçen 2000-2008 yılları arasındaki dönemi kategorik olarak "karanlık dönem" olarak adlandırabiliriz. Döneme damgasını vuran işler bu sıfatı gerektiriyor çünkü. Peki, bu işler nelerdir?

Dokuz Eylül Üniversitesi'nin karanlık dönemi

Birincisi, Dokuz Eylül Üniversitesi en özel kamu üniversitesidir, özellikle Tıp Fakültesi. Bu anlayış doğrultusunda 2000-2008 yılları arasında öğrencilerden harçlar dışında, yasal olmayan birçok kalemde para alındı; kayıt parası, ders programı parası, sınav parası vs. Ayrıca üniversitedeki bütün kantin, kafeterya ve otoparklar özel sektöre devredildi. Beraberinde taşeronlaşma da üniversiteye sokuldu. Güzel İzmir adındaki bir şirkete, tüm kantinler, kafeteryalar, otoparklar hatta taşeron ihaleleri bile devredildi. Kısacası, üniversite özelleştirildi, diyebiliriz.

İkincisi, Dokuz Eylül Üniversitesi bu dönemde, eğitim sisteminin kötüye götürüldüğü ve gerçekte ileri olan bir sistemin gericileştiği bir yer olarak tarihe geçti. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde başlayan ve verimli bir eğitim yöntemi olan "aktif öğrenim"in içi boşaltıldı ve Türkiye'nin en ortodoks eğitim sistemi haline geldi. Maalesef bu proje, sadece iktidara gelmek amacıyla kurgulanmış.

Üniversite ve Valilik yer değiştirmiş

Üçüncüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi Türkiye'de öğrencilere en çok politik ceza veren dördüncü üniversite oldu. Verilen cezalar bir yana, öyle kötü işler yapılıyordu ki… Örneğin bir öğrenciye verilen iki günlük uzaklaştırma cezası sınavdan bir gün önce işleme konuluyor, öğrenci bu şekilde sınava alınmıyordu. Böylece ceza verildikten sonra başlatılan hukuksal süreç kazanımla sonuçlansa da öğrenci sınava girmemiş oluyordu. Şöyle bir deneyimimiz var: Savunması alınmadan ceza verilen

öğrencilerin davalarından birinde avukatlarının aklına Valilik'in İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmak geliyor. Tapu müdüründen, defterdardan vs. oluşan bir komisyon bu. Dilekçe veriliyor ve komisyon "öğrenciden savunma almadan ceza verilmesinin insan haklarına aykırı olduğu" kanaatine varıyor. Yani üniversitesinin verdiği kararı valilik, haklı olarak, insan haklarına aykırı buluyor. Aslında tam tersinin olması gerekirdi; üniversite devletin insan hakları ihlallerine karşı çıkabilmeliydi. Bahsettiğim dönem, böyle bir saçmalığın yaşandığı bir dönemdi.

Dördüncüsü, 2000-2008 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi, bilimsel üretimin en fazla gerilediği üniversite oldu. 2000'li yılların başında üniversite, öğretim üyesi başına düşen yayın sayısı sıralamasında Türkiye'de 17. idi. Aslında bu da iyi bir nokta değil; ama 2008 yılına kadar 17.'likten 57.'liğe kadar düştü.

Beşincisi, yine o dönemde akademik yolsuzlukların da en fazla yapıldığı üniversite oldu, Dokuz Eylül Üniversitesi. Bunu görmek için zamanında konu ile ilgili basında çıkan haberlere bakmak yeterli olacaktır.

Altıncısı, Dokuz Eylül Üniversitesi dilekçelere yanıt hakkı ve iletişim hakkı gibi temel hakların en fazla ayaklar altına alındığı üniversite oldu. Dilekçelere yanıt verilmemesi olağan bir uygulama haline getirildi. İletişim hakkından kastettiğim ise şu: Üniversite sistemi üzerinden en fazla 5 kişiye mesaj atabiliyorduk. Daha fazla olduğu zaman sistem bunu otomatik olarak durduruyordu.

Yedincisi, öğretim üyesi atan tek üniversiteydi. Sekizincisi, araştırma görevlilerinin özlük haklarının en fazla çiğnendiği üniversite oldu.

Kendi kendine doktora verecekti

Dokuzuncusu, bu dönemde, rektör ve yardımcılarının vekaleten en fazla yöneticilik yaptığı üniversite oldu. Örneğin, üniversite rektörü Prof. Dr. Emin Alıcı aynı zamanda Tıp Fakültesi dekanı, Fizik Tedavi Rehabilitasyon Yüksekokulu Müdürü ve Ortopedi Anabilim Dalı Başkanıydı. Pek çok yöneticiliği sürekli kendilerinde tutuyorlardı. Hatta bir tıpçının, öğrencisi olduğu Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürlüğü'nü yaptığı tek üniversite oldu. Bu kişi Sedef Gidener. Eğitim Fakültesi'nde Eğitim Bilimleri doktorasına başlamış olan Gidener, aynı zamanda oranın müdürüydü. Neredeyse kendi kendisine doktora verecekti; fakat konu basına yansıyınca doktorasını askıya aldı. Sonra ne olduğunu bilmiyorum.

Onuncusu, o dönemde, turnike sistemine en yoğun geçen üniversite oldu. Turnike sistemi ise şöyle: Bir fakülte öğrencisi başka bir fakülteye geçemiyordu. Aynı yerleşke içinde olmalarına karşın, Hukuk Fakültesi öğrencileri İktisat Fakültesi'ne giremiyordu, aynı şekilde İktisat Fakültesi öğrencileri de Hukuk Fakültesi'ne giremiyordu.

Son olarak, sözleşmeli personelin, işçi ve öğretmenin işine en fazla son verilen üniversite oldu. Bir gecede 213 işçinin işine son verildi; sadece ve sadece sendikalaşmak istedikleri için. Hatta bunlardan bir tanesi daha sonra intihar etti. Aslında buna cinayet mi demek gerekir, bilmiyorum.

Karanlık dönemin arkasından gelen seçim

İşte Dokuz Eylül Üniversitesi 2008'de rektörlük seçimine bu şartlar altında gitti. Seçimde Sedef Gidener en yüksek oyu aldı ve Mehmet Füzün ikinci oldu. Karanlık dönemde Sedef Gidener ya rektör yardımcısı ya da hastanenin başhekim yardımcısı olarak daima en üst düzeyde karar verme yetkisine sahipti. Dolayısıyla, o dönem rektörlük tarafından yapılan işlerin altında Prof. Dr. Emin Alıcı kadar Prof. Dr. Sedef Gidener'in de sorumluluğu var. Seçime giren adayların genelinin politik olarak birbirinden farkı yoktu. Hemen hepsi CHP'ye oy vermiş insanlardı; ama CHP'ye oy vermiş olmalarının nedeni sosyal demokrat olmaları değil. Adaylar, aslında ortanın sağında olan insanlardı. CHP'ye oy vermelerinin altında ise birilerinin gelip yaşam biçimlerine dokunacağı kaygısı vardı. Eğer bu kaygı güdülmeseydi, başka yerlere de oy verebilirlerdi. Çok fazla okumayan, yaşamayı seven bu insanlar dinci değildir; fakat gerici uygulamalara da fazla direnmezler.

Nihayetinde bu adaylar arasından Abdullah Gül, seçimde birinci olan Prof. Dr. Sedef Gidener'i değil, Prof. Dr. Mehmet Füzün'ü atadı. Mehmet Füzün'ün kardeşinin AKP'li olduğu bir sır değildir ve Tayyip Erdoğan ile özel bir dostluklarının olduğu da bilinir. Mehmet Füzün'ün atanmasında bu dostluk muhakkak etkili olmuştur. Füzün atanınca Sedef Gidener mahkemeye başvurdu ama beklendiği üzere davayı kaybetti.

Bir şekilde rektörlüğe atanan Mehmet Füzün ve yönetimi döneminde üniversitenin ilerici çevresi üniversitenin yönetiminde hemen etkili olmaya başladı. Önce yasal harçlar dışında öğrenciden alınan bütün ücretleri kaldırılarak, hiçbir şekilde öğrenciden fazladan para alınmamaya başlandı. Şirketlerin üniversiteden uzaklaştırılmasına yönelik adımlar atıldı. Bir kooperatif kurularak kantinler ve otoparklar bu kuruma devredildi. Öğrenci cezaları sıfıra indirildi. İnternette iletişim hakkı sınırsız hale getirildi. Atılan işçilerin yarısı geri alınabildi; hepsinin alınamayışı bir eksikliktir elbette. Ayrıca, turnikeler hemen kaldırıldı ya da işlevsiz hale getirildi. Kısaca 2008-2010 arasında bir bahar yaşandı; çünkü çok karanlık bir dö-

nem geçirmiştik; ardından gelen, aydınlık sayılabilecek bir dönem oldu.

Zaman içerisinde AKP'den baskı görülmeye başlanınca, yapılan bu değişikliklerde bir geri dönüş olmadı; ama ilerici kesimler rektörün çevresinden uzaklaştı. Rektör adaylarının geneli için söylediğim tipoloji, Mehmet Füzün için de geçerlidir: Dinci olmamakla birlikte buna karşı direnmez de.

Öğretim üyeleri iktidara oy veriyor

Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yapılan en son seçime gelelim. Ne oldu da Mehmet Füzün 2012 yılında yapılan seçimde en çok oyu aldı? Bunu şöyle açıklayabiliriz: Üniversite Konseyleri Derneği (ÜKD) olarak 304 rektörlük seçimini incelediğimiz bir çalışmadan şu sonuç çıkmıştı: Eğer mevcut rektör kendisi adaysa ya da rektör bir adayın propaganda çalışmalarına katılıyorsa mevcut rektör ya da rektörün açıkça desteklediği aday yüzde 97 olasılıkla seçimi alıyor. Bu yüzden 2008'de yapılan seçimde Prof. Dr. Sedef Gidener'in, bir sonrakinde ise Mehmet Füzün'ün en yüksek oyu alması normal. Buradan öğretim üyelerinin iktidar etkisiyle oy verdiği sonucunu da çıkararak, seçimi fetiş haline getirmemek gerektiğini görmek mümkün. Ayrıca çalışanları ve öğrencileri geçelim, öğretim elemanlarının, okutmanların, araştırma görevlilerinin bile oy kullanamadığı, 30-40 bin kişilik üniversitede bin kişinin oy kullanabildiği bir seçimi fetiş haline getirmemek gerekiyor.

Hiçbir rektör bu baskıya direnemez

Önümüzdeki dönemde ise, Dokuz Eylül Üniversitesi için işler eskisi gibi gitmeyecek. Çünkü hükümetin ve devletin elinde rektörlerle istediği gibi oynayabilmesini sağlayan araçlar var. Örneğin, Sayıştay her an gelip rektör hakkında milyonlarca liralık bir zimmet çıkarabilir. Üstelik zimmet çıktığı zaman zimmeti ödeyip ondan sonra mahkemeye gidebiliyorsunuz. Bunun gibi olasılıklar, rektörlerin üzerinde bir baskı yaratıyor; ben hiçbir rektörün buna karşı direnebileceği kanısında değilim.

2008 seçimlerinde galip gelen fakat Abdullah Gül tarafından atanmayan Prof. Dr. Sedef Gidener'in yerine Mehmet Füzün rektör atandı.

Bakıldığı zaman da şimdiden, dinci gericilik ve türban meselesinden bazı sürtüşmeler çıkmaya başladığını görüyoruz. Aslında bu zamana kadar Dokuz Eylül Üniversitesi'ne öğretim üyelerine baskı niteliği taşıyan pek çok yazı geldi. Örneğin benim de içinde bulunduğum 14 kişi için, Yusuf Ziya Özcan imzalı, "hakkında soruşturma açılıp tarafımıza bildirilmesi" ibaresi taşıyan bir yazı gelmişti. Rektörlükse soruşturma açmayıp sadece konu ile ilgili bilgi vermemizi istedi. Ancak biliyorum ki, rektör direnemeyecek, direnemez. Aynı şeyler bu öğretim yılında yine gelecek ve soruşturmalar açılacak diye düşünüyorum.

AKP İzmir'de daha temkinli

Yalnız önemli bir nokta var: İzmir'deki üniversitelere yönelik uygulamaları AKP'nin İzmir politikasından ayrı düşünmemek gerek. AKP İzmir'de hem yerel hem de genel seçimleri almak istiyor. O yüzden İzmir'de genelde olduğundan daha fazla "Yaşamınıza karışmıyorum, karışmayacağım" görünümü çiziyor. Bu nedenle 2013 yılına kadar buralarda ciddi bir müdahale beklemiyorum; fakat daha önce belirttiğim gibi İzmir'de çoğunluk ortanın sağında durur. Eğer yaşam biçimine karışılmayacağına dair söz alırsa, dinci gericilikle hemen uzlaşır, ona uyum sağlar.

Anadolu Üniversitesi'nde öğrencilere saldırılar

Emre Mazlumoğlu
Anadolu Üniversitesi öğrencisi

Göreve geldiği ilk günlerde "Siyaseti bitireceğim" açıklaması yapan rektör, Mart ayı içerisinde öğrencilere dönük saldırılara başladı. İlk saldırının üniversitelerin piyasacı yeniden dönüşümünü hedefleyen "Bologna" toplantısında olması ise tesadüf olmadı. O gün toplanan yüzlerce öğrencinin yürüyüşüne özel güvenlik görevlileri saldırdı. Devam eden günlerde 23-24-25 Mart olayları diye bilinen süreç yaşanmaya başlandı. 23 ve 24 Mart'ta yaşanan küçük çaplı ÖGB (Özel Güvenlik Birimi) saldırıları 25 Mart'ta ayyuka çıktı. Yaklaşık 70-80 kadar güvenlik görevlisi, yemekhanede afiş asmak isteyen öğrencilere cop, taş ve sandalyelerle saldırdı. Saldırı sonucu yedi öğrenci çeşitli yerlerinden yaralanırken, birinin çenesi kırıldı ve günlerce hastanede kaldı. Saldırı da en dikkat çeken şeylerden biri güvenlik görevlilerinin "Allah Allah" sesleriyle saldırışları oldu.

'Robocop'lar üniversitede

Yaşananların medyada yer bulması ve yapılan kitlesel protestolar yönetime geri adım attırdı. Devam eden günlerde herhangi bir saldırıyla karşılaşmadan öğrenciler ifade özgürlüklerini kullandılar. Ancak o günlerde basında yer alan bir haber Davut Aydın'ın ve AKP'nin nasıl bir üniversite istediğini bütün çıplaklığıyla ortaya serdi. Özel güvenliklere kask, kalkan ve biber gazı yetkisi veren İl Güvenlik Kurulu kararı çıktı. Bu karar öğrenciler tarafından şiddetle kınanırken sonraki günlerde robocop gibi giyinen özel güvenlikler okulun her yanında görünür oldu. Piyasalaştırma sürecinin en belirgin örneklerinden biri olan baskı araçlarını üniversitede çoğaltan yönetim, yeni ve son teknoloji ürünü kameraları da birer birer üniversite

Anadolu Üniversitesi Rektörü Davut Aydın, Özel Güvenlik Birimi'ne biber gazı kullanma yetkisi vermişti.

içine yerleştirdi. Bu arada soruşturmalar o kadar komik bir hal aldı ki, basın açıklaması ya da kitap takas standı da "suç" kapsamına sokuluyor, olay yerinde olmayan öğrencilere soruşturmalar açılıyordu. Hatta mezun olanlar dahi bu soruşturmalardan nasibini alıyordu.

Okulun içinde dayak

4 Kasım 2011 günü geldiğinde yönetim akıl almaz bir karar aldı. Hazırlık kantininde YÖK ve AKP karşıtı afiş asan öğrenciler tehdit edildi. Ancak öğrenciler üniversitenin demokratik bir kurum olduğunu ve ifade özgürlüklerini kullandıklarını belirtince robocop güvenlikler öğrencilere saldırdı. Öğrenciler kendilerini kantine kapattılar ve afiş asmaya devam ettiler. Güvenlik birimi camları kırmaya çalıştı, beceremedi. Ardından okula yapılan polis baskınıyla kantin camları kırıldı, kapıları söküldü, masa ve sandalyeler de kırılarak kantine girildi. Kırık camları üniversitelilere atan polisler 40'tan fazla öğrenciyi gözaltına aldı. Gözaltına alınan öğrencilerin birinin kolunu, birinin bacağını kıran, bir diğerinin ise omzunu çatlatan polisler birçok öğrenciyi de çeşitli yerlerinden yaraladı. Polis otobüsleri içerisine alınan güvenlikçiler kelepçeli öğrencileri dövdüler. Ertesi gün ise okulda son yılların en büyük protestosu gerçekleşti ve 800 kişi rektörlük binasına demokratik üniversite için yürüdü. Bir süre sonra 53 öğrenci hakkında soruşturma açılırken 45 öğrenciye ceza verildi. Bununla da yetinmeyen yönetim o gün polislerin ortaya çıkardığı maddi kaybı öğrencilere ödetmek isteyerek ailelerine 400'er liralık para cezaları gönderdi.

Yaşanan bu olayların ardından büyüyen tepkilerden ve kitlesel protestolardan korkan yönetim geri adım atmak zorunda kaldı. Öğrencilerle görüşme talep etti ve yapılan görüşmelerde ifade özgürlüğünü tanıdığını ve müdahale olmayacağını söyledi.

Daha birçok olay yaşandı Anadolu Üniversitesi'nde. Bu saldırılar sonucunda hiçbir güvenlik görevlisine soruşturma açılmazken onlarca öğrenci üniversiteden uzaklaştırıldı, eğitim hakları engellendi. Birkaçı yaşadığı şeyler yüzünden hala psikolojik destek almakta. O dönem içerisinde soruşturma sayıları 200'e yaklaşmış, bazı öğrenciler 7-8 soruşturmanın muhatabı konumuna getirilmişti. Davut Aydın atanmadan önce üniversitede uzun yıllardır böyle olaylar ve toplu soruşturmalar gerçekleşmemişti.

Ege Üniversitesi
Anayasa'yı çiğnedi, yine rektör oldu

Kayhan Kantarlı
Ege Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Son yıllarda yapılan rektör atamalarında üniversitelerdeki "Rektör Adaylarını Belirleme Seçimleri'nde en çok oyu almış adaylardan bazılarının ya YÖK'ün Cumhurbaşkanı'na sunduğu 3 kişilik listede hiç yer verilmeyerek ya da yer verilse bile Cumhurbaşkanı'nın listedeki daha az oy almış adaylardan birini atamasıyla veto edildiğini görüyoruz. Bu durum hiç şüphesiz AKP yanlısı siyasi bir kurum haline dönüştürülmüş olan YÖK ve Cumhurbaşkanlığı'nın bugünkü yasaların tanıdığı antidemokratik takdir haklarını kullanırken liyakate dayalı kriterler yerine tamamen siyasi olan bilimdışı kriterlere başvurmalarının bir sonucudur.

Bazı üniversitelerde seçim birincisinin veto yeme gerekçesini oluşturan bu siyasi tercihin açılımı ise hiç şüphesiz şimdiye kadar ortaya koyduğu tutum, uygulama ve açıklamalarıyla, en başta türban serbestliği ve suskun üniversite olmak üzere iktidar partisinin üniversite politikalarında en küçük bir engel çıkarmayacağı konusunda güven verememiş olmalarıdır.

DUYURU

ÖĞRENCİLER FAKÜLTEMİZ BİNALARINA TÜRBAN İLE GİREMEYECEKLERDİR.

Zaman gazetesinin "Ege Üniversitesi'nde skandal duyuru: Türbanlılar giremez!"başlıklı haberinin kaynağı olan afiş.

Temmuz 2012'de 20 üniversitede yapılan rektör atamalarında seçim sonucu birinci olanların veto edilip yerlerine daha az oy almış adayların atandığı üniversite sayısı Gazi Üniversitesi dahil 5 iken, birincilerin atandığı üniversite sayısı 15'tir. YÖK ve Cumhurbaşkanı yasalarla kendilerine tanınan takdir hakkı olarak bazı üniversitelerdeki seçim birincilerini siyasi kriterlerine uymadığı için veto ederken, birincilerin atandığı diğer üniversitelerde demokrasiyi işletmek amacı güttüklerini düşünmek hiç şüphesiz kendimizi kandırmak olur.

Bu nedenle 20 üniversiteden 5'inde seçim sonucu birinci olup da atanmayanların veto edilme gerekçesi iktidarın beklentilerini karşılama konusunda güven vermemeleri olduğuna göre, 15'indeki birincilerin atanma gerekçesi de hiç şüphesiz söz konusu beklentileri karşılayacaklarını bir şekilde kanıtlamış olmalarıdır.

Çok haklı olarak, bu yargımın birçok kişi için bilinmeyen bir şey olmadığını ve yapılan analizlere ye-

ni bir katkı getirmediğini söyleyebilirsiniz. Ancak seçim birincilerinin Cumhurbaşkanı'nca rektör atandığı 15 üniversite içinde bir tanesi vardır ki, rektörlük görevi sırasında fakültelere türban yasağı hakkında gönderdiği gizli yazıda "türbanla ilgili anayasadaki laiklik ilkesinden kaynaklanan yasal durum hakkında gerçek dışı/sahte bilgiler vererek öğretim üyelerine yargı kararlarına uymamayı emrettiğinin ortaya çıkması ve anayasa suçu oluşturan bu durum ilgili makamlarca bilinmesine rağmen ikinci kez atanması, bu üniversiteye yapılan atamayı hukuk dışına düşüren yeni ve tartışılması gereken bir olaydır.

İzmir'in 57 yıllık onurlu bir geçmişe sahip olan Ege Üniversitesi'nde (EÜ) gerçekleşen bu olay, günümüz üniversitelerinde bazı öğretim üyelerinin "dekan", "rektör" ya da daha genel olarak söylersek "bir koltuk sahibi" olabilmek için biliminsanı olmanın gereği olan değerlerden nasıl vazgeçebildiklerini, varlıklarını borçlu oldukları laik anayasal düzene karşı suç işlemeyi nasıl göze alabildiklerini anlamak yönünden de son derece ibret vericidir.

'Zaman' teşhir edince, Rektör çark etti

Ege Üniversitesi (EÜ) Rektörü, atamada söz sahibi olan makamların siyasi beklentilerini karşılama bağlamında güvence vermek ve böylece ikinci kez atanmayı garantiye almak adına bilerek bir anayasa suçu işlemiştir. Suç işlemeye giden süreç *Zaman* gazetesinin EÜ'deki türban yasağı hakkında yaptığı haberler üzerine başlamıştır. Söz konusu gazete Nisan 2011'in ilk günlerinde yaptığı iki haberde (1, 2) EÜ'de yargı kararlarının gereği olarak uygulanmakta olan türban yasağını yeni konmuş bir yasak gibi gösterip, Prof. Dr. Rennan Pekünlü'nün de aralarında bulunduğu bazı öğretim üyeleri ile Fen Fakültesi Dekanı ve üniversite rektörünü YÖK'ün talimatlarına uymamakla suçlamıştır.

İkinci haberden anlaşıldığına göre suçlamanın rektöre yönelik gerekçesi rektörlüğün uygulamada birlik sağlamak amacıyla dekanlıklara gönderdiği 23 Mart 2011 tarihli rektörlük yazısıdır. Haberde yer alan tıpkıbasımına göre bu yazıyla dekanlara "yasal durumda herhangi bir değişiklik olmaması nedeniyle türban yasağının aynen devam ettirilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Üniversite rektörü gazetenin bu suçlamaları karşısında yargı kararlarını ve yasaları savunacak yerde dekanlıklara bu defa "gizli" kaydıyla bir yazı daha gönderir. Yasağın aynen devam ettiğini bildiren ilk yazıdan yaklaşık 14 gün sonra gönderilen bu gizli yazıda, 2008'de çıkarılan 5735 sayılı yasa ile anayasaya "kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez" şeklinde bir fıkra eklendiği belirtilerek bu fıkra hükmüne göre "türban yasağının uygulanmaması" talimatı verilmektedir. Ancak bu yasa, anayasanın değiştirilemez maddelerinden olan 2. maddesindeki "Laiklik İlkesi"ne aykırılık nedeniyle Anayasa Mahkemesi'nin 5.6.2008 tarih ve E.2008/16, K.2008/116 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Bu gerçeğin ilgili tüm makamlar gibi görevi gereği EÜ Rektörü tarafından da çok iyi bilindiği tartışmasızdır.

Açıkçası EÜ Rektörü, *Zaman* gazetesinin yaptığı suçlama üzerine fakültelere gizli kaydıyla gönderdiği ikinci yazıda anayasanın iptal edilmiş bir hükmünü tahrif edip yürürlükteymiş gibi göstererek ağır bir suç işlemiştir. Türbanın yürürlükteki yasalara göre serbest olduğunu açıklayan bu yazının gizli kaydıyla gönderilmesi ise hiç şüphesiz işlenen suçun başkaları tarafından fark edilmesini önleme amaçlıdır. Gizli yazıdaki yasadışı emir bu yüzden öğretim üyelerine bölüm başkanları tarafından sözlü olarak tebliğ edilir ve tüm isteklere karşın yazının bir örneği hiç kimseye verilmez.

İktidara barış mesajları

EÜ Rektörü'nün söz konusu gizli yazıyla dekanlara ve öğretim üyelerine anayasada olmayan bir hükmü var göstererek verdiği "Türban yasağını derhal kaldırın!" emri söz konusu *Zaman* gazetesine sızdırılır ve bunun üzerine gazete bir dekanın türbanlı öğrencilerle dekanlık binası önünde çektirdiği fotoğraf eşliğinde "Dekandan Özgürlük Adımı" başlıklı üçüncü bir haber daha yapar. EÜ Rektörü'nün öğretim üyelerine,"Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez" içerikli bir yazı gönderdiğini bildirerek rektöre ve dekana yaptığı tüm suçlamaları kaldırır. (3) Haberde sözü edilen rektörlük yazısındaki bu cümle Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olduğu halde rektörlüğün gizli yazısında yürürlükteymiş gibi gösterilen anayasa fıkrasıyla aynı cümle olup, türban yanlısı politikası gereği aslında çok iyi bildiği bu iptal kararından gazete de habersiz gözükmektedir. EÜ Rek-

Mescit isteyenleri de üzmedi

Ege Üniversitesi Rektörü Candeğer Yılmaz, yeniden rektör seçilebilmek için iktidarın hiçbir isteğini geri çevirmiyor. 3 Ekim 2011 tarihinde, yine *Zaman* gazetesinde "Bin 200 öğrenci mescit için imza topladı, üniversite kulak tıkıyor" başlıklı bir haber yayınlandı. Habere göre, yerleşkeye mescit yapılmasını isteyen öğrencilerin mağduriyetlerine karşı, üniversite yönetimi sessiz kalıyor. Öğrenciler bu sessizlikten sonra dilekçeleri gönderdikleri Cumhurbaşkanlığı'ndan ilgili bir yazı ile birlikte dilekçelerin üniversiteye gönderildiği yanıtını alıyor. Rektör Candeğer Yılmaz ise kendisinden beklenen açıklamayı yapıyor: "Mescidi en iyi şekilde yapmaya çalışacağım. Tabii bugünden yarına olmuyor, bir sistem, bir düzenleme gerekiyor. Sayın Cumhurbaşkanımızdan da bu konuyla ilgili bilgi yazısı geldi, üstünde çalışıyorum." Candeğer Yılmaz bir kez daha, benzer hamlelerle oynanan oyuna dahil olmaktan geri durmuyor.

törü ne *Zaman* gazetesindeki bu haberler ve ne de gizli genelgede suç işlendiğini açıklayan *Milliyet Ege*'deki "Ege'de Eksen Kayması" başlıklı haber karşısında bir yalanlama yapmamış ve sessiz kalarak kabullenmiştir.

İçerdiği anayasa suçu nedeniyle dekanlıklara gizli olarak gönderilen yazının söz konusu gazetede yapılan haberlerle olan ilişkisi, bir biliminsanının asla göze alamayacağı bu suçun, "türban yasakçısı" suçlamaları nedeniyle gazetenin hitap ettiği çevrelerde rektöre yönelik olarak oluşan olumsuz bakışı düzelterek ikinci kez atanma şansını yitirmemek adına göze alınmış olduğu açıktır. Yoksa rektör iki hafta içinde neden U dönüşü yapıp böyle bir suçu göze alsın ki? Rektörlüğe ikinci kez atanmak gibi kişisel çıkar amacı içeren bu durum, haliyle rektörün yasalar ve etik ilkeler karşısındaki sorumluluğunu misliyle artırmıştır.

Her şey koltuk için!

Görüldüğü gibi, EÜ Rektörü'nün *Zaman* gazetesinin üniversitede uygulanmakta olan türban yasağı nedeniyle kendisini hedef göstermesi üzerine üniversitede yasadışı fiili bir türban serbestliği oluşturabilmek için "anayasa hakkında başkalarını aldatma amaçlı gerçek dışı bilgiler içeren resmi evrak düzenleyerek öğretim üyeleri ve öğrencileri türban yasağının dayandığı yargı kararları karşısında suç işlemeye alenen teşvik ve görevini şahsi çıkarları (ikinci kez rektör atanabilmek) için kötüye kullanma ve anayasayı ihlal suçları işlediği" hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıktır.

Üniversite Konseyleri Derneği (ÜKD) rektör tarafından verilen bu yasadışı emre uymayarak yargı kararlarının kendisine yüklediği sorumluluk gereği türbanlı öğrencileri derslere almayan bir öğretim üyesinin bazı gazetelerce suçlanıp YÖK tarafından görevden uzaklaştırılması (4) üzerine, "öğretim üyelerine Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olan 5735 sayılı yasayı uygulamaları için gizli bir yazılı emir göndererek yetkilerini kötüye kullandığı" gerekçesiyle EÜ Rektörü hakkında İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur. (5) Basın danışmanları bulunan YÖK ve Cumhurbaşkanlığı makamlarının basında çıkan ayrıntılı haberler dolayısıyla bu suç duyurusundan haberdar olmadığı düşünülebilir mi? Kaldı ki, YÖK'ün ve üniversitenin *Zaman* gazetesince suçlandığı haberler, tarafımdan kuruma gönderilen e-postalar ve ÜKD'nin basında yer alan suç duyurusu vasıtasıyla ilk günden itibaren bilgi sahibi olduğu anayasa suçuna rağmen Cumhurbaşkanlığı'na sunduğu üç aday arasında EÜ rektörüne de yer vermesi üzerine durum, atama gerçekleşmeden önce suç belgesi gizli yazının da sunulduğu ekteki dilekçe ve ekindeki diğer belgelerle tarafımdan Cumhurbaşkanlığına bildirilerek suç duyurusunda bulunulmuştur. Cumhurbaşkanı'nın dilekçemi dikkate alıp suçun gerçekliğini araştırmaya gerek görüp görmediğini bilmem olanaksız; ancak EÜ rektörünü, basında yer alan haberlerden başka dilekçemle de haberdar olduklarını düşündüğüm anayasa suçuna rağmen tekrar atamaları, hukuk rejimi açısından asla kabul edilemez bir olgudur.

Milliyet Ege gazetesi, 15 Mayıs 2011 tarihinde
Rektör Yılmaz'ın gönderdiği "gizli" genelgeyi haber yapmıştı.

EGE'DE EKSEN KAYMASI

Atatürkçü ve laik kimliği ile tanınan Rektör Prof. Candeğer Yılmaz, 56 yıllık üniversitede bir ilke imza attı. Rektör, fakülte dekanlarına 'gizli' olarak gönderdiği genelgede 'Türbanlı öğrencilere anlayış gösterilsin' dedi

ÜNİVERSİTEDE TARTIŞMA YARATTI

BİRİLERİNE HOŞ GÖRÜNME ÇABASI

GÜNÜN

ÜZERİNDE

Hesap vermesi gerekirken, rektör oldu

T.C. Anayasası'nın "Anayasa Mahkemesinin Kararları" başlıklı 153. maddesindeki, "Anayasa Mahkemesi kararları *Resmi Gazete*'de hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar." hükmü gereğince tüm idari makamlar gibi Ege Üniversitesi Rektörü de Anayasa Mahkemesi kararlarına uymak zorundadır. Bu hukuksal sorumluluk hiçbir ayırım yapmaksızın en küçük kamu kurumundan siyasi partilere, YÖK Başkanlığı, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı'na kadar devletin tüm kurum ve makamları için de geçerlidir.

Bu bağlamda bir rektör, YÖK Başkanı, Ana Muhalefet Partisi lideri, Başbakan ve hatta Cumhurbaşkanı "türbanın üniversitelerde serbest olması yükseköğretim hakkının bir gereğidir" diye düşünüyorlarsa yapmaları gereken kişisel demokratik haklarını kullanarak"türbanı serbest bırakmak için yapılacak bir yasal düzenlemenin, Anayasa'nın hiçbir maddesine aykırı olamayacağı bir anayasa yapılmasını savunmak" olabilir. Böyle bir anayasa yapılamadıkça ve eğer T.C. bir hukuk devleti ise kendi çıkarı için böylesi bir suçu işlemekte sakınca görmeyerek anayasal düzeni reddeden bir rektörün yargı önünde hesap vermesini sağlamak herkesin hukuk devletinde yaşıyor olmaktan kaynaklanan sorumluluklarının gereğidir.

Yasadışı olan ne? Suçlu kim?

Dekanlara, öğretim üyelerine aksi yöndeki yargı kararlarına rağmen ikinci kez rektör atanabilmek için düzenlediği sahte evrakla (söz ko-

nusu gizli genelge) "türban yasağını kaldırın" emri vererek anayasa suçu işleyen EÜ Rektörü Prof. Dr. Candeğer Yılmaz 2. kez atandığı rektörlük koltuğunda oturmaya devam ederken, verdiği yasadışı emri reddederek Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararlarının kendisine yüklediği sorumluğun gereğini yapan Prof. Dr. Rennan Pekünlü, YÖK ve Rektörlüğün açtığı soruşturmalar sonunda meslekten uzaklaştırılıp (6) emekliye ayrılmak zorunda bırakılıyor… Böyle hukuk, böyle adalet olur mu?

Sonuç olarak EÜ'ne yapılan rektör ataması 20 üniversiteye yapılan atamalar arasında, yasaların YÖK ve Cumhurbaşkanlığı'na tanıdığı yetkilerin hukuka uygun olarak kullanılmış olması yönünden tartışmaya açık, hatta skandal bir atamadır. Tabii ki tartışmak isteyen bir öğretim üyesi, bir aydın, bir hukukçu, bir dernek, bir siyasi parti kaldıysa…

KAYNAKLAR

1) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1115833
2) http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1117735
3) http://zaman.com.tr/haber.do?haberno=1121125
4) http://www.takvimhaber.com/haber/guncel/3783-ufo-goren-profesor.html;http://gundem.bugun.com.tr/rennan-pekunlu-nun-basortulu-avi-192631-haberi.aspx ve http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1297127;
5) http://haber.gazetevatan.com/ege-universitesi-rektorune-suc-duyurusu/457359/1/Haber ve http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=344710
6) http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Basortusu-avcisina-ceza/768410/

Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü 'Hakk'ın vaat ettiği günler gelmiştir'

Prof. Dr. Hasan Erol Eroğlu
Süleyman Demirel Üniversitesi

Süleyman Demirel Üniversitesi, 40.000'i aşan öğrenci sayısı ve bine yaklaşan öğretim üyesi kadrosu ile oldukça büyük sayılabilecek bir taşra üniversitesi. 1992 yılında Akdeniz Üniversitesi'nden ayrılarak öğretim ve eğitim çalışmalarını sürdüren SDÜ, geçtiğimiz yirmi yılı kurumsallaşma sancıları ile geçirdi ve iyi niyetli bir yaklaşımla halen bir bilim kurumu olmanın yollarını arıyor. Kuruluşundan sonraki dördüncü rektör Sn. Prof. Dr. Hasan İbicioğlu. Geçtiğimiz yıl en çok oyu alarak Cumhurbaşkanı tarafından atanan İbicioğlu, eski bir emniyet mensubu. Bir önceki dönemde de İİBF Dekanı olan İbicioğlu'nun, eski rektör Metin Lütfi Baydar'ın 2011 Genel Seçimi'nde milletvekili seçilebilmek için emekliye ayrılması nedeniyle gerçekleşen rektörlük seçimleri öncesinde yapılan ve cemaatin düzenlediği sohbet (!) toplantılarında cemaatin asli unsurlarından olmamakla birlikte aday olmak istediğini bildirdiği ve bu isteğinin uygun görüldüğü iddia ediliyor. Bu konu ile ilgili bir olayı hatırlatmak gerekir: Seçim sonrasında üniversite öğretim elemanlarından biri, genel bir internet iletisi ile cemaat üyesi olduğu belirtilen bir profesörden seçimde İbicioğlu'na oy vermediği için hesap sormuş ve bunun acısının çıkarılacağını açıkça ifade etmiştir. Tüm üniversite çalışanlarının ibretle okuduğu bu ileti ile ilgili herhangi bir açıklama yapma gereği bile duyulmamıştır. Cemaatin kendi mensuplarından birisini değil yandaşlarından birisini aday göstermesinin altında yatan temel neden, hem cemaatin seçimde en çok oy alma konusunda sıkıntısı olması hem de adaylardan birisinin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün yakın akrabası olması olarak açıklanabilir. Ancak seçim sonrası rektör yardımcılıkları ve diğer yönetim kadroları ile yönetim erki devir alınmıştır.

Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü İbicioğlu üniversitenin internet sayfasından Kadir Gecesi için mesaj yayınlamıştı.

Bu sözler kime ait?

Hasan İbicioğlu yönetimi ile birlikte bildiğimiz cemaat ve iktidar ilişkileri burada da hayata geçmiş durumda. Şu sözler kime ait sizce?

"Âlemlere rahmet olarak gönderilen Kur'an-ı Kerim'in yeryüzüne indirildiği gün olan Kadir Gecesi, bu yönüyle kutsal ve faziletli bir gecedir. Yine Kur'an-ı Kerim'de buyurulduğu üzere, bin aydan daha hayırlıdır. Rahmet ve mağfiretin sağanak halinde indiği bu geceyi, hakkıyla idrak etmek kurtuluşumuza vesile de olacaktır. Kadir Gecesi aynı zamanda yaklaşan ramazan bayramının müjdecisi ve bayram havasını solumaya başladığımız mutlu bir gecedir. Ne var ki, bu sevince ve ramazan ayının manevi atmosferine yakışmayan, Myanmar'da ve Suriye'de yaşananları esefle karşılıyor; özellikle son günlerde şer odaklarınca iyice tırmandırılan terör saldırılarını, TBMM'yi hedef alan milletvekili kaçırma eylemini şiddetle kınıyoruz. Terör eylemleriyle, milletimizi karanlığa sürükleyip kadim dostlukları-kardeşlikleri yok etmek isteyenlerin oyunları, yapılacak dua ve yakarışlarla bozulacaktır. Bir anlamı da değer bilmek, kadrini bilmek olan -isteklerimizin değerlendirip karara bağlandığı- Kadir Gecesi'nin birbirimizin kadrini bilmeye vesile olmasını temenni ediyor; gecenin ülkemize, milletimize, Müslümanlara ve insanlığa barış ve huzur getirmesini diliyorum." (1)

Sıradan bir cami imamının söyleyebileceği bu sözler T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hasan İbicioğlu'na aittir.

Türkiye Öğrenci Konseyi tarafın-

dan verilen "Yılın En İyi Rektörü" ödülünü alırken İbicioğlu, şöyle söylemektedir: "Türkiye ekonomide, eğitimde, dış politikada, her şeyden önemlisi görkemli günlere dönmesi anlamında, dünyanın mazlum milletlerinin arzu ettiği rolü oynamaya başlamıştır. Bu rolü oynamasında şüphesiz eğitim camiası açısından gençlerimizin donanımları son derece önemlidir. Bu noktada Süleyman Demirel Üniversitesi insanlığa ve Türkiye'ye katkı anlamında son yıllarda göstermiş olduğu birincilik başarılarıyla bizlere ayrı bir onur vermiştir. Biz inanıyoruz ki artık Hakk'ın vaat ettiği günler gelmiştir; çünkü özlenen gençlik gelmiştir. Bu gençlikle beraber Allah'ın izniyle bundan sonra sonsuza kadar bu milletin sırtı yere gelmeyecektir. Bu ödülü tüm öğrencilerim, çalışma arkadaşlarım ve Isparta'nın tüm kesimleri adına alıyorum. Türkiye'nin geleceği aydınlıktır. Hepimizin yolu açık olsun." (2)

Rektörlüğün dikensiz gül bahçesi

Rektörlük seçimleri öncesinde yaptığı propaganda konuşmalarında özellikle akademik yaşamda herkesin huzur içinde çalışmasını önemsediğini belirten Prof. Dr. Hasan İbicioğlu, hiçbir personelden vazgeçmek gibi bir lükslerinin olamayacağını ve bunun neredeyse vatan hainliği ile eşdeğer olduğunu belirtmekteydi. Kulağa hoş gelen bu söylemler atama gerçekleşince unutuldu elbette. Yönetim kadrosunun hızla değiştirilmesi ile birlikte cemaatin gücü tüm üniversitede hâkim kılındı. İbicioğlu döneminde,

- Tüm fakülte dekanları ve meslek yüksekokul müdürleri değiştirildi (Tıp Fakültesi ve Eğirdir Meslek Yüksekokulu Müdürü hariç).

- Değiştirilmek istenen fakülte ve meslek yüksekokulu sekreterleri hakkında soruşturma açılarak, görev yerleri hızla değiştirildi.

- Üniversite çapında yaygın bir soruşturma kampanyası başladı (Kimden kopya çekiyorlar acaba?). Örneğin, eski Ziraat Fakültesi Dekanı hakkında fakültede üretilen şarapların satışı ile ilgili soruşturma açıldı ve verilen ceza ile görevde yükselmesi engellendi. Ayrıca yönetim görevi alamama cezası verildi. (SDÜ Ziraat Fakültesi Dekanlığı'nca fakültede üretilen şarapların satışı ile ilgili *Zaman* gazetesi, 10 Mart 2011 tarihinde bir haber yapmış, haberde "bazı öğretim üyelerinin" bu olaya tepki gösterdiği, yine hiçbir isim verilmeden bazı öğretim üyelerinin bu olayı skandal olarak gördüğü ve bunun bir bilim yuvasına yakışmadığını söyledikleri aktarılmıştı. Haberin ardından Nisan ayında hem SDÜ yönetimi hem de Isparta Cumhuriyet Başsavcılığı konu ile ilgili soruşturma başlattı.)

- Akademik özerklik açısından önemli bir kayıp olarak Edebiyat Fakültesi bünyesindeki Felsefe Bölümü'ne İlahiyat Fakültesi'nden öğretim üyeleri görevlendirildi.

- Önemli yerlerdeki idari personel uzak ilçelere görevlendirme ve soruşturma açılma gibi yöntemlerle yıldırılarak istenen sonuçlar elde edildi.

- İdari personelle yetinmeyen yeni yönetim, taşeron şirket personeli ile ilgili de pek çok tasarrufta bulundu. Yıldırma ve korku yaratma temel unsur olarak öne çıktı.

- Yapılanları sorgulamaya çalışan iki eski rektör adayı profesör hakkında, öğretim üyelerine gönderdikleri ileti nedeniyle soruşturma açıldı.

- İki kez öğrenci protestoları yapıldı (açılışlar nedeniyle), her ikisinde de protestocular şiddet kullanılarak engellenmeye çalışıldı ve öğrenciler hakkında soruşturma açıldı.

- Türban her yerde serbest, doğal olarak.

- Özlük hakları ile ilgili olarak tercih edilmeyen öğretim üyeleri ve öğretim elemanlarına yönelik belirgin bir engelleme yürürlüğe girdi. Profesörlük, doçentlik, yardımcı doçentlik, araştırma görevliliği gibi kadrolar istenilenlere verilip istenilmeyenlere verilmedi.

- Açılan her türlü kadro ilanında, belirgin şekilde isme kadro açıldığı gözlenmekte. Nitelik, uygunluk gibi basit ilkeler dahi göz ardı edilerek yandaşlık ve cemaat üyesi olmak ön planda yer alan özellikler haline getirildi.

- Cinsiyet ayrımcılığı için zaten fazla bir şey söylemeye gerek yok.

Soruşturma, uzak yerlere görevlendirme, özlük haklarını vermeme gibi bilinen ve hemen her üniversitede uygulanan yöntemlerle, bir yıl gibi kısa bir sürede dikensiz gül bahçesi oluşturularak, düzenin olmasını istediği insan tipi yaratıldı: işini yap, önüne bak, kimseye ve hiçbir şeye karışma, sorma, sorgulama, düşünme, hayal kurma, isteme, durumuna şükret, olanları tevekkülle karşıla ve ot ol!

Direnmek gerek

SDÜ'deki durumu netleştirmek üzere bir örnek daha: Yaklaşık 150 üyesi ile çalışan Isparta Öğretim Üyeleri Derneği var. Rektör seçiminden sonra yeni Yönetim Kurulu (YK) seçildi ve benim de içinde bulunduğum yedi kişi işe başladı. Mücadele için birbirimize söz verdik. 4+4+4 ile ilgili basın açıklaması ile ortam nahoşlaştı; ardından yukarıda bahsettiğim soruşturmalardan birisi açılınca YK üyelerinden birisi hem YK'dan hem de dernek üyeliğinden "geleceğini düşünerek" istifa etti.

Yukarıda açıklamalarını okuduğunuz rektörümüzün yönettiği üniversitemizin hali ortadadır. Kendisine lüks makam arabası isterken gayet ırkçı bir yaklaşımla kendisinin zenci olmadığını ve daha iyilerine layık olduğunu belirten bir rektör, yüzyıllardır despotlarının yönetiminde acı çeken Myanmar halkını din savaşları ve Başbakan'ın girişimleri nedeniyle hatırlayan bir rektör, kendi öğretim üyelerini ve personelini yıldırmak, sindirmek için sağa sola görevlendi-

ren ve onları soruşturmalarla sürekli cezalandıran bir rektör. Sorarsanız işler yolunda; herkes işinde gücünde; öğretim ve eğitim devam etmekte; araştırmalar tam gaz sürüyor; üniversite halkla buluşmuş, işadamlarına ve sanayiye kucak açmış girişimcileri bekliyor. Bizim gibi ayrıkotları olmasa işler daha güzel olacak; ama ne çare! İşin doğrusu benim gibilerin tuzu kuru gerçekte. Üniversiteden atsalar iş bulma konusunda fazla güçlük çekmeyeceğini bilen bir hekim olarak konuşmak kolay görünüyor. İnsanların korkularını da bir yere kadar haklı buluyorum; ama işin sonunu görünce hangi durumda olursak olalım direnmek gerektiğini söylüyorum. Toplumun ortak malı olan üniversiteler ancak toplumsal ortak çıkarlar doğrultusunda yönetilebilir. Cumhuriyet devrimleri ile bugünkü halini alan üniversitelerimiz de bu ortak çıkarlar doğrultusunda yönetileceklerdir. Üniversitelerin demokratik, özerk ve insanlığın çağdaş değerlerini yaşatan, yücelten bir kurum olması için her türlü mücadeleyi vermek gerekir. Dinleyen ve katılan bulursak daha iyi olacak. Bu görev de bizlere düşüyor: Ne olursa olsun sesimizi duyurmalıyız!

KAYNAKLAR

1) http://www.sdu.edu.tr/Haber.aspx?id=883
2) http://www.sdu.edu.tr/Haber.aspx?id=796

Eğitim-öğretim nereye?

Prof. Dr. Süleyman Çelik
Samsun Akademik Elemanlar Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı

İlköğretimden yükseköğretime, tüm eğitim kurumlarımızda 2012-2013 eğitim-öğretim yılı başladı. Klasikleşmiş söylem, "yeni eğitim-öğretim yılının öğrencilerimize, eğitimcilerimize, ülkemize, ulusumuza ve insanlığa hayırlı olmasını" dilemektir. Ancak ne yazık ki, eğitim sistemimizde yapılan köklü değişiklikler nedeniyle, bu yıla buruk başlıyoruz.

2012-2013 Eğitim-Öğretim yılının başında, Samsun'dan baktığımızda eğitim sistemimiz ve dolayısıyla ülkemizin geleceği nasıl görülmektedir?

Eğitim-öğretimde bugünkü duruma gelen yol, aslında 12 Eylül Askeri Darbesiyle 1980'lerde açılmıştır. 1982'de YÖK'ün kurulmasıyla plan uygulanmaya başlamıştır. Çağdaş/Atatürkçü öğretim üyeleri uzaklaştırılmış, üniversiteler dinci/Türk-İslam sentezcilere teslim edilmiştir. Yeni kurulan üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla yurtdışına doktora yapmak üzere gönderilen öğrenciler, YÖK tarafından, genelde dinciler arasından seçilmiştir. TÜBİTAK, YÖK, ÖSYM, Üniversitelerarası Kurul ve TÜBA'da gerçekleşen son yönetim değişiklikleriyle kadrolaşma ve dönüşüm artık tamamlanma aşamasına gelmiştir.

2008'den sonra atanan rektörler, yardımcı doçent atamalarında bilimsel yeterliliği değil, ideolojik yandaşlığı esas almışlardır. Çok daha fazla bilimsel yayını ve akademik puanı olan adaylar, fakülte yönetim kurullarınca önerilmiş olsalar bile rektörlerce atanmamışlardır.

Son yıllarda çağdaş/Atatürkçü profesörlere doçentlik jürilerinde yer verilmediği görülmektedir. Bu şekilde doçentlik sınavları şaibeli hale gelmektedir. Profesörlüğe yükselme jürilerini rektörler, zaten keyfi olarak belirlemektedirler. Bu koşullara karşın doçent olabilmiş çağdaş bilim insanları, bırakınız profesörlüğe yükselmeyi, doçent kadrosuna bile atanmamaktadırlar. ÖSYM'de son yıllarda yaşanan kopya, şifreleme ve bilgi sızdırma gibi skandallar, kadrolaşmanın üniversitelere girişe kadar inmeye başladığını düşündürmektedir.

Aklı ve bilimsel düşünceyi savunan çağdaş/Atatürkçü öğretim üyeleri, kadro verilmeyerek ve hukuk dışı soruşturmalarla sürekli taciz edilip bezdiri (mobbing) uygulanarak üniversitelerden ayrılmaya zorlanmaktadırlar. Ne yazık ki son günlerde mahkemelerin de bu tür hukuksuzlukları desteklediklerini, hatta mağdurları cezalandırdıklarını görülmektedir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nden Prof. Dr. İsmet Şenel, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Prof. Dr. Sevinç Özer ve Ege Üniversitesi'nden Prof. Dr. Esat Rennan Pekünlü bu konuda herkesin bildiği örneklerdir.

Üniversitelerde felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarih ve hatta hukuk gibi sosyal bilim dalları, ilahiyatçı öğretim üyeleriyle doldurulmaktadır. Kaldı ki yukarıda söz ettiğimiz, 12 Eylül'den sonra uygulanmaya başlanan plana göre yetiştirilen, ilahiyat dışındaki bilim dallarına mensup öğretim üyeleri de aynı ideolojik kalıba göre eğitildikleri için tüm üniversitelerin ilahiyatlaştırılması söz konusudur. Nitekim son yıllarda, "bilimin akılla değil, vahiyle yapılabileceğini" ya da "bilimin Allah'tan kaynaklanıp insana yönlendirildiğini" öne süren fenciler, "hastalığı veren de, iyileştiren de Allah'tır. Biz sadece aracıyız" diyen sağlıkçılar çoğalmıştır. Fakat "bu vahiylerin neden hep Müslüman olmayanlara geldiğini" ya da "Allah'tan kaynaklanan bilimin neden Müslümanlara yönlendirilmediğini" kimse sorgulamamaktadır.

Bu gelişmeler sonucu, üniversitelerimizde aklı ve bilimi savunmak artık suç olmuştur. Örneğin, Evrim Kuramından söz ettiği için Prof. Dr. Sevinç Özer hakkında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğünce soruşturma açılmıştır. Bu-

1795 yılında kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun.

na karşılık dogmalar üzerinde akıl dışı bilimsel (!) toplantılar yapılabilmektedir. Örneğin, daha yenilerde Marmara Üniversitesi'nde yapılan "İslami Bisiklet" çalıştayı, üniversitelerimizin geldiği yeri göstermesi bakımından ibret vericidir. Yakında cinlerin, meleklerin cinsiyeti tartışılmaya başlanacaktır.

Bilim karşıtlığının bir diğer göstergesi fen fakültelerinin durumudur. YÖK'ün aldığı kararlar nedeniyle fen fakülteleri sürekli kan kaybetmektedirler. Öğrenciler artık fen fakültelerini tercih etmemektedirler. Yaptığı araştırmalar ve yayınlar bakımından Türkiye birincisi olan Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Fakültesi Fizik Bölümüne, bu yıl YÖK tarafından kontenjan verilmemiştir. Fen, bilim demektir. Batı'da fen fakültelerinin adı, bilim fakültesi (faculty of science)'dır. Fen bilimleri, bilimlerin temelidir. Fen bilimlerinin gelişmediği ülkelerde tıp, mühendislik gibi uygulamalı bilimler de gelişmez. Böyle ülkeler teknoloji üretemezler. Ancak gelişmiş ülkelerin teknoloji çöplüğü olurlar.

İlk ve ortaöğretim eğitim sisteminde bu yıl köklü değişiklikler yapılmıştır. Medyamızda aylardır bu değişiklikler tartışılmaktadır. Değişikliklere karşı olanlar tarafından, "Atatürkçü eğitim sisteminden uzaklaşıldığı", "eğitimde Cumhuriyet öncesine ya da Osmanlı dönemine dönüldüğü" gibi iddialar öne sürülmektedir. Bunlar yanlış söylemlerdir.

Atatürk, yeni bir eğitim sistemi icat etmemiştir. Uygarlık tarihinin yarattığı son sistem olan "akılcı/bilimsel" eğitim sistemini, ülkemizin koşullarına uyarlayarak uygulamaya koymuştur. Avrupa bu aşamaya, Rönesans-Reform-Aydınlanma Devrimi sonucu, Ortaçağ'ın dogmatik/dinsel eğitim sistemini yıkarak gelmiştir. Bu bakımdan son değişiklikle Atatürkçü eğitim sisteminden değil, akılcı/bilimsel eğitim sisteminden uzaklaşılmış, dogmatik/dinsel eğitim sistemi uygulamaya konmuştur. Başka bir deyişle eğitim sistemi ortaçağlaştırılmıştır.

Eğitimde Cumhuriyet öncesine ya da Osmanlı dönemine dönüldüğü iddiası da Osmanlı'ya haksızlıktır. Çeşme Deniz Savaşında donanması Rus donanması tarafından yok edilen Osmanlı, bilgili deniz subayları yetiştirmek üzere, 1773'de Mühendishane-i Bahri Hümayunu, bugünkü adıyla Deniz Harp Okulunu kurmuştur. Bunu, bugünkü Kara Harp Okulu olan, Mühendishane-i Berri Hümayunun kurulması izlemiştir. Ardından ilk ve orta dereceli okullar ile tıp, hukuk gibi yüksekokullar açılmaya başlanmıştır. Bu okullarda, medreselerdeki gibi dogmatik/dinsel değil, laik/bilimsel eğitim yapılmaktaydı. Bu nedenle "din elden gidiyor" diyen gericiler, Kabakçı Mustafa'nın başkanlığında isyan ederek 3. Selim'i öldürmüşlerdir. Bu okullarda din eğitimi verilmediği için kâfir yetiştirildiğini öne süren Said-i Nursi, Abdülhamit'in huzuruna kadar çıkarak okullara din dersleri konulmasını istemiştir. Abdülhamit, "bu adam deli" demiş ve tımarhaneye atılmasını buyurmuştur. Bunun üzerine Said-i Nursi Toptaşı Akıl Hastanesi'ne atılmıştır. Bu bakımdan, eğitimde Cumhuriyet öncesine değil de, 1773 öncesine dönüldü demek daha doğrudur.

Akılcı/bilimsel eğitim sistemi, aklına güvenen, analitik düşünen ve kendi başına karar verebilen özgür birey/yurttaş yetiştirir. Bu şekilde eğitilen insanlar aldatılamaz. Buna karşılık dogmatik/dinsel eğitim sisteminde doğası gereği kuşkuya, sorgulamaya, eleştiriye, neden-sonuç ilişkisi kurmaya, analitik düşünceye yer yoktur. Bu sistem kendi aklına güvenemeyen, dolayısıyla kendi kararını veremeyen ve onun bunun peşinden giden, mürit/kul/köle yetiştirir. Bu şekilde eğitilmiş insanlar, okur-yazar olmayan cahillerden daha da tehlikelidir. Cahil insan, bazen aldatılabilse de sonunda, sağduyusuyla çıkış yolu bulabilir. Özellikle genlerinde binlerce yıllık uygarlık birikimi taşıyan, bağrından Yunus gibi, Veysel gibi okur-yazar olmayan bilge insanlar/ filozoflar çıkarmış Türk halkı, her zaman sağduyusuyla doğru yolu bulmuştur. %93'ü cahil olan bu insanlar, yedi düvele karşı ilk ulusal kurtuluş savaşını kazanmıştır. Buna karşılık aklını ipotek ettirmiş insanların, düşünme, algılama, karar verme yetileri körelmiş olduğu için kolaylıkla kullanılabilirler. Bu nedenle bu sistem insanları (ve ülkeleri) sömürmek isteyenlerin tercih ettiği bir sistemdir.

Said-i Nursi'nin Abdülhamit'e kabul ettiremediğini, 1948'de yapılan Marshall yardımı anlaşmasıyla ABD, Türkiye Cumhuriyeti'ne kabul ettirmiş ve 1949'da ilkokullara din dersleri konulmuş, imam-hatip okulları açılmıştır. Kırılma burada başlamıştır. Üniversitelerin bugün geldiği durumun başlangıcı olduğunu söylediğim 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi de, bilindiği gibi bir ABD projesidir. ABD, Müslümanlığı çok takdir ettiği ve Türk halkını çok sevdiği için mi Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklikten vazgeçerek ılımlı İslam devleti olmasını istemektedir? Bunu sorgulayabilmek ve doğru yanıtını bulabilmek için akılcı/bilimsel eğitim almış olmak gerekir.

Sonuç olarak ilköğretimden üniversiteye kadar, uygulamaya konulan bugünkü eğitim sistemini, ülkemizin geleceği açısından çok sakıncalı bulduğumuzu bildirmek isteriz. Ancak, kitle iletişim araçlarının aşırı uyutma girişimlerine, Amerikan tarzı uyuşturucu reklamlara ve dağıtılan sadakalara rağmen engin sağduyusuyla ulusumuzun bu gidişi önleyeceğine inanıyoruz.

22 Eylül 2012

Muğla Üniversitesi'nden Hoca Efendi'nin sesi yükseliyor

Selen Kurban

Samsun'da yaz ortasında selin tarumar ettiği TOKİ Konutları'nda AKP'li yöneticilerin birlikte poz verdiği "Başarı ekip işidir" yazılı afiş sosyal medyada çok ilgi çekmişti. Muğla Üniversitesi'nde Mansur Harmandar'ın 2010'da rektörlüğe atanmasıyla hız kazanan gericileşmeden söz ederken de ekip çalışmasının önemi göz ardı edilmemeli, başta rektör yardımcıları Ali Osman Gündoğan ve Mustafa Işıloğlu olmak üzere ekibin diğer üyelerinin payı atlanmamalıdır.

Rektörün yıldız ekibi

Gündoğan, eski Felsefe Bölüm Başkanı. Yeni görevine atandığından bu yana bölüm katı sivil polisler tarafından sıklıkla ziyaret edilir oldu. Gündoğan, rektörlük imzasıyla yapılan bütün dinci etkinliklerin vazgeçilmez moderatörü.

Bir diğer rektör yardımcısı Mustafa Işıloğlu, evrim karşıtı bir biyolog olması nedeniyle Harmandar tarafından öne çıkarılmış olan çok işlevli bir yönetici. Rektör yardımcılığına getirildikten sonra Fen Fakültesi Dekanı ve Biyoloji Bölüm Başkanı oldu, ders vermeyi de sürdürüyor. Derslere çoğu kez geç kaldığı, öğrencilere bunca işin ortasında derslerin yetişmediğinden şaka yollu olarak yakındığı ve ders saatlerinde idari icraatının övgüsünü yaptığı biliniyor. Ayrıca, kardeşi Hidayet Işıloğlu da Fen Fakültesi Sekreterliğine getirildi.

Mustafa Işıloğlu, Nazlı Ilıcak'a plaketini verirken…

"Yurttaş değil insan yetiştiriyoruz"

2012 yılındaki rektörlük imzalı gerici etkinliklerin dökümüne gelelim.

16 Mart'ta üniversitede "Devlet ve Din Eğitimi" başlıklı bir panel düzenlendi. Açılışını Muğla İl Müftüsü Hasan Başiş'in yaptığı bu panelin moderatörü elbette Ali Osman Gündoğan'dı. Konuşmacılardan AKP Muğla Milletvekili Yüksel Özden "Cumhuriyet yurttaş yetiştirdi, biz insan yetiştireceğiz" diyerek Türkiye'de son 10 yılda yaşanan değişimi ve 4+4+4 modelini överken diğer konuşmacılar da laik eğitim sisteminin "dar kalıplılığından" ve geleneklere, göreneklere bağlı bir eğitim sisteminin nimetlerinden dem vurdular. Üniversitenin Matematik Bölümü asistanlarından Şuayip Yüzbaşı panel saatindeki derste yoklamayı aldıktan sonra öğrencileri bilgi vermeksizin panele götürdü ve panele gitmeyi reddeden bir öğrencinin adını yoklama listesinden sildi. Yüzbaşı, açıkça suç oluşturan bu davranışı ile ilgili olarak herhangi bir idari tasarrufa maruz kalmadı.

Nazlı Ilıcak'a plaket

Bu panelden bir gün sonra, 17 Mart günü de üniversitede Nazlı Ilıcak'la panel yapıldı. Bir grup ilerici öğrenci, davetiyeleri olmadığı bahanesiyle salona alınmazken, davetiye bulup geldiklerinde de polisler tarafından "referansları olmadığı" bahanesiyle kapıdan çevrilmişlerdi. (Davetiyede etkinliğin Kültür ve Sanat Topluluğu tarafından düzenlendiği belirtiliyordu; fakat üniversitede resmen böyle bir topluluk yoktur ve sosyal medyada etkinliğin AKP'lilerin yönetimindeki Münazara, Demokrasi ve Gelişim Topluluğu tarafından düzenlendiği duyurulmuştu.) Öğrencilerin ısrarı üzerine polis tarafından çağrılan "organizasyon koordinatörü" polislere "Bunları tanımıyorum, bunlar girmesin" diye emir verdi. Bu sırada tuttukları özel araçlarla güruh halinde gelen, çoğunluğu öğrenci olmayan kişilerin polis kortejiyle içeri girdikleri görüldü. Panelden bir gün sonra Cihan Haber Ajansı kanalıyla yayılan haberde etkinliğe Rektör Başdanışmanı Mustafa Volkan Coşkun ve AKP Muğla İl Başkanı Nihat Öztürk'ün de katıldığı, etkinlik sonunda Mustafa Işıloğlu ile AKP Muğla Kadın Kolları Başkanı Nurzile Çavuşoğlu'nun Nazlı Ilıcak'a plaket verdiği belirtildi.

17 Mayıs'ta üniversitede Anadolu Gençlik Derneği, Anadolu Gençlik Topluluğu adı altında Mustafa Özcan Güneşdoğdu'yla ilahi dinletisi düzenlendi. Etkinlik afişlerinde Anadolu Gençlik Topluluğu imzası geçmesine karşın, imzayla birlikte yer alan logo, Anadolu Gençlik Derneği'nin logosuydu. Nitekim etkinliğin yapıldığı bina ve salon, Anadolu Gençlik Derneği'nin bayraklarıyla doluydu. Ayrıca etkinlikte, Anadolu Gençlik Derneği'ne ait yayınlar ile "Hz. Peygamberimizin Gençleri" başlıklı bir broşür dağıtıldı. Salonun koltuklarında da Anadolu Gençlik Derneği'nin İstanbul'un fethinin yıldönümü nedeniyle İstanbul'da yapacağı etkinliğin el ilanları vardı.

Üniversiteler dindar gençlik yetiştirmek için var

Açılış konuşması için kürsüye çıkan müftü Hasan Başiş, "Gençler bir toplumun geleceğidir, her şeyidir. Bir millet gençliğine değer verirse geleceği teminat altındadır. Ama gençliğine değer vermezse, gençliğine eğitim vermezse geleceği karanlıktır. Bunun için okullar, liseler, böyle güzel üniversiteler var. Üniversiteler bunun için var. Vatanı, milleti, bayrağı, peygamberini, Allah'ını seven böyle bir gençlik yetişiyor inşallah" diyerek dindar gençlik söyleminin devlet politikası olduğunu gösterdi.

Muğla Üniversitesi öğrencileri 22 Nisan'da kente gelen İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin'i "Taklacı bakan Muğla'dan defol!" diye karşılamıştı. Yaka paça gözaltına alınmaları da, 10 yıl hapisle yargılanmaları da

AKP'yi tanıyanlar için sürpriz olmadı. Üniversite dışında gerçekleşen ve hakkında yargı kararı bulunmayan bir eylem için üniversitenin soruşturma açması ise şaşırtıcıydı; hem de "siyasi faaliyetlere katıldıkları" gerekçesiyle. Ayrıca Muğla Üniversitesi'nde siyasi eylemlere katılan öğrenciler yönetim tarafından takip edilmektedir ve öğrenciler Facebook hesapları dahi kontrol edilerek fişlenmektedir.

Gülen'in videosu Bilim Felsefesi Kongresi'nde

12-14 Haziran tarihlerinde University of Pittsburgh ile Muğla Üniversitesi ortaklaşa olarak 7. Uluslararası Bilim Felsefesi Kongresi'ni düzenledi. Başbakanlık Tanıtım Fonu'nun kaynakları ile yapılan organizasyonun program kitapçığında açılışta konuşma yapacak olan şahıslardan Muğla Valisi Fatih Şahin'in adının altında parantez içinde "Tensip buyurduklarında" yazıyordu.

14 Haziran'da kongre katılımcılarına verilen akşam yemeği, Gülen cemaatine ait olan Piri Reis Koleji'nde gerçekleşti. Yemekten önce gelen akademisyenlere Piri Reis Koleji gezdirilerek, bilgisayar laboratuvarları gösterilip Türkiye'deki tüm okulların bu standartlara sahip olduğu iddia edildi. Akşam yemeğinde konuklara ney ile ilahi dinletisi yapılırken, Fethullah Gülen'in 1 saatlik konuşmasının videosu da katılımcılara izlettirildi. Videoda Gülen okullarının tanıtımı da yapılırken, Gülen okullarının bulunduğu ülkeler ışık yakılarak gösterildi. Akademisyenlerden bir bölümü, bu skandal yemeği şaşkınlık içinde terk etti.

Üniversitemizde bir de cami inşaatı var. Camiin temel atma törenine 5 Mayıs tarihinde Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu katıldı. Mezuniyet töreninde ise rektör, önümüzdeki yıl İlahiyat Fakültesi kurulacağını duyurdu.

Ömer'i öldür, Koçman'ı yaşat

2010 yazında Muğla Üniversitesi öğrencisi Ömer Çetin, harç parasını çıkarmak için çalıştığı inşaattan düşerek hayatını yitirdi. Ömer'in anısını yaşatmak için yerleşkeye Meçhul Öğrenci Anıtı dikilmesi talebiyle dilekçe toplayan öğrenciler Harmandar tarafından aylarca okuldan atılmakla tehdit edildi. 30 Mart 2011 tarihinde anıtı dikmek için toplanan öğrenciler karşılarında yüzlerce jandarma buldu. Rektörlük 150 öğrenciye soruşturma açtıysa da, kamuoyu baskısıyla geri adım attı ve Ömer'in anısına bir hatıra ormanı yapılacağını, kendisinin her yıl üniversitede sosyal etkinliklerle anılacağını ve ailesine yardım yapılacağını açıkladı. Aileye yardım yapılıp yapılmadığını bilmiyoruz; ama ortada ne orman var ne de anma.

Bu arada, üniversitemizin adı resmen Muğla Üniversitesi değil, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Kendi adını taşıyan vakıf kanalıyla üniversiteye büyük miktarda bağış yaparak "üniversitenin hamisi" diye anılan Sıtkı Koçman'ın adı üniversite senatosunun talebi üzerine AKP, CHP ve MHP'li milletvekillerinin oylarıyla üniversiteye verildi. Üniversitelere artık patronların adı da veriliyor.

‘İnançlara saygı’

“İnançlara saygı” kavramının yanlışlığı kendini en çok “inançların özneleştirilmesi” noktasında gösterir. Burada sorun, saygının inançlara mı insana mı gösterilmesi gerektiğinde düğümlenmektedir. İnançlar, hele inananlardan belli şeyleri yapmamaları, belli şeyleri yapmaları üzerine buyruklar biçimi verilmiş olanlar, onlara saygı gösterilmesi beklentisiyle, özne hatta aşkınözne konumuna yükseltilip yüceltilmektedirler.

Alâeddin Şenel

Bilim ve Gelecek dergisinin bir önceki (103.) sayısında, “Yanlış kurulan yanlış kullanılan kavramlar” dizi yazılarımın ilkinde “inanç özgürlüğü” (yanlış!) deyişinin kavram çözümlemesini yapmıştım. (1) Ona dayandırılan, onun bir uzantısı olarak kurulup geliştirilmiş olan, onun güvenceye alınması amaçlanan, inançları eleştirenlerin cezalandırılmasına kapı aralayan “inançlara saygı” anlayışı da sorunlu. Olguları ve ilişkileri doğru yansıtma derecesi bakımından inanç özgürlüğü kadar özürlü bir kavram.

Bu yazıda, inançlara saygı hakkında varılacak sonucu sona saklamadan söyleyeyim: Yanlışlık saygının öznesinde yapılmaktadır. Saygı, eşitsizlikçi ilişkilerin bir gereği olarak gösterilecekse bile inançlara, insanın üzerine çıkarılan aşkınöznelere, putlara değil gerçek insan öznelerine gösterilmelidir.

İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İNANÇLARA SAYGI ANLAYIŞININ BAĞLANTISI

İnançlara saygı anlayışı, inanç özgürlüğü kavramının uzantısı olarak geliştirilmiştir. Onunla olgusal ve anlamsal bağlantıları kurulabilen bir anlayıştır. Öyle ki tarihin, bu kavramlar açısından bakıldığında, yanlış inançlar mezarlığı, günümüz toplumlarının ise yanlış inançların savaş alanı oldukları söylenebilir.

Bir önceki yazımdaki inanç özgürlüğü çözümlemesinde, inancın bir türünde, düşünme hakkından ve özgürlüğünden gönüllü vazgeçirilme ürünü bir toplumsal-psikolojik-düşünsel tutumun dile getirildiği sonucuna varılmıştır. “İnançlara saygı” kavramında da karşılaştığımız bu tür inançla ilgili çözümlemeyi burada yinelemek gereksiz ancak, o yazıyı okumamış okuyuculara açıklamak, okumuş olanlara ise anımsatmak için özetlemek yeterli olacak.

İnanç kavramının çift, inançlara saygı kavramının tek anlamı

Günlük dilde inanç sözcüğü iki (farklı) anlamda kullanılır. Anlamlarından biri, edinilen bilginin kesin ve mutlak, hatta evrensel doğru olduğu düşüncesini dile getiren ve “emin olmak” fiilinden türetilen “iman” ile çakışır. Buna, ötekisinden ayırt etmek için, düşünsel ya da eylemsel deneyim öncesi, önsel (Lat. *a-priori*) inanç ya da “dogmatik inanç” denebilir. Ötekisinin, düşünsel ya da eylemsel deneyimler sonrası, ama sonul, kesin bir yargıya varmaya yetmeyecek deneyimlerle yetinmek zorunda kalınan durumlarda edinilen, sonsal (Lat. *a-posterioi*) inanç, ya da “pragmatik inanç” olduğu söylenebilir.

Pragmatik anlamda inanç, her konuda kesin bir yargıya varmaya yetecek deneyimin ya da eleştirel

düşünmeye yeterli zamanın ve olanağın bulunamayabilmesinden kaynaklanır. Böyle bir durumda görülen, bir yargıya varma, bir tutum takınma, bir eylemde bulunma zorunluluğu karşısında gösterilen kaçınılmaz bir düşünsel tepkidir. Dogmatik anlamda inançları savunan kimilerinin, onları desteklemek yolunda "inançsız yaşanamayacağı" savını ileri sürerken, bilerek ya da bilmeden bu pratik inanç gereğini yutturmaları sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Oysa bu iki inanç biçimi, inançlara saygı söz konusu olduğunda aynı çuvala sokulamaz niteliktedir. İnancın pratik anlamıyla kullanıldığı durumlarda "inançlara saygı" beklenmez. Gerçekten, "onu iki yıldır tanıyorum, böyle bir şeyi yapmış olabileceğine inanmıyorum" diyen birine "bu inancın onun gerçekte yaptıklarıyla uyuşmuyor, yanlış" yanıtının verilmesi, ne o kişiye ne de o konudaki inançlarına saygı gösterilmediği anlamına gelir. O kişiden "inançlarıma saygı göstermiyorsun" suçlamasının gelmesine yol açmaz. Dogmatik anlamıyla kullanılan inanç sözcüğüne dayalı "inançlara saygı" beklentisinde ise, beklenti gerçekleşmediğinde "inançlara saygısızlık" suçlaması gelebilmektedir. Böyle bir şeyin suç sayılıp cezalandırılması istenebilmektedir.

Söz konusu yazımda, bir yanlışa bile "inanç hakkı" tanınabileceğini belirtmiştim. Ancak inanma, eleştirel düşünme özgürlüğünden, hatta doğrudan doğruya düşünme eyleminden vazgeçmek, daha doğrusu (gönüllü?) vazgeçirilmek anlamına gelebileceği için, "inanç özgürlüğü" kavramının yanlış kurulup yanlış kullanıldığını ileri sürmüştüm. İnanç özgürlüğü "inanç seçme özgürlüğü" olarak anlaşıldığında bile, özgürlük ile ilişkisinin sorgulanması gereğine değinmiştim. Ana babalarca, toplulukça, egemen sınıflarca, yöneticilerce ve seçeneksiz olarak sunulan, dayatılan, yaptırımlara bağlanan inançları benimsemenin, içselleştirmenin özgür bir seçim sayılıp sayılmayacağını sorgulamıştım.

İnançların toplumsal ve ideolojik işlevleri

O yazımda daha sonra inançların toplumsal işlevi üzerine eğilip, onların (çoğu tarımsal üretime olumlu olumsuz etkilerde bulunan doğa güçlerinin ve doğa olaylarının) "özneleştirilmesi" ile bağlantısını göstermeye çalışmıştım. Doğa güçlerinin önce (onlara insanmış gibi canlılık, duygu ve düşünce, dahası istenç (irade) ve erek sunularak özneleştirildiklerini yazmıştım. Sonra onların, sınıflı toplumlarda çalıştıran egemen sınıfların öznelerinden ve buyuran yöneticilerden esinlenilip yüceltilerek, gerçek insan öznelerin üzerine çıkarılarak "aşkınözneleştirme" düşünsel işleminden geçirildiklerini eklemiştim. Giderek, bir de ölümsüzlük ve yaratıcılık nitelikleriyle donatılarak tanrılaştırıldıkları sonucuna varmıştım. Öte yandan, bilen, eyleyen gerçek insan öznelerin, bu niteliklerinin kendilerinden alınıp tanrılara sunulmasıyla (sınıflı toplumlarda kölelerin konumundan esinlenilerek) "kullaştırıldıklarını" göstermiştim. Böylece inançların, özellikle dinsel inançların, tanrı-kul eşitsizlikçi ilişki kalıbına dökülerek, toplumda eşitsizlikçi ilişkilerin olabildiğince sürtüşmesiz yürütülüp yeniden üretilmesini kolaylaştıran bir ideoloji işlevi gördükleri sonucuna varmıştım.

Gerçekten, aşkınöznelerin varlığına, sözlerinin doğruluğuna, buyruklarının yerine getirilmesi gereğine inançlar, tam bir ideoloji işlevi görmektedir. Gerçekleri (olguları) tepetakla göstermeye ve doğruları (değerleri) çarpıtmaya yaramaktadır. Bilen özne insan ile bilinen nesne arasına aşkınöznelerle ilgili inançların sokulmaması durumunda, insan, akıl yürüterek, ardarda gelen olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini zamanla kavrama ve bu yolda eleştirel düşünme yetisine sahip bir canlıdır. Ama araya yazgıları olaylardan önce (yaratış sırasında) saptadığına; insanları, toplumları, doğa güçleri dolayımıyla ya da doğrudan karışarak cezalandırdığına ve ödüllendirdiğine inanılan aşkınözneler sokuşturulunca, durum değişebilir. (2) Böylece olaylar arasındaki nedensellikçi ilişkiler örtülüp, çarpıtılıp onlara ereksellikçi (ceza-ödül) görünümü kazandırılabilmektedir.

İstenç (genel irade) ve yüce erk sahibi (kadir-i mutlak) olduklarına inanılan sanal aşkınöznelerin, nesnel dünyada değil, kafaların içindeki kavramlar olarak düşünceler, inançlar evreninde var oldukları gerçeğine karşın, aşkınöznelerin sözcülerinin "O'nun buyruğu" diye kendilerinin (egemen sınıfların, yöneticilerin, dincilerin) istençlerinin inançlar aracılığıyla dayatılabilmesinin yolu açılmış olur.

Tektanrıcı ve çoktanrıcı inançlarda saygı sorunu

İnançlara saygı istemi, bu koşullarda sanal aşkınözneler ile gerçek insan özneler arası kurulan (tanrı-kul ilişkisi örneğindeki) eşitsizlikçi ilişki anlayışının bir ürünü olarak ileri sürülür. İnançlara saygı bakımından çoktanrıcı inançlar ile tektanrıcı inançlar arasında önemli bir fark yoktur. İkisinde de gerçek insan öznelerin karşısına saygı gösterilmesi beklenen sanal aşkınözneler çıkarılmaktadır.

Bu durumda, gerçek insan öznelerin, öznelikten bile düşürülüp "kullaştırılmaları", dolayısıyla mallaştırılmaları yoluna girilir. (3) Sonuçta düşünen, bilen, yargı verebilen, erekler edinen, erekleri yönünde eyleyebilen gerçek öznelerin yerine aşkınözneler konur. Saygının onlara, ya da onlarla ilgili inançlara gösterilmesi istenir.

Tanrılar, tanrısal yöneticiler, tanrıların elçileri (resuller) tanrıların sözcüleri (dinciler) ile tanrıların ve bu kimselerin yaptıklarının, söylediklerinin buyurduklarının yazılı olduğuna inanılan kitaplar ("kuran çarpsın" deyişinin de gösterdiği gibi) aşkınözneleştirilince, inançlara saygı beklentisi, göstermeyenleri cezalandırma istemi gündeme gelmiş olur.

Sümer'de geçimleri tapınağa bağlı "tam zamanlı profesyonel düşünce üreticileri", günümüze dek sürecek dinsel inançların tohumlarını atmışlardı. (Bir Sümer tapınağının -ziggurat- görünüşü)

İnanç düşünsel üretimiyle köleci-serfçi mal ve hizmet üretimi benzerliği

"İnanç özgürlüğü" ile ilgili yazımda, inanç üretimiyle ilgili olarak değindiğim bir nokta da, sınıflı toplumdaki ekonomik (çalışan-çalıştıran) toplumsal (efendi-köle) siyasal (yönetenyönetilen) farklılaşması üzerineydi. Sınıflı, devletli, dinsel ideolojili eşitsizlikçi uygar toplumda söz konusu farklılaşmalar dizisi, bu noktada durmayıp, "düşünce/inanç üretenler" ile hazır düşüncelere "inananlar" olarak "düşünsel farklılaşma" olgusunda doruğuna ulaşmaktaydı. Tarımdan sağlanan bol toplumsal artı aktarımı olanaklarıyla, insanlığın ilk uygarlığında (Sümer'de, MÖ 3500 dolaylarında) bile dinciler, tapınak ekonomisini ve kent devleti işlerini yönetenler ile düşünceleri yönetecekler olarak uzmanlaşmaya başlamışlardı. Böylece geçimleri tapınağa bağlı "tam zamanlı profesyonel düşünce üreticileri", günümüze dek sürecek dinsel inançların tohumlarını içeren bir yaratılış mitosu (Enuma Eliş Babil Yaratılış Destanı) üretebilmişlerdi. Onların karşısında uyrukların, söz konusu düşünceleri "inançlar" olarak benimsemekten öte eleştirebilmek gibi bir olanakları yoktu.

Aslında geçimleri tapınağa bağlı kapıkulları konumunda bulunan dinci düşünürler bile özgür düşünme olanaklarından yoksundular. (4) Köleci ya da serfçi toplumlarda mal ve hizmet üretimindeki üretim ilişkilerine benzer ilişkiler içindeydiler. Kendileri de bir parçasını oluştursalar bile, tüm olarak egemen sınıfların ve yöneticilerin sağladığı olanaklarla, onların gereksinim duyduğu inançları, düşünceleri, açıklamaları, onların istedikleri yönde üretmek zorundaydılar. Tıpkı kölenin, serfin, hatta ev kadınının kendi istediği şeyleri, kendisi için, kendi istediği biçimde üretmekten çok ve ürettiklerini biriktirip, pazarlayıp mülke, erke dönüştürme olanaklarından yoksun olarak, başkaları için mal ve hizmet üretmesi gibi. Öyleyse, dinci düşünürler takımı için bile "inanç özgürlüğü" kavramı kullanılamazdı.

Tüm bu nedenlerle, "inanç özgürlüğü" deyişinin o gün için kullanılamayacağı gibi bugün için de kullanılamayacak iç çelişkili ve gerçekliği çarpıtıp tepetakla gösteren bir kavram olarak kullanılabileceği sonucuna varılmıştı.

SAYGI İNANÇLARA MI İNSANLARA MI GÖSTERİLMELİ?

İnançlara saygının inanç özgürlüğü kavramıyla tarihsel, olgusal ve düşünsel bağlantısını böylece gördükten sonra "inançlara saygı" anlayışının ve isteminin yaratabileceği anlambilimsel (5) toplumsal sorunlara ve sonuçlarına geçebiliriz.

Bir eşitsizlikçi ilişki rolü olarak "saygı"

"İnanç" kadar "saygı" da sorun çıkaran bir kavramdır. Günlük dildeki kullanımından örneklerle başlayalım: "Evlilikte aşk geçicidir; önemli ve kalıcı olan saygıdır" biçiminde dillendirilebilecek yaygın bir kanı vardır. Burada amaçlanan (kastedilen) kuşkusuz eşler arası "karşılıklı saygı" tutumudur. Ancak, tek başına "saygı" sözcüğü karşılıklılık koşulunu içermez; hatta dışlar. Gerçekten saygı, ikili ve çoklu ilişkilerde yanlardan birinden beklenen bir tutumdur. "Küçükler büyüklerine saygı göstermeli" denir de "büyükler de küçüklere saygısızlık etmemeli" denmez. Yaşça büyükler kadar başça büyükler de saygı bekler. Saygı beklentisini ise hemen, söz dinleme, buyrulanı yapma (itaat) boyuneğme istemi (talebi) izler.

İkili ilişkilerin yanlarından birinden saygı beklenirken, ötekisinden beklenen çoklukla sevgidir. Bu, sınıflı uygar toplumlarda (6) neredeyse evrensel bir ahlak kuralıdır. Çin'den, Konfüçyüsçü davranış kodundan alınan bir örnek de bunu göstermektedir: Kadın kocaya, çocuklar ana babaya, küçükler büyüklere koşulsuz

Konfüçyüsçü davranış koduna göre kadın kocaya, çocuklar ana babaya, küçükler büyüklere koşulsuz boyuneğme (itaat) zorundadır.

boyuneğme (itaat) zorundadır. Buna karşılık, koca karısına, ana baba çocuklarına, büyükler küçüklerine sevgi göstermelidir. (7) Burada, "koşulsuz boyuneğme" yerine "saygı gösterme" sözleri konup ona yöneticiler ile uyruklar arası saygı-sevgi rol farklılaştırması eklenerek, sınıflı toplumlarda "saygı" anlayışının, evrensel geçerlilikte bir sıradüzenli ilişkinin ürünü olduğu söylenebilir. Bu niteliğiyle, saygı, tek başına eşitsizlikçi ilişkilerin yeniden üretilmesini sağlamasa da onları "yağlar."

Saygı beklentisi ve saygı alışkanlığı, saygı gösterilmesi gerektiğine inanılan kişinin, gerçekten saygıya değer olup olmadığının özgürce eleştirel değerlendirilmesini bile engelleyici olabilmektedir. O kimse hakkında, gösterilen saygı yoluyla olumlu genel bir yargı (örneğin sayın, "saygın kişi" sıfatları) benimsetildikten sonra, o kimsenin genel tutumunun niteliğine ve de bu yargıya uymayabilen tekil özgül düşüncelerinin ve eylemlerinin, isteklerinin ve buyruklarının değerlendirilmesine girişilmeden, doğru görülmesini sağlayabilmektedir. Bu bakımdan (konunun eleştirel özgür düşünüş ve değerlendirilmemesi bakımından) saygı, inanca benzeyen bir toplumsal işlev görebilmektedir.

"Ne yani! İnsanların birbirlerine saygısız davranmasını mı istiyorsun?" denecektir. Hayır, insan ilişkilerinin saygı gibi eşitsizlikçi bir ahlak temeline değil eşitlikçi temeller üzerinde geliştirilmesinin doğruluğu görüşünü savunuyorum. Saygının, karşılıklı olmadıkça, eşitlikçi ilişkilerin geliştirilmesini engellediğini, engelleyeceğini söylüyorum. "Karşılıklı saygı" anlayışının ise, saygı kavramının saygı-sevgi, saygı-itaat gibi sıradüzenli ilişkiler bağlamından koparılarak kullanılması anlamına geleceğini belirtiyorum. Bu yüzden, dilsel alışkanlıklar ve sıradüzenli ilişkiler içinde yaşadığımızdan dolayı, karşılıklı saygının gerçekleştirilmesinin kolay olmayacağını sanıyorum. Karşılıklı saygı yerine "karşılıklı anlayış" gibi bir kavramın insan ilişkilerinin eşitlikçi yönde geliştirilmesine daha uygun olacağı görüşündeyim.

Eleştirmeden inananlara saygı - eleştirel düşünenlere kaygı

"İnançlara saygı" istemine gelince, saygı kavramı ve eylemi için söylediklerimin onun için çok daha geçerli saptamalar olduklarını düşünmekteyim. Gerçekten, inançlara saygı, daha sık görünümüyle (oligarşinin çıkarlarını ve istencini maskeleyen bir deyişle) "halkın inançlarına saygı" istemi, daha çok "halkın inançlarına saygısızlık" suçlaması biçiminde ileri sürülmektedir.

Halkın olduğu ileri sürülen belli inançlarla birlikte başka inançlara, başka inançlardan kimselere ve topluluklara da saygı gösterilmesinin istendiği durumlar ya enderdir ya da saygı "sözde" bırakılıp eyleme dökülmemektedir. (8) "İnançlara saygı" sloganı çoğu örnekte inançlara rasyonel yaklaşımı önleme, inançların toplumsal işlevini irdelemeyi engelleme amacıyla kullanılmaktadır. Buna karşılık öteki inanç sahiplerinden gelebilen benzeri istemler, "batıl inanç", "putperestlik" etiketlemesi ile geçiştirilebilmektedir. İslam inançlarını benimseyenlerce ise, bu tür istemler "son peygamber", "Allah'ın sözü olarak *Kur'an*'ın üstünlüğü", "bozulmamış kitap" gibi savların etkisiyle duyulmayabilmektedir.

Saygı gösterilecekse, sanal aşkınöznelere değil gerçek insan öznelere gösterilmeli

"İnançlara saygı" kavramının yanlışlığı kendini en çok "inançların özneleştirilmesi" noktasında göstermektedir. Burada sorun, saygının inançlara mı insana mı gösterilmesi gerektiğinde düğümlenmektedir. İnançlar, hele inananlardan belli şeyleri yapmamaları, belli şeyleri yapmaları üzerine buyruklar biçimi verilmiş olanlar, onlara saygı gösterilmesi beklentisiyle, özne hatta aşkınözne konumuna yükseltilip yüceltilmektedirler.

Saygı (eşitsizlikçi ilişki rolünü gösterse bile) insan-insan ilişkileriyle ilgili bir kavramdır. Düşüncelere, hele "iman" biçimi verilerek "evrensel doğruluk" ve "değiştirilemezlik" tanınmış inançlara saygı göstermek, onları özneleştirmekten öte "putlaştırmak" sonucunu doğurur. (9) Ortada Anayasa'nın "değiştirilemez" maddeleri benzeri bir durum vardır. Onların, dayandırıldıkları ekonomik güç, siyasal erk ve düşünsel (inançsal) temel zayıflayınca nasıl değiştirilebileceklerini biliyoruz.

İnançların aşkınözneleştirilmiş sanal varlıklar yapıldıkları savlarına karşı, onların bir zamanların gerçek öznelerinin düşünceleri olarak doğdukları düşünülebilir. Dolayısıyla, "inançlara saygı" sözüyle aslında, o inançları ortaya atan öznelere saygının amaçlandığını söyleyecek yazarlar çıkabilir. Bir kez, söz konusu kimseler yaşamda değillerse, "ölümsüzleştirilmiş" de olsalar, inançları onlardan bağımsızlaşmış demektir. Büyük bir olasılıkla da, değişikliklerden geçirilerek, sınıfsal ya da kamusal değerlere dönüştürülmüşlerdir. Ortada Newton'un genel çekim yasasını eleştirmeye benzer bir durum vardır. Newton yasalarını eleştirmenin Newton'a saygısızlık oluşturmayacağı gibi, inançların eleştirilmesi de inançlara ya da onları ortaya atanlara (söz konusu kimselerin kişiliklerine yönelik aşağılamalar içermedikçe) saygısızlık sayılmamalıdır. Tersine, bazı örneklerde, belli bazı inançlar birilerine çıkarlar sağlarken, birilerinin zarar görmesine, sömürülmesine yol açıyorsa, o kimselerce içselleştirilmiş bile olsalar, gösterilebilecek tepkiler göze alınıp yapılan,

söz konusu inançları eleştirmenin temelinde insan öznesine duyulan derin bir sevgi, insan aklına güven yatıyor olabilir. Savaşı yücelten inanç sahiplerine karşı savaşları eleştirenlerin düşünceleri buna örnek olarak verilebilir. Bu tür eleştiriler, inananları aşağılama taşımayabilir. Çünkü bu eleştiriler, inananların da büyük bir olasılıkla başkalarından edindikleri (dolayısıyla kamusallaşmış, çoğu durumda anonim olan) düşüncelerin aklın süzgecinden geçirilmesinin ürünü olabilirler. Ayrıca, kamuya mal olmuş bir düşünceyi ya da inancı eleştirmenin, o inancın bir topluluğun tüm üyelerini etkileyebileceği göz önüne alınırsa, herkesin hakkı olduğu anlaşılacaktır. Birileri onları eleştirebilir; birileri de doğrulukları görüşünü savunur olur biter. Böyle bir düşünsel ilişkide kimse karşısındakine saygısızlık etmiş, onu aşağılamış sayılmaz. Buna karşın ortada hâlâ "saygısızlık" savları varsa, gerilerinde başka amaçlar, başka çıkarlar bulunabilir. Özetle, saygı gösterilecekse bile inançlara, aşkınöznelere değil, gerçek insan öznelerine gösterilmelidir görüşümü yinelemekteyim.

İNANÇLARA SAYGININ OLUMSUZ SONUÇLARINDAN ÖRNEKLER

"Saygı, gösterilecekse de, inançlara, sanal aşkınöznelere değil insanlara gösterilmelidir" sözlerimle neyi anlatmak, tersini düşünenleri hangi olumsuzluklara karşı uyarmak istediğimi, Hindistan tarihinden alınan aşağıdaki üç örnek çok daha iyi gösterecektir.

"Domuz yağlı kartuş" söylentisinin emperyalistlere karşı ayaklanmayı tetiklemesi

Hindistan'daki İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası'nın özel sömürge ordusunda da çalıştırılan "Sepoy" denen (çoğu Müslüman) Hintli askerlerin 1857'de başlayan ayaklanması hakkındaki bir kaynakta şunlar yazılı:

"Ayaklanmanın patlak vermesinin en önemli nedenleri arasında... toprak sorunu vardı... Oudh eyaletinde İngilizler, köylerden vergileri toplayan ve topladıklarıyla yerli hükümete verdikleri arasındaki farkla geçinen bir tür mültezim [götürü vergi toplayıcısı- A.Ş.] olan yerel toprak sahibi seçkinleri devre dışı bırakmışlardı. Oudh aynı zamanda Bengal ordusunun askerlerini sağladığı merkezdi... Askerler İngilizlerin ülkelerini işgal ettiklerini öğrendiklerinde büyük bir darbe yediler. Ayaklanmanın patlak vermesine yol açan neden de, yeni tüfeklerin kasten, askerlerin [Müslümanlar için murdar sayılan- A.Ş.] domuz ve [Hindular için kutsal sayılan- A.Ş.] inek yağıyla yağlanmış kartuşları ısırmalarını gerektirecek silahlar olarak seçildiği yolundaki ünlü yağlı kartuş söylentisi oldu."

"Oudh'ta toprak sahibi seçkinlerin ortadan kaldırılmaları, öteki olgularla birlikte, birçok yazarı, Askeri Ayaklanma'nın ana nedeninin toprak sahibi seçkinlerin kızdırılması olduğu görüşünü savunmaya... götürdü. Bu da abartılmış bir yarı doğrunun, daha önemli ve daha kapsamlı bir doğrunun görülmesini [yağlı kartuş söylentisinin yaptığı gibi- A.Ş.] engellenmesinin bir başka örneğini oluşturmakta..."

"Sınıf ilişkilerinde... bu bölünmenin taraflarını ne yalnızca din ne de hatta maddi çıkarlar belirliyordu. Her iki yanda da çok sayıda Hindu ve Müslüman vardı. Ve Oudh'ta köylüler, İngilizlerin haklarını çiğnemesine karşı birleşik bir muhalefet cephesi oluşturmak üzere eski efendileriyle birlikte ayaklandılar."

"Daha derin bir nedensellik düzleminde, Askeri Ayaklanma, ticarete ve endüstriye verdiği önem, nesneler dünyasına karşı laik ve bilimsel tutumu, bir işe adam alırken, soydan devralınan konumdan çok kanıtlanabilir beceriye verdiği önem ile Batı'nın girişinin, Hint [kast- A.Ş.] toplumu için nasıl büyük bir tehlike yarattığını göstermektedir. Bu nitelikler tek başlarına ve hep birlikte kast odağı çevresinde ve kastın din-

Hindistan'da koca ölür ölmez eşin yakılarak ya da başka yollarla öldürülmesi geleneğine (sati) saygı gösterecek miyiz?

sel yaptırımlarına dayandırılarak örgütlenmiş bir tarım uygarlığıyla ulaşılabilecek şeyler değildi." (10)

Burada "inançlara saygısızlık" savının (gerçekliği yansıtmasa bile) emperyalistlere karşı savaşı tetikleyen ideolojik bir işlev gördüğü yadsınamaz. Ama aynı inancın, içinde yaşanan toplumsal gerçekliğin doğru kavranmasını engelleyerek (çıkarları uzlaşmaz kastların, sınıfların insanlarını tapınakta bir araya getirip yan yana tapınmada uzlaştırarak) böylece eşitlik görüntüsü yaratarak eşitsizliği ve sömürüyü örtmeye yaradığı da bir gerçektir.

Hindu, sati göreneğinde "dul yakma" inancına saygı istemi

İnançlara saygının, insana, gerçek insan öznelere de saygı anlamına gelmeyebileceğini "yağlı kartuş söylentisi" sonucu kadar, hatta daha çarpıcı bir örnek olarak (gene aynı kaynakta açıklanan) Hindu inançlı kast toplumlarındaki **sati** göreneği göstermektedir:

"Hindistan'da bulunan İngilizler yalnızca ticaretin yolunda gitmesini, kendi varlıklarını sürdürecek maddi desteklerin bulunmasını, ya da Hint göreneklerinin İngiliz vicdanını derinden incittiği birkaç noktada düzeltilmesini sağlayacak reformlarla yetindiler..."

"İngiliz vicdanını inciten söz konusu göreneklerden biri **sati** denen (**sutti** olarak da söylenen), kocası ölür ölmez eşin yakılarak ya da başka yollarla öldürülmesi geleneğiydi... Bengal'de genellikle dul kadın 'çoğu zaman kokuşmaya başlamış cesede bağlanır ve kavrulmuş, sakatlanmış kurbanın yanmış iplerden kurtulmaya çalışması durumunda onu gerisin geri itmek için iki yanında ellerinde sopalarla adamlar beklerdi... Sati olaylarının çoğunda bir kadın alevler arasına [şahadet şerbeti içer gibi! gönüllü, seve seve değil- A.Ş.] korku ve dehşet içinde girerdi."

"Ünlü bir İngiliz memurunun, 1840'larda, **sati**'nin [saygı gösterilmesi gereken- A.Ş.] ulusal bir gelenek olduğunu ileri süren [yasağın kaldırılmasını isteyen- A.Ş.] Brahmanlara 'Benim ulusumun da bir göreneği vardır. Erkekler bir kadını canlı canlı yaktıklarında onları asarız. Öyleyse, siz de biz de ulusal göreneklerimize göre ne yapılması gerekiyorsa onu yapalım' yanıtını verdiği bilinmektedir." (11)

Sati ile ilgili bu bilgiler ve yorumlar, ister istemez, İslam inançları arasındaki recm cezasını çağrıştırmaktadır. Aralarındaki benzerlik, saygının insanlara değil inançlara gösterilmesi istemidir.

İslam inançlarına mı Sih inançlarına mı saygı gösterilmeli?

"İnançlara saygı" isteminin ne anlama gelebileceğini, ne gibi sonuçlar verebileceğini gösteren örneklere, gene Hindistan tarihinden anlamlı biri daha eklenebilir. Bu örneğin anlamı ve önemi, ucunun İslam'a dokunmasıdır:

"Pakistan-Hindistan bölünmesi sırasında [1947'de- A.Ş.] Yeni Delhi istasyonunda yaşlı bir Müslüman kadının tepesine doğru kılıcını kaldıran iriyarı bir Sih'e sormuşlar, 'Niçin onu öldürüyorsun'. 'Bilmiyorum' demiş 'ama yapmalıyım'. Ve kılıcını indirdiği gibi kadının kafasını ikiye bölmüş". (12)

Sih mezhebiyle ilgili olarak McNeill'in *Dünya Tarihi* kitabında şu açıklamayı buluyoruz: "Hindistan'da dinsel yenilikçilerin en ünlüsü Kebir (ölümü 1518) idi. Kebir'in öğrencilerinden Nanak, Hinduculuk-İslamlık karışımı Sih mezhebinin kurucusu oldu." (13) Ancak bu inanç da, Hindu-İslam birleşmesini sağlamak yerine, Hindu-Sih ve Sih-İslam sürtüşmeler dizisini yarattı.

Yukarıdaki örneklere yansımış tüm bu olgular, saygı gösterilmesi beklenen, eleştirilmesi istenmeyen inançların, kafataslarının sınırları içinde kalmayabileceğini göstermektedir. Eleştirilemeyen inançlar, içten (vicdanlardan) ve dıştan (aşkın öznelerin sözcülerinden, sofu dindaşlardan) gelen kınamalar, kışkırtmalar (örneğin şeriat istemi, cihat çağrısı gibi) buyruklar yoluyla eyleme dökülebilmektedir. Eyleme dökülmelerinin engellenmesi için ve eyleme döküldükten sonra cezalandırılabilmeleri için bile, inançlara saygı zokasını yutup susmak yerine, inançların çağdaş ve evrensel insan değerleri açısından irdelenip eleştirilmeleri gerekir.

İnançlara takmak mı inançlara saygı istemiyle birilerine çengel atmak mı doğru?

"Taktın gene dine! Dinsel inançların, dinsel değerlerin, bırak insana ötedünyada sağlayacağı yararları bir yana, bu dünyada düzenin sağlanmasına; halklar, uluslar ötesi genişlikte toplumsal birliklerin oluşturulması gibi yollarla barışa ve insanların mutluluğuna katkılarını, yani madalyonun öteki yüzünü görmezden geliyorsun" diye düşünenler olabilir.

Buna yanıtım, benim dine takmış olmamdan çok, gerçeğin, dincilerin ve yöneticilerin kafalarını, öteden beri yaptıkları gibi, emekçi sınıfları, yoksulları, eşitsizlikçi düzenin umarsız, mutsuz bıraktığı kimseleri (ötedünyada eşitlik ve mutluluk umutlarıyla) avutmaya takmış oluşlarıdır. Bundan öte, kapitalin küreselleşme evresinde, köktendincilik, ılımlı İslam gibi akımların egemen sınıflarca ve küresel kapitali denetleyen devletlerce beslenip desteklenmesiyle, dinsel inançlar yoluyla çocuklara, gençlere (ortaokullar, liseler bitti) üniversitelere, liberallere "inançlara saygı" ve "halkın istenci" savlarıyla çengel atılmış olmasıdır.

İnançlar sonuçta "değerler" (etik) ile ilgilidir. Değer dizgeleri (değer sistemleri) üretim biçimlerine, üretim ilişkilerine göre oluşup, toplumsal sınıflara göre farklılaşırlar. Toplumsal artının tarımsal üretimden sağlanıp aktarıldığı ve genellikle feodal yapılar gösteren sınıflı uygar toplumlarda, dinsel ideoloji kanalıyla, yalnızca siyasal ve ekonomik alanlarda eşitsizlikçi değil, aynı zamanda hukuksal eşitsizlikçi ve ötedünyacı dinsel değerler dizgesi oluşturulmuştur. İnançlar biçiminde (eleştirisiz) yutturulan bu değerler dizgesi, savaşçı ve dinci kesimleriyle toprak sahibi egemen (soylu) sınıfların çıkarına işletilir. Onun karşısına, çağdaş endüstri toplumuyla birlikte, dinsel olmayan (laik) budünyacı, hümanist (insancı) olan ve inançlara değil akla, psikolojiye dayandırılan (rasyonel) bireyci, yarışmacı değerler dizgesi çıkarılmıştır. Bu dizge de, daha çok her türlü varsıllık biçimine dönüştürülebilen kapitali denetleyen burjuva sınıflar yararına çalıştırılır. Endüstri devriminin ürünü proletarya, daha doğrusu onun ideologları, önderleri, aydınları ise, bu sınıfın emeğe dayandırılan, hukuksal, siyasal eşitlikler yanı sıra ve onlardan çok, ekonomik eşitlikçi, bölüşmeci, dayanışmacı evrensel insan değerlerini oluşturup yaşama geçirmeye çalışmaktalar.

Bu noktada, dinsel değerlere "takanları" dinsel inançların halklar, uluslar ötesi genişlikte toplumsal birliklerin oluşturulmasına yaradığını görmezden gelmekle suçlayanlara verilebilecek yanıtlara dönebiliriz. Burjuva değerlerin (örneğin serbest pazar, liyakat, yarışma bireyler arası, sınıflar arası bölünmelere, kavgalara son verebilmiş olmasa da) dinsel inanç coğrafyalarını aşan bir birliği ve (dünya savaşlarına, bölgesel savaşlara yol açmış olsa da) feodal dönemin barış dönemlerinden daha uzun, onun barış adacıklarından daha geniş coğrafyalarda görece barış koşullarını gerçekleştirebildiği söylenebilir.

Emekçi sınıfların dayanışmacı, bölüşmeci, budünyacı, ekonomik eşitliğe ulaşılması amaçlanan, sınıfların ortadan kalkmasını sağlayabilecek değerlerinin işlerlik kazandırılabileceği bir gelecekte ise, küresel çapta barışın, eşitliğin, özgürlüğün ve kardeşliğin gerçekleştirilebileceği yolunda (saldırıya uğrayıp yıkılmış da olsa) yakın geçmişteki bir örnekten, gelecek için bir umuttan ve kuramsal bir olanaktan da söz edilebilir.

Bunlar bize, dinsel inançlardan başka ve dinsel inançların eleştirisiyle geliştirilebilecek değerlerin de varlığını göstermektedir. Buna karşın inançlar, yani, üretim biçimlerinin ve üretim ilişkilerinin gelişmesi açısından bakılınca çağdışı görülen dinsel değerler, nasıl ısıtılıp yeniden sunulabilmektedir? Böyle bir sorunun yanıtı, burjuvazinin din ve inanç politikalarının başından günümüze gösterdiği zigzaglı, kıvırtmalı gidişine bakılarak çıkarılabilir.

Burjuvazinin, inançların bilimsel eleştirisinden başlayıp inançlara saygı isteminde noktalanan ideolojik kıvırtmaları

Bilindiği gibi Avrupa'da, tarımsal üretimden artı aktarımıyla ayakta tutulan feodal üretim biçiminin tipik örneği geliştirilmişti. Bu düzenin iki egemen katmanı (zümresi) vardı. Biri onun maddesel dayanaklarını sağlayan toprak sahipleri, aynı zamanda savaşçılar olan soylulardı. Ötekisi, eşitsizlikçi düzenin tinsel-düşünsel dayanaklarını (düzenin yasallığı=meşruluğu düşüncesini) savunan dinciler (din adamları) idi. Bu koşullarda dinsel inançlar, feodal toplumun egemen ideolojisi durumundaydılar.

Ancak, üretici güçlerin, Haçlı Akınları ertesi ticaret devrimi ile ivme kazanan gelişmesi, endüstri devrimiyle doruğuna ulaşınca durum değişti. Bu süreç, ilerde burjuva ve proletarya sınıflarına evrilecek kesimleri yarattı.

Zamanla ekonomik egemenliği ele geçiren burjuvazi, siyasal egemenliği de tekeline geçirme yolunda savaşıma girişti. Bu yolda, kırsal emekçiler olan serfler ile kentlerde yeni yeni oluşan proletaryayı, soylulara karşı savaşımda yanına çekme stratejisini izledi. Bunun için, üretici alt katmanları, onları sömüren üst katmanlara bağlayabilen ötedünyacı değerleri ve inançları yıkarak efendilerinden soğutması gerekti. Dinsel inançlara eleştiriyi başlattı.

İdeolojistler ve inanç eleştirisi

Böyle bir savaşa ve savaşıma girildiğinin kanıtları, Fransız Devrimi sırasında kilisenin mülklerine el konulmasıdır. Papazların, devrime bağlılık yeminine, zorlanmasıdır. Buna karşı onların kışkırttığı Vendée ayaklanmasıdır. Kilise okullarının kapatılıp bilimsel eğitim ve bilimler eğitimi verecek devlet okullarının açılmasıdır. Hatta, kiliselerde, ötedünyacı inançların eleştirilip "insanlık dini" gibi adlarla bu dünyacı değerlerin ve bilimsel bilgilerin yayılmasını sağlayacak derslerin verilmiş olmasıdır. (14)

Dahası, feodal düzenden ve feodal katmanlardan yana yontan eğitim anlayışı ve eğitim kurumları değiştirilmek istenmiştir. Onların yerine (ilerde burjuvaziden yana yontacak da olsalar) devrim sırasında tüm insanların mutluluğunu sağlayacağını ileri sürdükleri budünyacı (eşitlik, özgürlük, kardeşlik gibi) değerler yayılmıştır. Bilimsel eğitimin ilkelerini saptama ve kurumlarını geliştirme girişiminde bulunulmuştur.

Albrecht Dürer'nin "Praying Hands" adlı tablosu.

Bu tür amaçlarla devrimciler Fransız Enstitüsü içinde ("düşüncenin bilimi" ile uğraşacak kimseler anlamında) "ideolojistler" denen bir düşünürler grubunu görevlendirmişlerdir. Onlardan bilimsel, budünyacı yeni eğitim ilkelerini ve kurumlarını araştırıp önermeleri istenmiştir. Grubun önderi Destutt de Tracy'nın (1801'de yayınlanan) *Ideologie* adlı yapıtından, ideolojistlerin önce serfleri kendilerini sömüren efendileri olan soylulara bağlayan (dinsel) inançların çözümlemesini yaptıkları anlaşılıyor. Çalışmaları Napoléon Bonaparte yönetimi yıllarına dek sürmüştür. Bunu, Napoléon'un önceleri ideolojistleri göklere çıkaran sözlerinden, sonraları onlara "siz ideolojist değil ["demagog" sözcüğüne benzer bir sözle] ideologlarsınız" diye aşağılamasından çıkarabiliyoruz; ki olumsuz "ideoloji" kavramının kaynağı budur.

Napoléon, aynı zamanda, feodal dinsel hukukun yerine konmak üzere burjuvazinin gereksinim duyduğu yasayı (Code Napoléon adıyla bilinecek medeni kanunu) hazırlatıp çıkartan yöneticiydi. Ne olmuş da ideolojistlerle arası bozulmuştu?

Kilise okullarının yeniden açılması

Devrimin başından beri değişmekte olan koşullar, sınıflar arası dengeleri de değiştirmişti. Serfler artık kilisenin elinden ve feodal beylere bağımlılıktan kurtarılmış özgür çiftçiler durumdaydılar. Burjuvazi devrim sırasında güç birliği yaptığı kırsal ve kentsel emekçileri dışlayarak siyasal erki tekeline geçirmişti. Kırlardaki köylüleri kentlerdeki işçileri papazların etkisinden kurtarmak için dinin, inançların eleştirilmesine gereksinimi kalmamıştı.

Burjuvazi işlerini rasyonel *Homo economicus* ilkesine dayandırarak kurmuştu. Fabrikalarında üretimi teknisyenleri eliyle, bilimsel teknikleri kullanarak yürütüyordu. Bu koşullarda, ne kırlardaki ne kentlerdeki emekçileri inançlara rasyonel, eleştirel yaklaşmaları yolunda uyarmaya, eğitmeye gerek kalmıştı. Her iki kesimin işlerini kendilerine verilen buyruklar doğrultusunda yapmaları yeterliydi. Verilen buyrukları, yaptıkları işleri "kimin çıkarına" diye sorgulayıp eleştirmeye kalkmaları, dönen çarklar arasına çomak sokmak olurdu.

Öte yandan, feodal devletlerin Fransa'da patlak veren burjuva devrimini boğup ülkelerine yayılmasını önlemek için dört bir yönden saldırıya geçmeleri, burjuva devletini kendini savunma yolunda savaşmak zorunda bırakmıştı. Bu savunmanın başarıyla gerçekleştirilmesini, kendini iyice güvenceye alma ve pazarı genişletme tasalarının ürünü fetih savaşları izlemişti. Bu koşullarda (fabrikalarda olduğu gibi) orduda da verilen buyrukları irdelemekten çok, gereklerini, doğruluklarından kuşkulanmadan (inançla) yerine getirmeyi alışkanlık edinmiş yurttaşlara gereksinim doğmuştu. Böyle bir alışkanlığı dinden, dinsel eğitimden daha iyi hangi yol kazandırabilirdi ki? Üstelik dinsel inançlar, kendilerine hem üretimde hem savaşta (kâr ve zafer kazanmak isteyen kimselerce) araç işlemi yapılan, bu dünyada mutlu olma olanakları bulunmayan emekçilere ötedünyada sonsuz mutluluk umudu verebilecekti. Bu tür beklentilerle olmalı Napoléon da kilise (Pazar) okullarının yeniden açılmasından yana tutum koydu.

Tanrıtanımazlık, Bilinemezcilik, Deizm, Masonluk akımları - Laiklik, hoşgörü, inançlara saygı, saygısızı cezalandırma politikaları

Fransız devrimini izleyen onyıllarda ve yüzyıllarda Fransa'da ve öteki Avrupa ülkelerinde gelişmelerin akışına kuşbakışı şu görünümü vermektedir:

Burjuvazi başlangıçta, soylulardan yana yontan dinsel inançlara "kuşku" ile yaklaşmıştır. Hatta burjuva düşünürleri, rasyonel ve bilimsel düşünüşü yaygınlaştırma çabaları yanı sıra, açıkça dinsel inançların eleştirisini başlatmıştır. Bu yolda (başlıktaki sırayı olduğu gibi izlemiş olmasalar, zaman zaman iç içe geliş-

Napoléon Bonaparte'ın buyrukları sorgulamadan uygulayacak askerlere, yani dine ihtiyacı vardı.

me göstermiş bulunsalar da) bir dizi akım ve politika geliştirilmiştir.

Birincisi, din eleştirisinin ürünü olan tanrıtanımazlık (ateizm) denecek düşüncelerdi. Onlara zamanla, kimi çevreleri karşılarına almamak için olmalı, laiklik (Ender Helvacıoğlu'nun kendisiyle konuşmamızda beni uyardığı gibi, önce din-devlet işlerini değil) bu dünya işleriyle öte dünya işlerini ayırma anlayışı katılacaktı. Bu anlayış da zamanla din işleriyle devlet işlerini ayırma (gerçekleştirilmesi olanaksız) sav biçimini alacaktı. Bunlar yanı sıra ya da bunlarla iç içe olarak, bir (ya da birkaç) tanrının varlığının yokluğunun hiçbir zaman bilinemeyeceği (15) düşüncesinin savunulduğu Bilinemezcilik (agnostisizm) görüldü. Engels bu düşünceyi "utangaç maddecilik" olarak niteleyecekti.

Burjuvaların başlardaki budünyacı amaçlarından, yani değerleri, bilimsel düşünüşü bütün yurttaşlar hatta bütün insanlar için gerçekleştirme politikasından vazgeçip, kıvırtmaya başladıklarını söyleyebiliriz. Bu yönde kronolojik sırayla olmasa bile, aldıkları yolu kavramamıza yarayacak bir sıralamayla, yukarıda değinilenleri öteki akımlar izledi: İş ve savaş dünyasını bir odaktan yönetmenin gerektiği deneyimi, ulusal birliği bozabilen dinler ve mezhepler yerine, din düşüncesini sınırlayan, onu, evreni ve insanları yaratıp bırakan (bir yapının

mimarı benzeri) sonradan ikide bir karışmayan bir tanrı inancıyla bağlayan "Deizm" ve onun örgütlü biçimi Masonluk gelişme gösterdi.

Burjuvazinin ideologları Avrupa tarihinde din ve mezhep savaşlarının yarattığı yıkıma karşı geliştirilmiş bulunan "dinsel hoşgörü" anlayışını da canlandıracaklardı. Bu politika ailede ve toplumda dinsel inançların yeniden üretilip yaygınlaştırılmasına kapı araladı. Dinsel inançların (ileriki bir yazımda çoğu durumda yanlış kullanıldığını göstermeyi umduğum) "halk" arasında yeniden yaygınlaştırılmasıyla (gene eleştireceğim) "temsili demokrasi" anlayış ve düzeneklerinin çakıştırılarak birlikte geliştirildiği görüldü.

İkisinin ortak etkisiyle, oylarını kazanmaktan öte tasaları olmayan politikacıların halk yağcılığının ve halkın kültürünü ve değerlerini yüceltmek ikiyüzlülüğünün sonucu olarak "inançlara saygı" söylemine varıldı. Giderek, inançlara saygı istemini, dinsel inançlar çevresinde örgütlendirilen burjuva siyasal partilerinin, halka yağcılık yarışında verilen ödüllerin, açılan kredilerin, verilen sözlerin ürünü olarak ve bu partilerin siyasal erke ortak olmaları ya da tekellerine geçirmeleri ile "dinsel inançlara saygısızlığın cezalandırılması" izleyecekti. (16) Bu durumda herhangi bir rasyonel, bilimsel, etik eleştiri "saygısızlık" olarak görülüp gösterilebilecekti.

Fransız Devrimi sonrası burjuva yönetimlerinde, dinsel inançlarla ilgili akımların ve politikaların dönüp dolaşıp vardığı (başlangıçları öncesindeki) nokta ile ilgili görüşüm bu. Toplumumuzda da Halifeliğin kaldırılışından, mahalle mekteplerinin kapatılışından, bilimsel eğitim kurumları okulların açılışından başlatılıp, Köy Enstitüleri'nin (tek parti döneminde) açılıp, dümenin çokpartili döneme geçiş hazırlıkları gereği çokpartili döneme bile geçilmeden kırılışıyla kapatılışına, çokpartili temsili demokrasi ile çark edilip "ikinci cumhuriyet" düşüncelerinin pazarlanmasına, "halkın mukaddesleri", "halkın duyarlılıklarına saygı" söylemlerine varılacak düşünce akımlarına ve politika değişikliklerine dek dünyadaki burjuva yönetiminin zigzaglarına ve kıvırtmalarına koşutluk derecesi şaşırtıcı. Onları aşma gücü korkutucu. Ancak bu toplumumuzu (ileri sürüldüğü gibi) çağdaş uygarlığın da üstüne çıkarmaz, altına düşürür!

DİPNOTLAR

1) Kavram çözümlemelerinde (ideoloji ve söylem çözümlemeleri anlayışlarımda olduğu gibi) kavramların, işlemleri, kapsamları, iç tutarlılıkları, öteki kavramlarla bağlılıkları, yan anlamları gibi noktalar yanı sıra olgulara (gerçekliğe) uygunluk derecelerinin de incelenmesinden yanayım.

2) Bu yorumun "sihirsel, dinsel, bilimsel düşünüş biçimleri" ilişkisini gösteren bir çizgeyle sunuluşu için bkz. Alâeddin Şenel, *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi,* Ankara, 2009, İmge Kitabevi Yayınları, s.207.

3) Buna tarihten verilebilecek bir örnek olarak, Ephesos (Efes) tapınağında kendilerini tanrıça Artemis'e adamış kadınların (limandan tapınağa mermer kaplı yoldaki ok işareti gibi çizilmiş ayak izlerinin de tanıklık ettiği gibi) denizcilere "satılarak" tapınağa gelir sağlama yolunda kullanılmaları gösterilebilir.

4) Onların bu durumu, Eski Yunan'ın "serbest düşün emekçileri" olarak nitelediğim sofistlerinin durumuyla karşılaştırıldıklarında daha iyi kavranacaktır; bkz. Alâeddin Şenel, *Siyasal Düşünceler Tarihi,* Ankara, 2010, Bilim ve Sanat Yayınları, s.139.

5) Pierre Guiraud, *Anlambilim,* çev. Berke Vardar, Ankara, 1984, Kuzey Yayınları, s.VII'de, çevirenin tanımıyla: "*Anlambilim* [semantik] ... göstergenin içerik ya da gösterilen yanını ele alır, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkileri, gösterilendeki değişim ve oynamaları, dilsel yapıların anlamsal yoldan ortaya koyduğu çeşitli olguları... inceler."

6) Sınıfsız yalın (ilkel) topluluklara gelince, onlarda da yaş, cinsiyet gibi eşitsizlikçi ilişki alanları bulunur. Ancak bunlar, sınıf eşitsizliğinin değil, konum (statü) eşitsizliklerinin ürünüdür. Ayrıca tüm topluluk üyeleri ortak çıkanlar ve ortak değerler (ortak inançlar) üzerinde birleştiklerinden, inançlar eşitsizliği ve sömürüyü yeniden üretme işlevi görmez, yalnızca toplumsal birliği sürdürme ve o topluluğu öteki topluluklardan ayırma işlevi görür. Gene de inançların yaşlılarca aktarılıp yeniden üretilmeleri yaşlılar-gençler arasında saygı ilişkisini getirir. Öyle ki, bu toplulukların üyelerinin (yaş ve cinsiyet gibi sınırlı alanlar dışında) birbirlerine eşit konumda bulunmalarına karşın, ne düşüncelerinde ne eylemlerinde özgür olup, "geleneklerin, göreneklerin, (dinsel inançları bulunmasa da) sihirsel inançlarının tutsağı oldukları ileri sürülebilir. İnançların savunucusu yaşlıları ise, yaşlılar yönetimine (gerontokrasiye) benzer bir saygınlık konumuna yükseltilmiş bulunabilir.

7) Konfüçyüsçü ahlak felsefesinin **Hasiau** denen bu ilkesi için Konfüçyüsçü kaynaklara ve Adam Şenel, *Uygarlık Çizgisi,* Ankara, 1968, Bizim Yayınlar, s.141'e bakınız.

8) Bu konuda, *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli,* Ankara, 2001, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları çevirisindeki Kâfirûn, 6: "Sizin dininiz size, benim dinim banadır" ve En'âm, 108: "Allah'tan başkasına tapanlara (ve putlarına) sövmeyin; sonra onlar da bilgisizce, düşmanca Allah'a söverler. Böylece biz her ümmete kendi işlerini câzip gösterdik..." sözleri örnek olarak verilebilir. Bunlara karşılık tam tersi düşünce ve inançların dillendirildiği birçok ayet gösterilebilir. Biri için bkz. Enfâl, 39: "Fitne ortadan kalkıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın! (İnkâra) son verirlerse şüphesiz ki Allah onların yaptıklarını çok iyi görür."

9) Alman (1525) Köylü Ayaklanmasının ideoloğu ve önderi olan dinci kökenli Thomas Münzer de (aşkınözneleştirme, putlaştırma kavramlarını kullanmış olmasa bile) bu gerçeği kavramış görünüyor. Bunu, "iman insanda can bulan akıldır" sözünden anlıyoruz. Yazıya geçirilerek dondurulmuş vahiy olarak gördüğü anlaşılan *Kitabı Mukaddes* buyrukları yerine, insan öznesinin "asıl canlı ve yaşayan vahiy" saydığı aklının konmasının gerektiği görüşünü işlediği yazılarından çıkarabiliyoruz (bkz. Zimmerman'dan Friedrich Engels, *Almanya'da Köylü Savaşı,* çeşitli çevirilerinden biri olan 1990 baskısı, s.59 ve Dieter Forte, *Martin Luther ve Thomas Münzer ya da Muhasebenin Başlangıcı,* çev. Sargut Şölçin, İstanbul, 1983, Kaynak Yayınları, çeşitli sayfaları.

10) Barrington Moore, Jr., *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri* (Çağdaş Dünyanın Yaratılmasında Soylunun ve Köylünün Rolü), çev. Şirin Tekeli ve Alâeddin Şenel, Ankara, 2011, İmge Kitabevi Yayınları, s.411-413.

11) Moore, Jr., *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri,* s.144. Moore, Jr., sürdürerek "Böyle bir görenek, günümüzün tüm kültürlerinin eşit değerde olduğu inancına bağlı insanları için bile bu inancı sınamanın iyi bir yolu olabilir..." yorumunu yapmaktadır. Bu yorumun ardından "**Sati** İngiliz denetimi altındaki belli başlı bölgelerde 1829'a kadar resmen kaldırılmadı. Bu tarihte kaldırılmasıyla görenek tümüyle sona ermediği gibi bugün de [1990'larda bile- A.Ş.] tümüyle ortadan kaldırılmış değil" bilgisini vermektedir.

12) Francis Robinson, *İslam Dünyası,* çev. Mete Tunçay, İstanbul, 1988, İletişim Yayınları, s.33.

13) William H. McNeill, *Dünya Tarihi,* çev. Alâeddin Şenel, Ankara, 2008 baskısı, İmge Kitabevi Yayınları, s.387.

14) Bkz. Moore, Jr., *Totaliter Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri,* s.41-149: "Fransa'da Evrim ve Devrim" bölümü. Bilimsel düşünüşün önünü açan öncülerinden Francis Bacon (1561-1626) ise, doğru düşünmeyi ve gerçekliği kavramayı engelleyen "idolalar" (putlar) kavramıyla aşkınözneleştirmeye benzer bir durumdan söz etmiştir. Gerçekten, bu konuda, yontular biçimi verilmiş somut mermer putlar yanı sıra, Zoroastercilikteki Ahriman ve Ahura Mazda (iyilik ve kötülük güçleri tanrıları) gibi yontuya dökülmemiş sözel, simgesel putların varlığına inanç ve onlara tapınma da gözden kaçırılmamalıdır.

15) Aşkın öznelerin varlığı yokluğu niye hiçbir zaman bilinemesin ki? Her ikisi de görülmez, ama, cinlerin çarpacağı söylenir, elektrik fena çarpar. Geçmişte cinlere yüklenen haberleşme işlevini de, bugün uydular aracılığıyla, milyonlarca cep telefonu sahibi arasında ve aynı anda (cinler gibi havada cirit atan) radyo dalgaları görmektedir. Aşkınöznelerin izniyle değil bu haberleşmelerle zor durumlardan kurtulabilmekteyiz, (ortam dinlemesine takılarak) zor durumlara düşürülebilmekteyiz.

16) Bu yazımın son düzeltmelerinin yapıldığı günlerde (24 Eylül ve 25 Eylül 2012'de) radyolardan ve televizyonlardan, internetteki Muhammed'i aşağılayan bir filme tepki gösterileri dizisinde, Taksim'de bin göstericinin Peygamber'e saygısızlığın cezalandırılmasını sağlayacak yasaların çıkarılmasını isterken, Diyarbakır'da, "Muhammed'in Sevdalıları" denen örgütün 40 bin kişiyi alana toplayabildiğini dinlemekteydik.

Beynimiz ne kadar 'uygarlaştı'?

Beynimiz milyonlarca yıllık yaşam savaşında yaşanılan anı kurtaran hızlı çözümlerle kendisinin var olmasını sağlamış ve evrim geçirmiştir. Felsefe, mantık, yazı ve yazılı kültür bu uzun sürecin son 5000 yıllık görece küçük zaman diliminde yeşermeye başlamıştır. Bu nedenle eski ve refleksif sistemlerimiz hâlâ aktif ve iş başındadır. Çünkü beynimiz eski doğal şartların ürünüdür.

Prof. Dr. H. Tuğrul Atasoy
Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Biz insanlar zekâmızla ve doğal olarak zekâmızın kaynağı olan beynimizle öğünmeyi pek severiz. İnsan-merkezli yaklaşımımızla da zekâyı yalnızca türümüze has bir olguymuş gibi düşünürüz. Beynimizi ve onun işlevsel ürünü olan zekâmızı iki şekilde evrimsel gelişiminden koparırız. İlk olarak sanki insan beyninin diğer türlerde evrimsel olarak bir benzeri ya da bir öncülü yokmuş gibi davranırız. İkinci olarak da beynimizi evrim süzgecinden geçen diğer tüm donanımlarımızdan farklı ve kusursuz çalışan bir organmış gibi düşünmeye zorlarız kendimizi. Bugün artık biliyoruz ki sadece şempanzeler ve diğer kuyruksuz primatlar, yunus, köpek ya da fil gibi diğer zeki memeliler değil, ahtapot veya karga gibi diğer omurgalılar da -bizim kadar olmasa da- hatırı sayılır düzeyde beyinlerini kullanıp karşılaştıkları sorunları çözebilmekte ve ciddi anlamda zekâlarını sergilemektedirler.

İkinci konuya gelince ne yazık ki insan beyni evriminden kaynaklanan birçok zayıflıklar taşımakta ya da tuhaf özellikler sergilemektedir. İşte yazımız bu konuya odaklanmıştır. Beynimiz sandığımız kadar akılcı ve mantıklı değildir. O da aynen karaciğerimiz ya da pankreasımız gibi geçmiş evrim sürecinin yapılandırmasına bağlı olarak bazı zayıf ve aldatılabilir özelliklere sahiptir. Çünkü beynimiz zamansal olarak evriminin en büyük kısmını pleistosen çağında (geçtiğimiz son 60-65 bin yılı dışarıda tutarsak) Afrika düzlüklerinde tamamlamıştır. İnsan beyni ağaçlıklı düzlüklerde ve mağaralarda çok zorlu doğa koşulları altında 50-150 kişilik küçük gruplar içinde avcı-toplayıcı tarzı bir yaşam sürdürmek zorunda kalmış ve hayatta kalmasına yardım edecek kararları almada etkin gerekli duygu ve bilişsel tepkilerde uzmanlaşmıştır. Bu şartların şekillendirdiği insan beyni yerleşik hayata geçiş ve özellikle de yazının icadından sonra bambaşka bir kültürel evrim yoluna girmiştir. Geçmişte şekillenen ve çok işimize yarayan birçok özellik sıklıkla günümüz insanının yanlış kararlar almasına veya sakince düşününce "ben bunu nasıl yaptım?" diye hayıflandığı tepkiler vermesine neden olmaktadır. Beynimize geçmeden önce benzetmede hata olmaz diyerek yine geçmişte şekillenen metabolizmamız ile ilgili iki küçük örneğe değinelim.

Geçmişin avantajları ve günümüz

Yeterli kaloriyi aldığımız an ile doygunluk hissettiğimiz an arasında yaklaşık 20 dakikalık bir gecikme vardır. Bu küçük gecikme bir miktar yağ depolamamız için vücudumuza fırsat yaratır. Sonuçta bu gecikme yararlı bir evrimsel uyumdur. Çünkü bir sonraki av şansının doğada ne zaman geleceği ve nasıl sonuçlanacağı hiç belli olmaz. Ancak fazlasıyla kabarık porsiyonlarla bezeli ve saati de önceden belirli olan öğünlerimizin olduğu günümüz dünyasında bu mekanizma lehimize işlemez. Alaskalı Inuitler, Avustralya yerlileri ve Güney Afrikalı Kunglar et kökenli beslenmelerine karşın kan kolesterol düzeyleri oldukça düşüktür. Nedeni oldukça basittir. Savanadaki ve tundradaki en değerli protein kaynağı olan vahşi hayvanların etindeki yağ oranı %4'dür. Bu et içinde bulundurduğu hayvansal protein ile tartışmasız en değerli gıdadır. Ancak günümüzde atalarımızdan kalan protein iştahı ile tükettiğimiz besi ve çiftlik hayvanlarında yağ oranı %25-30 arasındadır. Yine geçmişten gelen yemek tarzımız bu örnekte de bugünlerde aleyhimize

işlemektedir. İnanmıyor musunuz? Tartı uzakta değildir sanırım!

Şimdi beynimize ilişkin benzer bir örneğe geçelim. Savaş ya da kaç durumu milyonlarca yıldır gündelik sosyal ve iş hayatımızda her an yüz yüze geldiğimiz en önemli ikilemdir. Örneğin kırsal bir alanda keyifli bir yürüyüş yaptığınızı düşünün, bir anda görme alanınızda yerde uzanan kıvrımlı bir metre uzunluğunda bir karaltı beliriveriyor. Şimdi bu karaltı size doğru gelen bir yılan mı yoksa sadece bir dal parçası mı? Bir an önce doğru eyleme yol açacak en uygun kararı vermelisiniz. Ama nasıl? Hiç düşünmenize gerek yok çünkü beynimizde yer alan amigdala adlı bir bölgenin etkinliği sayesinde biz bilincine varamadan kararımız alınır ve eyleme dönüşür. Amigdaladan soyut zekâmızın serinkanlı ve incelikli kararlarımızı almamızı sağlayan (prefrontal) ön beyin korteksine giden bağlantıların sayısı buradan başka yönlere giden bağlantılardan daha çoktur. Aslında bu durumda ne olduğunu bilinçli olarak anlayamadan bir metre geriye sıçrayıveririz. Amigdala dalı yılan olarak yorumlamışsa kaybedeceğiniz bir şey yoktur, "aman!" der yolunuza devam edersiniz. Ancak karaltı gerçekten yılan ise amigdala hayatınızı kurtarmış olabilir. Düşünmeden önce yıldırım hızıyla hissetmek için yapılanmış beyinlerimiz bu yüzden sıklıkla hata yapar. Bu örnekler bilinçsiz metabolizma ya da ilkel reflekslerimizle ilgili diye karşı çıkabilirsiniz. Doğrudur ancak bilinçli, üzerinde oturup düşündüğümüz konularda da benzer hatalar yapabiliyoruz. Gelin şimdi bu örneklere değinelim.

Beynimiz ne kadar nesnel çalışır?

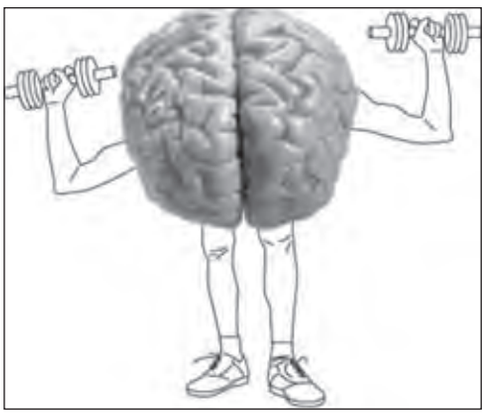
Türk bilim insanı Muzaffer Şerif'in 1930'lu yıllarda gerçekleştirdiği ve alanında öncü olan deneye bir göz atalım. Otokinetik etki, karanlık bir odada duvara yansıtılan bir ışık demetinin biz insanlar tarafından hareket ediyormuş gibi algılanması olgusudur. Şerif deneyinde bu otokinetik etkiyi kullanmıştır. Deneklerine, deneyin görsel algıyla ilgili olduğunu söyleyen Şerif, hareketsiz bir ışık kaynağından 4,5 metre uzakta karanlık bir odada oturan deneklere ışığın ne kadar hareket ettiğini sormuştur. Deneklerin ışığın hareketine ilişkin tahminleri 2,5 cm ile 2 metre arasında değişmekteymiş. Sonra denekler üç farklı günde üç kişilik gruplar halinde deneye tabii tutulmuşlar ve böylece üzerlerinde grup baskısı oluşması sağlanmış. Gruplardaki tahmin farklılıkları ilerleyen deneylerde azalmış ve üçüncü gün ise üç kişinin de aynı tahmini yaptığı izlenmiş. Yani insanlar grup konformizmini kendi algılarına tercih edip kendi deneyimleri yerine grubun ortak kararını beyan ediyorlarmış. Bundan sonra sosyal psikolog Solomon Asch bu sonuçları günlük pratikten uzak ve çok karamsar bulmuş ve kendi deney düzeneğini planlamış. Deney, verilen üç çizgiden hangisinin standart olarak verilen çizgiyle aynı uzunlukta olduğunu tahmin etmeye dayanmaktaymış. Tüm denekler ilk aşamada deneyi başarı ile bitirmişler. Ancak ilerleyen deneyin son aşamasında altışarlı gruplar içinde deneklere görüşleri sorulmuş. Bu gruplarda gerçek denek en son yanıt veriyormuş, diğer 5 kişi aslında gerçek denek değilmiş, yani onlar çalışma grubunun bir parçasıymış. Bu turda her deneğin bulunduğu gruptaki ilk kişi yanlış yanıt veriyor ve diğer dört kişi de ona katılıyormuş. 6. kişi yani gerçek denek ne yanıt vermiştir acaba? Sonuç olarak deneye katılanların yalnızca ¼'ü kendi görüşlerini her şeye rağmen savunmuş ve gruba uymamış. Yani grup baskısı insan toplumunun çoğunu nesnel gerçekliklere karşı çıkıp grubun ortak fikirlerini benimsemeye itecek kadar güçlü bulunmuş. (1)

İnsanlar çok uzun süre ağaçlıklı düzlüklerde ve mağaralarda çok zorlu doğa koşulları altında 50-150 kişilik küçük gruplar içinde avcı-toplayıcı tarzı bir yaşam sürdürmek zorunda kalmış ve beyinleri bu koşullarda evrimleşmiştir.

İnsanlık tarihindeki savaşlara bir göz atmak bile nice kültürlü ve gelişmiş ulusun nasıl akılsızca, hiçbir vicdana sığmayan ve saçma işler yapabildiğini göstermeye yeterli olur. Ayrıca biz insanlar genellikle safları bozmayız. Milyonlarca yıldır çetin doğa koşullarında bir bireyin varlığının diğer birey için hayati öneme sahip olduğu 50-150 kişilik küçük gruplarda yaşamanın getirdiği davranış kalıplarına sahibizdir. Var olan kuralı uygulamaya, dahil olduğu-

muz topluluğa uymaya eğilimliyizdir. Ortada bir varsayım varsa, o konuda genelde hiçbir şey yapmayız. Günümüzde de bu böyledir. Örneğin yasal olarak "organ bağış kaydı yaptırmayan kişiler bağışçı değildir" (ABD, İngiltere, Almanya gibi) varsayımı olan ülkelerdeki organ bağışı, "organ bağışından vazgeçmediği sürece herkes organ bağışçısıdır" varsayımı olan (Fransa, Macaristan, Avusturya gibi) ülkelerden çok daha düşüktür.

Savaş durumu gibi insanlığın şuurunu yitirdiği durumların ötesinde barış halinde de insan aklı çok rahatlıkla kurallarını kendisinin koyduğu mantık bilimini yerle bir etmektedir. Gelin şimdi bir başka örneğe göz atalım. Bu deneyde, baştan belirli bir miktar para verilen katılımcılara Afrika'da yaşanan açlık ve gıda kıtlığı ile ilgili bilgi verilir. Sonra iki grup oluşturulur. İlk gruba (istatistiksel koşul grubu) Malawi, Zambiya, Angola ve Etiyopya'daki kıtlık ve kıtlıktan etkilenen milyonlarca çocuğa ilişkin son yazılı veriler okutulur. İkinci gruba (saptanabilir kurban grubu) ise Malili Rokia adında 7 yaşındaki bir kızın resmi gösterilip kızın yaşam koşulları okutulur. Sonrasında kendilerine verilen paranın ne kadarını bağışlayabilecekleri sorulur. Sizce hangi grup daha çok bağış yapar? İlk grup (istatistiksel koşul grubu) kendilerine verilen paranın %23'ünü bağışlarken, ikinci grup (saptanabilir kurban grubu) ise %48'ini bağışlamıştır. (2) Neden böylesi bir empati hatası yapıyoruz? Bir yanda dört ülkede açlık çeken milyonlarca insan varken diğer yanda o insanlardan yalnızca birisi var ve denekler milyonlarca insana değil yalnızca bir insana daha çok bağış yapıyor. Bu etkiye "saptanabilir kurban etkisi" denmektedir. Bu tarz düşünmeye neden olan etkenler şöyle sıralanabilir: Kurbana olan (fiziksel, genetik ve sosyal) yakınlık, canlılık etkeni (boğulma olayını dinleme ve birebir boğulan kişiyi görme arasındaki empati farkı gibi), kurbana tek başımıza yardım edebilme şans ve yeteneğimize duyduğumuz inanç (okyanusta damla etkisi).

Milyonlarca yıllık evrim sürecimizin şu son 5000-7000 yılı hariç tutulursa küçük gruplar halinde çetin doğa şartlarında göçebe yaşamak zorunda kaldık. Tüm canlılar gibi biz de zorda olan bir diğerine (ya da diğerlerine) yardım edip etmeme kararımızı öncelikle duygularımız ile alırız. Tabii ki kendi bedensel bütünlüğümüzü koruyarak ve de kâr-zarar dengesini gözeterek. Bu yüzden kurbana olan yakınlığımız birinci derecede önemlidir. Kurbanı birebir gördüğümüzde daha güçlü bir empati duyarız. Son olarak da kurbana yardım edebilme güç ve olasılığımızı tartarız. Bu nedenle önümüze bir kişi mi, milyonlar mı şeklinde bir soru geldiğinde her türlü mantık kuralını çiğneyerek bir kişiye karşı daha çok yakınlık duyar ve yardım ederiz.

Bu deneyi bir adım ileri götürürsek ne olur? Bu kez katılımcılar bağış yapmadan önce ikiye ayrılmış, ilk gruba basit bir matematik işlemine dayalı bir soru sorulurken (akılcı grup) diğer gruptan ise çok ünlü bir kişi hakkındaki duygularını tek kelime ile ifade etmeleri istenmiş (duygusal grup). Akılcı gruba dahil olanlar Rokia'ya da, genel kıtlık durumuna da daha az bağış yaparken, duygusal grubun Rokia'ya yine genel kıtlık durumuna göre daha fazla -ilk deneyin sonuçlarına benzer şekilde- bağış yaptığı görülmüş. Sonuç olarak akılcı davranış empatiyi azaltır. Bu sonuç bizi şaşırtmamalı çünkü empati dediğimiz duygudaşlığın evrimsel kökeni ve tarihi milyonlarca yıl önceye giderken akılcı davranışın tarihi çok daha yenidir.

Şimdi bilişsel psikoloji başta olmak üzere davranış bilimlerinin bizlere sunduğu bulgu ve veriler ışığında beynimizin evrim sürecinde edindiği bazı çalışma prensiplerine göz atalım.

Bağlamsal bellek

Belleğimiz bir bilgisayar gibi kayıt yapmaz ve bağlamsal olarak çalışır. Yani bir şeyi onu öğrendiğiniz koşul ve çevre ile ilintilendirerek belleğimize kaydederiz. Beynimiz kayıt ettiği şeyi ilişkili olduğu bağlam içinde anımsar. Aradığımız şeyleri, aradığımız şeyle ilintili bağlam ya da *ipuçlarını* kullanarak çekip çıkarırız belleğimizden. Bağlamsal bellek, tüm verileri eşit olarak işlemden geçirmek yerine seçici davranır. En çok ihtiyaç duyabileceğimiz türden bilgilere, akla en hızlı gelmek üzere öncelik tanır. Ayrıca hızlı bir şekilde paralel olarak taranabilir. Dahası (bilgisayarlardan farklı olarak) iç donanımımızla ilgili ayrıntıların kaydını tutmak zorunda değildir. Gereken şeyi anımsamak sıklıkla doğru soruyu sormakla ilgilidir, beyin hücrelerinden oluşan belli bir kümenin yerini tanımlamakla ilgili değildir. Akşam iş çıkışı devasa otoparkta arabanızı nereye park ettiğinizi anımsamıyorsanız kendinize "Arabamı nereye park ettim?" diye sormamalısınız. Onun yerine bağlamsal çağrışımlar yapacak bir soru cümlesi kurmalısınız. Diyelim sabah evden çıkarken komşunuz ile sıkıcı bir sohbet yapıp yolda sıkışık bir trafiğe takıldınız. Sonra da otoparka girerken neredeyse patronun arabasına tamponundan dokunduruyordunuz. O zaman soruyu "Komşumla o sıkıcı muhabbet ve sıkışık trafikten sonra otoparkta patronun tamponunu düzlememe ramak kaldığı bu sabah arabayı nereye koymuştum?" diye sormanız size çok daha yardımcı olacaktır. Çünkü bizler bilgisayar değiliz, dünyayı algılayan ve ona göre davranan varlıklar olarak evrimleşmiş organizmalarız.

Evrimin geneline baktığınızda, kendisi için ödenen bedel ve karşılığında elde edilen fayda açısından bağlamsal bellek uygun bir seçenektir: ana fikir konusunda hızlı, ayrıntılarda zayıf. Ancak günümüz dünyasında sıkça fark ettiğimiz gibi bağlamsal belleğimiz özellikle ayrıntılar söz konusu olduğunda oldukça güvensizdir. Elisabeth Loftus, insanlara, dur işaretinde geçen bir arabanın görüntülerini gösterir. Daha sonra geç işaretinden söz edildiğini duyan denekler, gördükleriyle duyduklarını birbirine karıştırır ve arabanın dur işaretinde değil geç işaretinde geçtiğini hatırlarlar. (3) Sonuç olarak güvenilirliğe değil hıza dayalı bir bellek sistemine sahibiz. Loftus, diğer bir deneyde birbirinden farklı araba kazaları seyretmiş olan farklı denek gruplarına, *"Arabalar birbirine vurduğunda hızları neydi?"* veya *"Arabalar birbirine girdiğinde hızları neydi?"* gibi birbirinden çok az farklı sorular sorar. Farklı kullanılan tek şey fiillerdir *(vurmak, birbirine girmek, dokunmak,* vb). Ancak bu küçük fark bile deneklerin bağlamsal belleklerini etkilemek için yeterli olur. "*Birbirine girmek" g*ibi fiilleri duyanlar, çarpışmanın saatte 40,8 mil hızla gerçekleştiğini tahmin ederler. İlginçtir ki bu hız tahmini "*vurmak"* (34,0) ve "*dokunmak"* (31,8) gibi daha hafif çağrışımlı fiilleri duyanların belirttiklerinden daha büyüktür. Daha şiddetli bir çağrışım yapan "birbirine girmek" yüklemi deneklerin hız tahminlerini bağlamsal olarak etkileyerek "*vurmak"* yüklemine göre çarpışmanın daha ciddi boyutlarda olduğunu anımsamalarına yol açmaktadır.

Bağlamsal belleğin evrimsel geçmişi çok eskidir. Türümüze özgü de değildir. Gorillerde, diğer maymunlarda, farelerde hatta örümceklerde ve yılanlarda bile vardır. Harvey Carr, 1917'de gerçekleştirdiği araştırmalarda bu bellek türünün diğer türlerdeki varlığı ile ilgili ilk bulguları elde etmiştir. Harvey Carr davranış psikologu John Watson'un öğrencisidir. Carr, fareleri bir labirentte yollarını bulmak üzere eğitmeye çalışıyordu. Çalışma sırasında, deneklerin yani farelerin, **labirentin kendisiyle** *ilgisiz* etkenlere karşı oldukça duyarlı olduğunu fark eder. Elektrik ışığıyla aydınlatılmış bir odada eğitilen bir fare, test edilirken, doğal ışıkla aydınlatılmış bir odaya göre labirenti daha hızlı geçmekteydi. İçinde test edildiği bağlam -ki bu örnekte ışık türüdür, labirentin içinde nasıl koşacağına ilişkin olarak farenin belleğini etkilemekteydi. Böylece tüm canlıların belleğe erişimde kılavuz güç olarak bağlamdan faydalandığı anlaşılmış oldu. (4) Özellikle de acil karar vermemiz gereken durumlarda, güncellik, sıklık ve bağlam belleğimizi güçlü bir şekilde yönlendirir. Önemli konularda belleğimize güvenmek yerine kontrol listeleri tutabilir ve not alabiliriz. Yazı gerçekten kalıcıdır.

Odaklanma yanılsaması

Odaklanma yanılsaması, ilgileri herhangi bir bilgi parçasına çekilen insanların kolayca yönlendirilebilmesidir. Üniversite öğrencilerinden iki soruyu yanıtlamaları istenir: "Hayatınızda genel anlamda ne kadar mutlusunuz?" ve "Geçen ay kaç kişiyle çıktınız?" Sorular gruplardan birine tam olarak bu sıralamayla, diğer gruba ise ikinci soru ilk olmak üzere ters sırada sorulur. Ee, ne olmuş diyebilirsiniz. Olan şu: kişilere önce "geçen ay kaç kişi ile çıktıklarını" sorarsanız bir sonraki soruya verdikleri yanıt ilk sorulan soruya verdikleri yanıta takılıp kalmaktadır.(5) Romantik hayatlarının sayısal değeri ile orantılı olarak mutluluklarına verdikleri yanıt değişmektedir. Atalarımız zorlu koşullar altında yaptıklara işe odaklanmak zorundaydı. Avlanmak, yiyecek toplamak, grup hiyerarşisine özen göstermek ya da yabancı bir toplulukla karşılaşıldığında uygun tepkiyi vermek yoğun odaklanma gerektiren ve hatanın affının olmadığı konulardı. Avın ya da toplanan yiyeceğin durumu sizin grup içindeki konumunuzu veya grup içindeki konumunuz av veya yiyecek toplama eylemindeki rolünüzü çok yakından ilgilendiriyordu. Bizler gibi teknolojinin nimetlerinden faydalanıp aynı anda birçok işle uğraşmıyorlardı. Ayrıca odaklandıkları kişi sayısı ve yaşam alanı bizlere göre çok daha kısıtlıydı. O şartlara alışmış odaklanabilme yetimiz bugün ara sıra aldanabilmemize neden olmaktadır.

Doğrulama eğilimi

Biz inançlarımıza uyan şeylere, onları zorlayan şeylerden daha fazla önem verme eğilimindeyizdir. Küçük ya da büyük, bir teoriyi benimsemişsek, ona ters düşecek kanıtlardansa, onu destekleyen kanıtları fark etmekte daha iyiyizdir. Ziva Kunda'nın gerçekleştirdiği şu deney oldukça ilginçtir. Bir grup deneğe bir bilgi yarışmasına katılacakları söylenir. Yarışmadan önce ya kendi takımlarında yarışacağı (deneklerin yarısı bunu duyar) ya da rakip ta-

kımda yarışacağı (bu da grubun diğer yarısının duyduğu şeydir) söylenen başka birini izlerler. Denekler yarışmanın hileli olduğundan habersizdir. Sahte yarışmacı sorulan her soruyu doğru yanıtlamaktadır. Deneklere yarışmanın sonucundan etkilenip etkilenmedikleri sorulur. Her soruyu bilen sahte yarışmacıyla birlikte yarışmayı bekleyen kişiler etkilenmiştir ve sahte yarışmacının çok iyi olduğunu belirtirler. Sahte yarışmacıya karşı yarışmayı bekleyenlerse küçümseyici bir tavır takınırlar ve sahte yarışmacının başarısını bilgi ve yetenekten çok şansa bağlarlar. (6) Yapılan gözlem aynı, yorumlar ise çok farklı. Görmek istediğimizi görüyoruz.

Bir diğer araştırmada, deneye katılan üniversite öğrencileri, üç kişinin sohbet ettiği videolar izler; bu üçlünün ne kadar hoşlanılabilir kişiler olduğunu değerlendirmeleri istenir. Videoyu izlemeden hemen önce her bir deneğe rastgele olarak bu üç kişiden birisinin adı verilir ve bu kişi ile çıkabileceği söylenir. Beklenildiği gibi deneklerin en olumlu değerlendirmelerini, kendilerine çıkabilecekleri söylenen kişi hakkında yapma eğiliminde oldukları saptanmıştır. (7)

Güdülenmiş akıl yürütme

İnanmak istediğimiz şeyi, inanmak istemediğimiz şeyden daha az dikkatle inceleme eğilimimize bu ad verilir. Fikirleri sevmiyorsak, sevdiğimiz durumlara göre daha dikkatli incelemeye yönelik tamamlayıcı bir eğilimdir. Kunda bir diğer deneyinde kadın ve erkek deneklerden, kafeinin kadınlar için zararlı olduğunu iddia eden bir makale okumalarını ister ve görüşlerini sorar. Koyu kafein içicisi kadınlar, hafif kafein içicisi kadınlara göre çalışmanın sonuçlarına daha şüpheci yaklaşır. İlginç bir şekilde konunun kendileri ile ilgili olmadığını düşünen erkekler çalışmanın sonucundan şüphe duymaz ve tepkisiz kalırlar. (8)

Stanford Üniversitesi'nde yapılan ünlü bir araştırmada öğrencilerden, ölüm cezasının suç işleme açısından

caydırıcılığı ile ilgili bir dizi araştırmayı incelemeleri istenir. Doğal olarak öğrencilerin bir kısmının ölüm cezası lehine diğer kısmının ise bu cezanın aleyhine inançları vardır. Öğrenciler ölüm cezası konusunda lehte veya aleyhte neye inanıyorlarsa kendi inandıklarının karşıtı sonuçlara varan çalışmaların eksiklik ve boşluklarını kolayca bulurken, kendi inançları ile uyumlu sonuçlar elde eden araştırmalardaki benzer eksiklik ve boşlukları kolayca gözden kaçırmıştır. (9) Bu araştırmaların gösterdiği gibi önyargılı akıl yürütmenin bilinen en az bir faydası var. O da özsaygımızı korumamıza yardım etmesidir. Ancak unutmamalıyız ki güdülenmiş akıl yürütme ile kendimizi kandırırken, yanlış yönlendirilmiş ve hatta çok yanlış inançlara bel bağlıyor olabiliriz.

Yargı ve beklentilerin etkileri

Dünyaca ünlü keman virtüözü Joshua Bell, Stradivarious kemanıyla Washington'da sabahın en kalabalık saatinde metro istasyonunda sokak çalgıcısı kılığında küçük bir konser verir. Toplam 1097 kişiden yalnızca 27'si (%2,5) açık keman kutusuna para bırakırken, yalnızca 7 kişi (%0,5) müziği dinlemek için bir dakikadan fazla oyalanmıştır. Bell, bir saate yakın keman çalar ve 32 dolar kazanır. (10) Bell, konu ile ilgili bir sohbette sonuca hiç şaşırmadığını tam tersi bir deneyin de aynı sonucu vereceğini söyler. Ne kadar iyi müzik yaparlarsa yapsınlar sokak çalgıcılarına karşı hele de kıyafeti sıradan ise önyargılıyızdır. Sabahın o saatinde dünyanın en ünlü keman virtüözlerinden birisinin orada keman çalacağını beklemeyiz. Yani beynimiz dışarıdan gelen verilere karşı yansız ve adaletli davranmaz. Ayrıca beklentiler kalıp yargılara da etkir. Asya kökenli Amerikalı kadınlar iki gruba ayrılarak bir matematik hedef testine dahil edilirler. İlk gruba testten önce cinsiyetleri ile ilgili ikinci gruba ise ırkları ile ilgili sorular sorulur. Kadın oldukları anımsatılan ilk grup, Asya kökenli oldukları anımsatılanlardan daha kötü performans sergiler. (11) Çünkü deneyin yapıldığı toplumda kadın olmak matematik başarısı için olumsuz, Asya kökenli kadın olmak ise olumlu kalıp önyargılar taşır.

Zihinsel demir atma ve ayarlama

Cep telefonu numaranızın son üç rakamına 400 ekleyin. Eklediğinizde bir kenara bu rakamı yazın ve daha sonra şu soruya yanıt verin: Hun imparatoru Attila'nın Avrupa seferleri hangi yılda son buldu? Telefonun son üç rakamı ile 400'ün toplamı 600'den az olan kişilerin ortalama tahmini MS 629 iken, telefonun son üç rakamı ile 400'ün toplamı 1200 ile 1399 arasında olan kişilerin tipik tahmini MS 979'dur, 350 yıl sonrası. (12) İlk değer zihne bir demir atar ve ikinci soruya verilen tahmini yanıt bu ilk yanıt ile orantılı olma eğilimi taşır. Televizyonda izlediğiniz birçok yarışma programında -sorular ya da yarışmacının izlemesi gereken yol ne kadar basit olursa olsun- neden hep sunucu (yani kasa, yani tv kanalı) kazanır şimdi anladınız mı?

Daha fazla kanıt mı istiyorsunuz? Önce sosyal güvenlik numarasının son iki rakamını yazması istenen deneklerden sonra çeşitli eşyalara fiyat biçmeleri istenirse ne olur? Güvenlik numarasının son iki rakamı 80-99 arası olanlar en yüksek teklifleri verirken son iki rakamı 1-20 arası olanlar en düşük teklifleri verir. (13) Size kötü bir haber daha vereyim.

Pahalı bir şehirden ucuz bir şehre taşındığınızda alışveriş alışkanlıklarınız hâlâ o pahalı şehirde yaşıyormuşsunuz gibi devam edecektir…

Tanıdıklık etkisi

En az 12 farklı dilde tekrarlanmış olan bir araştırma, insanların kendi isimlerinde bulunan harfleri içeren kelimeleri, bu harfleri içermeyen kelimelere tercih ettiklerini; kendi isimlerinde bulunan harflere karşı şaşırtıcı bir bağları olduğunu göstermiştir. (14)

Hale etkisi

Eğer birine karşı, bir konuda olumlu duygular besliyorsak, bu olumlu bakışı farkında olmadan diğer özellikleri için de genelleme eğiliminde oluruz. Ancak bir insanda olumsuz bir özellik görmeye görelim, o kişinin her özelliğinin olumsuz olduğuna inanırız, buna ise bir tür "şeytan boynuzu ya da şeytan çatalı etkisi" denmektedir.

Tanıdık olanı destekleme eğilimi ve bize yararlı yanları olduğunu bildiğimiz kişiyi daha değerli bir konuma yükseltme tutumumuz anlamlı olabilir; dedelerimizin bildiği, güvendiği ve öldürmeyen bir şey, öldürebilecek, tanınmayan başka bir seçenekten daha güvenliydi büyük olasılıkla. Tanıdık gelenin, bir yanı ile olumlu olanın tercihi, geçmişte atalarımız için faydalı ve iyi bir uyum sağlama şekli olmuştur. Pekâlâ, bu tarz düşünmemizin günümüzdeki etkileri neler olabilir? Toplumsal politikaların işe yaradığını kanıtlayacak sağlıklı veriler olmasa da, hâlihazırda yürürlükte olan politikaları, yürürlükte olmayanlara tercih etme eğilimindeyizdir. Maliyetleri ve faydaları irdelemek yerine çoğunlukla basitçe şu eski sezgiyi kullanırız: "Eğer yürürlükteyse, işe yarıyordur." Bir kötü haber daha: Hissedilen tehdit algısı arttıkça bu etki de artar!

Bağıl düşünme ya da komşunun tavuğu

İnsanların çoğu, iş arkadaşlarının ortalama 90 bin dolar kazandığı bir işyerinde 80 bin dolar kazanmak yerine, iş arkadaşlarının ortalama 60 bin dolar kazandığı bir işyerinde 70 bin dolar kazanmayı tercih ediyor. (15) Ayrıca bir toplumun toplam zenginliği arttıkça, bireysel beklentiler artıyor; sadece zengin olmak değil, komşularımıza kıyasla daha zengin olmak istiyoruz. Elde ettiklerimizi yakın çevre ile kıyaslayarak bağıl olarak değerlendiriyoruz. Çünkü çok yakın zamana dek elimizdeki tüm olanak bununla sınırlıydı.

Çerçeveleme etkisi

Yaklaşık 600 ölüme neden olabilecek bir salgına karşı tedbir alındığını düşünün. Deneklere iki alternatif program önerilir. A programı hayata geçirilirse 200 kişi kurtarılacak. B programı hayata geçirilirse, 1/3 olasılıkla 600 kişi kurtarılacak, 2/3 olasılıkla kimse kurtarılamayacak. İnsanların çoğu A Programını seçer. Ama seçenekler şu şekilde sunulursa; A programı hayata geçirilirse 400 kişi ölecek. B programı hayata geçirilirse, üçte bir olasılıkla kimse ölmeyecek, üçte iki olasılıkla 600 kişi ölecek. Bu durumda ilginç bir şekilde insanların tercihleri değişir. (16) Aynı sonucu temsil etmelerine rağmen (600 kişiden) 200 kişiyi kurtarmak iyi bir fikir gibi görünürken, (aynı 600 kişiden) 400 kişinin ölümüne göz yummak kötü görünüyor. İlk durumda A şıkkında 200 kişiye kurtulacak deniyor ve "kurtulacak" kelimesi öne geçiyor. İkinci durumda ise A şıkkında 400 kişi "ölecek" deniyor ve durumda matematiksel bir değişiklik yokken "ölecek" kelimesi bu kez tercih edilen şıkkın değişmesine neden oluyor. Olumlu kelime seçimi çerçeveleme etkisi yaratıyor.

Kendimizden çok eminizdir

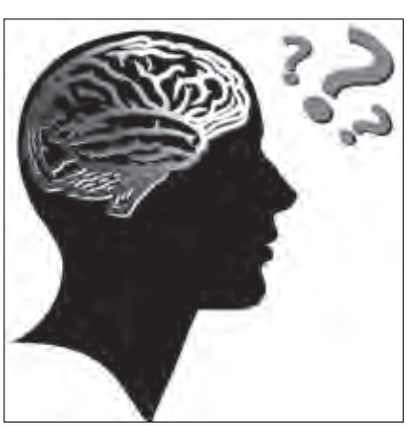
Deneklere üç farklı sayıdan (2-4-6) oluşan bir üçleme gösterilir. Sıralamayı oluşturan kuralı tahmin etmeleri ve sonrasında yeni diziler oluşturmaları istenir. Yeni dizilerin kurala uyup uymadığı konusunda geribildirim verilir, örneğin "4-6-8" tahmini yapan bir deneğe "evet" denir. Deneklerin büyük çoğunlukla kuralın şöyle bir şey olabileceği sonucuna varılır: "ikişer ikişer artan üç tane çift sayıdan oluşan bir dizi." Ancak ne yazık ki bu kural yanlıştır. Doğrusu ise "küçükten büyüğe doğru giden sayılar" olacaktı. Deneklerin çoğu "1-2-3" veya "2-3-8" gibi bir dizi oluşturmaz, ilk gördükleri ve doğru olduklarına inandıkları kuralı doğrulayacak diziler oluştururlar. (17)

Dikkat

Christopher Chabris ve Daniel Simons'un yaptıkları ve çok ünlü olan "aramızdaki goriller" deneyi bize dikkatimizin de çok dağınık olduğunu göstermektedir. Birisi beyaz diğeri ise siyah tişört giyinmiş iki takıma ayrılmış olan öğrenciler etrafta dolanarak beyazlar beyazlara, siyahlar ise siyahlara pas atmaktadır. Bir dakikadan kısa bir süre boyunca bu paslaşma filme çekilir ve Harvard Üniversitesi'nde gönüllü katılımcılara izlettirilir. İzleyicilere yalnızca beyaz giyenlerin arasındaki paslaşmaların sayılması istenir. Ancak filmin yarısına doğru goril kostümü giyinmiş bir bayan öğrenci ekrana girer ve kameranın karşısında durur göğsünü yumruklar ve tam 9 saniye görüntüde kaldıktan sonra ekrandan çıkar. Filmi izleyen deneklere sonra kaç pas saydıkları ve "Bir goril dikkatinizi çekti mi?" diye sorulur. Çok ilginç gelecek ama deneklerin yaklaşık yarısı ikinci soruya şaşırarak "Ne gorili?" diye yanıt vermektedir.(18) Bence www.theinvisiblegorilla.com sitesine girin ve bu çarpıcı deneyi kendi gözlerinizle görün.

Bu sitede bir başka ilginç deneyi daha görebilirsiniz. Üniversite kampusunda yürüyorsunuz ve yanınıza elinde harita olan birisi gelip size kütüphaneye nasıl gideceğini soruyor ve siz de bu kişiye haritada sorduğu yere nasıl gidileceğini anlatmaya başlıyorsunuz. Tam bu sırada "Pardon, müsaade eder misiniz" diyen ellerinde ahşap bir kapı taşıyan iki kişi size yol soran kişi ile tam aranızdan geçiyor. Onlar geçtikten sonra siz yolu tarif etmeyi bitiriyorsunuz. Ancak bu arada aslında kapı aranızdan geçerken size yol soran kişi ile kapıyı taşıyanlardan birisi yer değiştiriyor. Üstelik bu yer değiştiren kişilerin kıyafetleri farklı, boyları arasında 10 cm kadar fark var ve vücut yapıları ile sesleri de birbirine hiç benzemiyor. Bu değişikliği fark eder miydiniz? Bu sorunun sorulduğu üniversite öğrencilerinin %95'i fark ederdim yanıtını vermiştir. Ancak deney yapıldığında deneklerin %50'si değişikliği fark edememiştir. (19)

Modern dünyada aynı anda araba sürerken, hem önümüzdeki trafiğe hem de kenardaki dükkânlara bakmaya çalışır bu esnada da telefonla konuşmaya çalışırız ya da umulmadık derecede çok uyaranın olduğu alışveriş mekânlarında birbirimizi ararız ve yine bir yandan telefonla konuşmaya çalışırız. Olmadık kazalar yapar burnumuzun önündeki aradığımız kişi ile birbirimizi pas geçeriz. Unuttuğumuz şey beynimizin böylesi ortamlarda evrim geçirmemiş olduğudur. Savanada antilop sürülerini izlerken önünüzden kısa bir süre bir toz bulutu ya da uçuşan bir çalı geçtiğinde antilop sürüsü birden zebra sürüsü olmaz ya da akşam ateşi etrafında konuşan kabile üyelerinin arasından durduk yere bir goril geçmez. Beynimiz az sayıda uyarana dikkatini yoğunlaştırmak üzere evrilmiştir. Av sırasında av hayvanına ve aranızdaki engellere yoğunlaşırsınız. Bir açıklığa bakarken gözleriniz önce yırtıcıları arar. Daha sonra açıklıktaki diğer aradığınız şeye odaklanır. Bu yüzden günümüz dünyasında dikkatimiz bizi çoklu uyaranlar karşısında yanıltır bazen de yalnız bırakır.

Bütün x'ler y'dir, z bir x'tir, dolayısıyla z bir y'dir mi? Doğuştan mantıksal akıl yürütme olası mı?

Mantıksal akıl yürütebilme yetisi doğal ayıklanmanın bir ürünü olsa da, çok yeni bir uyum biçimidir ve hâlâ ciddi hataları vardır. Ancak baştan belirtelim bu yetiyi kullanabilmemiz için gerçekten eğitim şarttır. Basit mantık çıkarımlarımız vardır. Yukarıda yazılı olan bütün x'ler y'dir, z bir x'tir, dolayısıyla z bi y'dir gibi çıkarımlar içeren mantık formlarına aşinayızdır. Örneğin:

- Bütün canlı organizmalar beslenir. Kedi canlı bir organizmadır. Öyleyse kedi de beslenir.

Bu çıkarımı hemen anlayabiliriz. Ancak eğitim olmazsa bu işi pek doğru yapamıyoruz. Nasıl mı? Bir başka örneği inceleyelim şimdi:

- Bütün canlıların suya ihtiyacı vardır. Güllerin suya ihtiyacı vardır. Dolayısıyla güller canlıdır.

Üzerinde biraz düşünürsek bu savın mantıken sağlam bir sav olmadığını görürüz. Cansız nesneler suya gereksinim duymaz mı? Örneğin arabanızın aküsü. Canlıların suya gereksinim duyması gerçeği cansızların da gereksinim duyduğu gerçeğini göz ardı etmemeli. Gelin aynı savı başka kelimelerle görelim:

- Bütün böceklerin oksijene ihtiyacı vardır. Farelerin oksijene ihtiyacı vardır. Dolayısıyla fareler böcektir.

Bu çıkarımın doğru olmadığını 5 yaşındaki bir afacan bile bir bakışta size söyleyecektir. Aklımız kusursuz bir netlikte çalışsa bu iki çıkarımın

(gül ve fare) mantıksal biçimlerinin aynı olduğunu hemen fark edebilirdik. Ancak bu iki çıkarımı yan yana görmediğimiz sürece bunu çoğunlukla anlayamıyoruz. İnançlarımız bizleri neyin mantıklı olduğunu dikkatlice irdelemekten alıkoyar. Mantığın yasalarını sistemleştirme yeteneği yakın zamanlarda gelişmiş olan bir özelliğimiz. Bu yeteneğe değin inanç ve çıkarsama gündelik akıl yürütmeler için ayrılamayacak kadar iç içe geçmiş durumdaydı. Aslında büyük olasılıkla mantık kullanarak muhakeme yapabilmemiz evrimleşmiş bir şey değildir. Mantığın kurallarını öğrenebilecek (ve bize bir kez anlatıldığında geçerliliklerini fark edebilecek) kadar akıllı oluşumuz bunun nedenidir. Tüm insanlar dil yeteneğine sahipken, mantık kullanma, inanç oluşturma ve onları sorgulama, evrimsel olmaktan çok, kültürel bir ürün olabilir.

Alexander Luria, 1930'ların sonunda yaptığı deneyler ile bu konuya büyük katkı sağladı. (20) Luria'nın okuryazar olmayanların mantıksal karşılaştırma ve dolaylı çıkarımlara varmaya karşı tepkilerini değerlendirdiği deneyleri çok dikkat çekicidir. Okuma yazma bilmeyenler düşüncelerini kendilerine oldukça donuk gelen salt mantık kalıplarına sokmaya yanaşmazlar. Bu nedenle tümdengelim yöntemlerini kullanmazlar. Bu yöntem onlar için çekici değildir. İki önermeyi birleştirerek üçüncü bir önermeye ulaşmak bir çeşit zekâ oyunudur; buna karşın pratik hayatta karşılaşılan somut sorunlar ise kurulmuş mantık ve zekâ oyunları ile çözümlenemez.

Örneğin; "Değerli madenler paslanmaz. Altın değerli bir madendir. Paslanır mı paslanmaz mı?" Bu soruya verilen yanıtlardan tipik bir örnek: "Acaba değerli madenler paslanır mı, paslanmaz mı? Altın paslanır mı paslanmaz mı?" Bir diğer ilginç ve öğretici örneğe bakalım. Soru: "Karla kaplı kuzeyde bütün ayılar beyazdır. Novaya Zembla kuzeyde ve karlıdır. Ayılar ne renk olur?" Bu soruya verilen tipik bir yanıt ise şöyle: "Ne bileyim. Ben hep kara ayı gördüm. Başka renk ayı görmedim. Her yerin ayısı başka türlüdür" Yanıtlar kendi içinde mantıklı. Ayının rengi ancak gerçek hayatta birebir görüldüğünde anlaşılır. Günlük hayatta kutup ayılarının ne renk olduğu önem taşımaz. Hem bahsedilen yerdeki tüm ayıların beyaz olduğunu soruyu soran kişinin bildiğinden nasıl emin olabilirsiniz değil mi? Biraz okuma yazma bilen bir denek ise soruya "Sizin sözlerinize bakılırsa, tüm ayıların beyaz olması gerek" şeklinde yanıt verir. Burada deneğin biçimsel yapılarının farkında olduğunu asgari düzeyde okuryazarlığın bile onu sözlü kültürden uzaklaştırdığını göstermektedir.

Sonuçlar, mantıksal soyutlamanın, kendiliğinden edinilmiş dil yeteneği gibi doğal bir olgu olmadığını göstermiştir. Sonuç olarak, inanç konusunda akıl yürütme için kullanılan araçların standart olmadığı ve evrimleştikleri kadar öğrenildikleri görülüyor.

Tüm bunlar bize ne anlatmaktadır?

Kabaca, düşünmemiz iki kola ayrılabilir:

- Hızlı, otomatik, büyük oranda bilinçsiz (refleksif) sistem.

- Yavaş, irdeleyici ve sağgörülü (irdeleyici) sistem.

Kötü haber şudur ki, stres, yorgunluk veya kafa karışıklığı durumunda irdeleyici sistem anında meydanı refleksif sisteme bırakır. Refleksif sistemimizin bilinçsiz etkisi çok güçlüdür, irdeleyici sistem durumun kontrolünü ele almaya çalıştığında, bu çabası bazen geri tepер. İnsanlardan zaman baskısı altında (olasılıkla refleksif sistemin bir ürünü) cinsiyetçi düşüncelerini (bilinçli olarak) bastırmaları istendiğinde denekler, kontrol grubuna nazaran cinsiyetçi düşüncelere daha yatkın hale gelirler. Başka çalışmalar da, insanların kafası karışık ya da zaman baskısı altında olduklarında yalanlara inanmaya daha yatkın olduklarını göstermiştir. Gary Marcus'un gerçekten enfes kitabı *Kluge*'da, Baruch de Spinoza'ya ait olan şu sözler yer almakta; "Tüm bilgiler kavrayış sırasında [başlangıçta] kabul edilir ve.. .yanlış bilgiler... [ancak sonradan] reddedilir." Daniel Gilbert, bunu test etmek için deneklere doğru ve yanlış savlar sunar. Bu sırada, dikkat dağıtıcı bir ses tonuyla (deneklerin bir düğmeye basmalarını talep eden) zaman zaman sunumu böler. Sunumun bölünmesi, deneklerin yanlış savlara inanma olasılığını artırır. (21) Neden böyleyiz? Farklı sinirsel devreler kullanırız:

- Birisi mantık ve uzamsal akıl yürütmeyle daha yakından ilgili (bilateral paryetal) devre.

- Diğeriyse oluşturulmuş inançlarla daha yakından ilgili (frontal-temporal) devre.

İlk devreyi (mantıklı ve uzamsal olan) devreye sokmak için çaba gerekiyor, ikincisi ise kendiliğinden devreye giriyor. Düşünülmüş kararlarımız her zaman en iyi kararlar mıdır peki? Ne yazık ki değil. Tepkisel sistem yaptığı işte irdeleyici sistemin yaptığı işten daha başarılıdır. Eski sistem istatistiksel dalgalanmalara karşı çok duyarlı. Örneğin, belirli bir bölgede yiyecek ya da yırtıcı hayvan bulma olasılığını kolayca takip edebiliyor. İrdeleyici sistemimiz ise bilinçli olabilmekle birlikte, bu konuda hâlâ çok yavaş. Yani, eski sistem tarafından alınması kaçınılmaz olarak daha uygun olan kararlar vardır. Ani kararlar almamız gerektiğinde -frene basmak ya da direksiyonu yan şeride kırmak gibi- irdeleyici sistemden çok daha hızlıdır. Değerlendirmemiz gereken çok sayıda farklı değişkenimiz varsa, eski sistem, uygun süre tanınırsa, bazen bilinçli irdeleyici sistemden daha başarılı olabiliyor. Ancak bu, içgüdülerimize gözü kapalı güvenmeliyiz anlamına gelmemeli. Ani ve etkili kararlar alabilmemizin nedeni, genellikle benzer sorunlarla ilgili yeterli deneyimimizin olmasıdır. Dinlenmiş, sakin kafayla karar almaya çalışmak bizler için her zaman en iyisidir.

Ya zevk?

Zevkin rehberimiz olduğu fikri doğrultusunda, gördüğümüz hemen her şeyi otomatikman ve sıklıkla da bilinçsiz olarak "iyi" ya da "kötü" şeklinde sınıflandırıyoruz. "Günışığı" yazılı bir kart göstersem sonra "olağanüstü" kelimesinin olumlu mu yoksa olumsuz bir kelime mi olduğuna en hızlı şekilde karar vermenizi istesem, size kötü bir kelime (örneğin "zehir") gösterildiği duruma göre daha hızlı yanıt verirsiniz (Yanıtı olumlu yönlendirme). Su kelimesini düşünün örneğin; iyi midir kötü mü? Deneyler susamış insanların, "su" kelimesine karşı, suya doymuş insanlara göre daha büyük bir yönlendirme etkisi sergilediğini ortaya koyuyor. Yanıtınız ne kadar susamış olduğunuza bağlı. Benzer bulgular diğer insanlara karşı tutumlarımızda bile ortaya çıkabilir: Bir kişiyi kendisine ne kadar çok ihtiyaç duyarsak, o kadar çok seviyoruz.

Zevkle ilgili olarak beynimiz ikiye bölünmüştür

Aldığımız zevkin bir kısmı (iyi yapılmış bir işten aldığımız başarma duygusu gibi örneğin) irdeleyici sistemden kaynaklanmaktadır. Ama zevkin büyük kısmı, ileriyi görme konusunda pek başarılı olamayan eski tepkisel sistemimizden kaynaklanır. Ancak iki sistem arasındaki dengede hâlâ eski sistem ağır basmaktadır. Uzun vadede mutluluğumuzu maksimize etmek ister gibi davransak da, bizi gerçekten mutlu edecek şeyi sezmede çok zayıfızdır genellikle. Her profesör size üniversitede kalmanın harika, aksi durumunsa berbat bir şey olduğunu söyler. Ya da biz öyle olduğuna inanırız. Gerçekte her iki

sonuç da, beklemenin aksine, insanların mutluluklarında neredeyse hiçbir şey fark ettirmez. (22) İlk baştaki heyecan uzun sürmez, çünkü beyin buna izin vermez.

Uyumun gücü

Yakın tarihli bir araştırma, yılda 90 bin doların üstünde kazananların, 50-89 bin dolar diliminde yer alanlardan daha mutlu olmadıklarını ortaya koymuştur. Bir diğer araştırma Japonya'da ailelerin gelirlerinin 1958'den 1987'ye kadar ortalama beş kat artmış olmasına karşın, insanların kendi mutluluklarıyla ilgili beyanlarının hiç değişmediğini göstermiştir. (23) Yani o kadar fazladan gelir var ama hiç fazladan mutluluk yok.

Uyarlanma

Denekler üç gruba ayrılır ilk gruba 5 saniyelik rahatsız edici gürültü, ikinci gruba 40 sn'lik kesintisiz gürültü ve üçüncü gruba ise 40 sn'lik ilk gürültünün ardından 5 sn mola ve sonra ardından tekrar 5 sn gürültü verilir. Sonra deneyin son beş saniyesinde hissettikleri kızgınlık düzeyi sorulur. En kızgın olan son grup en az kızgın olan ise 40 sn boyunca gürültüyü kesintisiz dinleyen grup çıkar. (24) Can sıkıcı bir iş sırasında mola vermeyin.

Ya zevke uyarlanma?

Üç dakika kesintisiz masaj alan katılımcılar ile 80 sn masaj alıp sonra 20 sn mola verilen ardından 80 sn daha masaj yapılan katılımcılara deneyden aldıkları zevk düzeyi sorulmuş. Aralıklı (ve aslında daha kısa süre) masaj alan gruptakiler daha çok zevk aldıklarını ve gelecekte bu masaj için daha fazla (iki kat) para ödeyebileceklerini belirtmiş. Zevk veren işe geri dönmenin düşüncesi de zevk verir. (25) Sevdiğiniz dizilerde bu nedenle reklâm araları vardır. Akıl yürütmeyle varılan kararlarla ilgili tüm çalışmalar bu yeteneği ön beyin (prefrontal) korteksine yerleştiriyor; duygular ise limbik sisteme (ve göz üstü alın lobu -oribitofrontal- korteksine) bağlı kabul ediliyor. Bizler ve diğer büyük primatlarda oldukça gelişmiş olan ön singulat (anterior cingulate) korteks diye adlandırılan yapı, bu ikisinin arasında arabuluculuk yapıyor gibi görünüyor. Bilinçli düşünce, otomatik duyguların üstüne eklenmiştir, onların yerini almamıştır. Sürekli bir savaş hali vardır, kısa ve uzun dönemli isteklerimiz hiç barışmaz.

Kontrolden nasıl çıkarız?

Gary Marcus, bu konuyu az ama öz bir şekilde özetlemiştir: Özdenetimin derme çatma teçhizatı, içinde bulunulan anın hararetiyle önceliği genellikle tamamen tepkisel sistemimize verir. Doğrulama eğilimi çılgınlığı bizi, her zaman haklı olduğumuza ya da hemen hemen öyle olduğumuza ikna eder. Onun kötü kardeşi güdülenmiş akıl yürütme, inançlarımız şüpheli bile olsa, bizi onları korumaya yönlendirir. Belleğimizin bağlama dayalı yapısı birisine kızdığımız zaman zihnimizde geçmişte onunla ilgili bizi kızdıran şeylerin canlanmasına neden olur. (26) Sonrası mı? Öfkemiz geçtikten sonra nasıl böylesine saçmaladığımıza akıl erdirememizin getirdiği kendimize yönelik şaşkınlık ve kızgınlık. Ayrıca yaptığımız akılsızca işler için duyduğumuz utanç.

Beynimiz milyonlarca yıllık yaşam savaşında yaşanılan anı kurtaran hızlı çözümlerle kendisinin var olmasını sağlamış ve evrim geçirmiştir. Felsefe, mantık, yazı ve yazılı kültür bu uzun sürecin son 5000 yıllık görece küçük zaman diliminde yeşermeye başlamıştır. Bu nedenle eski ve refleksif sistemlerimiz hâlâ aktif ve iş başındadır. Çünkü beynimiz eski doğal şartların ürünüdür. Beynimizi ve dolayısıyla zekâmızı, doğasından koparmadan değerlendirmeli ve olabildiğince sakin, aceleye getirmeden, zamanı iyi kullanarak doğru kararlar almaya çaba göstermeliyiz.

KAYNAKLAR

1) Nigel Barber, "Doğanın Duygusu", Çeviri: Orhan Düz, Güncel yayıncılık. 1. basım Mart 2005, s.273-75.

2) Dan Ariely, "Akıldışının Mantığı" Çev.: Asiye Hekimoğlu Gül, Optimist Yayınlar, s.219-221. (Orijinal çalışma: Small D, Loewenstein G ve Slovic P. "Sympathy and Callousness: The Impact of the Deliberative Thought on Donations to Identifiable and Statistical Victims" *Org. Behav. And Human Decis.* (2007) 102:2;143-153.

3) G. Marcus, Kluge, İnsan Zihninin Gelişigüzel Yapısı (2008), Çev.:Armağan Özdemir Remzi Yayınevi, 2010 s.40 (Orijinal çalışma: Loftus EF. "Make)believe Memories." *American Psychologist*, (2003) 58(11);867-73)

4) A.g.e., s.33.

5) A.g.e., s.55. (Orijinal çalışma: Strack, F., Martin LL. Ve Schwarz. "Priming and communication: Social determinants of information use in judgement of life satisfaction." , *European Journal of Social Psychology,* (1988) 18(5);429-42.

6)A.g.e., s.67 (Orijinal çalışma: Kunda Z., "The case for motivated reasoning." *Psychological Bulletin,*108(3);490-98.)

7) *A.g.e.*, s.67.

8) A.g.e., s.68.

9) A.g.e., s.69.

10) D. Ariely, Akıldışı Ama Öngörülebilir (*Predictably Irrational,* 2008), çev.:Asiye Hekimoğlu Gül, Filiz Şar. Optimist Yayınları, 1.basım 2010, s.269-270. (Orijinal çalışma: Weingarten G. "Pearls Before Breakfast" *Washington Post,* 8 Nisan 2007)

11) A.g.e., s.177-8. (Orijinal çalışma: Shin M., Pittinski T ve Ambady N. "Stereotype Susceptibility: Identy Salience and Shifts in Quantitative Performance" (1999) *Psychological Science*)

12) G. Marcus, Kluge, İnsan Zihninin Gelişigüzel Yapısı (2008), çev.:Armağan Özdemir Remzi Yayınevi, 2010, s.57-58. (Orijinal çalışma: Russo JE. ve Schomaker PJH. "Decision traps: Ten barriers to brillant decision)making and how to overcome them. New York: Doubleday/Currency, 1989)

13) D. Ariely, Akıldışı Ama Öngörülebilir. (*Predictably Irrational,* 2008), çev.:Asiye Hekimoğlu Gül, Filiz Şar, Optimist Yayınları, 1.basım 2010, s.51-53.

14) Marcus G., Kluge, İnsan Zihninin Gelişigüzel Yapısı (2008) Çev.:Armağan Özdemir Remzi Yayınevi, 2010 syf:59-60.(Orijinal Çalışma: Nuttin JM. *Eur J Social Psychol.,* 1987

15) A.g.e., s.124.

16) A.g.e., s.93.

17) A.g.e., s.65. (Orijinal Çalışma: Wason PC., *Quarterly J Experimental Psychol.* 1960)

18) C. Chabris ve D. Simons, "Görünmez Goril", Çeviri: Bülent Doğan, NTV Yay., 1.basım, Mart 2012, s.17-18.

19) A.g.e., s.71-72.

20) J. Ong Walter, Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözün Teknolojileşmesi, Çeviri: Sema Postacıoğlu Bonan, Metis Yayınları, 1. basım 1995, s.66-73.

21) G. Marcus, Kluge, İnsan Zihninin Gelişigüzel Yapısı (2008), Çev.: Armağan Özdemir Remzi Yayınevi, 2010, s.77-78.

22) A.g.e., s.122.

23) A.g.e., s.123.

24) Dan Ariely, "Akıldışının Mantığı", Çev.: Asiye Hekimoğlu Gül. Optimist Yayınlar, s.164-165.

25) A.g.e., s.166-167.

26) G. Marcus, Kluge, İnsan Zihninin Gelişigüzel Yapısı (2008), Çev.: Armağan Özdemir, Remzi Yayınevi, 2010, s.142.

İzlem Gözükeleş izlemg@gmail.com

Vikipedi'ye neden katkıda bulunmalıyız?

Vikipedi'nin amacı, insanların bilgiye eşit erişim hakkını sağlamak. Birçok insan piyasadaki ansiklopedileri alacak maddi güce sahip değil. Vikipedi'deki bilginin üzerinde özel mülkiyetin olmaması hem Vikipedi'nin kullanımını hem de gönüllülerin katkısını artırıyor. Vikipedi, herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar ilkesine göre işliyor. Vikipedi'yi, özellikle Vikipedi'nin Türkçe sayfalarını zenginleştirecek yetenek Bilim ve Gelecek okurlarında fazlasıyla var. Buna çok fazla gencin ihtiyacı olduğunu unutmayalım...

90'lı yıllarda, çocukların eve bilgisayar aldırmak için ebeveynlerine söylediği ufak bir yalandı: Bilgisayarı derslerim için kullanacağım.

2000'li yıllarda aynı yalanı eve internet bağlatmak için söylemeye başladık. İnternet, okuldaki başarımız için olmazsa olmazdı. İnternet servis sağlayıcılar reklâmlarını (hâlâ) bu "çocukça" yalan üzerinden kurguluyorlar.

İtiraf edelim, bilgisayarı aslında oyun oynamak için aldırmıştık. İnternetin de derslerimize doğrudan bir katkısı olmuyor. Bunda bizim pek kabahatimiz yok. Eğitim sistemimiz, araştırmaya teşvik edici olmayıp testlerde gösterilen başarıya endeksli olduğundan aksi de pek mümkün değil. Ama interneti kullanıyoruz, kullandıkça değişiyoruz. Biz değiştikçe, bilginin otoritelerinin ayrıcalıklı konumu sarsılıyor. Ancak son yıllarda, yalnız Türkiye'de değil, tüm dünyada neredeyse sadece internetten öğrenen bir nesil yetişiyor. Bu yeni nesil, merak ettiği konuları Google aracılığıyla araştırıyor. Raflardaki eski ansiklopediler yerini Vikipedi'ye (Wikipedia) bırakmış durumda.

Örneğin, Google'da **evrim** ya da **harf devrimi** üzerine bir araştırma yapmak istediğimizde karşımıza en önce Vikipedi sayfaları çıkıyor. Head ve Eisenberg'in (2010) ABD'de farklı üniversite kampüslerinde ve iki binden fazla öğrencinin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmaya göre öğrencilerin sadece %3'ü Vikipedi'den habersiz ve %22'si Vikipedi'yi çok nadir kullanıyor. Buna karşılık, %75'lik bir kesim derslerinde Vikipedi'ye başvuruyor. Vikipedi özellikle mimarlık, mühendislik veya fen bilimlerinde lisans eğitimi alan öğrenciler tarafından kullanılıyor. Çalışmada, "dersleriniz ile ilgili araştırmalarınızda neden Vikipedi kullanıyorsunuz" sorusuna verilen yanıtlar ise şöyle:

- Özet bilgi edinmek için (%82)
- Ödeve başlamak için (%76)
- Arayüzü kullanışlı olduğu için (%69)
- Terimlerin anlamını bulmak için (%67)
- Anlaşılır açıklamalar içerdiği için (%64)
- Sayfanın altında yer alan kaynak referansları için (%54)

Ayrıca katılımcıların %70'i Vikipedi'yi özellikle araştırmalarının başlangıcında kullandığını belirtiyor. Çalışmalarına Vikipedi ile başlıyorlar, ama Vikipedi'yi nihai bir kaynak olarak görmüyorlar. Buna karşın kimi zaman basında da yer aldığı gibi bazı akademisyenler Vikipedi'nin akademik güvenirliğini sorguluyor ve öğrencileri Vikipedi'den alıntı yapmamak konusunda uyarıyor, hatta bundan men ediyor. Popüler bir konuda Vikipedi'de yapılan herhangi bir yanlışlık çok kısa sürede fark edilip düzeltilebiliyor. Ya da Vikipedi'nin kendi iç denetim mekanizması ile belirli bir internet adresinden ya da kullanıcı adıyla yapılan hatalı içerikler, herhangi bir hatanın tespiti durumunda o kişinin ya da o adresin tüm yazdıklarının kontrol edilmesine neden oluyor. Ama fazla tanınmayan ya da sahte kişiler hakkında yazılanlar (bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Henryk_Batuta_hoax) uzun süre varlığını devam ettirebiliyor. Fakat Head ve Eisenberg'in (2010) araştırmasında vurguladığı gibi Vikipedi öğrencilerin büyük bir kısmı için son değil, bir başlangıç noktası. Akademinin Vikipedi'de yer alan içerik hakkındaki tüm kuşkularına rağmen Vikipedi, akademi dışı bilgilenme süreçlerinde de kitaplardan çok internet ile haşır neşir olan genç neslin düşünce dünyasını biçimlendiriyor. Karşımızda, dünyanın farklı yerlerinden gönüllülerin katkılarıyla giderek büyüyen bir bilgi kaynağı var. Üstelik bu süreçte, kamusal algıyı biçimlendirmek isteyen politikacılar, reklâmcılar ve halkla ilişkiler şirketleri yüzlerini Vikipedi'ye çevirmiş durumda. Thomas Friedman'ın "Dünya Düzdür" adlı kitabında IBM'in Vikipedi'de IBM ile ilgili maddelerinden sorumlu bir çalışanı olduğunu yazıyor ve önümüzdeki yıllarda genç kuşakların IBM'i, IBM'nin kendisinden çok Vikipedi'den öğreneceğini belirtiyor. Dolayısıyla, bilimin ve gerçeğin peşinde olanla-

rın, bunun için mücadele edenlerin Vikipedi'deki bilgi oluşum sürecine seyirci kalmaması gerekiyor. Bu amaçla yazıda, önce Vikipedi'nin ortaya çıkışı, amaçları, yapısı ve işleyişi tartışılacak. Daha sonra ise Vikipedi'nin içeriğine nasıl katkıda bulunabileceğine dair kısa bir bilgi verilecek.

Nupedia'dan Vikipedi'ye

Medyamızda 1980'li yıllarda otuz kupona verilen atlaslarla başlayan kültür savaşı, 1990'lı yıllara gelindiğinde artık ansiklopedi düzeyine gelmişti. Gazetelerin ansiklopedi savaşları sonrasında verilen promosyonlarla birçok ailenin ansiklopedilerle dolu kitap rafları oldu. Oysa aynı yıllarda dünyada başka bir ansiklopedi savaşı vardı. CD-ROM, o zamanlar için mütheş olan 650 MB'lik disk kapasitesiyle giderek popülerleşmekteydi. Microsoft, önce Britannica ile anlaşarak Britannica'nın içeriğini CD-ROM'lara aktarmak istedi. Britannica, ilk başta olumlu baktığı bu işbirliğinden daha sonra bu işi kendi başına da yapabileceğini düşünerek vazgeçti. Microsoft ise bu işin peşini bırakmak istemiyordu. Başka bir ortak bularak 1993 yılında Microsoft Encarta ansiklopedisini yayımladı. Encarta, ilk bakışta Britannica için korkulacak bir rakip olmamasına rağmen ansiklopedinin satılan Microsoft Windows'lu bilgisayarın ürün paketinde yer alması nedeniyle Britannica'nın satışlarını olumsuz etkiledi. Britannica ise ancak bir yıl sonra CD-ROM'dan yayımlanabildi. CD-ROM, yazılı basımın bir hediyesi olarak verildiği gibi ayrıca 995 dolara satılmaktaydı. Britannica daha sonra bir adım daha atarak internet üzerinden yıllık 2000 dolara abonelik hizmeti de vermeye başladı. Britannica, Microsoft'a karşı daha kaliteli ve ünlü olan içeriğine güveniyordu. Buna karşın sadece ansiklopediden para kazanan Britannica, Microsoft'un Encarta'sı ile rekabette maddi olarak zorlanıyordu.

Bu iki ansiklopedinin başlıca iki dezavantajı vardı. Birincisi, internet aboneliklerinin ücreti kişisel abonelikler için pek uygun değildi ve daha çok kütüphaneler ve üniversiteler tarafından tercih edilmekteydi. İkincisi, bu ansiklopediler sadece İngilizceydi. Tüm bu sorunların aşılması için Vikipedi'yi beklemek gerekecekti...

1995-2000 arası, internet kullanımının yaygınlaştığı, internetin üniversitelerden ve araştırma laboratuvarlarından çıkıp daha geniş kesimlerle buluşmaya başladığı bir dönemdi. İnternetin ticarileşmeye başlaması da bu döneme denk geliyor ve internet üzerine kurulu yeni iş modelleri oluşuyordu. Daha önce Bomis adlı internet şirketini kuran Jimmy Wales de özgür yazılım/açık kaynak projelerinden etkilenerek gönüllü emeğe dayanan, ortaklaşa çalışmayla üretilen ve ücretsiz erişilebilecek bir ansiklopedi kurguluyordu. Zamanın girişimci ruhuna uygun olarak reklâmdan gelir elde etmeyi planlıyordu. Wales'in felsefe alanındaki doktorasını tamamlamak üzere olan Larry Sanger ile iletişime geçip onu ikna etmesinden sonra Nupedia sitesi 2000 yılının mart ayında yayın hayatına başladı.

Nupedia, temel ilkesini tarafsızlık (nonbiased) olarak belirtiyordu. İçeriğine erişimin ücretsiz olması ve ücretli değil de gönüllü emeğe dayanmasıyla düzenin kendisiyle çelişki halindeydi. Ama ansiklopedi maddelerinde söz hakkını, konunun uzmanlarına vermesiyle de geleneksel ansiklopediciliğin bir takipçisiydi. Nupedia'da yer almaya aday içeriğin yedi aşamalı bir değerlendirmeden geçmesi gerekmekteydi:

1) Görevlendirme.

2) Baş değerlendirmeyi yapacak kişinin belirlenmesi.

3) Baş değerlendirme .

4) Tüm uzmanlara açık değerlendirme.

5) Baş tashih.

6) Tüm uzmanlara açık tashih.

7) Son onay.

Değerlendirme sürecinin oldukça ayrıntılı olması bir yana, bu süreçte yer alacak kişilerin de konusunda uzman olması bekleniyordu ve çalışmada yer alan uzmanların birçoğu alanında doktora sahibiydi. Wales bile doktora yaptığı bir alanda bir ansiklopedi maddesi yazıp, değerlendirme sürecine soktuktan sonraki duygularını şöyle ifade ediyordu: "Göz korkutucuydu, bir ödev gibiydi."

2000 yılı sonunda sonuç hüsrandı. Onaylanan makale sayısı sadece 21'di. 2003 yılında, çalışmalarına son vermeden hemen önce ise onaylanan makale sayısı 24, üzerinde çalışılan ise 74'tü. CNET'in belirttiği gibi editöryal kontrolün çok sıkı olması Nupedia'nın sonunu hazırlamıştı (bkz. http://crave.cnet.co.uk/gadgets/the-greatest-defunct-web-sites-and-dotcom-disasters-49296926/5/).

Wales ve Sanger, Nupedia için bir çözüm ararken, Ward Cunnigham tarafından geliştirilen wiki yazılımını duyduklarında heyecanlandılar. Wiki, Havai dilinde hızlı anlamına gelmekteydi. Cunnigham ilk wiki yazılımını geliştirmişti: WikiWikiWeb. Fakat geliştirilen yazılımdan çok Cunnigham'ın internete asıl katkısı wiki kavramı ile oldu. Wiki sistemi,

- Tüm kullanıcıları, herhangi bir eklentiye ihtiyaç duymaksızın, sadece bir web tarayıcısı ile web sitesine

Wikipedia'nın yaratıcıları Jimmy Wales (solda) ve Larry Sanger.

yeni sayfa eklemeye ve var olan sayfaları değiştirmeye davet ediyordu.

- Sayfalar arasında anlamlı bağlantılar kurulmasına olanak sağlıyordu.

- Ziyaretçiler için özenle hazırlanmış bir siteden çok ortaklaşa çalışmayı teşvik eden, internet kullanıcısını okumanın yanında yazıp katkı koymaya da çağırıyordu.

Sanger, 10 Ocak 2001 tarihinde Nupedia e-posta listesine Nupedia'yı destekleyecek bir wiki projesini önerdi. Vikipedi, resmi olarak 15 Ocak 2001 tarihinde, sadece İngilizcede, okunabilir/yazılabilir bir ansiklopedi olarak internete merhaba dedi. Vikipedi'nin temel ilkesi, tarafsız bakış açısı (neutral point-of-view), Nupedia'nınkiyle benzerdi. Fakat içeriğin oluşumunda uzmanların yanında sıradan internet kullanıcılarından da katkı sağlıyor oluşu Vikipedi'yi Nupedia'dan farklılaştırıyordu. Sagner'in Nupedia'yı besleyecek bir proje olarak duyurduğu Vikipedi tam tersine ilk makalelerini Nupedia'dan aldı. Ayrıca, Slashdot sitesindeki yazılardan da faydalanıldı. 2001 yılında Vikipedi'deki makale sayısı 20000 civarındaydı ve İngilizce dışında 17 dilde daha yayımlanmaktaydı. İngilizce Vikipedi'de (http://en.wikipedia.org/) makale sayısı şu an 4 milyonun üzerinde ve Vikipedi'nin Türkçe sürümünde (http://tr.wikipedia.org/) 100 binin üzerinde makale var.

O'Sullivan'ın da belirttiği gibi, Vikipedi içeriği ve ona danışanlarının sayısının yüksekliği ile sıra dışı bir olgu. Ayrıca üç açıdan var olan toplumsal ilişkilerle çelişiyor:

1) Uzmanlığa ve uzmanların yazdıklarına, konuştuklarına önem veren bir toplumda yaşıyoruz. Fakat Vikipedi, uzmanlar tarafından değil sıradan insanlar tarafından oluşturuluyor.

2) Vikipedi'nin içeriği üzerinde kimsenin özel mülkiyet hakkı yok.

3) Vikipedi, Batı kültüründeki bireyci kültüre ve buna paralel kahramanlık öykülerinin tersine, yazdıklarına isimlerini eklemeyen ve çoğu zaman anonim kalmayı tercih eden insanlar tarafından oluşturuluyor.

Bu çelişkileri anlayabilmek için Vikipedi'ye biraz daha yakından bakmak gerekiyor.

Vikipedi'nin amaçları

İnsanlığın tüm bilgisini tek bir yerde toplayabilir miyiz? İskenderiye Kütüphanesi'nin böyle bir düşü vardı, en azından Yunanca eserleri toplamak istiyordu. Günümüz teknolojisi, bu düşün hayata geçirilmesine olanak veriyor. Vikipedi, sunduğu gelişmiş arama araçları ve sayfalar arasındaki iç bağlantılarıyla herhangi bir konuda araştırma yapmayı kolaylaştırıyor.

Vikipedi, **ne** ve **niçin** sorularına yanıt veriyor. Diderot'un ansiklopedisinde olduğu gibi bir işin **nasıl** yapılacağının tariflenmesi Vikipedi'nin kapsamı dışında kalıyor.

Fakat Vikipedi'nin en büyük amacı, insanların bilgiye eşit erişim hakkını sağlamak. Bugün birçok insan piyasadaki ansiklopedileri alacak maddi güce sahip değil. Vikipedi'deki bilginin üzerinde özel mülkiyetin olmaması hem Vikipedi'nin kullanımını hem de gönüllülerin katkısını arttırıyor. Wales, sıkı bir Ayn Rand hayranı olmasına rağmen Vikipedi, herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar ilkesine göre işliyor.

Vikipedistler

Vikipedi'de yeni sayfa oluşturarak veya değişiklik yaparak katkıda bulunan herkes Vikipedist olarak adlandırılıyor. O'Sullivan (2009), Vikipedi'nin gerek içerik gerekse de katkı koyanların sayısı bakımından büyümesinin arkasında üç önemli faktör olduğunu belirtiyor:

1) Göreli olarak bir hiyerarşinin yokluğu.

2) Anonimliği.

3) Ticari olmayışı.

Vikipedi'nin sayfasında vurgulandığı gibi Vikipedi'de herhangi bir hiyerarşi bulunmuyor:(http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi: Vikipedi_ne_de%C4%9Fildir):

"Vikipedi kanun sistemi ile yönetilmez: farazi mahkeme değildir ve kurallar topluluğun amacı değildirler. Aşırı talimatçılıktan, direktiflerin sayısının ve büyüklüğünün kontrol edilmeyecek boyutlara ulaşmasından kaçınılmalıdır. Vikipedi politika ve yönergeleri açıklayıcıdırlar, amirane değildirler. Ansiklopedinin nasıl daha iyi geliştirilebileceği konusunda gelişen (evrilen) topluluksal bir fikir birliğini yansıtırlar ve kanun değildirler. Herhangi bir şeyi, ister bir fikir ya da adaylık olsun, eklerken yapılan bir prosedür hatası, eklemeyi geçersiz hale getirmek için yeter şart değildir. Benzer olarak, yönergelerin metnini, ilkelerin temelini ihlal edecek kadar aşırı sıkı, harfi harfine bir yorum ile izlemeyin. Eğer kurallar sizi ansiklopedinin geliştirilmesinden alıkoyuyorsa, onları yok sayın. Anlaşmazlıklar; kurallara veya prosedürlere sıkıca

bağlı kalınarak değil, uzlaşmacı tartışmalarla çözülmelidir."

Vikipedi'de bulunan hizmetli ve bürokrat yetkili kullanıcıları bu çerçevede değerlendirmek gerekiyor. Hizmetliler, silme, engelleme ve sayfaları korumaya alma gibi ek yetkilere sahip güvenilen kullanıcılar olarak tanımlanıyor. Bürokratın görevi ise şöyle:

- Olağan bir kullanıcıyı hizmetli ya da bürokrat atayabilirler.

- Bir kullanıcının kullanıcı adını değiştirebilirler.

- Bir kullanıcıya bot statüsü verebilirler ya da bot statüsünü iptal edebilirler.

Bürokratlar 1. ve 3. görevlerini ancak bu yönde sonuçlanmış bir oylama söz konusu ise uygulayabilirler. 2. görevlerini ise yalnızca kullanıcının isteği üzerine uygulayabilirler (bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/VP:Hizmetli). Fakat bu kullanıcı kategorilerini abartmamak gerekiyor. Her yetkili kullanıcı görevini belirli kurallar çerçevesinde yürütmek zorunda. Wales Şubat 2003 tarihinde aşağıdaki uyarıyı yapıyor:

"Yalnızca şunu söylemek istiyorum, sistem işletmeni olmak çok önemli bir şey değildir.

"Biraz istemeden de olsa, sanırım çevrede bir süredir bulunan birkaç kişiye sistem işletmenliği yetkisi vereceğim. Ancak bunun çevresindeki 'otorite' havasını dağıtmak istiyorum. Sistem işletmenlerine verilen yetkilerin herkese verilmiyor olması yalnızca teknik bir durumdur.

"Kimi kullanıcılara sistem işletmenliği yetkisi verilmesinin, özel ve önemli bir durum olduğu havası oluşması kesinlikle hoşuma gitmiyor."

Anonimliğin en büyük etkisi ise gerçek hayattaki unvanları gereksiz kılıyor oluşu. Böylece, sözü söyleyenden çok sözün kendisi önem kazanıyor. Özellikle tartışma sayfalarında, kişinin unvanı ya unvansızlığı sözün içeriğinin önüne geçemiyor.

Vikipedi, içeriğinin hep özgür olacağını beyan etmiş olmasına rağmen herhangi bir ticarileşme eğilimi de topluluğun yoğun bir tepkisi ile karşılaşabiliyor. Örneğin, 2002 yılında Wales'in Vikipedi e-posta listesine, Vikipedi'ye reklâm almayı düşündüğünü belirten bir mesaj atmasından sonra gelişen olaylar insanların Vikipedi'ye katkı koyma motivasyonları hakkında ipuçları veriyor. Wales'in bu mesajından sonra Vikipedi'nin İspanyolca sürümüne katkı koyanlar Wales'in gönüllülerin emeğinden para kazanma girişimine karşı sert bir tepki gösterdi. Hatta tüm İspanyolca içeriği alıp kendi ansiklopedi çalışmalarına Enciclopedia Libre adındaki kendi sitelerinde devam ettiler. Wales ve Sanger, reklâm fikrinin sadece bir düşünce olduğunu belirttiler. Fakat ikna edici olamadılar, İspanyollar ancak birkaç yıl sonra Vikipedi'ye döndüler.

O'Sullivan'ın altını çizdiği gibi bu üç faktörden herhangi biri ile oynanması, Vikipedi'yi altüst edebiliyor.

Vikipedistler nasıl çalışır?

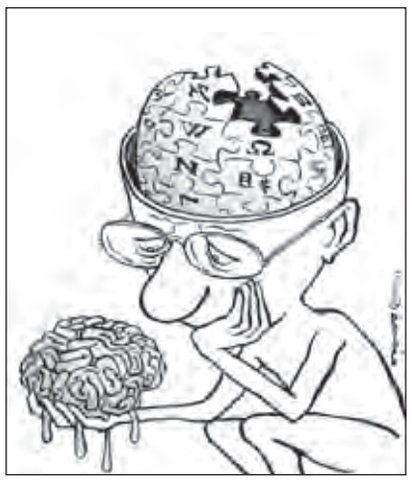
Her şeyin yerli yerine oturduğu herhangi bir konuda bir Vikipedi makalesi yazmak, eğer o konuda herhangi bir bilginiz varsa kolay görünüyor. Örneğin, Vikipedi'ye sayısal ses formatları hakkında bir makale yazıldığında pek fazla bir sorun çıkmaz. Diğer Vikipedistler, varsa hataları düzeltecek ya da yeni eklemeler yaparak makaleyi zenginleştireceklerdir.

Ama Vikipedi güncel olayları ve popüler kişileri de içermektedir. Dolayısıyla, yazdığınız makale güncel bir konu ya da popüler bir kişi üzerineyse durum değişir. Vikipedi'de Ekşi Sözlük'teki gibi, kişilerin belirli bir başlığın farklı farklı tanımlarını yapması ve bu tanımların başlık altında listelenmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Vikipedi, aynı konuda birden fazla sayfa olmasını değil konunun tek bir sayfada olmasını ister. Taraflar, Vikipedi'nin ilgili maddesi üzerinde tartışırlar ve ortak bir içerik üretmeye çalışırlar.

Tartışma süreci, Vikipedi'nin üç temel politikası çerçevesinde gerçekleşir:

1) Tarafsız bakış açısı.

2) Doğrulanabilirlik.

3) Özgün araştırmalara yer vermemek.

Vikipedi'nin Nupedia'dan devraldığı tarafsızlık ilkesi şöyle tanımlanır:

"Vikipedi'nin tarafsızlık kuralına göre birbiriyle çatışan görüşler olduğu takdirde bu görüşler yan tutmadan, tarafsızca sunulmalıdır. Farklı görüşlerin hiçbirine yersiz bir öncelik verilmemeli ya da doğru olarak gösterilmemelidir. Yalnızca en popüler görüş açısı değil, yayımlanmış tüm önemli görüşler sunulmalıdır. Bu durumda bile en popüler bakış açısının ya da orta yol bir görüşün doğru olduğuna dair bir açıklama yapılmamalıdır. Okuyucuların konu hakkında kendi fikirlerini oluşturmalarına izin verilmelidir.

"Adı üzerinde tarafsız bakış açısı da nihayetinde bir bakış açısıdır, kesinlikle bakış açılarının yok edilmesi ya da farklı bakış açılarından söz edilmemesi anlamına gelmez. Bu bakış açısı konu hakkındaki farklı bakış açılarının yanında ya da karşısında olmayan, tarafsız bir bakış açısıdır.

"Konu hakkındaki tartışmalar tanımlanır, gösterilir, nitelenir ama tartışmaya girilmez. Kimin neye niçin inandığı ve hangi görüş açısının en popüler olduğu hakkında bilgi verilir. Detaylı yazılan maddelerde her görüş açısının ortak değerlendirmesi de verilebilir ama hangisinin daha iyi olduğu hakkında yorum yapmaktan özellikle kaçınılır. Tarafsız yazım, bir tartışmanın tüm taraflarını duygudan uzak, hesaplı, analitik gözle tanımlayan bir yazım

biçimi olarak düşünülebilir. Maddede özel bir bakış açısına doğru bir eğilim gözlemlendiğinde bu maddenin düzeltilmesi yani tarafsız hâle getirilmesi gerekir."

Vikipedi yazarlarının olgu ile kanı arasındaki farka dikkat etmesi gerekir. Örneğin, ABD'nin Irak'ı işgal etmesi bir olgudur, ama bu işgalin olumlu olarak değerlendirilmesi bir kanıdır. Vikipedi, kanılardan çok olgular üzerine kuruludur. Fakat:

"Bir 'kanı hakkındaki' olguları belirtirken 'aynı zamanda' 'karşı karşıya gelen kanılar hakkındaki' olguları da belirtmek önemlidir. Bunu yaparken de kanılardan birisinin doğru ya da yanlış olduğu konusunda yorum yapılmamalıdır. Farklı kanılara kimlerin sahip olduğu ve bunun nedenleri hakkındaki olguları da bildirmek oldukça önemlidir. Bu gibi durumlarda o görüşün önde gelen bir temsilcisini kaynak göstermek iyi bir yöntemdir."

Vikipedi'deki tartışmaların nasıl yürütüldüğü ve tartışmalı bir ansiklopedi maddesinin nasıl oluştuğunu izleyebilmek için İngilizce Vikipedi'deki kürtaj maddesine bakabiliriz (bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Abortion). Sayfanın sol tarafındaki menüde yer alan "Recent Changes/Son değişiklikler" bağlantısına tıklandığında ilgili makalenin hangi değişikliklerden geçerek oluştuğu izlenebilir. Sayfanın üstünde yer alan "Talk" bağlantısına tıklandığında ise makale hakkında yapılan tartışmaları görebiliriz (Tarafsızlık hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Tarafs%C4%B1z_bak%C4%B1%C5%9F_a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1).

Vikipedi'nin ikinci temel politikası, doğrulanabilirlik ise şöyle ifade edilmektedir:

- Maddeler sadece güvenilir kaynaklarda yayımlanmış materyal içermelidir.

- Yeni materyal ekleyen kullanıcılar güvenilir bir kaynak göstermelidirler, yoksa düzeltmelerine itiraz edilebilir ya da bu düzeltmeler silinebilir.

- Güvenilir bir kaynak gösterme zorunluluğu materyali eklemek isteyen kullanıcıların elindedir, silmek isteyenlerde değil.

Makalede yer alan kaynaklar, ilgili makalenin kalitesini ve güvenirliğini de etkilemektedir (Doğrulanabilirlik hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Do%C4%9Frulanabilirlik).

Özgün araştırmalara yer vermemek, politikası ise diğer iki maddeyle ilişkilidir. Vikipedi, yazarların hiçbir yerde yayınlanmamış tezlerini, düşüncelerini, yorumlarını yazabileceği bir yer değildir (Ayrıntılı bilgi için bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:%C3%96zg%C3%BCn_ara%C5%9Ft%C4%B1rmalara_yer_vermemek).

Aslında bu üç politika da bir ansiklopedinin toplumsal kabulü için gereklidir ve birbirini tamamlayan bu politikaları ayrı ayrı değil, bir bütünlük içinde değerlendirmek gerekir. Fakat Vikipedi, kontrolü kendi içinde sağladığından tartışmaların, anlaşmazlıkların yaşanması da olağandır. Vikipedi'nin anlaşmazlık durumunda izlenecek yol konusundaki önerilerinden bazıları şunlardır (bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Anla%C5%9Fmazl%C4%B1klar%C4%B1n_giderilmesi):

1) Bir anlaşmazlığın çözümü için en iyi yol, öncelikle anlaşmazlığın

Şekil 1

çıkmasını önlemektir. Diğer kullanıcılara ve onların bakış açılarına karşı saygılı olun.

2) Hemen hemen her anlaşmazlığı çözmek için başvurulacak ilk çare konuyu tartışma sayfasında tartışmaya açmak olacaktır. Ya karşınızdaki kullanıcının mesaj sayfası ya da söz konusu maddenin tartışma sayfası yoluyla temas kurun. Tartışmayı hiçbir zaman madde sayfasının içine taşımayın. Bir konuyu tartışırken sakin olun ve kişisel saldırılarda bulunmayın. Karşınızdaki kişinin bakış açısını da göz önüne alın ve bir uzlaşmaya varmaya çalışın. Aksini kanıtlayacak açık kanıtlarınız olmadıkça karşınızdakinin iyi niyetle davrandığını varsayın.

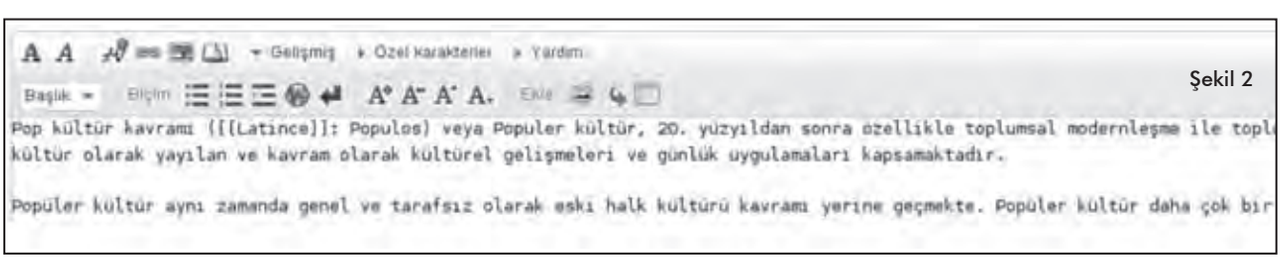
3) Tartışmadan herhangi bir sonuç alınamamışsa gayri resmi arabuluculuk, üçüncü şahıslarla tartışmak, genel görüş araştırması yapmak gibi yollar denenebilir.

4) Hizmetlilerden yardım istemek.

Ancak şuna dikkat etmek gerekir: Vikipedi'ye yazılan herhangi bir makale her zaman kendiliğinden tarafsız olmaz. Bir tartışma sürecinin sonunda tarafsızlaşır ve gerçek çoğu zaman bir mücadele sürecinde oluşur.

Vikipedi'ye nasıl katkıda bulunabilirim?

Eğer Vikipedi'nin önemi konusunda ikna olduysanız, kolları sı-

Şekil 2

vayıp Vikipedi'ye içerik ekleyip/değiştirme işine başlamadan önce Vikipedi'nin yardım sayfalarına göz atmakta fayda var. Bunun için Vikipedi'nin ana sayfasına girdikten sonra (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ana_Sayfa), sol taraftaki menüden Yardım bağlantısına tıklamanız yeterli. Bu bölümde fazla ayrıntıya girilmeden, Vikipedi'yi kullanmanın teknik olarak çok basit olduğu gösterilmeye çalışılacak.

Bir sayfayı değiştirmek için üzerindeki **değiştir** bağlantısına tıklamanız yeterli olacaktır (Şekil 1).

Eğer sayfa korunmaya alınmış ise **değiştir** bağlantısı görülmeyecektir.

Değiştir bağlantısının yanında yer alan **Geçmişi Görüntüle** bağlantısıyla, ilgili makale üzerinde yapılan tüm değişiklikleri tarih sırasına göre görebilir ve hatalı olduğunu düşünüyorsanız bu değişiklikleri geri alabilirsiniz.

Değiştir bağlantısına tıkladıktan sonra çıkan sayfada istediğimiz değişiklikleri yapabiliriz. Wiki sistemleri, klasik html'den farklı, daha basit bir işaretleme dili kullanmaktadır. Bu işaretleme diline göre bir kelime ya da kelime grubunun görünümü aşağıdaki gibi değiştirilebilir:

- "eğik" eklendiğinde yazı eğik. (2 tırnak işareti)
- "'kalın'" eklendiğinde yazı kalın. (3 tırnak işareti)
- ""'kalın eğik'"" eklendiğinde yazı kalın eğik. (5 tırnak işareti)

Başlıklar ise aşağıdaki gibi oluşur:

- == En üst başlık == (2 eşit işareti)
- === Alt başlık === (3 eşit işareti)
- ==== Alt Alt-başlık ==== (4 eşit işareti)

Dört ya da daha fazla başlık varsa, sayfanın içindekiler tablosu otomatik olarak oluşur.

Vikipedi içinde herhangi bir maddeye bağlantı vermek için kelime ya da kelime grubunu aşağıdaki gibi [[ ]] içine almak gerekir:

[[Mustafa Kemal Atatürk]]

Tüm bu ayrıntılara bile fazla gerek yoktur. Daha önce, OpenOffice.org, LibreOffice ya da Microsoft Office vb kelime işlem programlarını kullanmış biri için değiştir ekranında çıkan aşağıdaki menü oldukça tanıdık gelecektir (Şekil 2).

Vikipedi'yi, özellikle Vikipedi'nin Türkçe sayfalarını zenginleştirecek yetenek *Bilim ve Gelecek* okurlarında fazlasıyla vardır. Buna çok fazla gencin ihtiyacı olduğunu unutmayalım...

KAYNAKLAR

1) Alison J. Head and Michael B. Eisenberg, 2010. *How today's college students use Wikipedia for course–related research*, First Monday, volume 15, number 3, http://firstmonday.org/article/view/2830/2476, son erişim 19 Eylül 2012.
2) Dan O'Sullivan, 2009. *Wikipedia: A New Community of Practice?*, Ashgate Publishing.
3) Andrew Lih, 2009. *How a Bunch of Nobodies Created the World's Greatest Encyclopedia*, Hyperion.

Hasan Torlak htorlak@hotmail.com

Bazen doğurganlığın bazen günahkârlığın sembolü: Elma

Sıcak ve nemli coğrafyada elmanın fizyolojik olarak daha kof ve çabuk çürüyen meyveler vermesi, saklanma süresinin kısa oluşu, onun daha çok mayalama ve şarapla ilişkilendirilmesine, dolayısıyla bozulmayla eşleştirilen günahla özdeşleştirilmesine; serin ve kuru coğrafyalar olan step halklarında ise daha uzun süre dayanması ve sağlığa olan olumlu etkilerinden dolayı daha pozitif bir bakış açısıyla görülmesine neden olmuş olabilir.

Malus domestica olarak adlandırılan kültür elmasının vatanı Orta ve Batı Asya ile Kafkaslardır. Kışın yaprağını döken, geniş tepeli, 8-10 m boylanabilen bir ağaçtır. Meyvesi dalından koparıldıktan sonra 1 yılı aşkın bir süre taze olarak saklanabilir. Dünyada en çok ve yaygın yetiştirilen meyvelerden biridir. Türkiye'de hemen her bölgede yetişir. Çiçekleri pembe olup ilkbaharın ortalarında açar. Elmanın günümüzde 7500'den fazla kültür formu bulunmaktadır. Ülkemiz elma üretiminde Çin, ABD ve İran'ın ardından dördüncü sırada olup insanların en fazla tükettiği meyvelerdendir. Türkiye'de pek çok bölgede, orman içi açıklıklarda, su kenarlarında farklı yaban elması (*M. sylvestris*) çeşitlerine rastlanır. Meyveleri ormanda yaşayan hayvanların beslenmesi açısından önemlidir. Doğal elma ağaçları 12 metreye kadar boylanabilir. Bir elma ağacı 50-200 kilogram arasında meyve verebilir. Elmalar genelde yüksek ve serin yerleri tercih ederler. Alçak rakımda yetişen elmaların meyvesi gevşek olur ve genelde çabuk bozulur. Elmanın atası olan yaban elması *Malus sylvestris*, eski çağlardan beri kültüre alınmıştır. *Malus sylvestris*, dünyaya Orta Asya'dan, daha doğrusu Kazakistan'dan yayılmıştır. Kazakistan'ın başkenti Almatı "elma bahçesi" anlamına gelmektedir. (1, 2, 3) *M. sylvestris*'in tohumları zehirlidir. (23)

Elma dünyada en çok ve yaygın yetiştirilen meyvelerden biridir. Türkiye'de hemen her bölgede yetişir.

Elma, üzerinde oldukça fazla simgesel anlam, gönderme ve söylence olan bir meyvedir. Mezopotamya ve Yunan mitolojileri, kutsal kitaplar, edebiyat, resim, heykel ve daha birçok alanda elmaya rastlamak olasıdır. Neolitik Ortadoğu kazılarında elmaya rastlanmadığından elmanın bu çağ sonrasında Ortadoğu'ya geldiği tahmin edilmektedir. Hattilere ait bir mitolojik metinde pınar başındaki elma ağacından söz edilir. "Elma ağacı sıcaktan yanıyor (Kanıyor) Arinna kenti Güneş Tanrısı (tanrıçası) parlak giysileriyle elma ağacını örtüyor" denmektedir. (10) Dolayısıyla Hattiler döneminde elmanın tanrıçaların ilişkilendirildiği görülmektedir.

'Elmalar dişleri kırsın'

Elma, Hitit döneminde diğer yaş ve kuru meyvelerle birlikte genellikle ritüellerde tanrılara sunmak ve kutsal yerlere koymak için kullanılmıştır. (3, 7) Hititler elmaya HAŞHURŞA, elma ağacına da GIŞ. HAŞHUR veya HAŞHURU derlerdi. Hititler bir yapı inşa ederken onun temellerine madenden yapılan eşyalar koyarlardı. Bir Hitit yapı ritüelinde, yapıya konan nesnelerle ilgili olarak "16 elma ağacı konulur: içinden 4'ü altından elma ağacı, 4'ü gümüşten elma ağacı, 4'ü demirden elma ağacı, 4'ü bronzdan elma ağacıdır. Fakat onların ağırlıkları saptanmamıştır" denilmektedir. (8) Hitit döneminde 1. Hattuşili ve 1. Murşili'nin yıllıkları olduğu tahmin edilen bir grup belgede krala bir türlü itaat etmeyen bir kişiye öfke dolu lanetler edilmektedir: "O elma ağacını görsün…elmalar dişleri kırsın" denmektedir. Elma burada zarar verici bir güçtür. Elmaların dişleri kırması düşüncesi olağanüstü yaratıcılıktadır. "Elmalar dişleri kırsın" lanetlemesinde, elma

Elmanın günümüzde 7500'den fazla kültür formu bulunur.

gibi çok beğenilen bir meyvenin ara sıra zararlı etkiler verebildiğinin dolaylı yoldan ifade edilmiş olması son derece şaşırtıcıdır. Boğazköy'deki bazı belgelerde rastlanılan lanetleme formülünde de elmanın insan vücuduna zararlı bir meyve olarak sunulduğu görülmüştür. Elma son derece lezzetli, güzel kokulu bir meyve türüdür. Bununla birlikte hoşa gitmeyecek sert, yenebilecek nitelikte olmayan, ekşimsi yabani elma türleri bulunmaktadır. Ekşi elma Hititlerde tanrısal bir ceza olarak algılanmaktadır: "Kim Fırtına tanrısına mayhoş bir söz söylerse o zaman tanrı ona ekşi bir elma versin!" denilmektedir. Lanet ve beddua Hititlerde düşünsel bir sığınak işlevi görmektedir. Sıradan bir elmanın dahi kin beslenen düşmana lanet okunurken kullanılması Hititlere özgü yaratıcı düşünme şeklinin bir sonucudur. (9) Yine bir Hitit büyü metninde "Ekşi elma ile dişlerini uyuştursunlar, ey kötü dil geri dön!" denmektedir. (15) Kötü dilli insanlar ekşi elma ile uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Gerçekten de Anadolu'nun her yanında ekşi veya acı elmalar bulunmakta, bu elmalar aşılanmadıkça insanlar tarafından yenilememekte, ancak hayvanlar tarafından vitamin kaynağı olarak kullanılmaktadır. Anadolu'nun doğal olarak yetişen ekşi elmalardan biri de çok dar alanda yetişen lokal endemik bir türdür: *Malus sylvestris* subsp. *orientalis* var. *microphylla* adlı endemik Amasya elması, yok olma tehlikesi altında olup Amasya kent merkezinin 30 km yakınında yaşama tutunmaya çalışmaktadır. Bu endemik elmamız yok olursa Hitit uygarlığını biçimlendiren yapıtaşlarından birini de kaybetmiş olacağız. Belki de kötü dilleri geriye göndermek için hiç Amasya elması bulamayacağız.

Elma Mısır iklimine uyum sağlayamamıştır. III. Ramses döneminde bir sepet dolusu elmanın Nil Tanrısı'na adak olarak sunulduğu yazılı kaynaklardan bilinmektedir. Bronz çağından önce Ortadoğu ve Anadolu kültürlerinde elmaya pek rastlanmamaktadır. Bronz çağı Troya uygarlığında elma kalıntıları bulunmuştur. Elma'nın Latincesi olan *Malum* "şeytansı" ve "kötü" anlamına gelir ve beyaz büyü yapmak için büyücülerin elma kullandıkları inancı yaygın olup, elmanın içinde kesilince görülen şeklin **pentagrama** yani beş köşeli yıldıza benziyor oluşu bu inancın çıkmasına neden olmuş olabilir. Mezopotamya ve Hitit mitolojilerinde yer alan Hedemmu söylencesinde bir kadının bir erkeği arzulamasının nasıl sağlanabileceği anlatılır: "Kadınların en güzeli aşkı yarattı! Elma ve narlara bayılan İştar, arzuyu yarattı. Ey aşk taşı kalk ve in! Haydi, benim için iş başına. Çiftleşmemizi yönetecek olan İştar'dır. Bir elma ya da nara bakarak bu sözleri üç kez tekrarla, sonra da bu meyveyi arzuladığın kadına yedir. Kadın hemen kendini teslim edecek ve onunla cinsel ilişkide bulunacaksın." (3, 13)

Kelt söylencesinde ölen kişinin ruhunun bir elma bahçesine gideceği ve buranın Avalon adlı bir elma bahçesi olduğuna inanılır. Avalon, Kelt dilinde elma anlamına gelen abal sözcüğünden türemiştir. Kelt inancında elma ölümsüzlüğü temsil eder. (3) İlginç olan husus Mevlana'da da elmanın cennetle ilişkilendirilmesidir. Mevlana *Mesnevi*'de "Zahmetsiz öyle rızık ara ki sana cennetten Cebrail ile elma gelsin" diyerek elmayı cennetin kutsal meyvesi olarak algılamaktadır. (19)

Yunan söylencelerinde elma

Elma antik mitolojide de büyük öneme sahiptir. Kuzey bölgelerde elma genellikle doğurganlığı sembolize eder. Yunan mitolojisinde elma, dünyanın en güzel kadını seçilen Afrodit'e hediye olarak verilir. Aşkın sembolü olarak da kabul edilen elma, birçok dinde yasak meyve olarak kabul edilmiş, Adem ve Havva elma yedikleri için cennetten kovulmuşlardır. (2) Yunan mitolojisindeki Atalante ve Hippomenes'in evlilik öyküsünde; Artemis'e bağlılığından dolayı hiçbir erkekle evlenmeyen Arkadialı güzel avcı kız Atalante, kendisine talip olan erkeklerle yarışa girmekte ve kaybeden talibini öldürmektedir. Yarışmacılardan Hippomenes, Atalante'yi Afrodit'in verdiği altın elmalarla alt eder. Atalante, yola bırakılan atlın elmaları toplamaya çalışırken geride kalır ve yarışı kazanan Hippomenes ile evlenir. Diğer bir söylencede de Zeus ile karısı Hera'nın evlilik törenlerinde kayınvalide Gaia gelin Hera'ya altın elmalar hediye eder. Yine diğer bir Yunan söylencesinde Kavga ve nifak tanrıçası Eris, üzerinde "En güzel o-

Aşkın sembolü olarak da kabul edilen elma, birçok dinde yasak meyve olarak kabul edilmiş, Adem ve Havva elma yedikleri için cennetten kovulmuşlardır. (Flaman ressam Hugo van der Goes'un 1470 tarihli tablosu)

lana" yazılı bir elmayı masanın ortasına atar. Elmayı gören üç tanrıça armağanın kendilerine gönderildiğini iddia ederler. Bu tanrıçalar Hera, Athena ve Afrodit'tir. Bu tartışmada hakemlik görevi İda dağında yaşayan yakışıklı Paris'e düşer. Paris, Afrodit'i en güzel ilan ederek elmayı ona verir ve dünyanın ilk güzellik yarışması da böyle sonuçlanır. Afrodit bu yarışmada Paris'e dünyanın en güzel kadınını vaat eder ve bu kadın yüzünden Troya savaşı çıkar.

Elma'nın Yunancası Melos'tur. Mitolojide Deloslu bir genç olan Melos, ülkesinden ayrılıp Kıbrıs'a yerleşir ve kralın oğlu Adonis ile çok iyi arkadaş olur. Ancak bir av sırasında Adonis yaban domuzu tarafından öldürülünce bu olaydan çok etkilenen Melos kendini bir ağaca asarak intihar eder. Bunun üzerine de tanrılar onu elma ağacına çevirirler. (3) Kırmızı elma Afrodit'in simgesidir. Antik dönemde aşıklar, gülden yapılma taç takardı. Bu gül tacı, ısırılmış bir elmayla birlikte aşığa gönderilirdi. (11) Antik dönemde, elma üzerine kısa mesajlar yazıldığı bilinmektedir. Akhilleus'u seven Pedasos'lu bir kız, elma üzerine, kuşatmanın durmaksızın devam ettiğini yazmıştır. Antik dönem evlenme törenlerinde düğün heyetine elma fırlatılır ve elmanın üzerine yazılar yazılırdı. (12) MÖ. 6. yüzyıla ait bir söylencede Zeus'un evlilik dışı ilişkisinden doğan Dionysos, bir mağarada aralarında altın elmaların da olduğu oyuncaklarla oynayarak büyür. (24)

Yahudi yeni yılı Roş Aşana, Eylül ayında mevsimin ilk meyvesi elma ile başlamaktadır. (13) Kutsal kitaplarda, Adem ve Havva'nın cennetten kovulmalarına neden olan elma ağacından söz edilmez, bu söylence sonradan kilise babaları tarafından MS 4. yüzyılda eklenmiştir. (3) Hıristiyanlığın Roma'da artık resmi din olarak kabul edildiği 4. yüzyılda elmanın kötülenmesinin nedeni çok açıktır. Elma antik pagan inançlarında önemli bir yer tutar ve Afrodit'in sembollerindendir. Hıristiyanlığın yayılma döneminde pagan inançların unutturulması amacıyla pagan kültleriyle ilgili ağaç ve bitkilere yönelik yaygın bir reddediş ve kötüleme söz konusudur. Bu reddiyenin defne, mersin ve gül gibi pagan kültlerde önemli yer tutan ağaçlar için de söz konusu olduğu, ağaç çiçek ve dallarını çelenk ve sunu olarak ritüellerde kullananların hapse atıldıkları bilinmektedir. (11) Ancak diğer ağaçlara yönelik reddiye Hıristiyanlığın yerleşmesinden sonra ortadan kalkmasına rağmen elmaya yönelik olan olumsuz algı ve söylencenin günümüze kadar devam ettirilmesi dikkat çekicidir.

Hera, Athena ve Afrodit "en güzel olana" yazılı bir elmanın kime gönderildiğini tartışıyorlar. İlk güzellik yarışması. Hakem Paris. Yarışmanın dolaylı sonucu Troya savaşı. (Rubens'in bu miti resmettiği ünlü tablosu)

Türk halk kültüründe elma

Elmalı en eski yemek tarifi Roma dönemine ait elmalı domuz eti tarifidir. (3) Bizans yeme içme kültüründe, elmanın yararlı olabilmesi için Ağustos veya Eylül aylarında yenilmesi gerektiğine inanılmakta ve tatlı elmanın nemli ve soğuk bir yapıya sahip olduğu, bu nedenle kalbi ve karaciğeri canlandırdığı, ekşi olanın susuzluğu bastırdığı ve sindirimi teşvik ettiği belirtilmektedir. (3) Osmanlı mutfağında elmanın kaymaklı tatlısı, hoşafı, turşusu, 15. ve 16. yüzyılda saray mutfağında ise dolmasının yapıldığı bilinmektedir.

Elma ağacı altında doğum veya elmanın doğumla ilgisi gerek Orta Asya Türk gerekse Anadolu kültürlerinde de vardır. Elma yiyen karıkocanın çocuklarının olduğu rivayet edilir. XVII. yüzyıldan sonra Osmanlıdaki Kızılelma motifi, fethedilmemiş toprakları sembolize ediyordu. Türk milliyetçiliğinin de kızılelmayı benimsemesi 1912'deki Balkan savaşları sonrasında ortaya çıkar. (3)

Elma, Türk kültürlü halk inançlarında özel bir yer tutar. Türk kültüründe elma, murada ermek, çocuk sahibi olmak, erkek çocuk sahibi olabilmek, geçkin yaşa rağmen çocuk sahibi olabilmek gibi hususların iksiri olarak görülmektedir. Elma falına bakılarak doğacak çocuğun cinsiyeti tahmin edilebilmektedir. Elma, Türk halk kültüründe üremenin, çoğalmanın, yayılarak büyümenin sembolüdür. Karacaoğlan'ın bir dörtlüğünde "Perişan gönlüm perişan/Almadır aşıka nişan/Almasız yara kavuşan/Ah eder anar almayı" demektedir. Koçgiri isyanını onaylamayan ve Devletin yanında yer alan Alişan Efendi aşiret reislerine seslendiği dörtlüğünde "Yemin edenler elmayı/Zülfikarı Murtaza'ya/Geriden teller çektiler/Biz uymayız eşkiyaya" demek suretiyle elmanın Alevi-Bektaşi Türk inancında yaşamakta olan Hz. Ali'nin kılıcı Zülfikar ile eş tutulduğunu anlatmaktadır. Sivas'ta Cem kurbanı olarak koç kesmeye gücü yetmeyen, Hak niyazı kabul olması için bir elmayı 12 parçaya bö-

Elma, Türk halk kültüründe üremenin, çoğalmanın, yayılarak büyümenin sembolüdür.

ler ve bu parçaları dağıtır. Tasavvuf şairlerinden Kirdeci Ali "Bir almadan yarattı Çolah bizi/Sana düzükıldı Hak Çalap cümlemizi" demekte, Pir Sultan Abdal; "Cennetten Ali'ye bir niyaz geldi/Ali'ye terceman gelen elmadır" diye sesmektedir. Güney ve İç Anadolu köy düğünlerinde düğün bayrağının gönderinde tepede elma olur. Elma zürriyetin, bereketin sembolüdür. Anadolu'da gelin, evin kapısının eşiğine geldiğinde damat konfeti ile birlikte elma atar. Böylece gelinin hayırlı evlatlar doğuracağına inanılır. Anadolu'nun bazı yerlerinde çocuğu olmayan yaşlı çiftlerin çok yakarıp çok hayır işleyip elmalı yerlerde yatmaları halinde çocuk sahibi olacakları inancı vardır. Kıbrıs'ta çocuk sahibi olmak isteyen anne adayına elma okutularak yedirilir. Anadolu'da koç katımında koçun boynuzuna bereketine inanıldığı için elma saplanır. Kurban bayramlarında koçların boynuzuna elma takma geleneği vardır. Elmanın kabuğunu koparmadan soyanın dileğine ulaşacağı, koparılmamış kabuğu yastığının altına koyanın nişanlanacağı genci rüyasında göreceğine inanılır. Bazı yörelerde koparılmamış bu elma kabuğu arkaya doğru atılır, kabuk hangi harfe benzerse o harfle ismi başlayan bir kimse ile evlenileceğine inanılır. Elma, içerdiği vitamin, mineral, karbonhidrat, protein gibi elemanların kadın-doğum hormonları üzerinde olumlu etkisinin yanı sıra mistik bir güce de sahiptir. Tunceli yöresindeki Zazalar tarafından ocak ayının son haftasıyla şubatın ilk haftasında düzenlenen Hızır Haftası kutlamalarında Hızır'ın gayptan elma sunacağına inanılırdı. Bolkardağı Yörük Türkmenlerinde gelin ve güvey bayrakları gönderinin üzerine elma dikilir. Elmaya gençler tarafından nişan alınır. Elmayı vuran gence gelin bir çevre/yazma hediye eder. Yazmayı alan genç için bu, kısmetinin açılacağı anlamında bir bereket ve uğur nişanıdır. Gelinin başına yeni evinin eşiğinden içeri girmeden evvel elma atılması Anadolu'da gelinin oğullu/uşaklı olmasının temennisi olarak bilinir. Eski Türk yazılı kültür kaynaklarında çocuk sahibi olma isteğinin "elmalı yerlerde-su başlarında" yatılarak gerçekleşeceğine inanılırdı. Anadolu'da gelin evine bayramlarda koç gönderilmesi ve koçun; ayna, elma ve kına ile süslenmesi geleneği vardır. (17)

Erkek çocuk sembolü

Konya Sarayönü'nden derlenen bir söylencede; bir zamanlar bir köyde bir ailenin hiç çocuğu olmazmış. Kocası bir gün ormana gitmiş; yorulunca bir meşe ağacı dibinde uyumuş. Rüyasında yaşlı bir dede görmüş. Dede "Oğlum siz çok çocuk istiyorsunuz, ama bir türlü olmuyor. Sen kalk, ormanın içinde dolaşırken bir tane elma bulacaksın, o elmayı alacaksın. Evinde hanımınla birlikte yiyeceksin, elmayı ziyan etmeyip kabuklarını atına yedireceksin. Ondan sonra Allah size çocuk versin" demiş. Türk lehçelerinde elmaya, "alma", "ulma" ve "almıla" gibi isimler verilmekte olup bu isimlerin kullanıldığı yerler itibariyle Türklerin yayılış coğrafyası tespit edilebilmektedir. Halk arasında "Yozma" olarak da adlandırılan elma zürriyetin sembolüdür. Masallarda, elma yendikten sonra çocuğu olmayanların çocuğu olur. Manas Destanında doğum yapmayan kısır eşinden yakınan Yakup Han "Bu elmalı yerlerde yuvarlanmıyor" demektedir. Cennetin yasak elması kavramı da kültürümüzde zürriyetle ilgili bir şekilde kullanılmıştır. Evlilik dışı çocuklar ve gayrımeşru ilişkiler "yasak elma" kavramıyla tanımlanmıştır. Elma erkek çocuk sembolüdür, murattır. O yüzden günümüz Anadolu düğünlerinde göğe ulaşan düğün bayrağının tepesine elma takılır. Bu uygulamayla elma, soyun devamı dileğinin tanrıya iletilmesinin sembolü olarak kullanılır. Güveyinin, eve yeni gelen gelinin önüne elma atması, sevgiliye hediye olarak elma gönderilmesi hep aynı sembolü ifade eder. Elmanın oğul simgesi olduğu 11. yüzyıl atasözünde de vardır: "Atası ekşi elma yese, oğlunun dişi kamaşır". Elma ayrıca güzellik sembolüdür. Kızın yanakları elmaya benzetilir. Dede Korkut destanında "Güz almasına benzer al yanaklım" ifadesi kullanılır. (18)

Elmanın kabuğunu koparmadan soyanın dileğine ulaşacağı, koparılmamış kabuğu yastığının altına koyanın nişanlanacağı genci rüyasında göreceğine inanılır.

Elma bazı kültürlerde bozulmayla eşleştirilen günahla özdeşleştirilmiş.

Amasya-Tokat-Yozgat ve Sivas dolaylarındaki Alevi Sıraç kültüründe Muharrem ayında tutulan 12 günlük Muharrem orucu sırasında bazı yasak fiiller vardır. Bu orucu tutanlar elma soymazlar, soğan başı kesmezler. Bu oruç Kerbela'da ölenlerin yasını tutmak amacıyla tutulur. Dolayısıyla elma soymanın insan derisini yüzme, soğan başı kesimi de insan başı kesmeyle özdeşleştirildiği düşünülebilir. Ayrıca sıraç kadınlarının başlarına taktıkları ve "Elmalı" veya "Findi" olarak adlandırılan başörtüsü üzerinde elma motifleri (kırmızı-bordo renkte) bulunur. Sıraçlarda elma motifli başlıklar üniforma derecesinde yaygındır. Sıraç düğünlerinde, gelin koca evine geldiğinde önünde küp kırılır. Küp kırıldıktan sonra damat gelinin başına leblebi ve üç tane elma atar. Buna çerez atma denir. Sıraçlarda soğuk algınlığı durumunda yabani elma hamur gibi oluncaya kadar suda kaynatılır. Bu elma bütün vücuda sürülerek hasta çarşafla örtülür ve 1-2 saat böyle bekletilir. (20)

Elma, inançların tümünde ilk olanı temsil eder. En temel meyvedir. Yeni ve yabancı olan her sebze ve meyve önce elma diye anılır. Amerika'nın keşfinden sonra Avrupa'ya gelen yeni yiyecekler ilk referanslarını elmada bulmuşlardır. Patates, yer elması olarak adlandırılmış, domates aşk elması ifadesine layık görülmüştür. Elma ilk ve mutlak olandır. Ölümsüzdür. Eski Türk inancında kızıl elma kavuşulamayan ideali, son ülküyü simgeler. (13) Elmanın ölüm aracı olma özelliği Türklere özgüdür. Bugün Türkiye'de Azrailin çocuklara elma sunduğuna inanılır. (14)

'Günde bir elma doktoru uzak tutar'

Elma taze tüketiminin yanı sıra; pişirilerek de yenebilmekte; meyve suyu, sirke ve çeşitli içkilerin yapımında kullanılmaktadır. Ayrıca birçok pasta ve unlu mamullerde kullanılır. Avrupa'da elma en çok marmelât ve reçel yapımında kullanılır. (2)

Anadolu'da "Domuz elması, ekşi elma, kır elması, yabani ekşi elma, yabani elma veya yoz elma", Amasya'da "acuk" olarak adlandırılan ve ülkemizde yabani olarak yetişen *Malus sylvestris* subsp. *orientalis* var. *orientalis*'in meyvesi Afyon, Balıkesir, Iğdır ve Kastamonu'da yenir, Iğdır'da meyvesinden çay yapılır, Kırklareli'de meyvesinden turşu ve pekmez yapılır, pekmezine Amasya'da "acuk pekmezi" denir, Kastamonu'da meyvelerinden ahlatla birlikte pekmez yapılır. (6)

"Günde bir elma doktoru uzak tutar" şeklinde Batılı bir atasözü vardır. MS 2. yüzyılda, imparatorların ve gladyatörlerin ünlü doktoru Galen, neredeyse bütün hastalıklara karşı elma şarabı reçete ederdi. Elmalar, bitkilerde bulunan ve hastalıklarla savaşan maddeler olan flavonoidler açısından zengindir. Elma gibi flavonoid içeren maddelerle beslenenlerin diğer deney gruplarından % 20 daha az kansere yakalandıkları tespit edilmiştir. Flavonoid içeren yiyecekler arasında elma en yüksek koruyucu etkiye sahiptir. Katarakta karşı koruyucu olabilen *quercetin,* elmada bulunan flavonoid tipidir. Hayvanlar üzerinde yapılan deneylerde bu madde onları katarakta karşı korumuştur. Elma ayrıca sindirim için de iyidir. Kabızlığı ve ishali iyileştirebilir. Elma kan şekerini de düzenleyen bir madde içerir. Şeker düzeyinde ani iniş çıkışları önler. Elmada bulunan çözünür lif tipi pektin, kan kolestrol düzeylerini düşürme yeteneği sayesinde kalp hastalığı riskini düşürdüğü için son zamanlarda çok ilgi görmüştür. Elma ayrıca romatizmal arteritin de geleneksel çaresidir. Romatizmaya bağlı eklem ağrısı ve sertleşmeye karşı geleneksel olarak kullanılır. Ayrıca elmanın neşe getirdiğine dair bir inanç vardır. (16)

Elma C vitamini bakımından diğer meyvelere göre pek zengin olmasa da iyi bir antioksidan kaynağıdır. Bu nedenle kalbi koruduğu, kolestrolü düşürdüğü ve özellikle kolon kanserine iyi geldiği belirtilmektedir. (2) *Malus sylvestris*, yatıştırıcı, uyku verici, baş ağrılarını gidericidir, kireçlemeye de iyi gelir. (4) *M. sylvestris*'in haşlanan yapraklarının suyu Trabzon dolayında kolik (gaz sancısı) tedavisinde kullanılır. (5) Kayseri-Pınarbaşı'nda *Malus communis*'in soyulmuş kabuklarının ebegümeciyle karıştırılarak elde edilen çayı kabakulak, hazımsızlık ve akrep sokmasına karşı kullanılır. (15) Elma, günümüzde cilt nemlendirmede de kullanılır. (21)

Farklı coğrafyalarda farklı içerikler

Anadolu ve Orta Asya Türk kültüründe elma genellikle doğurganlık, murada erme ve çocuk sahibi olmakla ilişkilendirilmiştir. Antik Anadolu ve Ortadoğu kültürlerinde de elma aşk tanrıçaları İştar ve Afrodit ile ilişkilendirilmiş, aşkın ve kadını doğurganlığın sembolü sayılmıştır. Elmanın doğurganlığı artırdığı inancına temel olacak yeterli bilimsel veriler bulunmasa da meyvelerinin pembe ve kırmızı tonlarda olması, yumuşak kadını görünüme sahip olması, ayrıca hoş kokusu ve sakinleştirici özellikleri, elmanın hayal kurma ve geleceği görme ile ilgili uygulamalarda kullanılması, tıbbi yararları da düşünüldüğünde onu ailenin, cinselliğin, evin, evliliğin ve doğurganlığın sembolü yapmıştır. Bu yüzden Hititler döneminde bina kurarken yapının temellerine elma biçimli metal heykeller konul-

muş, antik dönemden bu yana da Anadolu düğünlerinde elma saçısı uygulanması yapılmıştır. Ancak elmanın doğurganlık ve kadınsılık ile olan ilişkisinin bilimsel ve etnobotanik temellerinin anlaşılabilmesi için daha fazla araştırmaya da ihtiyaç bulunmaktadır. Serin ve yüksek yerleri sevdiğinden kuzeyli bozkır kültürleriyle özdeşleştirilebilen elma, sıcak ve/veya nemli iklimlerin hakim olduğu Akdeniz ve Avrupa kültüründe daha çok çürüme ve ahlaksızlıkla da ilişkilendiriliyor gibidir. Sıcak ve nemli coğrafyada elmanın fizyolojik olarak daha kof ve çabuk çürüyen meyveler vermesi, saklanma süresinin kısa oluşu, onun daha çok mayalama ve şarapla ilişkilendirilmesine, dolayısıyla bozulmayla eşleştirilen günahla özdeşleştirilmesine; serin ve kuru coğrafyalar olan step halklarında ise daha uzun süre dayanması ve sağlığa olan olumlu etkilerinden dolayı daha pozitif bir bakış açısıyla görülmesine neden olmuş olabilir.

Kültürün günah sosuna fazlaca batırılmış

Elma'nın Anadolu, Ortadoğu ve Akdeniz'e bronz çağı ile birlikte diğer meyvelere göre oldukça geç bir dönemde gelmesi, daha önce bilinmeyen bu tuhaf meyveye bölge kültürlerince önyargılarla yaklaşılmasına neden olmuş, onun barbarlara özgülenmesine ve günahla özdeşleşmesine yol açmış olabilir. Bu önyargıların oluşmasında yaban elmasının çekirdeklerinin zehirli içeriğe sahip olmasının da rolü olabilir. Nitekim Pamuk Prenses masalına yansıdığı gibi zehirli elma motifinin kaynağının da bu özelliği olduğu akla gelmektedir. Türk kültüründe kızıl elmanın fethedilmemiş yerler ve doğurgan kadınlarla özdeşleşmesinden de görüleceği üzere, bu meyve antik çağlarda Asyalıların istilaları sonucunda fethedilen toprakların kadınlarının işgalcilerin haremine dahil olması ile özdeşleştirilmiş olması mümkündür. Nasıl ki Amerika'nın keşfi sonrasında, afrodizyak etkiye sahip olmamasına rağmen domatese rengi ve biçiminden dolayı Avrupalıların Latincede aşk elması anlamına gelen *Poma amoris* adını taktıkları (3) ve başlarda zehirli olduğunu düşündüklerinden ona karşı şüphe geliştirerek yüzyıllarca mutfaklarına sokmadıkları gibi Ortadoğu ve Akdeniz kültürlerine de Bronz çağında giren elmaya karşı buna benzer bir önyargı ve şüphe geliştirilmiş, bu şüphenin onu günahla özdeşleştirerek söylence halinde günümüze kadar getirmiş olması muhtemeldir. Ancak Bronz çağından yaklaşık 2000 yıl sonra ve Ortaçağın başlangıcında, artık kanıksanan ve tanınan elmanın tekrar kötülenmesi ve günahla özdeşleştirilmesinin en önemli nedeni elmanın özgülendiği Afrodit gibi pagan tanrıçaların ve elma ile ilgili putperest ritüellerin unutturulmak istenmesidir. Yoksa mis kokulu, güzel görünüşlü ve masum bir meyve olan elma neden kültürün günah sosuna bu kadar batırılmış olsun?

DİPNOTLAR

1) Necati Güvenç Mamıkoğlu, Türkiye'nin Ağaçları ve Çalıları, NTV Yayınları, İstanbul, 2007.
2) Cenk Durmuşkahya, "Şifalı Meyveler" , Seninle Dergisi, Mayıs 2011 Sayısı Eki.
3) Ahmet Uhri; Boğaz Derdi, Arkeolojik, Arkeobotanik, Tarihsel ve Etimolojik Veriler Işığında Tarım ve Beslenmenin Kültür Tarihi, Ege Yayınları, İstanbul, 2011.
4) Şinasi Yıldırımlı; "Munzur Dağlarının Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri" Fırat Havzası tıbbi ve Endüstriyel Bitkiler Sempozyumu, 6-8 Ekim 1986, Fırat Üniversitesi Yayını, Elazığ, 1991.
5) Mehmet Sağıroğlu, Ayşenur Arslantürk, Zerrin K. Akdemir, Melike Turna; "Hayrat (Trabzon) ve Kalkandere (Rize)'den Etnobotanik Bir Araştırma" Biological Diversity and Conservation, 5/1, 2012.
6) Ertan Tuzlacı, Türkiye'nin Yabani Besin Bitkileri ve Ot Yemekleri, Alfa Yayınları, İstanbul, 2011.
7) Hayri Ertem, Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'nun Florası, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1987.
8) Savaş Özkan Savaş; Çivi Yazılı Belgeler Işığında Anadolu'da (İ.Ö. 2. binyılda) Madencilik ve Maden Kullanımı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2006.
9) İlknur Taş, "Hititlerde Lanet ve Beddua Olgusu üzerine Bir Çalışma" VII. Uluslar arası Hititoloji Kongresi Bildirileri, Çorum 25-31 Ağustos 2008, Ankara, 2010.
10) Viladislav Ardzınba; Eskiçağ'da Anadolu Ayinleri ve Mitleri, Kafkas Bilimsel Araştırma Merkezi ve Yayıncılık İşletmesi, Ankara, 2010.
11) Jack Goody (Çev: Mehmet Beşikçi), Çiçeklerin Kültürü, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010
12) Prof. Dr. Nuray Yıldız; Eski Çağda Yazı Malzemesi ve Kitabın Oluşumu, Türk Tarih Kurumu Yayımı, Ankara, 2000.
13) Aylin Öney Tan, "Gökten Üç Elma Düştü", Cumhuriyet Gazetesi, 16.10.2011.
14) Julian Baldick, Hayvan ve Şaman, Hil Yayınları, İstanbul, 2011.
15) Ayşe Mine Gençler Özkan, Mehmet Koyuncu; Traditional Medical Plants Used in Pınarbaşı Area (Kayseri-Turkey)", Turkish Journal Pharmachy.Sci. 2(2), 2005.
16) Dr. Earl Mindell (Çev: Yeşim Özkardeşler Şallı), Mucize Bitkiler, Prestij Yayınları, İstanbul, 2003.
17) Yaşar Kalafat, Türk Halk İnançlarında Beslenme, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012.
18) Pervin Ergun, Türk Kültüründe Ağaç Kültü, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2004.
19) Mevlana, Mesnevi-i Şerif, Koodrinatör Nihat Öztoprak, Tercüman Süleyman Nahiti, İstanbul, 2007.
20) Dr. Orhan Yılmaz; Sıraçlar, Veni Vidi Vici Yayınları, Zile, 2009.
21) Cenk Durmuşkahya; A'dan Z'ye Bitkilerin Gücü, Seninle Dergisi Eki, Şubat 2011.
22) Ahmet Ünal, Hititler Devrinde Anadolu, 2. Kitap, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.
23) Belkıs Muca, Bekir Yıldırım, Şayeste Özçelik, Ahmet Koca; "Isparta İlinin Halka Açık Alanlarında Bulunan Zehirli Süs Bitkileri, Biological Diversity and Conservation, 5/1, 2012.
24) Kaynak: Çiğdem Dürüşken; Roma'nın Gizem Dinleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2011.
25) Hasan Torlak, "Anadolu Kültüründe Elma Ağacı", Yolculuk Dergisi, Kamilkoç yayını, Ekim 2012.

Aydın'da antik stadyum bulundu

Antik Magnesia bölgesinde yapılan kazılar sırasında Aydın-Germencik'e bağlı Ortaklar beldesinde Anadolu'nun en eski ve en iyi korunan stadyumu ortaya çıktı. Kazı ve restorasyon çalışmaları 28 yıldır Ankara Üniversitesi Arkeoloji Profesörü Orhan Bingöl önderliğinde devam ediyor. Ancak kazılar ödenek sıkıntısı nedeniyle durma noktasına geldi. Bingöl bu durum için, "Stadyumun 70 metre altındaki yarı dairesel 'Sphendona'yı (stadyumun bölümü) ortaya çıkarmak 35 gün sürdü. Tekin Köyü'nün sınırlarına doğru uzanan Magnesia Antik Kenti'ndeki kazılar Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın finansal desteği ile ek olarak 3 ay daha devam etti. Kazılar TÜBİTAK projesi olan stadyum üzerine yoğunlaşmış durumda; ancak yalnızca TÜBİTAK ve devletin yardımıyla kazıların tamamlanması zor. Spor kulüplerinden de bize destek olmalarını bekliyoruz." dedi.

Çalışmalar Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden 20 kişilik bir grup ve Almanya Nurnberg-Erlangen Üniversitesi'nden 7 kişilik bir grupla birlikte sürdürüldü. Şimdiye kadar kazıda üzerinde durulan beş önemli yapı, temizlenip gözle görülür hale getirildi. Bunlardan iki tanesi okul; biri, Anadolu'nun dördüncü büyük tapınağı olan kutsal Artemis Tapınağı; dördüncüsü ise antik tiyatro. Antik tiyatronun tiyatro olarak planlandığı ancak kötü hava koşulları ya da heyelan sebebiyle yarım bırakıldığı düşünülüyor. Kazılar bittikten sonra ise, diğer bir önemli yapı olan şehir stadyumu, makiler ve otlarla kaplı bir alanda bulundu.

Bingöl, stadyumu şöyle anlatıyor: "Tamamı mermerden yapılmış olan stadyumun kapasitesi 40 bin kişidir. Nasıl ki bugünkü stadyumlarda bulunan misafir takım bölümü, o zaman da yapılmış. Yine günümüzdeki gibi, kişi ve kuruluşlara ayrılan oturma sıraları, bu stadyumda da var. İmparatordan kent yöneticilerine kadar birçok kişinin isimlerinin yazılı olduğu sıralar var. En ilginci, psikolojik sorunları olanların yerinin ayrı olması."

Kazı çalışmalarının asistanlığını yapan Görkem Kökdemir, stadyum, antik tiyatro, tuvaletler ve kazı sonucu ortaya çıkan diğer bulguların bu bölgede insanların medeni bir yaşam sürdürdüklerinin ve spora verdikleri büyük önemin göstergesi olduğunu söylüyor.

Hazırlayan: Saliha Damar

Kas distrofisine karşı savaşta önemli buluş

Araştırmacılar, Miyotonik distrofiye karşı verilen mücadelede yardımcı olabilecek bir keşif yaptı. Keşif, IRCM (Klinik Araştırmalar Enstitüsü-Kanada), Massachusetts Teknoloji Enstitüsü ve Güney Kaliforniya Üniversitesi'nin işbirliği sonucunda yakın zamanda *Cell* bilim dergisinde yayınlandı. Bulgular, bu hastalığın sebeplerinin daha iyi anlaşılmasına öncülük edecek.

Steinert hastalığı olarak da bilinen miyotonik distrofi, yetişkinlerde en sık rastlanan kas distrofisidir. Bu bozukluk kas zayıflığı ve miyotonya (kasların kasılmasını takiben gevşemesindeki zorluk) ile kendini gösterir. Genel olarak çeşitli kas ve dokuları içeren çok sistemli bir hastalıktır.

IRCM'de RNA Biyolojisi Araştırma Birimi Müdürü Dr. Eric Lécuyer, "İlk olarak meyve sineği *Drosophila melanogaster*'de keşfedilen özel muscleblind-benzeri protein ailesi ile çalıştık. Bu RNA'ya bağlanan proteinlerin, insanda miyotonik distrofinin yanında kas ve göz gelişiminde de önemli fonksiyonlara sahip olduğu biliniyor." diyor. Klinik belirtilerin aşırı farklılık göstermesi nedeniyle miyotonik distrofi tıpta çok çeşitli şekillerde tanımlanmış karmaşık bir bozukluktur. Etkilenen sistemler, belirtilerin şiddeti ve bu belirtilerin ortaya çıkma yaşı, aynı aile içinde dahi olsa bireyden bireye farklılık gösterir.

Dr. Lécuyer'in laboratuvarından Dr. Neal A.L. Cody, miyotonik distrofili hastalarda MbnI protein düzeyinin çeşitli dokularda farklı derecelerde azaldığını, böylece MbnI protein seviyesinin ve işlevinin değişmesinin hastalığın ortaya çıkışında önemli bir etkiye sahip olduğunu düşündüklerini söylüyor. Çalışmanın yürütücüleri MIT'den Drs. Christopher B. Burge ve Eric T. Wang "Bu çalışmada yapılan evrensel transkriptom analizleri, MbnI proteininin fonksiyonu ile ilgili bazı bakış açıları sağladı ve gelecekteki fonksiyonel, modelleme ve klinik çalışmalar için genomik kaynaklar oluşturdu. Ayrıca bu bilgiler, miyotonik distrofinin gelişiminde meydana gelen olayların sırasının yeniden düzenlenmesinde, hastalığın ilerleyişinin ve tedaviye verilen cevabın görüntülenmesinde kullanılan tanı araçlarının geliştirilmesinde çok değerli olacaktır." diye ekliyor.

Miyotonik distrofi dünyada sekiz binde bir kişide görülen ve en çok karşılaşılan kas hastalığıdır; ancak Charlevoix / Saguenay-Lac-Saint-Jean'ın Quebec bölgesinde bu oran beşyüz kişide bire kadar yükselir. Şu an miyotonik distrofi hastalığının tedavisi mümkün değildir. Tedavi yalnızca miyotonik distrofi ile ilişkili belirtilere yöneliktir.

Kaynak: http://www.sciencedaily.com/releases/2012/09/120912125521.htm

Hazırlayan: Ece Selçuk

Dev virüsler çalışması yaşam ağacını sarsıyor

Yeni bir dev virüsler çalışması, "virüslerin antik canlılar olduğu ve bazı bilim adamlarının iddia ettiği gibi yaşama saldıran cansız moleküler kalıntılar olmadıkları fikrini" destekliyor. Bu çalışmanın, pek çok biliminsanının hayatın temel alanlarını temsil ettiğine katıldığı üç temel şubeye dördüncü bir büyük şube ekleyerek, evrensel aile ağacını yeniden şekillendirme ihtimali söz konusudur.

Yeni bulgular *BMC Evrimsel Biyoloji* dergisinde ortaya konuldu.

Araştırmacılar uzak geçmişe dikkatlice bakmak için yeni bir yöntem kullandılar. Oldukça kararsız ve zamanla hızla değişen genetik dizileri karşılaştırmak yerine, proteinlerin üç boyutlu ve yapısal bölgelerindeki geçmiş olayların izlerini araştırdılar. Kıvrım olarak da adlandırılan bu yapısal motifler nispeten istikrarlı moleküler fosillerdir ve bunlar Illinois Üniversitesi Bitki Bilimleri Bölümü ve Genomik Biyoloji Enstitüsü Profesörü Gustavo Caetano-Anollés'in de bildirdiği gibi, insan veya hayvan kemik fosilleri gibi antik evrimsel olaylar için ipuçları sağlar.

Caetano-Anollés, "Aynı paleontologlar gibi, sistemin parçalarına ve onların zaman içinde nasıl değiştiğine bakıyoruz." dedi. Caetano-Anollés'in eklediği üzere, bazı protein katlamaları, organizmalarda tek bir grup ya da altkümede görünürken, diğerleri ise şimdiye kadar üzerinde çalışılan tüm organizmalarda ortak görüldü.

Caetano-Anollés, "Daha sık ve daha çok grupta görünen yapıların en eski yapılar olduğuna dair çok temel bir varsayım yaptık." dedi.

Caetano-Anollés'in belirttiği üzere, tüm canlıların akrabalığını belgelemek için gereken çabaların çoğu, virüsleri denklemin dışına itiyor.

Ayrıca, "Biz her zaman hücreleri karşılaştırarak Son Evrensel Ortak Ata'ya baktık." diyerek ekledi: "Hiçbir zaman virüsleri eklemedik. Yani biz bu virüslerin nereden geldiğini görmek için virüsleri karışıma koyduk."

Araştırmacılar bakteri, virüs, arke olarak bilinen mikroplar ve diğer tüm canlıları temsil eden binden fazla organizmada var olan tüm protein kıvrımları için sayım yaptılar. Caetano-Anollés'in belirttiği üzere, araştırmacılar dev virüsleri, büyük ve karmaşık olduğu için ve en basit bakterinin genetik yapısına rakip olduğu veya kimi durumlarda bu yapıyı geçtiği için eklediler.

"Dev virüsler, sahip olduğumuz bir hücredeki makineye çok benzer gibi görünen inanılmaz bir makineye sahipler." diyor Caetano-Anollés. "Onlar oldukça karmaşıklar ve biz bunun nedenini açıklamak zorundayız."

Caetano-Anollés'in eklediği üzere, bu karmaşıklığın bir kısmı, genetik kodun proteinlere translasyonunu sağlayan enzimleri içerir. Biliminsanları bu enzimleri virüslerde ortaya çıkardığında oldukça afalladılar; çünkü virüsler hiçbir bilinen protein yapı makinesine sahip değildir ve onlar için çalışsınlar diye konak hücre proteinlerini yönlendirmek zorunda kalırlar.

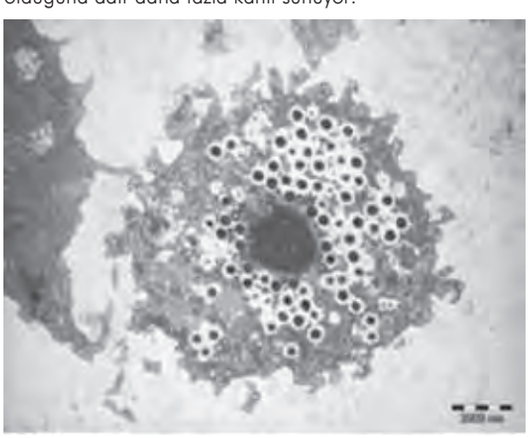
Yeni yapılan bu çalışmada, araştırmacılar, yüzlerce organizmanın protein zenginlikleri arasındaki evrimsel akrabalıkları haritaladılar ve bu bilgiyi virüsleri de içeren yeni bir Yaşam Ağacı oluşturmak için kullandılar. Bu yeni ağaçta, her biri ayrı bir "süpergrubu" temsil eden ve açıkça farklılaşmış dört şube ortaya kondu. Dev virüsler, bakteri, arke ve eukarya (bitkiler, hayvanlar ve çekirdekli hücreleri olan diğer tüm organizmalar) şubelerinin yanında dördüncü şube olarak kabul gördü.

Araştırmacılar, çoğu hücresel organizmada bulunan en eski protein katlamalarının çoğunun dev virüslerde de mevcut olduğunu keşfetti. Caetano-Anollés'in belirttiği üzere, bu durum dev virüslerin hayat ağacının köküne yakın, evrimde oldukça erken ortaya çıktığını gösteriyor.

Caetano-Anollés'in açıklamalarına göre, yapılan bu yeni analiz, geçmişte dev virüslerin bugün olduklarından çok daha karmaşık bir yapıya sahip olduklarına ve zamanla genomlarında dramatik bir küçülme olduğuna dair bulunan kanıtlara eklemeler yapıyor ve bu küçülme büyük olasılıkla evrimsel olarak parazitik yaşam tarzını benimsemelerini açıklıyor. Caetano-Anollés ve arkadaşları, kırpılmış genomlara sahip küçük virüslerle kıyaslandığında dev virüslerin kendi orijinal atalarına daha çok benzediğini önermektedir.

Ayrıca Caetano-Anollés, araştırmacıların, virüslerin "bilgi dağıtımcıları" gibi göründüklerini bulduklarını ekleyerek, "Diğer organizmaların virüsler ile paylaştıkları protein yapıları belirli bir kalitedeler; onlar (yaygın olarak) diğer yapılara göre daha fazla dağılım gösterirler. Bu yapıların her bir tanesi evrim açısından inanılmaz bir keşiftir ve virüsler bu yeniliğin dağıtımını yapmaktadır." dedi.

Dev virüsler ile ilgili birçok çalışma "aynı yöne işaret ediyor " ve bu çalışma virüslerin yaşam kumaşına gömülü olduğuna dair daha fazla kanıt sunuyor.

Kaynak: "Study of Giant Viruses Shakes Up Tree of Life", http://www.sciencedaily.com/releases/2012/09/120913123520.htm

Hazırlayan:
Öykü İrigül Sönmez
İTÜ Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü

Beynimiz biz şekerleme yaparken bile öğreniyor

İnsanların derin bir uykudayken bile yeni bilgiler öğrenebileceği konusunun üzerinde çalışan araştırmacıların 26 Ağustos'ta *Nature Neuroscience* adlı internet sitesinde yaptıkları açıklamaya göre insan beyni, uyku esnasında kokular ve sesler arasındaki bağlantıyı kaydedebilir ve bu bilgileri ertesi güne taşıyabilir.

İsrail'deki Weizmann Bilim Enstitüsü'nde yapılan çalışmanın önemli isimlerinden biri olan Anat Arzi, bu çalışmanın bilgilerin uyku halindeyken bile zihne aktarılabildiğini gösteren ilk çalışma olduğunu söylüyor. Bu bilgiyle birlikte birçok öğrenciyi sevindirmeden önce şunu söylemek gerekir ki araştırmanın sonuçları, İspanyolca öğrenmek için alınan kasetlerin başucumuzda hemen bir yer bulabileceği anlamına gelmiyor. Araştırmacılar başka bir dile ait kelimeler gibi zor bilgilerin uyku sırasında beynimize aktarıldığına dair kanıt bulmaya çalışsalar da genelde başarısız oldular.

Arzi ve ekibi, insanlara yeni bir dil gibi karışık bir şeyler öğretmekten çok koku duyusu üzerine çalışmayı tercih ediyorlar. Temmuz ayında bir çöp kutusunun önünden geçerken duyulan kokunun nasıl rahatsız edici olduğunu herkes bilir. Sıcak ile birlikte daha da artan çöp kokusu otomatik olarak insanın daha az ve daha kontrollü nefes almasına yol açar. Fakat taze ekmek kokusu ise daha derin ve uzun nefes almayı teşvik eder. Arzi ve ekibi bu iki farklı koku refleksini deneyleri için avantaj olarak aldılar.

Bu deneyde araştırmacılar, labaratuvarda uyuyan deneklere şampuan gibi hoş kokular veriyor. Denekler bu güzel kokuyu algıladıklarında ise bir müzik çalınıyor. Aynı işlem daha sonra mide bulandırıcı başka bir kokuyla yapılıyor. Bu koku da farklı bir müzik ile eşleştiriliyor.

İşlem bir gece boyunca dört defa tekrar ediliyor ve denekler otomatik olarak koku verilmese dahi müziğe nefes alışverişleriyle tepki veriyorlar. Şampuan kokusu ile eşleştirilen müziği duyduklarında daha derin nefes alırken bozulmuş balık kokusu ile eşleştirilen müziği duyduklarında daha kontrollü ve az nefes alıyorlar.

Deneklerin öğrendiği bu koku-ses ilişkisi uyandıkları zaman da etkisini göstermeye devam ediyor. Uyku esnasında maruz kaldıkları koku ya da seslere dair en ufak bir fikirleri olmasa dahi uyandıklarında gösterdikleri davranışları bunun tam tersini kanıtlıyor. Daha önce olduğu gibi, şampuan kokusuyla ilişkilendirdikleri müziği duyunca uzun ve derin nefes alırken, bozuk balık ile ilişkilendirdikleri müzik daha az nefes almalarına neden oluyor. "Denekler müziğin neyi simgelediğini öğrendiler" diyor Arzi.

Northwestern Üniversitesi'nde sinir sistemi üzerinde araştırma yapan James Antony'e göre uyku esnasında öğrenme ile ilgili yapılan diğer araştırmalardan farklı olarak bu araştırmanın sonuç elde edebilmesinin sebeplerinden biri araştırma konusunun koku duyusu olarak alınması. Koku duyusunun kullanılmasıyla birlikte deneyden iyi sonuçlar alınabildiği için bu yolun zekice olduğunu söylüyor. Yaptığı araştırmalarda uyku esnasında müzik dinlemenin müziksel beceriyi güçlendirdiğine dair sonuçlar elde eden Antony, bilim adamlarının uyku halindeyken öğrenmenin limitlerinin tam olarak ne olduğunu bilmediğini söylüyor.

Kaynak: http://www.sciencenews.org/view/generic/id/343362/title/Brain_learns_while_you_snooze

Hazırlayan: Eylem Mercimek

Yeni keşfedilen gezegen sistemi bilinenleri alt üst etti

"Artık teorilerimizi değiştirmenin vakti geldi." diyor, Astronom Lars A. Buchhave.

Yaklaşık bir yıl önce biliminsanları gezegen düzeni hakkındaki düşüncelerimizi değiştiren bir gezegen keşfettiler: Bir değil, iki yıldızın etrafında dönen bir gezegen…

Şimdi ise, iki yıldızın etrafında dönen ve bir gezegen sistemi olarak adlandırabileceğimiz iki gezegen keşfedildi. Neils Bohr Enstitüsü'nden Lans A. Buchhave böyle önemli bir keşfin birbirine yakın ikili yıldızın bir gezegen sistemine ev sahipliği yapabileceğini gösterdiğini belirtti. Bir yıl öncesine kadar böyle bir durumun zor olduğu düşünülürken, bu keşif aksini kanıtladı. Kepler-47 olarak adlandırılan yeni gezegen sistemi *Science* dergisinde yayınlandı.

Bitmemiş teoriler

Formasyon teorileri şimdiye kadar gezegenlerin hep bir yıldızın etrafında döndüğüne inanılarak oluşturuldu. İki yıldızlı gezegen sisteminin dengesiz bir yörünge oluşturabileceği ve bunun sonucunda gezegen formasyonunun bozulacağı ve iki ya da daha fazla gezegenin birbiri etrafında dönmesinin, onları çevreleyen gazlarda bir kaos durumu oluşturacağına inanılıyordu. Var olan teorilere göre bu gazların bir gezegen oluşturması için disk şeklini alması gerektiği düşünülüyordu.

Fakat bir yıl önce, bu durumun tamamen yanlış olduğu ve bir gezegenin iki yıldız etrafında dönebildiği kanıtlandı. Şimdi ise, Kepler takımı bir değil iki gezegenin birden iki yıldız etrafında döndüğünü keşfetti.

Dünya'nın yörüngesine benzer başka bir yörünge

Yeni keşfedilen gezegen sistemindeki gezegenlerin yarıçapları Dünya'dan sırasıyla 3 ve 4.6 kat daha büyük. Yörüngeleri ise 49.5 ve 303.2 gündür.

303.2 günlük yörüngesel periyot bizim 365 günlük periyodumuza çok yakın. Bu demek oluyor ki dıştaki gezegen kendi yıldızlarına Dünya'nın Güneş'e olan uzaklığı kadar uzak. Bu durum gezegenin, biliminsanlarınca "habitat bölgesi" olarak tanımlanan bölgede olduğunu gösteriyor. Bir başka şaşırtıcı haber ise bu dış gezegenin bir gaz gezegeni olması. Başka bir deyişle dış gezegen, bünyesinde su, yani yaşam için en temel koşullardan birini barındırabilir.

Astronom Lans A. Buchhave, "Yapılan keşif, böyle bir sistemde bulunan bir gezegenin habitat bölgesinde yer alabileceğini gösterdi." diyor.

Kepler'in marifeti

Yeni keşfedilen gezegen sistemi, Dünya'dan 5000 ışık yılı uzaklıktaki Kuğu takımyıldızının bir parçası. Peki, biliminsanları böyle bir gezegeni bu kadar uzaklıktan bulmayı nasıl başardılar? Sorunun cevabı yıldızların parlaklığında yatıyor.

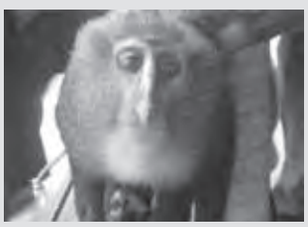
Dünya'dan bakıldığında, gezegen ana yıldızın önüne geçtiği zaman parlaklığında küçük bir düşüş gözlemlenir. Bu değişim çıplak gözle görülemeyecek ya da başka bir uydu ile tespit edilemeyecek kadar azdır. Ama bunu tespit etmek Kepler'in en önemli özelliklerinden biridir. Uydu hiç durmadan 155.000 yıldızın parlaklığındaki küçük düşüşleri ölçer. Bu değişimler sadece gezegenin etrafında döndüğü yıldızın önüne ya da önünden geçmesi ile oluşur.

Kaynak: http://sciencenordic.com/newly-discovered-planetary-system-alters-our-view-planet-formation

Hazırlayan: Nisa Kargı

Yeni bir maymun türü bulundu

Biliminsanları, yerel olarak Lesula olarak bilinen bir maymun türü tanımladı. Bulgular 12 Eylül'de *PlusOne* ismindeki dergide yayınlandı. Biyologlar bunun, son 28 yıldır tanımlanan sadece ikinci yeni maymun türü olduğunu söylüyorlar.

İlk Lesula, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Opala şehrinde bir okul müdürü tarafından yakalanmıştı. Genç maymunun, bilinen bir tür olan "baykuş yüzlü maymun"a benzerliği bulunmakla beraber renginin farklı olduğu gözlemlenmişti.

Geçen 3 yıl boyunca araştırmacılar, vahşi hayatta bir Lesula tespit edip genetik ve anatomik farklılıklarını belirleyerek, türün davranışları ve yaşam alanıyla ilgili bazı gözlemler yaptılar. Yeni türe, *Cercopithecus lomamiensis* ismi verildi.

Yaşadığı bölgenin, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin ortasındaki henüz biyolojik olarak keşfedilmemiş 17.000 km²'lik bir ormanlık alan olduğu tahmin ediliyor. Araştırmacılar tarafından, yaşadığı bölgenin uzak ve yerleşimin seyrek olmasına rağmen türün, yerel avcılar tarafından tehdit edildiği belirtiliyor.

Araştırmayı yöneten Kongo'daki Lukuru Vahşi Hayat Araştırma Kuruluşu'ndan John ve Terese Hart'a göre kayıplar belirgin bir hal almadan koruma önlemleri alınmalı; çünkü Lesula gibi kısıtlı alana sahip türler için durum hızla ciddi bir tehlikeye dönüşebilir.

Kaynak: http://www.world-science.net/othernews/120913_monkey.htm

Hazırlayan: Osman Altun

Hint-Avrupa dilleri Anadolu kökenli

Hint-Avrupa dilleri dünyanın en yaygın kullanılan dil ailelerinden birine mensuptur. Son iki milenyumda bu dillerin birçoğu yazıldı ve tarihleri oldukça biliniyor. Ancak bu dillerin kökeninin zaman ve mekânı hala tartışılmakta. Max Planck Enstitüsü'nden (MPI) Michael Dunn'ın da içinde bulunduğu uluslararası bir takımın araştırmaları doğrultusunda, Hint-Avrupa dillerinin yeni bir Bayesian filocoğrafi analiziyle dilbilimsel ve bölgesel sonuçları bulunmuştur. Araştırmayı içeren makale *Science* dergisinde yayınlanmıştır.

Yeni sonuçlar daha az kabul gören "Hint-Avrupa dillerinin yaklaşık 8000-9500 yıl önce Anadolu'dan çiftçilik yolu ile yayıldığı" fikrini destekliyor.

Tarihsel dilbilimde genel görüş Hint-Avrupa dillerinin Ukrayna'daki Pontic bozkırlarından, 6000 yıl kadar önce ortaya çıktığıdır. Bu görüşlerin dayandığı kanıt ise dilbilimsel paleontoloji yolları ile bulunan veriler. Tekerlekli araçların teknolojisi ile ilgili bazı kelimeler Hint-Avrupa dillerinin yaklaşık her bir dalında mevcut ve arkeolojik araştırmalara göre tekerlekli araçlar bu tarihler civarında ortaya çıkmış. Azınlıkta kalan diğer görüş ise Hint-Avrupa dillerinin yaklaşık 8000-9500 yıl önce Anadolu'dan çiftçilik yolu ile yayıldığı.

Yapılan son araştırmanın sonucu da bu azınlıkta kalan görüşü destekler nitelikte. Bu analizde bireysel dillere ait sözlüklerin evrimine dair bir model ve bu dilleri konuşan kişilerin dağılımlarını içeren özel bir modelin birleşiminden yararlanıldı. Geçmişte gerçekleşen bazı olaylar (ölü dillerin kesin tarihleri, arkeolojik ve tarihsel kayıtlar gibi veriler) kullanılarak aile ağacı dönemine uyumlu hale getirildi.

Bu analizde kullanılan sözlük verileri Hint-Avrupa Sözlüksel Akrabalık Veritabanı'ndan (Indo-European Lexical Cognacy Database; IELex) alındı. MPI Dil ve Kültürde Evrimsel Yöntemler grubu tarafından geliştirilen bu veritabanı, filogenetik analizler için geniş, yüksek ve kaliteli dil verileri koleksiyonu içeriyor.

Filogenetik ağaçlar, dil ailelerinin ve bu dilleri konuşanların tarihlerinin araştırılmasının ötesinde, evrim ve çoğu insan bilimlerinin anlaşılmasında da çok önemlidir.

Kaynak: "Indo-European Languages Originated in Anatolia, Research Suggests", http://www.sciencedaily.com/releases/2012/08/120823175406.htm.

Hazırlayan: Naz Kanıt
İstanbul Teknik Üniversitesi

Matematik becerisi neyi gerektirir?

Texas Üniversitesi Uzun Yaşam Merkezi, Duke Üniversitesi ve Michigan Üniversitesi'nden araştırmacıların yeni bir çalışması, beynin sağ ve sol yarısı arasındaki bağlantının gücü ile temel matematik becerisi arasında bir ilişki olduğu söylüyor. Bulgular, matematiksel becerinin sinirsel tabanına ışık tutuyor ve *dyscalculia*'dan (aritmetik öğrenme güçlüğü) muzdaripler için olası bir çözüm yolu öneriyor.

Paryetal Korteks olarak bilinen beynin üst/orta bölgesi sayısal kavrayışımızda, yani sayısal bilgiyi işleme becerimizde merkezi rol oynar. Önceki beyin görüntüleme çalışmaları, sağ paryental bölge esas olarak temel çokluk işlemleriyle (sepetlerdeki meyve miktarlarını karşılaştırmak gibi) ilgiliyken sol tarafın toplama ve çıkarma gibi daha kesin sayısal işlemlerle ilgili olduğunu gösteriyordu. Matematik başarısını artırmak için, beynin bu iki yarısının beraber çalışıp çalışmayacağı ise bilinmiyordu. Bu yeni çalışma gösteriyor ki çalışabilirler. Bulgular kısa bir süre önce *Cerebral Cortex*'de yayınlandı.

Dallas'da Dr. Joonkoo Park yönetiminde yürütülen çalışmada, araştırmacılar fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) kullanarak, 27 sağlıklı genç yetişkinin basit sayısal ve aritmetik görevlerle uğraşırkenki beyin aktivitelerini ölçtü. Görevlerden birinde katılımcılardan, şekillerden oluşan iki grubun aynı ya da farklı sayıda öğe içerip içermediğine karar vermeleri istendi. Diğer iki görevde ise basit toplama ve çıkarma sorularını çözmeleri istendi.

Daha önceki çalışmalarla uyumlu olarak araştırmacılar, temel sayı-eşleşme görevlerinin sağ paryental korteksi çalıştırırken, toplama ve çıkarma görevlerinin sol paryental kortekste fazladan aktiviteye neden olduğunu gördüler. Ancak yeni bulgular da elde edildi: Aritmetik görevler süresince beynin sağ ve sol yarıküreleri arasındaki iletişim, sayı-eşleme görevlerine kıyasla belirgin derecede arttı. Dahası, yarıküreler arasında daha güçlü iletişim kuran insanlar, çıkarma işlemini daha hızlı yapıyorlardı. Michigan Üniversite'sinden Psikoloji Profesörü Dr. Thad Polk ile çalışmalara doğrudan katkıda bulunan yazarlardan Dr. Denise C. Park, "Bizim sonuçlarımız, beynin bu iki bölgesindeki sinirsel etkinliklerin yüksek derecede uyum gösterdiği zamanlarda, çıkarma işlemi başarısının en iyi seviyede olduğu sonucunu akla getiriyor. Her iki bölgenin birlikte çalışması tek başlarına çalışmalarından daha önemli gibi gözüküyor." diyor. Başyazar Dr. Joonkoo Park bulguların, sağ ve sol yarıküreler arasında kesintili ya da yetersiz iletişimin *discalculia*'da görülen hasara neden olabileceği yönünde sonuçlar verdiğine dikkat çekiyor ve "Eğer böyle bir nedensel ilişki varsa, araştırmanın en olası gidişatı paryental bağlantıyı güçlendirecek egzersizler geliştirip, bunların sayısal yeterlilik konusunda bir gelişmeye neden olup olmadığını araştırmak olacaktır." diye ekliyor.

Böylesi bir egzersiz programı çocukların matematik yeteneklerinin geliştirilmesine yardımcı olacağı gibi, yaşlanmanın etkisiyle matematik becerilerinde azalma gösteren yetişkinler için de kullanılabilir.

Kaynak: http://www.sciencedaily.com/releases/2012/08/120829103516.htm

Hazırlayan: Nazan Mahsereci

Yüz şeklini belirleyen genler tanımlandı

Yüz şeklini belirleyen genlerin anlaşılmasıyla, gelecekte bir gün sadece DNA kullanılarak insanın dış görünümü hakkında faydalı bilgiler elde etmek mümkün olabilir.

Bugüne dek insanlarda yüz şeklini oluşturan genler hakkında hemen hemen hiçbir şey bilinmiyordu. Yaklaşık 10 bin kişi üzerinde yürütülen ve *Plos Genetics*'de yayımlanan çalışmanın yazarları, yüz biçimiyle ilgili beş genin keşfinin adli tıpta geniş bir uygulama alanı bulabileceğini söylüyorlar.

Araştırmanın başında bulunan, Hollanda'da Erasmus Üniversitesi Tıp Merkezi'nden Manfred Kayser, bunların insan yüzü morfolojisinin genetiğini anlamanın ilk heyecan verici sonuçları olduğunu söyledi. "Belki zamanla, sadece bir insandan geriye kalan DNA parçasıyla onun hayali bir portresinin çizilebilmesi mümkün olabilecektir. Bu adli tıp gibi alanlarda ilginç uygulamalara destek olabilir."

Araştırmacılar fotoğraflarla birlikte insan kafalarının manyetik rezonans görüntülemesini (MR) kullanarak çıkardıkları yüz şekli haritasıyla, yüzdeki mesafeleri hesapladılar. Daha sonra belirli yüz şeklindeki insanlarda daha sık görünen küçük genetik varyasyonları araştırmak için tasarlanmış olan, Genom Çapı İlişkilendirme Çalışmaları (GWAS) adıyla bilinen çalışmayı yürüttüler.

Sonuçta Prof. Kayser ve meslektaşları, değişik yüz şekilleriyle ilişkilendirilen, PRDM16, PAX3, TP63, C5orf50 ve COL17A1 olarak bilinen beş geni tanımladılar. Bu ilişkilendirmeler belirli bir yüz şeklinin tahmin edilebileceğini, DNA'dan tam bir portre çizilebilmesinin ise hâlâ uzak bir ihtimal olarak kaldığını gösteriyor.

Bunlarla birlikte, DNA'nın saç ve göz rengini tahmin etmekte kullanılabileceğini ileri süren son bulgularla ve kan analizinden yaşın anlaşılması üzerine yapılan 2010 tarihli çalışmayla birlikte adli tıpçılar, DNA temelli yeni ve güçlü silahları da cephaneleri arasına eklemiş oldular.

Kaynak: BBC News-Science&Environment

Hazırlayan: Ayşe Çabuk

Fikirlerimize hâkim olamıyoruz!

Biliminsanları ufak bir sihirbazlık gösterisinden esinlendikleri bir yöntemle, deney gönüllülerinin kimi ahlaki konular üzerine beyan ettikleri fikirlerin tersini iddia etmelerini sağladılar. Üstelik gönüllüler tutarsızlıklarının farkına bile varmadan.

PloS One isimli araştırma bülteninde 19 Eylül tarihinde yayınlanan bulgular, insanların ahlaki tavırlarındaki şaşırtıcı esnekliği ortaya koydu. Araştırmacılara göre bu durum, bundan böyle yapılacak bilimsel araştırmaların yöntemi üzerinde etkili olabilir.

İsveç'teki Lund Üniversitesi öğretim üyelerinden Lars Hall tarafından öncülük edilen araştırmada, araştırmacılar parklarda gezinen insanlardan rastgele seçimler yaptılar ve onlardan içinde ahlak ve vicdan üzerine kimi soruların olduğu bir anketi cevaplamalarını istediler. Bu anketlerden bazıları çok temel ahlaki sorunları, bazıları ise daha zorlu olan güncel ahlaki konuları ele alıyordu.

Her durumda, katılımcılara "Eğer bir eylemin masumlara da zarar verebilme ihtimali varsa bile, vicdani olarak yine de hoşgörülebilir" gibi çeşitli ifadelere katılıp katılmadıkları soruldu.

Her anket iki sayfadan oluşuyordu. Fakat anketlerde kullanılan kâğıt "hileli"ydi ve katılımcı ikinci sayfaya geçerken dikkati dağıldığı sırada birinci sayfa değişiyordu.

Katılımcı ne zaman ilk sayfaya bakmak için geri dönse, asıl ifadelerden ikisinin tam tersi ifadeleri görüyordu; fakat verilen cevaplar -katılıyorum, katılmıyorum- aynıydı. İlk sayfanın önceki ve sonraki okuması arasında fark nedeniyle, katılımcı sanki çelişkili ifadelerde bulunduğunu düşünüyordu.

Katılımcılar tekrar bakmak için ilk sayfaya döndüklerinde, kendilerinden verdikleri yanıtları tartışmaları istendi. Araştırmacılar gördü ki, birçok katılımcı aslında en başta tam tersini söyledikleri ifadelerin "hileli" sayfadaki karşıtlarını savundular.

Araştırmacılar "katılımcıların tam olarak %53'ünün en az bir hileli soruda eski ifadelerinin tam tersini kesin olarak savunduklarını" savladılar. Birçoğu "tutarlı ve dolaysız olarak asıl fikirlerinin tam tersini kanıtlayan argümanlar öne sürdüler ve bu 'yeni' fikirlerini gerekçelendirdiler." Aynı zamanda, "ahlaki yargılarımızda çok büyük bir esneme potansiyeli" olduğunu kanıtladılar.

Hall'a göre bu bulgular "kişisel beyana bağlı anketlere dayanan araştırmaların yöntemi üzerinde oldukça büyük bir etki yaratabilir." Yine Hall'a göre "İki olasılık önümüzde duruyor; ya birçok katılımcının önlerine verilen konular hakkında gerçek yargıları olmadığı sonucuna varacağız; ya da standart anket yöntemlerinin insanların karmaşık tutumlarını yansıtmakta başarısız olduğunu savlayacağız."

Kaynak: http://www.world-science.net/othernews/120920_moral.htm

Hazırlayan:
Alp Atamanalp

Aslı Kayabal aslikayabal@hotmail.com

Camaldoli'nin sessiz ormanlarında...

Yolu 1905 yılında Toscana'da Casentino'ya düşen Ella Noyes günlüğüne "Apenin dağlarının kalbinde Casentino diye adlandırılan yeşil ve bereketli vadi büyük bir istiridye kabuğunu anımsatıyor" diye not düşmüş.

Sessiz bir coğrafyanın arayışındaki Noyes'un Casentino'ya gelişinden bu yana yıllar geçse de bu bölgenin sınırları içindeki tarihi manastır, Aziz Romualdo'nun 11. yüzyılda inzivaya çekildiği küçük kilise, manastır kompleksi içindeki tarihi eczane, bitkisel içerikli ilaçların hazırlandığı laboratuar, marangozluk atölyesi, Camaldoli'nin gökyüzüne uzanan kayın ve cam ağaçlarıyla çevrili loş ormanları, Apenin dağlarının farklı yükseltileri arasında uzanan patikalar, şehir yaşamından uzaklaşıp doğayla baş başa kalmayı, uzun yürüyüşler yapmayı ve düşünmeyi seçenlere mistik bir dünyanın kapılarını aralıyor.

Afrika'dan gelen aşırı sıcaklarla nefes alınamaz bir şehre dönüşen Milano'dan ağustos sonunda Camaldoli'ye doğru yola çıktım. Milano ile Camaldoli'nin bağlı olduğu ortaçağ kasabası Poppi (Arezzo) arasındaki yolculuk, Bologna'da otoyol trafiğine yakalanmadığınız sürece yaklaşık 4,5 saat sürüyor.

Toscana bölgesinde Floransa'ya iki saat uzaklıktaki Camaldoli, binli yıllarda mistik çağrışımlar yapan doğasıyla öncelikle Benedikten rahiplerin ilgisini çekiyor. Bu doğa parçasını keşfeden ilk kişi, Aziz Romualdo. Aziz 1046'da, Camaldoli'de deniz seviyesinden 818 metre yükseklikte bir manastır ile küçük bir hastane kuruyor. Bu tarihi manastır, Dante'nin "Araf"da beşinci şarkıda dile getirdiği Archiano kilisesinin yanı başında. Camaldoli'ye gelenlerin ziyaret ettiği bugünkü manastır yapısı ise, 16. yüzyıldan kalma.

Kayın ağaçlarının çoğunlukta olduğu Camaldoli'de orman yollarından biri.

Ormanı, dağı ve uzun yürüyüşleri tercih edenlerin uğrak noktası olan Camaldoli'de, hava koşulları uygun olmadığı, Apeninlerde rüzgârın kuvvetli estiği günlerde alternatif bir seçim, yöresel tarihi keşfetmek olabilir. Camaldoli'nin merkezindeki manastır kompleksi, 16. yüzyıla tarihlendirilen, tarihi eczane Camaldoli'nin tarihi geçmişine tanıklık eden başlıca yapılar.

Manastırın kurucusu olan Aziz Romualdo'ya geri dönersek, Aziz'in Camaldoli'de geçirdiği kısa bir dönemin ardından kendisini sosyal çevreden soyutlamaya karar verdiği, manastıra üç kilometre uzaklıkta 1.100 metre yükseklikte bugün "Eremo" diye anılan dini yapıda inzivaya çekildiği anlatılıyor. Kendilerini yaşamdan soyutlayan bazı Benedikten rahipler, bu dini yapıda bugün de Aziz Romualdo gibi inziva yaşamı sürüyor. Bugünkü rahiplerin kapandıkları hücreleri ziyaret etmek mümkün olmasa da Romualdo'nun inzivaya çekildiği hücreyi Eremo'ya gidenler görebilir.

Camaldoli'de 900 metre yükseklikte bir nehir kıyısında kurulu manastır kompleksi dönemin benzer başka dini yapıları gibi kilise, yemekhane, merkez avlu, ikinci katta inşa edilen rahiplerin gündelik yaşamlarını sürdürdüğü mekânlardan oluşuyor. Ortaçağda manastırlarda yürütülen eczacılık faaliyetleri, ahşap işçiliğinin önemli bir rol üstlendiği marangozluk atölyesi, ileriki yıllarda kurulan basımevi bu yapılar bütününü tamamlayan öteki mekânlar.

Safira adlı köpek, yolu Camaldoli'ye düşen gezginleri orman yürüyüşlerinde bir gölge gibi izliyor.

18. ve 19. yüzyıllarda Toscana'nın doğal güzelliklerini keşfe çıkan İngiliz seyyahların uğradıkları Camaldoli ormanlarını anlatmadan önce bugün tarihi eczanenin öyküsünü de kısaca aktarmak istiyorum.

Sağlık hizmetleri ücretsizdi

Camaldoli'ye 11. yüzyılda yerleşen Benedikten rahipler, İtalya ve çevre ülkelerden gelen hastaları tedavi etmek amacıyla önce küçük bir hastane kuruyor. Buraya yatırılan hastalar, ücretsiz tedavi ediliyor ve bütün sağlık hizmetleri Camaldoli'nin bağlı olduğu Poppi kasabasının hekimince karşılanıyor. Poppi hekiminin ücretini manastırdaki rahipler karşılıyor. Tedavi gören hastanın yaşamını yitirmesi durumunda ise cenaze masraflarını yine manastır yönetimi karşılıyor. O dönemde Poppi'de bir mezarlık olmadığı için ölüler manastırın zemin katındaki mekânlarda taban altına gömülüyor. Bu hastane 1810 yılına kadar hizmet vermeyi sürdürüyor.

Bugün hastanenin varlığına işaret eden tek mimari kalıntı, tarihi eczane. Hekimlerin gerekli gördüğü bitkisel içerikli ilaçların hazırlandığı eczane, bugün de Camaldoli sakinlerine hizmet vermeyi sürdürüyor. 15. ve 16. yüzyıla tarihlenen ilaç re-

Anıt eser seçilen tarihi kestane ağacı, Casentino Ulusal Parkı'nda koruma altında.

çeteleri ise bu antika eczanenin arşivinde saklı.

500 yaşındaki kestane ağacı

Camaldoli'de rahiplerin yüzyıllar boyu ruhani bir boyutun peşi sıra inzivaya çekildikleri ormanları koruma amacına yönelik, alternatif doğa ve kültür turizmini teşvik eden Orman İşletmesi'nin de tarihi bir geçmişi var.

1000'li yıllardan günümüze uzanan bu süreçte Apeninlerin çevrelediği dağlık kesim, orman yolları, yüzyıllar boyunca ormanı doğal bir kaynak gören, bu ormanlarda mevcut ağaçlar ve bitkileri araştıran, inceleyen ve belgeleyen rahipler, manastırın kütüphanesinde korunan tarihi bir yazma eserde vurgulandığı gibi yöresel flora ve fauna konusunda ayrıntılı bilgiler veriyor. 300 bin cilt eserin korunduğu manastır kütüphanesinde bugün Ulusal Park ilan edilen Camaldoli'de birazdan öyküsünü anlatacağım, anıt eser seçilen 500 yaşındaki kestane ağacı da (Castagno Miraglıa da) kayıtlı.

Camaldoli'deki tarihi ormanlara dalmak, gökyüzüne uzanan narin kayın ve çam ağaçlarının gölgesindeki patikalarda uzun yürüyüşler yapmak, Apenin dağlarının vadiye tepeden bakan yüksek noktalarına ulaşmak, şansınız varsa orman faunasında yer alan yaban domuzları, geyikler ve kurtları gözlemek, sessizliğin hakim olduğu bu doğal coğrafyada kendinizle baş başa

Poggi Scali 1520 metre yüksekliğinde. Apeninlere tepeden panoramik bir açıdan bakılan bir nokta.

Camaldoli'den notlar

Castagno Miraglia

Bugün anıt eser kabul edilen ve Casentino Ulusal Parkı'nın sınırları içinde korunan tarihi kestane ağacının (Castagno Miraglia) manastırdaki belgelerde 500 yaşında olduğu kayıt düşülse de, son dönemde gerçekleştiren bilimsel araştırmalar, bu ağacın en az 300 yaşında olduğuna işaret ediyor. 18. yüzyılda Camaldoli'deki orman işletmesinde yönetici olarak görev yapan Nicola Miraglia'nın eşi Elena'nın anısına dikilen Castagno Miraglia, 20 metre yüksekliğinde. Efsaneye kulak verirsek Miraglia'nın eşi yürüyüşe çıktığın zaman ağacın gövdesindeki oyukta mola verip dinlenirmiş.

Traversari Gölü

Camaldoli manastırının Benedikten rahipleri vejetaryen bir diyet uyguluyordu. Et yemeyen rahipler, balık gereksinimleri için 1400 yılının ilk yarısında yapay bir göl inşa ettirdi. O yıllarda yılanbalığı yetiştirilen göl, bugün doğal bir göl niteliğinde. Bu gölde halen çeşitli balık türleri yetiştiriliyor.

Manastır tarifiyle susamlı bisküvi

Manastır arşivinde saklı tariflerden hazırlanan susamlı bisküviler, böğürtlen, dağ çileği reçelleri, yöresel ballar, doğal maddelerle hazırlanan kozmetik ürünler, kremler, parfümler, bitkisel sabunlar, likörler. Hediyelik eşyalar ise Aziz Romualdo'nun inzivaya çekildiği Eremo'nun yanı başındaki mağazada satılıyor.

Kestane şenlikleri

Poppi ve çevresindeki ortaçağ kasabalarında zeytinyağı ve şarap üretiminin yanı sıra kestane önemli bir yer tutuyor. Yazın sona erdiği ve sonbaharın geldiği kasım ayından itibaren yöredeki birçok kasabada kestane şenlikleri düzenleniyor. Talla'da her yıl 1 Kasım'da kasaba meydanında düzenlenen şenlikte kestaneler, közde grappa'yla alev alan ateşte pişiriliyor.

Casentino'da 'Castello' turu

Toscana'nın tarihi dokusunda Poppi ve çevresindeki yerleşimlerde vadiye hükmeden kaleler stratejik bir konuma sahip. Birçok noktadan görülebilen heybetli Poppi Kalesi, 12. ile 13. yüzyıllar arasında inşa edilmiş. Bu kale, soylu Guidi ailesinin Casentino'daki rezidansıydı.

Poppi'nin tarihi merkezinden yürüyerek on dakikada ulaşılan kalenin girişinde Dante Alighieri'nin bronzdan bir büstü dikkat çekiyor. Bu büst, *İlahi Komedya*'nın yazarının Casentino ve bu vadiyle olan tutkusunu yansıtan bir ayrıntı.

Taselli'yi unutmayın

Güne yayılan orman yürüyüşleri ve tarihi ziyaretlerin sonrasında mola vermek ve yorgunluk atmak isteyenler Camaldoli'nin merkezinde üç kuşaktır Taselli ailesinin işlettiği açık hava restoranında soluklanabilir. Tasellilerin üç kuşaktır hazırladığı bir tür pideyi çağrıştıran "schiacciata", geyik ve yaban domuzu etinden hazırlanan yöresel salamlar, köyün peynirleri, çevredeki ormanlardan toplanan mantarlarla hazırlanan makarnalar sunuluyor bu açık hava restoranında.

Bilgi için:
Rifugio Asqua
Manastır: 0575 55 60 12
Eremo: 0575 55 60 21

Manastır kompleksi içinde yer alan tarihi eczane.

kalmak, Orman İşletmesi'nin işaretlediği farklı güçlükteki patikaları izleyerek, yan yollara sapmadıkça kaybolma tehlikesi olmadan yürümenin keyfine varmak, düşünmek, rüzgârın tınısını, ağaçların hışırtısını, kimi zaman kuytu bir patikada rast gelinen bisikletçileri selamlamak ve her gün arabanızı kullanmak zorunda kalmadan birçok noktaya yürüyerek ulaşmayı istiyorsanız Rifugio Asqua'da (www.asqua.it) konaklamanızı öneririm.

Milanolu genç çift Massimilano ve Paola'nın yönetimini üstlendiği bu çiftlik evinde, geçtiğimiz yüzyılda Camaldoli'li bir çiftçi ailesi yaşıyordu. Ev kaderine terk edildince Orman İşletmesi, bölgeye gelen doğaseverler ve gezginlerin konaklayabileceği bir ev hizmeti vermesi için kolları sıvadı. Milano'yu çeşitli nedenlerle terk etmeye karar veren bu çiftin yönetimindeki Rifugio Asqua, sessizlik peşindeki doğa gezginleri için stratejik bir noktada.

Bir ev ortamının sıcaklığında, sade ama nitelikli bir hizmet veren Rifugio Asqua'da konaklayarak hava durumuna göre (çünkü dağda hava her an değişebiliyor) günlük gezi programı yapabilir ve orman yürüyüşlerinizi planlayabilirsiniz.

Eczanedeki ceviz mobilyalar 16. yüzyıldan

Apeninlerin sırtlarına çıkan patikalar, farklı güçlük derecelerinde yürümeyi sevenlere çeşitli seçenekler sunuyor. İlkbahar, yaz ve sonbahar, yürüyüş için en uygun mevsimler. Rifugio Asqua'nın kapısı, Noel tatili dışında gezginlere hep açık.

Müşterilerine kahvaltı, öğlen ve akşam yemeği olmak üzere üç öğün servis yapan çiftlik evinde mutfaktaki uzun masada bir araya gelenler dostça bir ortamda birlikte yiyor. Massimilano ve Paola, Toscana'ya özgü koyun peyniri, kestane ununda hazırlanan ekmek ve kekler, balla yenilmesi önerilen yöresel peynirler, yaban domuzu, çevredeki ormanlarda toplanan mantarlarla pişirilen makarna gibi Camaldoli'nin yöresel ürünlerine ağırlık veren bir menü hazırlıyor. Yemek sonrası sohbet, hava soğuk ise giriş katındaki salonda şöminenin yanı başında, güzelse bahçede ormandan yansıyan gece seslerinin eşliğinde sürüyor.

Etrüskler de yaşadı

Orman yürüyüşlerine geri dönersek Apeninlerin farklı noktalarına çeşitli orman parkurlarını izleyerek günde en az dört, en çok sekiz-on kilometrelik yürüyüşler planlayarak ulaşmanız mümkün. Çok eski çağlarda Ege'den İtalya'da Toscana bölgesine göç eden Etrüsklerin de "mistik" niteliğinden etkilendikleri, bir tapınak kurdukları, avlandıkları Camaldoli ormanlarında kayın, çam ve kestane ağaçları çoğunlukta.

Sessizliğe bürünen Apeninlerdeki bu orman yollarında yürürken Massimilano ile Paola'nın köpeği Safira, sadık dostlarını bir gölge gibi izliyor. Yolu Rifugio Asqua'ya düşen seyyahlarla günlük yürüyüşlere çıkan Safira'yı Camaldoli ve yakın çevresinde herkes tanıyor. Gri tüylü bu gezgin köpek, çok kez yaban domuzuyla karıştırılsa da, orman yürüyüşlerinde dostlarını hiç yalnız bırakmıyor.

Poppi kalesi, Toscana'da stratejik bir alanda kurulu.

Camaldoli ormanlarında "Şentieri dei tedeschi/Almanların patikası" diye anılan güzergâh, savaş döneminde Alman askerlerine karşı mücadele ederken vurularak şehit düşen yöre gençlerinin anısını yaşatıyor. Kayınların gölge yaptığı bu orman yolunda yürürken, öldürülen direnişçi İtalyanların düştükleri noktalarda ahşap levhalara not düşülen isimlerine tanıklık ediyoruz. Bu doğal park içinde bir başka orman yolu "Gotik patika" adını taşıyor. 1500 metre yüksekliğindeki tepelik alanlara ulaşan, bu güzergâh biraz daha dik olduğu ve tırmanma gerektirdiği için daha güç. Camaldoli'de doğayla baş başa kalmayı, sessizliği keşfetmeyi ve ormanı dinlemeyi tercih edenlerin üç saatlik tempolu bir yürüyüşle ulaştığı bir başka uğrak noktası da, 1520 metre yükseklikte, Apenin dağlarına tepeden bakan Poggi Scala.

Camaldoli'de şarap ve zeytinyağı üretimi yöre ekonomisinde tarihe bir öneme sahip.

Uygarlıkları silen iklimsel değişimler

İklimsel değişimler ile uygarlıklar arasındaki ilişkiyi inceleyen antropolog Brian Fagan, Mezopotamya'da MÖ 2 binli yıllarda kurulan birçok Sümer şehrinin köklü iklim değişikliklikleri sonucu tarih sahnesinden silindiğini aktarıyor. California Üniversitesi antropologlarından Falan, Sümer şehirlerinin gitgide ısınan iklim karşısında güç durumda kaldığını, Fırat'ın kıyısı dışında kalan bölgelerde tarım yapmanın olanaksız hale geldiğini anımsattı.

Kuraklığın ciddi bir tehdide dönüştüğünü, kırsal kesimden kentlere yoğun bir göçün yaşandığını aktaran ABD'li antropolog, 2005 yılında kaleme aldığı *Uzun Yaz* başlıklı kitabında, yazının keşfiyle, sulama ve büyük kentlerin doğuşunun ardında iklimsel değişimlerin rolünü sorgulamıştı.

1966 yılında tarihçi Rhys Carpenter da benzer bir konuya değinmeye çalışsa da o yıllarda tarihöncesi dönemi karakterize eden iklimsel koşullar konusundaki veriler sınırlı olduğundan, Carpenter çok fazla yol kat edemedi. Günümüzde ağaç halkalarının sayımı, antik ören yerlerinden toplanan polenler, Antarktika ve Grönland gibi coğrafyalarda gerçekleştirilen toz ve gaz analizleri tarihöncesi çağlarda yaşanan iklimsel değişimlerin o dönemin uygarlıklarının geleceğini nasıl değiştirdiği konusunda ayrıntılı veriler sağlıyor.

Bu yönde ABD'li jeolog Christopher Bernhardt ve ekibi (US Geological Survey) geçtiğimiz ağustos ayında düzenledikleri bilimsel bir toplantıda Nil deltasındaki bazı sedimentasyonlarda bataklık bitkilerinin polenleri ile kül ve kömür içeren katmanlara rastladıklarını açıkladı. Bu dönemlerden birinin MÖ 4200 yılına denk geldiği, o tarihte Mezopotamya'nın en önemli şehirlerinden biri olan Ur ile Antik Mısır'da piramitlerin inşa edildiği hanedanlık döneminin tarih sahnesinden düştüğüne dikkat çekildi.

Jeologlar, uygarlık tarihinde iz bırakan Sümer şehirlerinin sadece siyasi çekişmeler ve politik kaosa bağlı nedenlerle değil, çok kez kültürel ve çevresel koşullardaki değişimler nedeniyle çöktüklerini öne sürüyor.

Antropolog Falan, Antik Mısır'da kuraklığın artması sonucu bereketli topraklar ve Nil nehrinin yöre halkının gereksinimini karşılayamaz duruma gelmesiyle vatandaşların Firavunlara güvenini yitirdiğini ve Mısır uygarlığının inişe geçtiğini söylüyor. Mısır'da MÖ 1200'de de aşırı kurak bir dönemin yaşandığına dikkat çeken bilim insanları, aynı dönemde Miken uygarlığının da gizemli bir şekilde tarih sahnesinden çekildiğini anımsatıyor. 400 yıl sonra yeniden canlanan Yunan uygarlığı döneminde Miken yazısının unutulduğu, savaşçıların bir efsaneye dönüştüğü aktarılıyor. Aynı dönemde Hitit uygarlığının da ortadan kalktığı belirtiliyor.

Uygun iklim koşullarında doğal çevrenin son zerresine kadar tüketildiği, değişimlerin gündeme geldiği dönemlerde ise ciddi boyutlarda tehlikenin belirdiğine dikkat çekiliyor. Çok eski çağlarda aşırı soğuk ve sıcak dönemlerde uygarlıkların bu köklü değişimlerden olumsuz yönde etkilendiği, sınırlı miktarda üretilen ürünün nüfusu beslemeye yetmediği, birçok uygarlığın tarih sahnesinden silindiği belirtiliyor.

Gelişen teknolojiler nedeniyle insanoğlunun bugün değişen iklim koşulları karşısında daha donanımlı olduğu vurgulansa da, benzer tehlikelerin hiçbir zaman göz ardı edilemeyeceği belirtiliyor. Fagan ve meslektaşlarının yürüttüğü araştırmadan edinilen bir başka veri de 17. ve 19. yüzyıllar arasında yaşanan iklimsel değişimler döneminde doğal kaynakları dengeli bir biçimde kullanıp tüketen Peru ve Japonya'da uygarlıkların güç çevre koşullarına karşın hayatta kalmayı başarabildiği yönünde. (Kaynak: *Venerdi*, 7 Eylül 2012)

Rovereto Arkeoloji Filmleri Festivali

23. Rovereto Uluslararası Arkeoloji Filmleri Festivali 1-6 Ekim 2012 günlerinde Rovereto Müzesi oditoryumunda gerçekleştirilecek. Bu yıl "Sinema ve Arkeoloji" başlığı altında düzenlenen festivalde belgesel içerikli film gösterimlerinin yanı sıra "Arkeoloji ve Toplum" adı altında özel bir seksiyon da yer alıyor.

Archeologia Viva dergisinin yayın yönetmeni Piero Pruneti'nin yöneteceği oturumlarda farklı uzmanlık dallarından gelen ve arkeoloji bilimiyle ilgilenen konuşmacılar "Arkeoloji ve Toplum" konusunda yöneltilen soruları yanıtlayacaklar. Peru'da Nazca kazılarını yürüten Giuseppe Orefici, arkeolog ve yazar Valerio Massimo Manfredi, Padova Üniversitesi adına Irak ve Afganistan'daki İtalyan kazılarına başkanlık eden Massimo Vidale, Milano Üniversitesi'nde "Şarap Kültürü ve Enoloji" konusunda ders veren Attilio Scienza, bu özel bölüm için davet edilen konuşmacılardan bazıları.

23. Rovereto Uluslararası Arkeoloji Filmleri Festivali afişi.

Rovereto Uluslararası Arkeoloji Filmleri Festivali'nde her yıl olduğu gibi arkeoloji dünyasına farklı pencerelerden bakan, Almanya, Fransa, İspanya, İngiltere, ABD, Filistin, Ürdün, İtalya, Mısır, Belçika, İsrail, İsveç, Türkiye, İsviçre, Yunanistan, Tayvan, Makedonya Cumhuriyeti, Kanada, Polonya ve Çin'den belgesel filmler gösterilecek.

Rovereto'da bu yılki festival programında yer alan tek Türk yapımı film, yönetmenliğini Hülya Önal'ın üstlendiği "Antik kıyı Ege'de kadınlar" başlıklı belgesel.

İstanbul Arkeoloji Filmleri Festivali yeniden…

İstanbul'da 1998, 1999 ve 2000 yıllarında Akdeniz Kültür Derneği'nce (Associazione Meditetrraneo) düzenlenen, Türkiye'nin ilk Uluslararası Arkeoloji Filmleri Festivali'nin yaklaşık on yıllık bir aradan sonra yeniden düzenleneceğini de duyurmak istiyorum. Hazırlıkları halen süren, festivalin Milano-İstanbul arasında yeni bir kültür köprüsü kurmak amacıyla gerçekleştirilmesi tasarlanıyor. Arkeoloji tutkunlarına yeniden "merhaba" demeye hazırlanan festivalle ilgili ayrıntıları Geçmişe Yolculuk'un gelecek sayılarında ileteceğim

'Stonehenge'ler barışın simgesiydi'

Londra, Manchester, Souththampton ve Bournemouth üniversiteleri işbirliğince yürütülen bir araştırmada, İngiltere'de "stonehenge" adıyla tanınan dikilitaşların, sürekli çatışan antik Britanya halkları arasında barış ve kardeşliği sağlamak amacıyla inşa edildikleri öne sürüldü. MÖ 3000-2500 yılları arasında dikildikleri düşünülen stonehengelerin işlevi konusundaki bu yeni yoruma, on yıl süren bilimsel bir araştırmanın sonucunda varıldı. Dikilitaşların yapımında kullanılan taşların Britanya adasındaki çeşitli kesimlerden getirildiği, farklı kültürlerden halkların

Stonehenge'den bir görüntü

birlikte çalıştıkları belirtildi. Bu dev dikilitaşların ayağa kaldırılmasının binlerce kişinin işgücünü gerektirdiğine dikkat çeken araştırmacılar, ada halklarının ortaklaşa çalıştıkları sonucuna vardılar. (Kaynak: *Civiltà*, Eylül 2012)

TARİH

Çin Seddi 12 bin km daha uzunmuş

Çin Seddi'nde yürütülen yeni bir araştırma, seddin bugüne kadar bilinenden 12 bin kilometre daha uzun olduğunu ortaya koydu. Çin Anıtlar Kurulu'nun verilerine göre, dünyada mevcut en uzun sur duvarı olan Çin seddinin uzunluğu 8851 metreydi. Bu ilk ölçümde araştırmacılar surun Ming Hanedanlığı döneminde (1368-1644) inşa edilen kesimini temel almıştı. Yeni ölçümlerde sonraki hanedanlıklarda inşa edilen bölümleri de dikkate alan Çinli araştırmacılar, seddin bilinenden 12 bin kilometre daha uzun olduğunu duyurdu. Çin seddinin yeni bölümleri önümüzdeki günlerde ziyarete açılacak. (Kaynak: *Civilta*, Eylül 2012)

İÇKİ KÜLTÜRÜ

Ortaçağ tavernasında şarap

Paris'teki Jean Şans Peurs Kulesi'nde düzenlenen "Ortaçağda Şarap" başlıklı sergi, ortaçağın toplumlarında şarabın önemine ışık tutuyor. Çeşitli arşivlerden derlenen 100 kadar belgeye dayanılarak bir ortaçağ tavernasının canlandırıldığı sergi, şarabın söz konusu yüzyılda üstlendiği rolü sorguluyor. Uzmanlar, ortaçağ boyunca şarap ve ekmeğin kadınlar ve erkeklerin dünyasında en önemli iki temel yiyecek ve içki olduğuna dikkat çekerek bu yüzyılda birçok Avrupa ülkesinde bağların çok geniş bir yüzölçümüne sahip olduklarına vurgu yapıyor. Şarabın çocuklar tarafından bile tüketilmesine karşın alkol sınırını aşarak sarhoş olanların çok ağır cezalara çarptırıldıkları belirtiliyor. Bilgi için: www.tourjeansanspeur.com (Kaynak: *Medioevo*, Eylül 2012)

Toledo Kütüphanesi'nde keşif Boccaccio, Homer'i çizmiş

Boccaccio konusunda uzman Sandro Bertelli (Ferrara Ünivesitesi) ile Mario Cursi (Roma La Sapienza Üniversitesi) Toledo Kütüphanesi'nde korunan, Boccaccio'nun hazırladığı el yazması bir eserin son yaprağında, *Decameron*'un yazarınca çizildiği düşünülen Homeros'a ait bir figür keşfetti. Boccaccio'nun Dante'nin *İlahi Komedyası*'nın bir kopyası olan yazma eserin son yaprağını mor ötesi ışınlarla inceleyen araştırmacılar, Egeli ozan Homeros'a atfedilen figürün yanında "Omero poeta sovrano/ Homeros Sultan Şair" diye not düşüldüğünü de günışığına çıkardı.

Il Sole 24 Ore gazetesinin pazar ekinde yayımlanan haberde, Dante'nin yaşadığı dönemde çağdaşı edebiyatçılar tarafından yeterince önemsenmediği, o dönemde başarılı yazarlar ve şairlere öngörülen defne yaprağından tacın başlangıçta Dante'den esirgendiğini anımsatan Boccaccio araştırmacıları, *Decameron*'un yazarının "Homeros Sultan Şair" diye not düşerek çizdiği Homer portresi aracılığıyla Dante'ye gönderme yaptığı, gerçekte Dante'nin başarılı bir yazar olduğunu vurguladılar.

Giovanni Boccaccio

Toledo Kütüphanesi'nde İtalyan edebiyatına ilişkin en önemli el yazması yapıtlardan biri olan eserde Giovanni Boccaccio'nun kopyaladığı Dante'nin *İlahi Komedya* başlıklı yapıtının da yer aldığı belirtildi. İtalyan araştırmacılar Boccaccio'nun el yazması yapıtlarda sayfanın kenarına anımsatıcı bir işlev gören not düşme, figür iliştirme gibi bir alışkanlığı olduğunu anlattı. Narin çiçekler, insan portresi eskizleri, *Decameron*'daki bazı karakterlerin figürleri gibi ayrıntıların Boccaccio'nun işi olan el yazmalarında sayfanın kenarında yer aldığı belirtildi.

Maurizio Fiorilia'nın Boccaccio'nun anımsatıcı figürleri konusunda yayımladığı araştırmanın da Toledo'daki el yazması yaprağın yorumlanmasına katkıda bulunduğunu dile getiren Bertelli ve Cursi, birkaç yıl önce yine Boccaccio'nun işi olan benzer bir ozan figürünün Marco Petoletti tarafından Milano'daki Ambrosiana Kütüphanesi'nin deposunda bulunan *Epigrammi Marziali* başlıklı yapıtta keşfedildiğini aktardı.

İtalyan araştırmacılara göre Giovanni Boccaccio, Toledo'da günışığına çıkarılan yazma eserde, yaşadığı dönemde anlaşılamayan Dante'nin gerçekte Homer gibi önemli bir şair olduğuna vurgu yapmak istedi. Defne yaprağından bir tacın dikkat çektiği bu şair portresinin yanına düştüğü "Homer Sultan Şair" notuyla Boccaccio, Dante'nin Homer kadar önemli ve büyük bir şair olduğunu vurgulamak istemişti.

Anti-madde ile söyleşi

Bir anti-elektron, anti-maddenin özelliklerini açıklaması için durdu; bize anti-hidrojenin laboratuvarda üretilmiş olduğundan söz etti. Konuşma, anti-maddenin roket itici gücü olarak nasıl kullanılabileceğiyle devam edip, negatif kütleli parçacıkların takibi tartışmasına döndü...

Richard T. Hammond
Çev. Nalân Mahsereci

Günaydın, ne kadar iyisiniz, durdunuz.

Davetiniz için teşekkürler. Kaydettiğiniz için söylüyorum, ben tam olarak anti-elektron olan bir pozitronum.

Buna açıklık getirdiğiniz için teşekkürler.

Bunun için buradayım.

Harika.

Bildiğiniz gibi parçacıkların ya pozitif ya da negatif yükü vardır; ya da yükü yoktur.

Evet.

Bildiğiniz ve bozon ve fermiyonun da açıkladığı gibi, bir spine sahibiz ve elbette çoğumuzun kütlesi vardır.

Foton hariç, değil mi?

Evet. Bir elektronla tam olarak aynı kütleye sahibim, ama bütün diğer özelliklerim ona zıttır. Yüküm, elektronun yüküne eşit büyüklüktedir, ama negatif yerine pozitiftir. Eğer bir elektronla aynı zamanda oluşturulmuş olsaydım, spinim, elektronunkinden karşıt bir yöne işaret edecekti. Bu diğer anti-parçacıklarda da aynıdır; anti-proton protonla tam olarak aynı kütleye sahiptir, ama diğer özellikleri ona zıttır. Protonun baryon numarası +1'dir, anti-protonun baryon numarası -1'dir.

Bir parçacık anti-parçacığıyla karşılaşırsa, daha hafif parçacıklar ya da fotonlar yaratarak yok olacaklardır.

Size söz ettiğim söyleşiyi yaptığım elektron, ikiniz karşılaşırsanız, yok oluşun kaçınılmaz olacağını söylemişti. Buna katılıyor musunuz?

Evet, herhangi bir zamanda bir parçacık anti-parçacığıyla karşılaşırsa, daha hafif parçacıklar ya da fotonlar yaratarak karşılıklı olarak yok olacaklardır.

Neden böyle?

Doğa hareketi sever, değişimi sever. Yıldızlarınız bunu taçlandırmıştır.

Bir bakalım, aaa evet, "Çöle göre kum neyse, doğaya göre dönüşüm de odur."

Aynı zamanda şunu düşünüyorum, eğer doğa özgür olabilseydi, her şey her şeyle etkileşim içinde olurdu ve bundan mükemmel bir kaos oluşurdu. Bazı nedenlerle, bizlerden hiçbiri anlayamayız bunu; belirli bir düzen, sıkı takip edilecek kurallar dizgesi vardır. Bu kurallar takip edildikleri sürece belirli gelişmelere engel olurlar; sonra etkileşimler, yok oluş ve yaratılış gerçekleşir.

Biraz daha özgülde anlatabilir misiniz?

Yükün korunumu, spinin korunumu gibi birkaç kural var. Örneğin, bir elektronu yalnız başına oluşturamazsınız, çünkü bu yükün korunumu kuralını çiğneyecektir. Fakat bir elektron ve bir pozitronu oluşturabilirsiniz, çünkü total yük sıfır olacaktır.

Zıt yönlerde iki spininiz olduğunu varsayıyorum; birbirini her zaman sıfıra tamamlıyorlar.

Kesinlikle, böylelikle parçacık ve anti-parçacık birlikte oluşturulduğunda hem yük hem de spin korunabiliyor. Yok oluşta da aynı şekilde; bu nicelikler yine korunacaktır. Hiçbir doğa kuralı ihlal edilmez, yani etkileşimli süreçler kuvvetle doludur.

Yani bir elektrona yaklaşırsanız, bu kendi yok oluşunuz mu olur?

Elektronunuzun söylediği gibi, "bu mahvoluştur."

Her parçacık bir anti-parçacığa sahip midir?

Evet, her bir kuarkın bir anti-kuarkı vardır, nötrinonun anti-nötrinosu, vb.

Yani anti-madde teorik bir spekülasyon değil?..

Hiç de değil, onu laboratuvarınızda üretiyorsunuz.

Bunu fark etmemiştim.

Anti-maddeden sandalye ya da sepet çıkaracağınızı söylemedim, onu parçacıktan parçacıkla yaparsınız. Aslında CERN'de birkaç anti-hidrojen atomu yaptınız. Elektronunuzun CERN hakkında hoş anıları olmadığını anımsıyorum.

Hiç de değil. Büyük bir enerji kaynağı olacakmış gibi görünüyor.

Hapsetmek sorununu çözebilirseniz…

Demek istediğiniz, onu çevreleyenleri yok etmesin diye anti-maddeyi hapsetmek mi?

Hayır, demek istediğim onu kendi yok oluşuna karşı sınırlamaktır.

Oooh.

Evet, fakat sözünü ettiğiniz hapsetme de bir sorundur. Buna karşın yapılabilir.

Nasıl?

Manyetik alanlar, nötrinonuz bütün yüklü parçacıklar için doğru olduğunu söylemişti, "Bir manyetik alan yetenekli bir cerrahın eliyle, parçacıkla-

rın hızını değiştirmeksizin yönlerini değiştirebilir." Bir manyetik alanla, anti-parçacıkları kapana kıstırabilir ve onları uzayın küçük bir bölgesinde tutabilirsiniz.

Bu manyetik şişe olarak mı adlandırılıyor?

Evet, siz aynı zamanda onu parçacıkları tutmak için kullanıyorsunuz.

Madde anti-madde roket motoru hakkında bir şeyler duymuştum…

Evet, NASA metalinden yapılmış değildi, bir spekülasyon üzerine inşa edilmişti; fakat teorik olarak olasılık dahilinde.

Anti-madde itici gücü, şimdilerde kullandığımız katı ve sıvı yakıtlardan daha mı üstün?

Çok fazla alana gerek kalmaksızın, çok daha fazla enerjiye erişilme olasılığı var. Bir kere hapsetme sorununun üstesinden gelirseniz, Evren sizindir.

Hangi anlamdaki hapsetmeye göndermede bulundunuz?

Gerçeği bulma itici gücünden çok daha fazla olanına.

Evet, sanıyorum. Ama beni hayrete düşüren başka bir şey var. Bir anti-protonla rastlaştığınızı varsayın, birlikte bir anti-hidrojen atomunu oluşturabileceğinizi söylemiştiniz…

Evet. Aslında, yaydıkları ışığa bakarak, hidrojen ve anti-hidrojen arasında ayrım yapamazsınız.

Anti-hidrojen, hidrojenin tanımlandığı spektrumla tam olarak aynı spektrumda mı yayın yapacak?

Kesinlikle.

Sonra anti-madde, daha büyük nesneleri yapmak için birlikte mi şekillenecek?

Evet, galaksileri ve yıldızları yapmak için birlikte şekillenecek. Gördüğünüz bazı galaksiler ya da Evrenin bazı geniş bölgeleri ya da anti-maddeden yapılanlarla ilgili bir spekülasyon vardı.

Bunun kanıtları var mı?

Fiziksel kanıtları yok, ama felsefi argümanlarınız var.

Hangi argümanlar?

Simetriden faydalanarak doğayı anlamakta muazzam bir gelişme gösterdiniz. Doğada saklı ve görebildiğiniz birçok simetri olduğuna inanıyorsunuz.

Simetriler Wimp gibidir, nötralino demek istiyorum, katılıyor musunuz?

Evet, onlar ve diğerleri gibidir. Anti-parçacığın neredeyse bir parçacık gibi olduğunu göz önünde tutarsak, neden Evrende bu kadar çok madde ve bu kadar az anti-madde var? Simetri düşüncesi sizi, Evrende eşit miktarda madde ve anti-madde olduğuna inanmaya yönlendiriyor. ***Eğer eşit miktarda madde ve anti-madde olsaydı, sonrasında birbirlerini yok edeceklerdi diye düşünüyorum.***

Bunu söylemekle, bu soru üzerine düşünmek için de burada olmayacağımızı ima etmiş oluyorsunuz.

Şimdi bundan söz ederseniz, evet.

Her neyse, Evrenin ilk zamanlarında, madde ve anti-madde miktarının birbirine oldukça yakın olduğuna inanılıyor; fakat zaman geçtikçe, aradaki hafif dengesizlik bugünkü durumumuza doğru büyüdü. Neyse ki burada başka bir olasılık var.

Her zaman başka bir olasılığın var olduğuna inanmaya hazır hale geldim.

Bunu duyduğuma sevindim.

Diğer olasılık nedir?

Evrenin bütünü eşit miktarda madde ve anti-maddeye sahip olabilseydi, bir madde galaksisi olarak oluşacaktık. Ortalamanın üstündeki bütün galaksiler anti-madde olsaydı, her birinin miktarı eşit olabilecekti.

Bir galaksinin bütünü anti-madde olsaydı demiyorsunuzdur…

Hayır, madde galaksisiyle çarpışana kadar.

Sonra ne olur?

Güm pat…

Güm pat?

Muazzam bir enerji boşalması kazanacaksınız…

Ne kadar?

Bir kuazarın 100 milyon yılda yaydığı kadar kuvvetli.

Anlıyorum. Başka bir şey sormama izin verir misiniz?

Sormanız için buradayım.

Bir anti-parçacık bir parçacığın zıt özelliklerine sahiptir; kütle hariç, yükün karşıtı, spinin karşıtı, vb.

Evet.

Peki, neden kütlenin karşıtı değil? Bir diğer anlamda, neden negatif kütlesi olmasın?

Bunu size söyleyemem, ama negatif kütleli parçacıklar oldukça farklıdır.

Negatif kütleli parçacık var mı?

Onları kesinkes gözlemiş değilsiniz, ama ilkece varlar.

Negatif kütleli ve pozitif kütleli parçacıklar birbirlerini geri mi püskürtür?

Hayır.

Negatif kütleli ve pozitif kütleli parçacıklar birbirlerini çeker mi?

Hayır.

Hayır mı?

Hayır, negatif kütleli parçacık, pozitif kütleli parçacığı kovalar. Birlikte oldukça hızlı yarışırlar.

Büyüleyici.

Daha da fazlası var. Kaleminizi tutup duvara karşı fırlatırsanız, ne olur?

Duvar, kalemi durduracaktır.

Doğru, çünkü duvar kaleme yavaşlamasına yol açan bir kuvvet uygular.

Evet.

Şimdi kalemin negatif kütleli olduğunu ve duvara vurduğunu düşünün. Aslında, kütlenin negatif olması ivmenin zıt yönde olmasıdır; yani hızlanır, duvar sayesinde şiddetlenir.

İnanılmaz.

Belki, fakat daha sonra ne olacağını hayal edin. Şimdi oldukça hızlıdır, ne zaman bir sonraki duvara çarpsa, yeniden hızlanacaktır ve artık gerçekten hareket ediyordur.

Eğer duvar yüksek düzeyde çelikten yapılmışsa ne olur?

Kalem üzerindeki kuvvet artacaktır ve ivmesi daha büyüyecektir. Tabii ki kalem harap olacaktır, fakat neler olabileceğini görüyorsunuz.

Bunun hapsetme problemi olduğunu söylemeyin bana…

Öyle, bütün negatif madde kovulacaktır; aslında negatif maddeyi neden hiç bulamadığınızı açıklayacak olan da budur. Askeri gücünüz negatif kütleyle gerçekten ilgileniyor, zırhlı delici malzeme parçalarına para yatırıyorlar.

Doğru yolda olduğumdan emin olalım. Anti-madde gerçektir, laboratuarda yapılmıştır, pozitif kütlesi vardır ve itici güç olarak kullanılabilir. Negatif kütle ise farklıdır ve asla gözlenmemiştir.

Tam olarak böyle.

Bu meseleleri açıkladığınız için teşekkürler.

Rica ederim.

KİTAPÇI RAFI

Siyaset Felsefesine Giriş

Christian Ruby, Çev.: Aziz Ufuk Kılıç, İletişim Yayınları, 2012, 160 s.

Siyasetin kökeni insanın kültürle ve özel mülkiyetle ilişkisinin başlamasına kadar gider. Siyaset felsefesi ise asıl olarak eski Yunan'da belirginleşmiştir. Christian Ruby, eski Yunan'dan başlayarak siyaset felsefesinin günümüze kadar olan gelişimini ve bu alandaki söz dağarcığının oluşumunu sunuyor okuyucuya.

Kitabın her bölümünde siyaset felsefesinin bir dönemi konu ediliyor. Eski Yunan'da ve Ortaçağ teolojisinde siyaset, kitabın bölümleri içerisinde ele alınıyor. Tabi günümüzün siyaset felsefesini konu edinen "20. Yüzyılda Siyasalın Aşınması" kitabın en önemli bölümleri arasında. Bu bölümde, "Barış ve savaşlar karşısında halk", "İtikat mı, yetkinlik mi? Sartre'dan Foucault'ya", "Tarihin ve siyasetin sonu" gibi alt başlıklar yer alıyor.

Eser aynı zamanda, tarihin en büyük örgütlü gücünün, devletin serüvenini sorgulama olanağı yaratıyor okuyucuya.

Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk

Pınar Uyan Semerci, Serra Müderrisoğlu, Abdullah Karatay, Başak Ekim Akkan, Zeynep Kılıç, Burcu Oy, Şaylan Uran, Bilgi Üniversitesi Yayınları, Temmuz 2012, 262 s.

Bir canlının kendi türünün devamlılığı o canlı türünün küçük bireylerinin sağlıklı bir şekilde gelişimlerini tamamlamasıyla mümkün olabiliyor. İnsan da kendi türünün, geleceğinin korunmasının çocuklarının her anlamda sağlıklı gelişimleri ile mümkün olduğunu biliyor. Üstelik bunu diğer canlılardan daha avantajlı bir şekilde, bir farkındalıkla yapıyor. Peki, geleceğimiz olarak gördüğümüz çocuklarımıza yaşamın her alanında iyiliği sağlayabiliyor muyuz?

Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk, çocuklara karşı böyle bir sorumluluk hisseden yedi değerli akademisyenin bir araya gelerek saha çalışması da dâhil olmak üzere bir buçuk yıl boyunca yürüttükleri sabırlı bir çalışmanın sonucunda ortaya çıkan önemli bir inceleme. İncelemenin ilk alanı sınıf ayırımı gözetmeksizin Türkiye'deki bütün çocukları konu ediyor. Eğitim, sağlık, hukuk, kültür ve medya konuları bu bölümün konuları. İkinci alanı ise özel korumaya ihtiyaç duyan risk altındaki çocuklar (çalışan, yoksul hanelerde yaşayan, ihmal ya da istismara uğrayan, özgürlük gibi özel ihtiyaç sahibi çocuklar, madde bağımlısı, suça sürüklenen, sokakta çalışan/yaşayan ve kurum bakımı altındaki) oluşturuyor.

Kitabın her bir bölümünde, yapılan titiz çalışmanın sonuçlarını izleyebiliyorsunuz. Yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konan istatistiki veriler, bu veriler üzerinden yapılan sorunsallaştırmalar çocuklarda iyi olma halinin sağlanması ve bunun sürekliliğinin korunması anlamında oldukça önemli. Bu çalışmanın bir önemi de insanın kendi türüne, türünün geleceğine gösterdiği özensizliği geleceğimizin doğrudan öznelerine, çocuklara yönelerek, onların yaşam hakları üzerinden hayatımıza taşıması.

Spinoza

-Fikir Mimarları Dizisi-28, Etika • Teolojik-Politik İnceleme • Politik İnceleme, Çetin Balanuye, Say Yayınları, 2012, 304 s.

Spinoza özellikle akademik çevrelerce en çok okunan düşünürlerden biri. Yazar Çetin Balanuye bu ilginin farkında olarak, bizlere düşünce tarihinin önemli isimlerinden olan Spinoza ile ilgili bu önemli çalışmayı yine düşünürün hayatı ile ilgili uzun bir tanışma metniyle sunmuş. İlk bölüm Spinoza'yı neden önemsememiz gerektiğine dair bir felsefi araştırmayla zenginleştirilerek oluşturulmuş. Daha ilk bölümden yazarın Spinoza'nın düşüncesi ile ilgili oldukça geniş bir araştırma, inceleme yaptığını anlamak mümkün. Düşünürün eserlerini hangi koşullar içerisinde oluşturduğu, hangi düşünürlerden etkilendiği, metafizik felsefenin aksine Kutsal olanla girdiği ilişki (Tanrının neliği, insan ve tanrı ilişkisi, kutsal kitapların işlevi vb.), genel olarak filozofun din ve politika ile ilgili eserlerinin değerlendirilmesi bir ön bilgi olarak sunulmuş okuyucuya. Yazarın başyapıtı olan Ethika kitabın ikinci bölümünde yer alıyor. Devamında düşü-

"Arap Baharı" Aldatmacası

Savaşın ilk kurbanı gerçeklerdir, diye bir söz var. Eski bir söz ama şimdilerde çok daha geçerli. İnternet, sosyal medya vs. gibi haber alma imkânlarının bu denli çeşitlendiği, arttığı ve tekelsizleştiği bir çağda aksi olmalı diye düşünülebilir. Ama bu çeşitlilik şimdilik gerçeğe tecavüzün çok yönlü hale gelmesini doğurdu en fazla. Arap baharı olarak anılan, Ortadoğu'yu sarmış ayaklanma, iç savaş ve rejim değişikliği silsilesi de bunu doğruluyor. Tüm bu süreç boyunca El Cezire bir dezenformasyon merkezi olarak çalıştı. Emperyalist fonlarla kurulmuş diasporadaki sivil Arap örgütleri kesintisiz olarak gerçek dışı haber ürettiler. Batılı haber merkezleriyle işbirliği içinde bütün dünyaya yalan pompaladılar. Bütün bunlar, Arap dünyasındaki siyasal değişimlerde emperyalizmin rolünü gizlemek, bu hareketlere uluslararası meşruiyet ve destek sağlamak içindi.

Bu karmaşa boyunca gerçeğin sesi ise cılız kaldı. Böylesi durumlarda gerçekte olan bitenin ne olduğu, ancak sonuçlarını üretmeye başladığında açıklıkla tartışılıyor, ortaya serilebiliyor. Alper Birdal ve Yiğit Günay hazırladıkları kitapta, soL Haber Portalında günbegün izledikleri ve gerçek yüzüyle yansıtmaya çalıştıkları "Arap Baharı"nı, bu kez gelinen noktadan geriye bakarak incelemişler. Dört ülkede, Tunus, Mısır, Libya ve Suriye'de yaşananların olgusal anlatımını, tüm bunların sonucunda yaşananın bir emperyalist restorasyon olduğu temel tezi etrafında örerek ortaya koymuşlar. Arap ve uluslararası haber merkezlerinin sıkı bir takibine dayanan çalışma, "Arap baharı"nın gerçek yüzünü gösteriyor.

-Ortadoğu'da Emperyalist Restorasyon, Alper Birdal-Yiğit Günay, Yazılama Yayınları, Ağustos 2012, 315 s.

nürün Teolojik-Politik İnceleme isimli yapıtı, son bölümde ise Politik İncelemeler'i ele alınıyor.

Çetin Balanuye'nin bu çalışması sadece Spinoza'nın fikirlerini merak edenler için bir rehber özelliği taşımıyor, aynı zamanda Spinoza'nın düşüncelerini incelerken kendisi bir düşünceye dönüşüyor.

Osmanlı'dan Günümüze Ordunun Evrimi

Osman Tiftikçi, Akademi Yayınevi, 2012, 332 s.

Türkiye'de eskiden beri ordu ve onun eylemleri konusunda yaygın bir tartışma var. Osman Tiftikçi'nin kitabı bu tartışmalara orduyu tarihsel bir süreç içinde inceleyerek katkı yapıyor. Çalışmanın temel tezine göre, Türkiye ordusu da tüm toplumsal kurumlar gibi değişen, dönüşen, başlangıcı ve sonu olan bir kurumdur. Kitapta bu süreci şu önemli dönüm noktaları üzerinden kurguluyor:

1826'da Yeniçeriliğin kaldırılması ve modern ordunun kurulması, bugünkü ordunun kuruluş tarihi olarak kabul edilir. II. Abdülhamit dönemi ordunun kapitalist bir kurum olarak gelişiminde yeni bir aşamadır. Bu dönemde ordu toplumsal muhalefetle birlikte örgütlenmiş, onunla birlikte hareket etmeye başlamış, 1908 burjuva devriminin vurucu gücü olmuştur.

Kurtuluş Savaşı süreci ordunun gelişiminde yeni bir evreye işaret eder. Bu süreçte imparatorluk ordusu ulusal bir orduya dönüşmüştür. Ordu bu sirecin sonrasında sol harekete yani işçi sınıfı hareketine, köylü hareketine, Kürt hareketine karşı mücadele içinde yeniden örgütlenmiştir.

Ordunun evrimindeki en önemli dönüşümlerden biri de İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte yaşanmıştır. Bu süreçte ordu bu sefer Amerikan emperyalizmi eliyle yeniden örgütlenmiştir.

1990'lı yılların sonlarından itibaren ve daha sonra AKP hükümetleri kullanılarak ordu yeni bir dönüşüm sürecine daha girdi. Bu sürecin belirgin özellikleri de kitapta yer alıyor.

Darwin, Tanrı ve Yaşamın Anlamı

Steve Stewart-Williams, Çev: İbrahim Hoca, Say Yayınları, 2012, 392 s.

Bilimsel düşünceyle dinsel düşünce bağdaşır mı? Soruyu daha da somutlaştıralım. Hem evrim kuramını benimseyip hem de Tanrı'ya inanabilir misiniz? İnsanların kendilerine sorduğu en temel ve köklü sorulardan birisi insanın nasıl var olduğu, bulunduğu noktaya nasıl geldiğidir. Evrim kuramının bu soruya bir cevabı var; ilk defa Charles Darwin insanın evrilip diğer canlılardan ayrılarak insan olduğunu söylemişti. Bu cevap pek çok insanı cezbedip dünyayı ve evreni kavrayışlarını aydınlatırken, çok daha fazlasını ürküttü. Olgulardan ileri gelen, bilimsel ve giderek de daha ikna edici kanıtlara dayanan bu yanıtı, kadim dinlerin insanın yaratılışı üzerine anlatısını sarsan, insanı tanrıdan uzaklaştırıp inançsızlığa götüren bir komplo olarak gördü.

İngiltere'de evrimsel psikoloji dersleri veren Williams bu çalışmasında da insanın yaşadığı bu gerilimi kendi uzmanlık alanı açısından inceliyor. Evrimin, tanrının varlığı, insanın doğadaki yeri ve genel ahlak üzerine eski ve köklü düşüncelerle ilgili içerimlerini tartışıyor. Yazar biyoloji, psikoloji ve felsefeden faydalanarak Darwinci bilimin nihai amaç ya da ahlaki yapıdan yoksun bir tanrısız evren görüşünü desteklediğini öne sürüyor. Şu sonuç ise özellikle dikkat çekici; hurafeden ve dini saiklerden arınmış yeni bir ahlakı inşa edilebilir ve insanın böyle bir anlayışa sahip olarak iyi, mutlu ve onurlu bir yaşam sürmesi mümkün.

EL NO:179

♠ KQJ76
♥ 98
♦ KQ7
♣ 765

K
B D
G

♠ A8
♥ AKJ10763
♦ A6
♣ QJ

K	G
1♥	1♥
2NT(1)	3♣(2)
3♥(3)	4♦
6♥	p

1) 2NT'
a) İkinci bir dörtlü rengim var; 18-19 hcp
b) 6+ Kör'üm var; 18-19 hcp.
2) 3♣ ile hangi amaçla 2 NT dediğini soruyor.
3) 3♥ 6+ Kör ve 18-19 hcp.

Güney, kontrolsüz bir biçimde Şleme geldi. Batı'nın Karo 10'lu çıkışından sonra yer açıldı. Trefl kayıplarını Karo ve Pik'e atabileceğini görünce sevindi. Karo asla aldı; iki tur koz çekti. Doğu ikinci koza uymadı. **Şimdi ilk defosu hangi renge yapmalıyız?**

Yanıt: Çok basit; yerde 3 Karo ve elde iki Karo var. "İlk kaybımı Karo'ya atarım!" dedinizse yanıldınız. Bizi bir kayıp atmak kurtarmadığına ve uzun renge de bir kayıp atmak zorunda olduğumuza göre ilk kaybımızı uzun renge atmayı denemeliyiz.

Tüm dağılım

♠ KQJ76
♥ 98
♦ KQ7
♣ 765

♠ 105432
♥ Q54
♦ 10
♣ K1092

K
B D
G

♠ 9
♥ 2
♦ J985432
♣ A843

♠ A8
♥ AKJ10763
♦ A6
♣ QJ

EL NO: 180

♠ A1087
♥ AJ82
♦ .....
♣ KQ543

K
B D
G

♠ 65
♥ Q943
♦ K3
♣ AJ1062

K	D	G	B
1♣	p	1♥	5♦
5♥	p	p	p

Briçte dikkat önemlidir. Ortalama oyuncular acele oynadıkları için iş işten geçtikten sonra hatalarını fark ederler. Bu uyarıdan sonra Batı Karo as çeker. **Nasıl devam etmeliyiz?**

Yanıt: Kör sekizlisiyle çakıp Kör as-Kör vale oynamalıyız. Koza iki taraf da uyarsa sorun kalmaz; sadece bir koz ve bir Pik vererek oyunu yaparız. Ancak Doğu'da K10XX varsa 10'luyu empasa alır, bir koz ve bir Pik vererek oyunu yaparız. Bunun için ilk Kör sekizli ile çakmamız ön koşuldur.

Tüm dağılım

♠ A1087
♥ AJ82
♦ .....
♣ KQ543

♠ KJ
♥ 7
♦ AQJ109654
♣ 87

K
B D
G

♠ Q9432
♥ K1065
♦ 872
♣ 9

♠ 65
♥ Q943
♦ K3
♣ AJ1062

Karo asına Kör ikilisi ile çakılırsa: Doğu, üçüncü elde Kör valeyi ruayla aldıktan sonra Trefl oynar ve oyunun batmasına neden olurdu. Güney yerden Kör 8'li oynadığında oturmaz ve Güney Doğu'nun son kozunu almak için ele Trefl ile geçmek istediğinde çakıp oyunu batırırdı.

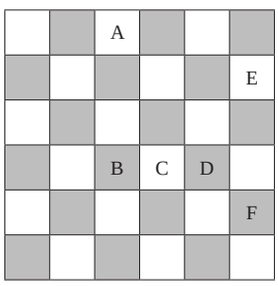
Salvador Assael'i (Salvo) kaybettik

Fransa'da 17.08.2012 gecesi uykusunda geçirdiği kalp krizi sonucu yaşamını yitiren "Salvo" lakaplı İzmirli Salvador Assael, Türkiye briç tarihinin en önemli oyuncularından biridir. 1954 yılında Manisa'nın Turgutlu ilçesinde dünyaya gelmiştir. Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Pazarlama Bölümü mezunu olup, bir kız babasıdır. Türkiye Briç Puanlama Sistemi'nde "Masterpoint" bir numarada bulunan Assael, müthiş hafızası ile de ünlüdür. İzmirli briç ortağı Nafiz Zorlu ile büyük başarılara imza atmış ve dünya çapında tanınmış bir briç ustasıdır. Uzun yıllar Briç Milli Takımı'nın da değişmez oyuncusu olmuştur. 1989, 1991, 1993, 2001, 2002, 2004, 2008, 2010, 2012 yıllarında Avrupa Şampiyonası'nda, 1996, 2000, 2002 ve 2004 yıllarında ise Briç Olimpiyatları'nda Türkiye'yi temsil ederek ulaşılması güç bir başarıya imza atmıştır. Salvo'nun zamansız ölümü (58), briç dünyasını derin bir üzüntüye boğmuştur. Sevdiklerinin ve briç dünyasının başı sağ olsun.

Eğlencelik sorular

Bilmecelerle uğraşmayı matematik yapmaya benzetirim. Her iki etkinlikte de düşünmeyi, anlamaya çalışmayı, keşfetmeyi, çözmeyi veya çözememeyi, sevinci veya sıkıntıyı yaşarız. Böylesi bir yolculuğa çıkmak isteyen okurları, sıkıntısız olması dileğimle aşağıdaki sorularla baş başa bırakıyorum.

Şekil 1

Birinci Soru: A, B, C, D, E, F harfleri 6x6'lık bir satranç tahtasına Şekil 1'deki gibi yerleştiriliyor. Kalan kareleri de A, B, C, D, E, F harfleriyle dolduracağız, ama her sütun ve her satırda bu harflerin tümü bulunmalı. Bu koşullara göre kalan karelere bu harfleri nasıl yerleştirebilirsiniz?

İkinci Soru: Şekil 2'deki 7 kare sırayla 1'den 7'ye kadar numaralandırılmıştır. Şekildeki gibi 1, 2, 3 numaralı karelere beyaz, 5, 6 ve 7 numaralı karelere de siyah pullar koyuyoruz. Ortadaki 4 numaralı kare ise boş kalıyor. Amacımız, bütün beyaz pullarla siyah pulların yerlerini karşılıklı olarak değiştirmek, ama şu koşullarla: 1) Beyazları soldan sağa doğru, siyahları ise sağdan sola doğru hareket ettirebiliriz. 2) Bu hareketleri yaparken bir pulu, bulunduğu karenin bitişiğindeki boş kareye getirebiliriz veya zıt renkli bir pulun üstünden atlatıp boş bir kareye koyabiliriz. 3) Pulları, renklerine bakılmaksızın, herhangi bir düzende hareket ettirebiliriz.

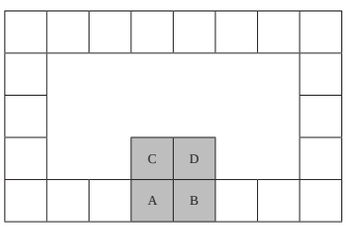
Şekil 2

Bu koşullara göre, **en az sayıda hamle ile**, beyaz ve siyah pulların yerlerini değiştirmek (Şekil 2'deki beyaz pulları siyah pulların bulunduğu karelere, siyah pulları da beyaz pulların bulunduğu karelere taşımak) için pulların numaralarına göre hangi hareketleri yapmalıyız?

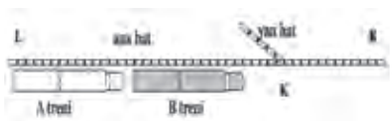
Üçüncü Soru: Üzerlerine A, B, C, D harfleri yerleştirilmiş dört pul, Şekil 3'teki gibi taralı karelere koyulmuştur. Yapacağımız şey, C ile D'nin, A ile de B'nin yerlerini değiştirmek, ama şu koşullarla: 1) Pulları her hangi bir yönde bir veya birden fazla boş karenin üzerinden geçirebiliriz. Örneğin B pulunu saat yönünün tersinde hareket ettirerek, bir tur atıp A pulunun yanına getirebiliriz. 2) Herhangi bir pulu diğer bir pulun üstünden atlatarak hareket ettiremeyiz.

Şekil 3

Bu koşullara göre C ile D'nin, A ile de B'nin yerlerini değiştirmek için hangi hareketleri yapmalıyız (A, B, C ve D pullarının bulunduğu karelere sırasıyla 1, 2, 3, 4 numaraları verelim. Çözüm yollayan okurlarımız bu numaraları dikkate alarak hareketleri belirtirlerse seviniriz)

Dördüncü Soru: Bu problem, Şekil 4'te görüldüğü gibi aynı hat üzerinde bulunan A ve B trenlerinin yerlerinin değiştirilmesini konu etmektedir. Her iki trenin de ikişer vagonu ve birer lokomotifi vardır. Tüm vagonların uzunlukları eşittir. L-K-R ana hat olmak üzere, K kavşağından bir yan hat ayrılmaktadır. Yan hattın uzunluğu sadece bir vagonun uzunluğu kadardır. Bu durumda makinistler hangi manevraları yaparlarsa A treniyle B treninin yerleri değişmiş, yani B, A'nın arkasına geçmiş olur? (Çözüm yollayan okurlarımız, makinistlerin manevralarını yazarken L'yi sol yöndeki, R'yi sağ yöndeki ve K'yi de kavşaktaki manevraların gösterimi için kullanabilirler.)

Şekil 4

Not: Bu soruların dördünün de doğru yanıtını a_torun60@hotmail.com adresine15 Ekim 2012 tarihine kadar gönderen okurlar arasından kurayla belirleyeceğimiz bir kişiye, 1 yıllık *Matematik Dünyası* dergisi aboneliği hediye edilecektir.

Ali Törün

a_torun60@hotmail.com

Adnan Oktar'a hakaret davası

Şimdiye kadar wordpress domain'ini, ünlü biyolog Richard Dawkins'in web sayfasını, ateizm.org'u, yüzlerce başka blog ve web sayfalarını kapattıran, Richard Dawkins'in kendisini, kitabının yayıncısını, Ekşi Sözlük yazarlarını, karikatürist Bahadır Baruter'i, "Allah'ın Kızları" adlı romanı sebebiyle yazar Nedim Gürsel'i, "Tanrının Doğum Günü", Bin Yıllık Kuran Tefsiri: Levhi Mahfuz" ve "Peygamber Çocuklar" adlı kitapları sebebiyle yazar Burak Özdemir'i, "Ajanda 2010 İllallah"ın editörlerini ve Metis yayınevini, reformist İslamcı yazar Edip Yüksel'i, Ateizm.org sayfasını ve daha nicelerini "halkın bir kesiminin dini duygularını incitmek"ten dava eden Adnan Oktar ve ekibi, kendilerine ait kitap ve web sayfalarında evrimcilere, materyalistlere, dinsizlere, ateistlere ve yahudilere ağza alınmayacak hakaretler etmektedir. Eleştiri ve ifade özgürlüğü sınırları içinde kalan pek çok yazarı ve web sayfasını ne derece hukuki olduğu meçhul olan şaibeli yollarla dava eden Adnan Oktar ve ekibi, fikirlerini beğenmedikleri ve katılmadıkları toplum içindeki pek çok kesimin dünya görüşünü, felsefi düşüncesi ve dini inancını kendi dava ettikleri ifadelerden kat kat ağır ifadeler kullanarak aşağılamakta ve söz konusu toplum kesimlerine sürekli hakaret etmektedir. Bu durumu açıkça gözlemlemekte olan bir grup evrimci olarak, bu kişilerin kitap ve web sayfalarında bulduğumuz ve suç unsuru teşkil ettiğini düşündüğümüz pek çok ifadeyi şu blog sayfasında toplamış bulunmaktayız: http://adnanhocasuci...r.blogspot.com/ Ayrıca, avukatımız yoluyla hukuki girişimde bulunarak söz konusu kişiyi dava etmiş bulunmaktayız. Bu davada maksadımız başkalarının ifade özgürlüğüne saldırmak değil, ortadaki bir çifte standardı gözler önüne sermektir. Bu noktanın altını çizmek istiyoruz. Türk adaletinin bu kişinin hak ettiği cezai yükümlülüğü tescil edeceğini umuyoruz. Bizimle bağlantı kurmak için:

bilimseldusunce2001@yahoo.com
drekinci@yahoo.com
dilaverkom@hotmail.com

Bir Grup Evrimci

Prof. Dr. Rennan Pekünlü'ye hapis cezası

23 Şubat 2008'de *Resmi Gazete*'de "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" başlığı ile bir karar yayınlanır. Yapılan kanun değişikliği basittir: Anayasanın 10. maddesinin son fıkrasına "... ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında" ibaresi ve 42. maddesine "Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yüksek öğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez. Bu hakkın kullanımının sınırları kanunla belirlenir" fıkrası eklenmiştir. Bu değişiklik, üniversitelere türban ile girilmesinin anahtarıdır. Hemen ertesi gün, 24 Şubat'ta, YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan değişimi bildiren bir Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Genelgesi gönderir. Mart ayında Danıştay, YÖK'ün genelgesini geçersiz bulur. Haziran ayında ise Anayasa Mahkemesi kanun değişikliğini, anayasanın değiştirilemez hükümlerine aykırı bularak yürürlükten kaldırır. Dolayısıyla, YÖK'ün 2001 yılında gönderdiği şu talimat tüm üniversitelerde olduğu gibi Ege Üniversitesi'nde de hâlâ geçerlidir: "Yasal düzenlemeler ve yargı kararları ile uygulamalar çerçevesinde öğrencilerin, akademik ve idari personelin üniversitelere türbanla alınmamasına dair, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 28.08.2001 gün ve 19106 sayılı yazısı Üniversite Yönetim Kurulu'nun 28.08.2001 günlü oturumunda uygun görülerek, gereği için Fakültelere ve Yüksekokul Müdürlüklerine gönderilmesine karar verilmiştir."

2011 yılına kadar da bu talimat uygulandı. 2011 yılında Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığı türban yasağının, üniversite yerleşkesi, bina ve derslikler yerine yalnızca dersliklerde uygulanacağını duyurdu. Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü'nde öğretim görevlisi olan Prof. Dr. Rennan Pekünlü, verdiği dilekçede bu yasağın binalara indirgenmesini sağlayan değişikliğin ne olduğunu sordu. Pekünlü, yasal hiçbir dayanağının olmadığını söylediği şu yanıtı aldı: "Kampüsümüzün yüzölçümünün büyüklüğü, birden fazla noktadan serbest giriş çıkış yapılma imkânı olması (...) göz önüne alındığında, türban yasağı kuralı salt eğitim-öğretimin yapıldığı bina ve dersliklere özgü olarak uygulanabilmektedir."

Rennan Pekünlü dilekçe yazmanın ötesine gidip, türban yasağını üniversitenin talimatları doğrultusunda uygulamaya çalışınca hakkında, üniversite içinde türban yasağının uygulanması konusunda öğrencileri uyardığı, türbanlı öğrencilerin binalara ve dersliklere girmesini önlediği gerekçesiyle, 2011 yılının Temmuz ayında disiplin soruşturması açıldı. Pekünlü, tutanaklarda belirttiği tanıkların ifadelerine başvurmayan ve yalnızca şikâyetçi öğrencilerin ifadeleri ile soruşturmayı yürüten kurullarının hukuk kurallarını çiğneyerek yanlı bir soruşturma yaptığını savunuyor.

Soruşturma boyunca, tedbiren görevden uzaklaştırılan Pekünlü, soruşturma sonucunda kademe ilerlemesinin bir yıl süre ile durdurulması cezası aldı. Fakat Pekünlü'nün bulunduğu kademe dolayısıyla gerçekleşmesi mümkün olmayan bu ceza, maaş kesintisine dönüştürüldü.

2011 yılında Matematik Bölümü öğrencisi Fatma Nur Gidal, türbanlı olduğu için fakülteye girmesini engellediği gerekçesiyle Pekünlü hakkında şikâyette bulundu. Rektörlük ve Danıştay'ın izni ile açılan dava İzmir 4'üncü Asliye Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Hakkında 1 aydan 3 yıla kadar hapis istemiyle yargılanan Rennan Pekünlü'nün davası geçtiğimiz Eylül ayında sonuçlandı. Hâkim, Pekünlü'ye verdiği iki yıl altı aylık hapis cezasını iyi halden ötürü iki yıl bir aylık hapis cezasına çevirirken, cezanın ertelenmesi ya da paraya çevrilmesi kapısını da kapadı. Şikâyette bulunan öğrencinin avukatı Mehmet Gün, duruşma sonrasında kararı şöyle değerlendirdi: "Üniversitelerde başörtüsüyle ilgili 28 Şubat tamamen bitmiştir. Öğrencilerimiz, haklarını aramaktan çekinmesin. Daha önce soruşturma izni bile verilmiyordu. Bu karar, Türkiye'de bir ilktir."

ODTÜ Fen Edebiyat Fakültesi'nden açıklama

'Gelişmenin tek koşulu temel bilim üretmektir'

ODTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji Bölümleri, son günlerde fen edebiyat fakülteleri mezunlarının öğretmen olabilme olanaklarının ellerinden alınması üzerine, toplumu temel bilimler konusunda aydınlatmak üzere bir açıklama yaptılar.

Açıklamada, "Bu uygulama ne denli kabul edilemez bir girişim ise, bu fakülte mezunlarının sanki sadece öğretmen olabilecekleri yaklaşımı da o denli yanlıştır" deniliyor. Fen edebiyat fakülteleri mezunlarının sanayide ve akademik dünyada aranan adaylar olması gerektiğine vurgu yapılıyor. Açıklamada özetle şöyle deniliyor:

Değişik bilim alanlarının matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi temel bilgilerini içeren bilim dalları, "temel bilimler" olarak nitelendirilir. Temel bilim alanlarında yeni bilgi üretimine yönelik araştırmalar, ağırlıklı olarak, üniversitelerin matematik, fizik, kimya, biyoloji bölümlerinde yapılır. Bu bölümlerden mezun olanlar, edindikleri geniş teknik bilginin yanı sıra içselleştirdikleri "bilimsel yöntem" gereği sürekli merak eden ve sorgulayan bireyler olarak günümüz teknolojisinin hayat bulmasında her aşamada kilit rol oynamışlardır.

Temel bilim, sürekli evrilerek gelişen ve biriken süreçlerin uzamıdır. Kullandığı yeni fikirler ve yöntemler daha sonra yaygınlaşarak pratiğini bulur.

Matematik, fizik, kimya ve biyolojinin önemi

Tarih, endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin temel bilim araştırmaları olmaksızın gerçekleşemeyeceğinin örnekleriyle doluyken bizler bunun ne kadar bilincindeyiz? Dünyayı değiştiren kritik gelişmelerin tabanını oluşturan temel bilimlere ne kadar önem veriyoruz?

Matematik: Uygarlığın gelişiminde büyük bir öneme sahip olan matematiğin fen bilimleri, mühendislik ve sosyal bilimlerde problemleri tanımlama ve çözmede kullanıldığını günlük hayatımızda bile sıklıkla görmekteyiz. Temel fizik yasalarının anlaşılması ve modellenmesi, organların çalışma süreçlerinin anlaşılması, genetik kodlama ve yapılanmanın anlaşılması, tıp ve biyomedikal gibi alanlarda kullanılan matematik, aynı zamanda bu alanlardaki gelişmeleri de tetikler. Belirli bir ihtiyaçtan üretilen matematik ise, daha sonraları kendisine hiç beklenmedik bambaşka uygulama alanları bulmuştur.

Biyoloji: Biyoloji bilimindeki araştırmalar, günümüzde yepyeni gelişmelerin ortaya çıkmasına ve insanın yaşam kalitesini artıracak, sağlıklı yaşamasını sağlayacak tekniklerin kullanılabilmesine yol açmıştır.

Fizik: Bütün amacı mikro, makro ve kozmolojik düzeylerde maddeyi ve onun evrenini anlamak olan fiziğe baktığımızda da, termodinamik, elektromanyetik teori, dinamik ve mekanik gibi günümüz biliminin ve teknolojisinin yapıtaşı kuramlarını daha 17. ve 18. yüzyıllarda oluşturmuştur. Böylesi bir altyapıyla artık evrende sorgulanacak ve bulunacak yeni bir bilgi kalmadığı bundan sonra yapılması gerekenin ağırlıkla biriktirdiklerini pratik uygulamalara yöneltme yanılgısına saplanmak üzere iken, 1897 yılında J. J. Thompson'un elektronu keşfi ile merak ve bilmek konusunda yepyeni ufuklara yelken açan insanoğlu, 20. yüzyıla geldiğinde Einstein'ın Görelilik Kuramını; Dirac, Bohr, De Broglie, Heisenberg, Schröedinger gibi bilim adamlarının çalışmalarıyla Kuantum Kuramını keşfetmiş ve evreni anlayabilme yolunda yepyeni ufuklar açmıştır.

Kimya: Maddenin yapısını anlamayı hedefleyen kimya bilimi, kimyasal tepkimeler sonucunda maddenin yapısının ve özelliklerinin nasıl değiştiğini merak ederken, fizik ile diğer doğa bilimleri olan biyoloji ve jeoloji arasındaki köprüyü kurmuştur; Günümüzde, malzeme bilimi, akıllı malzemeler, polimerler gibi yüksek teknolojik araştırma ve uygulamaların ardında bu birikimin olduğunu yadsımak olanaksızdır.

Var olabilmenin tek şartı

Çağımızda insanın önündeki problemler ve toplumların gereksinimleri ancak "gelişmek için temel bilim üretmek" anlayışıyla çözülebilir. Bu çerçevede, temel bilim ile uygulamalı bilim ayrımı sanıldığı kadar anlamlı değildir. Hangi bilginin uygulanacağını ve ne türlü uygulamalara dönüşeceğini önceden kim kestirebilir?

Pek sözü edilmeyen bilim tarihi, karar alıcıların ve yöneticilerin bilimi bir gelişme ve güç kaynağı olarak nasıl desteklediklerinin örnekleriyle doludur. Bilimsel kurumları tahrip eden yöneticiler de, sonuçta bunu kendi çıkarlarını ve güçlerini korumak için yapmışlardır. Bugünün dünyasında ne yazık ki ekonomik kaygılar ve yatırımlardan bir an evvel kâr sağlama isteği bilimsel kaygıların ve bilimin uzun vadeli yararlarının önüne geçmiş durumdadır.

Sonuç olarak, çağdaş toplumlarda, temel bilimsel araştırma kültürel ve ekonomik anlamda var olabilmenin tek şartıdır. Bu faaliyetler her toplum için aynı yaşamsal öneme sahip olduğundan sadece kimi gelişmiş toplumlara bırakılmamalı ve her toplum için öncelikli hedef olmalıdır. Aksi takdirde, küreselleşmenin "dünya düzeyinde kontrol" eğilimine boyun eğmek ve küresel ağ-yapılara sıradan konumlarda entegre olmaya zorlanmak kaçınılmazdır. Unutulmamalıdır ki, üretilen bilimsel bilgi uzun vadede bambaşka kazanımlara yol açabilecektir.

Gedizlioğlu'nun fotoğraflarla gezi notları: İran

Levent Gedizlioğlu 25 Mayıs-10 Haziran 2012 tarihleri arasında, İran'a bir gezi yaptı. Bu geziyi, bir mimar gözüyle, fotoğraflarla gezi notlarına dönüştürdü. Notlar yedi bölümlük sunumlar dizisi oluşturdu:

1) Tebriz-1 / *16 Ekim 2012*
2) Tebriz-2 / *30 Ekim 2012*
3) Kum-Desenler ve bazı genel notlar / *13 Kasım 2012*
4) İsfehan-1 / *27 Kasım 2012*
5) İsfehan-2 / *11 Aralık 2012*
6) Şiraz-1 / *25 Aralık 2012*
7) Şiraz-2 / *8 Ocak 2103*

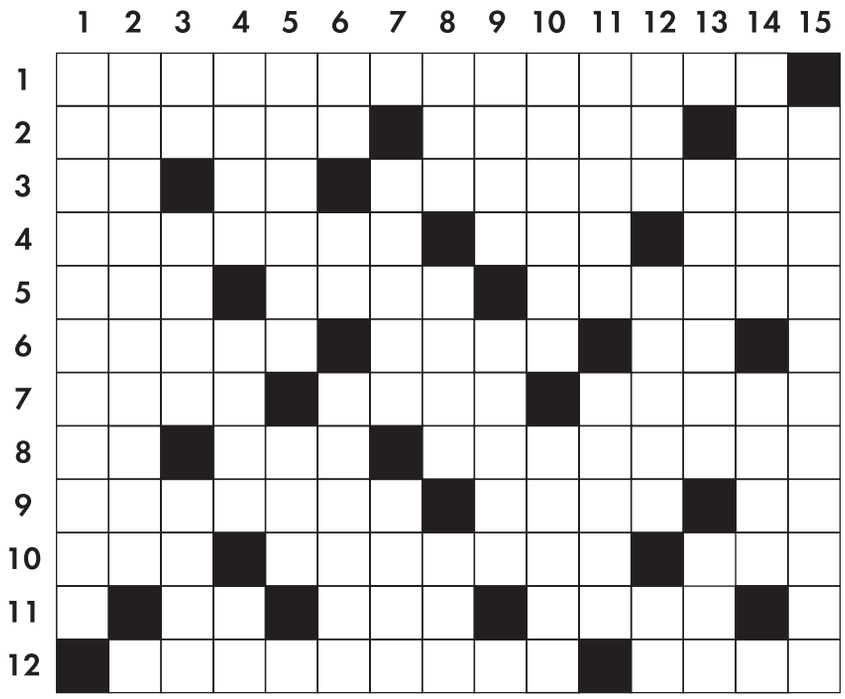
Sunumlar Salı günleri, saat 19.00 ile 20.00 arası İzmir Alsancak'ta KEDİ Kültür Sanat Merkezi'nde gerçekleştirilecek.

Gösteri dizisi, iki eser dışında, İran ve İranlı sanatçıların müzikleriyle donatıldı. Gedizlioğlu bu sunumların, izleyicilere İran hakkında doyurucu bir fikir verebileceğini umuyor.

Bulmaca

Hikmet Uğurlu

Soldan sağa

1) Matematiksel fizik, yüksek enerji ve parçacık fiziği alanındaki çalışmalarıyla çeşitli uluslararası ödüller alan, 1982 TÜBİTAK ödülü sahibi, 1926-1995 yılları arasında yaşamış ünlü fizikçimiz.
2) Kişisel duyguların ilham yolu ile coşkulu ve etkili anlatımı. – Roma mitolojisinde avcılığın tanrıçası. – İlaç.
3) Küçük mağara. – Sodyum'un simgesi. – Sayrıevi.
4) Avuntu, avunç. – Gelecek. – Motorlu taşıtlarda direksiyon ile tekerlek arasındaki bağlantıyı sağlayan demir çubuk.
5) Havva'nın Batı dillerindeki adı. – Kalıtımsal. – En az, en düşük.
6) Vazgeçme. – Biçem, tarz. – Bağışlama.
7) Görevden alma. – Anlam. – Yok etme, giderme.
8) Seyşeller'in plaka imi. – "... gözlerine kurban olduğum/ yüzüne bakmaya doyamadım ben." (Aşık Ömer). – Gösterişi seven, varlıklı kimse.
9) Heykeltıraş. – Ev. – Danimarka'nın plaka imi.
10) "O" adılının yönelme durumu. – Bilakis, aksine. – En kalın sesli orkestra çalgısı.
11) Eski Mısır'da Güneş Tanrısı. – Ribonükleik asitin kısa yazılışı. – Tesir.
12) "...'te Sabah Ezanları" (A. İlhan'ın bir romanı). – Halk şairi.

Yukarıdan aşağıya

1) Koşuk ya da düzyazıda uyum sağlamak için sözcük başlarında aynı ünsüzün ve aynı hecelerin yinelenmesi.
2) Projeksiyon yöntemiyle görüntünün yansıtılması.
3) Şarkı, türkü. – Nesirde yapılan kafiye ya da uyak. – Doğu Anadolu'da yaygın bir halk oyunu.
4) Atıf Yılmaz'ın 1982'de yaptığı bir film. – "Nazik ..." (Aziz Nesin'in bir yapıtı). – Güzel sanat.
5) Yüzeyi ışığa karşı duyarlı bir madde ile kaplı kâğıt üzerine, kalıptan çekilmiş resim kopyası. – Ortadoğu'da bir göl.
6) Madagaskar'ın plaka imi. – Lavrensiyum'un simgesi. – Serüven.
7) Pay, üleş. – Ölülerin küllerinin saklandığı vazo.
8) Akşit Göktürk'ün bir yapıtı. – Köleyi azat etme. – "Olmaz ilaç sine-i ... pareme/ Çare bulunmaz bilirim yareme." (N. Kemal).
9) Kuran'da bir sure. – Mecazi anlamda "Çok güzel, mükemmel".
10) Alışılmış olandan büyük. – Tanrının sevgi ve ilgisinden mahrum olma.
11) "... Nin" (1903-1977 yılları arasında yaşamış, günlükleri ve erotik yazılarıyla tanınmış Fransız yazar). – Yardım.
12) Eski dilde "yol". – Afganistan'da bir kent. – Koryu da denilen, Japon çiçek düzenleme okullarından biri.
13) "Yaser ..." (Filistinlilerin efsanevi lideri). – Mersin balığının bir türü.
14) En tiz erkek sesi. – Küme, yığın.
15) "Susuz Yaz", "Kuyu", "Sevmek Zamanı" gibi ses getiren filmleriyle tanınan, geçtiğimiz Ağustos ayında yitirdiğimiz, sinemamızın toplumcu-gerçekçi yönetmeni ve düşün insanı.

GEÇEN SAYININ YANITI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Ö	M	E	R	L	Ü	T	F	İ	B	A	R	K	A	N
2	T	O	M	A	R	Z	A	■	K	A	L	E	■	Y	O
3	E	■	İ	M	■	E	N	K	İ	■	T	E	Ş	N	E
4	D	O	N	■	O	R	T	A	■	T	A	L	İ	■	L
5	U	R	B	A	N	■	A	R	G	O	N	■	İ	T	■
6	Y	U	A	N	■	A	N	T	E	N	■	O	R	A	K
7	U	K	R	A	Y	N	A	■	R	İ	S	K	■	K	O
8	M	■	I	L	A	T	■	T	E	K	İ	R	D	A	Ğ
9	■	A	N	A	L	İ	T	İ	K	■	F	A	İ	Z	■
10	İ	Z	■	R	A	K	İ	■	Ç	A	T	■	K	A	M
11	K	A	R	■	N	O	T	R	E	D	A	M	E	■	A
12	A	P	İ	S	■	R	O	L	■	İ	H	A	N	E	T

Eylül sayımızdaki bulmacayı doğru yanıtlayan okurlarımızdan **Ömer Akyüz (Hakkari), Mehmet Akça (Sivas)** ve **Kerim Gümüş (İstanbul)** Alâeddin Şenel'in editörlüğünde hazırlanan, Bilim ve Gelecek Kitaplığı'ndan çıkan Çağlar Sunay'ın Bilim ve Gelecek Kitaplığı'ndan çıkan *50 Soruda Evren* adlı kitabı kazandı.
Ekim bulmacamızı doğru yanıtlayacak okurlarımız arasından belirleyeceğimiz 3 kişi, Deniz Şahin'in Bilim ve Gelecek Kitaplığı'ndan çıkan *50 Soruda Yaşamın Tarihi* adlı kitabı kazanacak. Çözümlerinizin değerlendirmeye girebilmesi için, en geç 20 Ekim tarihine kadar posta, faks veya e-posta yoluyla elimize ulaşması gerekiyor. Kolay gelsin…

